

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KENTLEŞMENİN YENİ BOYUTU OLARAK
KIR-KENT (RURBAN) ALANLARINA
YÖNELİK PLANLAMA YAKLAŞIMLARI:
ACEH BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Mustaqim AZHARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Mayıs - 2021
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Mustaqim AZHARI tarafından hazırlanan “**Kentleşmenin Yeni Boyutu Olarak Kır-Kent (Rurban) Alanlarına Yönelik Planlama Yaklaşımları: Aceh Bölgesi Örneği**” adlı tez çalışması 10 / 05 / 2021 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği / ~~oy~~ ~~çokluğu~~ ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı’nda** YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Aysun YENER ÖĞÜR

.....

Danışman

Doç. Dr. Özer KARAKAYACI

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Sinan LEVEND

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan Kesen
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Mustaqim AZHARI

10 Mayıs 2021

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTLEŞMENİN YENİ BOYUTU OLARAK KIR-KENT (RURBAN) ALANLARINA YÖNELİK PLANLAMA YAKLAŞIMLARI: ACEH BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Mustaqim AZHARI

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Özer KARAKAYACI

2021, 141 Sayfa

Jüri
Doç. Dr. Özer KARAKAYACI (Danışman)
Dr. Öğr. Üyesi Aysun YENER ÖĞÜR
Dr. Öğr. Üyesi Sinan LEVEND

Kentleşme sürecinden önemli düzeyde etkilenen kırsal alanlar, son yıllarda gerçekleşen ekonomik-sosyal dönüşüm ve buna bağlı sosyo-kültürel değişikliklerle yeniden önemli hale gelmiştir. Bu değişim sürecinden Endonezya gibi gelişmekte olan ülkeler de önemli düzeyde etkilenmiş ve kırsal alanlar tarımsal üretime dayalı ekonomiden hizmet odaklı istihdamı içerisinde barındıran alanlar haline gelmeye başlamıştır. Bu durum, kentsel alanlarda ortaya çıkan tarıma dayalı olmayan ekonomik faaliyetlerin henüz kırsal alan gibi geleneksel sosyo-kültürel faaliyetlere dayanan bir ortama sahip kır-kent (rurban) alanı olarak adlandırdığımız yeni yerleşme alanlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu gelişme Jakarta gibi büyük kentlerin çevresinde gerçekleştiği gibi Banda Aceh gibi daha küçük ölçekli kentlerin yakın çevresinde de görülebilmektedir.

Endonezya'nın Aceh Eyaletinin başkenti ve en büyük kenti olan Banda Aceh'deki gelişmeler Aceh Besar bölgesindeki kırsal yerleşmeleri büyük oranda etkilemiştir. Özellikle Banda Aceh kentinde ortaya çıkan gelişmeler, Aceh Besar bölgesinde bazı ekonomik faaliyetlerin gelişimini kısıtlamıştır. Bir başka deyişle, tüm kentsel fonksiyonları içerisinde barındıran Banda Aceh kenti çeşitli kentleşme sorunlarıyla yüzleşmek durumunda kaldığı gibi, çeperindeki Aceh Besar bölgesinin de gelişme dinamiklerini sınırlandırmıştır. Bu durum iki şekilde açıklanabilir: birincisi, Banda Aceh Kenti çeşitli hizmetler açısından tüm eyaleti hinterlandında bulundurduğu için Aceh Besar bölgesi yeterince kentsel hizmetlerden yararlanamamıştır; ikincisi ise, Aceh Besar bölgesi kentsel hizmetler açısından Banda Aceh kentine bağlı kaldığı için kendi içinde gelişme dinamikleri yaratamamıştır.

Tez çalışmasında, kırsala yönelik yenilikçi yaklaşımlar çerçevesinde Aceh Besar bölgesinde yeni bir kavram olan kır-kent yerleşme sisteminin potansiyeli araştırılarak, bu bölgede kırsal gelişme dinamiklerinin yeniden değerlendirilmesine yönelik tartışmalar yapılmıştır. Kır-kent alanları yaklaşımının kırsal ve kentsel alan arasındaki dengesiz ilişkileri bir arada değerlendirebileceği ve kentsel-kırsal bağlantılar arasında meydana gelen kentsel yayılma, ihmal edilmiş kentsel tarım alanları, kentsel alanların gereksiz büyümesi ve tarımsal faaliyetlerin azalmasına neden olan sorunlara çözümü olacağı düşünülmüştür. Bu çalışmada, Aceh Besar Bölgesinde uygun görülen kır-kent yerleşme sisteminin çözümlenerek Aceh Eyaleti için yeni bir yerleşme sistemi geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aceh Eyaleti, Kentleşme, Kır-Kent Alanları, Planlama, Yerleşme Sistemi.

ABSTRACT

MS THESIS

PLANNING APPROACHES FOR RURBAN AREAS AS NEW DIMENSION OF URBANIZATION: IN CASE OF ACEH (INDONESIA) REGION

Mustaqim AZHARI

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of City and Regional Planning**

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Özer KARAKAYACI

2021, 141 Pages

Jury

Assoc. Prof. Dr. Özer KARAKAYACI (Advisor)

Assist. Prof. Dr. Aysun YENER ÖĞÜR

Assist. Prof. Dr. Sinan LEVEND

In the two decades, rural areas, which are most affected by the urbanization process, have become important again with the economic-social transformation and socio-cultural changes. Developing countries such as Indonesia have been significantly affected by this change process and rural areas have started to become areas that include service-oriented employment from an agricultural production-based economy. This phenomenon is observed that non-agricultural economic activities that emerged in urban areas started to emerge in new settlements (rurban areas) characterized on traditional socio-cultural activities. This development can be seen in the immediate vicinity of middle-scale cities such as Banda Aceh as well as in the periphery of large cities such as Jakarta.

Banda Aceh, the capital and largest city of Aceh State of Indonesia, have greatly affected the rural settlements in Aceh Besar region. The city of Banda Aceh, which includes all urban functions, had to face various urbanization problems and limited the development dynamics of the Aceh Besar region being in its periphery. This situation can be explained for two reasons: firstly, Aceh Besar district has not benefited from urban services sufficiently, since Banda Aceh City kept the whole state in its hinterland in terms of services; secondly, Aceh Besar region remained dependent on the city of Banda Aceh in terms of urban services, so it could not create development dynamics within itself.

In the thesis study, within the framework of innovative approaches to rural areas, we have made to re-evaluate the rural development dynamics in Aceh Besar region by investigating the potential of rurban system, which is a new concept in Aceh Besar region. It is thought that rurban areas can be a solution to the problems such as urban sprawl that occur between urban-rural connections, which cause, neglected urban agricultural areas, unnecessary growth of urban areas and decrease in agricultural activities, and will be an approach that can bring together the unbalanced relations between rural and urban areas. In this study, it is aimed to develop a new settlement system for Aceh State by analysing the rurban settlement system in case of Aceh Besar Region.

Keywords: Aceh State, Planning, Rurban Areas, Settlement Systems, Urbanization.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÇİZELGE LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2. Çalışmanın Önemi	5
1.3. Literatür Araştırması.....	5
2. TEORİK VE KAVRAMSAL ARKA PLAN	10
2.1. Kır ve Kırsallık Yaklaşımları Bağlamında Ortaya Çıkan Kavramlar	10
2.1.1. Kır ve kırsallık	11
2.1.2. Kırsal soylulaştırma	13
2.1.3. Karşı kentleşme.....	14
2.1.4. Kır-kent (rurban) alanı tanımı.....	15
2.2. Kır-Kent Alanlarını Ortaya Çıkaran Faktörler.....	20
2.2.1. Kentsel saçaklanma/yayılma etkileri.....	20
2.2.2. Gıda güvenliği.....	22
2.2.3. Ekolojik kaygı.....	23
2.2.4. Kentsel tarım.....	24
2.3. Kır-Kent (Rurban) Alanlarının Özellikleri	26
2.3.1. Kır-kent (rurban) alanlarının mekânsal özellikleri	26
2.3.2. Kır-kent (rurban) alanlarının ekonomik özellikleri.....	28
2.3.3. Kır-kent (rurban) alanlarının sosyal özellikleri	29
2.4. Kır-Kent Alanlarının Yerleşim Sistemi İçerisindeki Yeri	31
2.4.1. Erişilebilirlik ve politik ilgi	34
2.4.2. Ekonomik aktiviteler	37
2.4.3. Ekolojik unsurlar.....	42
2.4.4. Sosyal yapı.....	44

2.4.5. Kırsal-kentsel ortalığın yararları	44
2.5. Kır-Kent Yerleşim Alanlarına İlişkin Örnek Uygulamalar	47

3. MATERYAL VE YÖNTEMLER

52

3.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	52
3.2. Çalışmanın Önemi	53
3.3. Veri Toplama Süreci.....	54
3.4. Analiz Yöntem ve Teknikleri.....	55
3.5. Çalışma Alanı.....	61

4. ARAŞTIRMA BULGULAR

64

4.1. Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinin Genel Özellikleri	64
4.1.1. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin idari yapısı	64
4.1.2. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kenti arazi kullanım yapısı.....	66
4.1.3. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin sosyal ve demografik yapısı ..	67
4.1.4. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin ekonomik yapısı.....	69
4.1.5. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin ulaşım altyapısı	71
4.1.6. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin gelişme dinamikleri.....	73
4.2. Aceh Besar Bölgesinde Merkezi Yerleşimlerin Belirlenmesine Yönelik Analiz ..	75
4.3. Aceh Besar Bölgesinin Kır-Kent Potansiyeline İlişkin Tespitler.....	81
4.3.1. Meunasah Mon yerleşme alanı	83
4.3.2. Lampuuk yerleşme alanı.....	87
4.3.3. Sibreh yerleşme alanı	91
4.3.4. Indrapuri yerleşme alanı	97
4.3.5. Montasik yerleşme alanı.....	101
4.3.6. Kajhu yerleşme alanı.....	104
4.3.7. Lambaro yerleşme alanı	107
4.4. Aceh Besar Bölgesinde Bulunan Kır-kent Alanlarının Dünya Örnekleri ile Karşılaştırılması	111
4.5. Aceh Besar Bölgesinde Bulunan Kır-Kent Alanlarına İlişkin Genel Değerlendirme	114
4.6. Aceh Besar Bölgesinde Kır-Kent Odaklı Yerleşme Sistemi	123

5. SONUÇ	127
5.1. Sonuç ve Değerlendirme.....	127
5.2. Öneriler	133
 KAYNAKLAR	 135
 ÖZGEÇMİŞ.....	 142

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1: Kır-kent yaklaşımı.....	16
Şekil 2.2: Kır-kent alanının mekânsal özellikleri	19
Şekil 2.3: Kentsel yayılmanın etkisi	21
Şekil 2.4: Yeni Delhi'nin 1950'den günümüze kentsel yayılma düzeyi.....	22
Şekil 2.5: Gıda güvenliğinin türleri ve özellikleri	23
Şekil 2.6: Kentsel tarım faaliyetlerinin farklı alanları ve ilişki türlerinin değerlendirilmesi	25
Şekil 2.7: Kır-kent alanlarında konut planlarının kavramsallaştırılması aşamaları	27
Şekil 2.8: Kır-kent alanlarının yer aldığı yerleşim sistemi	32
Şekil 2.9: 2015 yılı WERV kır-kent bölgesi bölgesel plan yaklaşımı	50
Şekil 3.1: Aceh Eyaleti.....	62
Şekil 4.1: Endonezya'nın idari yapısı	65
Şekil 4.2: Aceh Besar Bölgesinin haritası.....	66
Şekil 4.3: Aceh Besar Bölgesi arazi kullanım haritası.....	66
Şekil 4.4: Banda Aceh Kenti istihdam dağılımı	71
Şekil 4.5: Aceh Besar Bölgesi ulaşım sistemin haritası.....	72
Şekil 4.6: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde tarımsal üretim	74
Şekil 4.7: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde potansiyel kır-kent alanları	77
Şekil 4.8: Aceh Besar Bölgesi çekim merkezleri	81
Şekil 4.9: Meunasah Mon yerleşme alanı	84
Şekil 4.10: Lampuuk yerleşme alanı.....	90
Şekil 4.11: Lampuuk kooperatif binası	91
Şekil 4.12: Sibreh yerleşme alanı	92
Şekil 4.13: Aceh Besar Bölgesi pazar akışları.....	93
Şekil 4.14: Meunasah Mon ve Sibreh yerleşmesindeki pazar alanı	94
Şekil 4.15: Sibreh alanında pazarlama şeması	94
Şekil 4.16: Indrapuri yerleşme alanı	98
Şekil 4.17: Pirinç tarlası ve küçük ölçekli gıda işletmesi.....	99
Şekil 4.18: Lambaro ve Lampuuk yerleşmesindeki pazar alanı.....	108
Şekil 4.19: Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanları	121
Şekil 4.20: Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanlarının etki alanları.....	124

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1: Kır ve kentsel alan özellikleri	17
Çizelge 2.2: Kır-kent alanlarının bölgesel ekonomi içerisindeki hedefleri ve ilişkili aktörler	18
Çizelge 2.3: Kır-kent alanları ile kırsal ve kentsel alanların sosyal özellikleri arasındaki farklılıklar	30
Çizelge 2.4: Kır-kent alanlarında ortaya çıkan işbirlikleri.....	46
Çizelge 2.5: Kır-kent alanlarında ele alınan politikalar	46
Çizelge 3.1: Verin elde edilme biçimleri ve kaynakları.....	55
Çizelge 3.2: Çalışmanın süreci ve genel çerçevesi.....	56
Çizelge 3.3: Görüşme yapılan yerleşmeler	58
Çizelge 3.4: Ekonomik yapıya ilişkin analizler.....	59
Çizelge 3.5: Aceh Besar Bölgesindeki kır-kent alanlarının ekonomik gelişme analizi.....	61
Çizelge 4.1: Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin arazi kullanım durumu	67
Çizelge 4.2: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinin nüfusu.....	68
Çizelge 4.3: Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh kentin istihdam oranı	69
Çizelge 4.4: Aceh Besar Bölgesi milli geliri.....	70
Çizelge 4.5: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde balık üretimi.....	74
Çizelge 4.6: Aceh Besar Bölgesi kır-kent yerleşmelerinde Skalogram, işlevsel ve tesis merkezlik endeksi I	79
Çizelge 4.7: Aceh Besar Bölgesi kır-kent yerleşmesinde Skalogram, işlevsel ve tesis merkezlik endeksi II	79
Çizelge 4.8: Meunasah Mon yerleşmenin demografik yapısı	85
Çizelge 4.9: Meunasah Mon yerleşmenin tarımsal üretim miktarı.....	85
Çizelge 4.10: Meunasah Mon yerleşmenin istihdam büyüklüğü	86
Çizelge 4.11: Lampuuk yerleşmenin demografik yapısı.....	88
Çizelge 4.12: Lampuuk yerleşmenin tarımsal üretim miktarı.....	89
Çizelge 4.13: Lampuuk yerleşmenin istihdam oranı	90
Çizelge 4.14: Sibreh yerleşmenin tarım alanları büyüklüğü ve üretim miktarı	95
Çizelge 4.15: Sibreh yerleşmenin demografik yapısı	95
Çizelge 4.16: Sibreh yerleşmenin istihdam oranı.....	96
Çizelge 4.17: Indrapuri yerleşmenin demografik yapısı	97

Çizelge 4.18: Indrapuri yerleşmenin tarımsal üretim yapısı	99
Çizelge 4.19: Indrapuri yerleşmenin istihdam oranı.....	100
Çizelge 4.20: Montasik yerleşmenin demografik yapısı.....	102
Çizelge 4.21: Montasik yerleşmenin tarımsal üretimi	103
Çizelge 4.22: Montasik yerleşmenin istihdam büyüklüğü.....	104
Çizelge 4.23: Kajhu yerleşmenin demografik yapısı.....	105
Çizelge 4.24: Kajhu yerleşmenin tarımsal üretimi	106
Çizelge 4.25: Kajhu yerleşmenin istihdam oranları.....	106
Çizelge 4.26: Lambaro yerleşmenin demografik yapısı	109
Çizelge 4.27: Lambaro yerleşmenin tarımsal üretim miktarı.....	110
Çizelge 4.28: Lambaro yerleşmesi istihdam oranları	110
Çizelge 4.29: Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanlarının özellikleri.....	116

SİMGELER VE KISALTMALAR

BBR	: Building and Regional Planning (Bina ve Bölge Planlama)
CRDI	: Composite Rural Development Index (Kompozit Kırsal Kalkınma Endeksi)
EC	: European Commission (Avrupa Komisyonu)
ESDP	: European Spatial Development Planning (Avrupa Mekânsal Kalkınma Planı)
GDP	: Gross Domestic Product (Gayri safi Yurtiçi Hasıla)
GMOs	: Genetically modified organisms (Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar)
ITC	: Information Technology and Communication (Bilgi Teknoloji ve Komünikasyon)
NRM	: National Rurban Mission (Ulusal Kır-kent Misyonu)
OECD	: Organization of Economic Cooperation Development (Ekonomik İşbirliği Gelişme Örgütü)
PURA	: Provision of Urban Amenities in Rural Area (Kırsal Alanda Kentsel Tesislerin Sağlanması)
RGS	: Rural Good and Service (Kırsal Mal ve Hizmet)
UA	: Urban Agriculture (Kent Tarımı)
UK	: United Kingdom (Birleşik Krallık)
UNCTAD	: United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret Kalkınma Konferansı)
UNDP	: United Nations Development Program Research (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Araştırması)
GDP	: Gross Domestic Product (Gayri safi Yurtiçi Hasıla)
BABKK	: Banda Aceh Bölge Kalkınma Kurumu
ABBKK	: Aceh Besar Bölge Kalkınma Kurumu
ABB	: Aceh Besar Belediyesi
ABSHK	: Aceh Besar Sosyal Hizmet Kurumu
ABTBBK	: Aceh Eyaleti Tarım ve Bahçe Bitkiler Kurumu
ABSTKKK	: Aceh Besar Sanayi, Tarım, Ticaret, Kooperatif ve Kobi Kurumu
BASTKKK	: Banda Aceh Sanayi, Tarım, Ticaret, Kooperatif ve Kobi Kurumu
BAKİTKK	: Banda Aceh Kamu İşleri ve Toplum Konut Kurumu

1. GİRİŞ

Küreselleşme, teknolojik yenilikler, bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi (IT), yeni mimarinin ortaya çıkması, ulaştırma altyapısının genişletilmesi, yüksek istihdam olanaklarının ortaya çıkması ve birçok yeni fırsatların yaratılması yerleşmelerin sosyo-ekonomik yapısını olumlu yönde etkilemiştir. Bu süreçte, kentsel alanda ortaya çıkan konut taleplerinin karşılanamaması neticesinde gelişen gecekondu bölgelerinin gelişimi, kentsel alanda yaşamının maliyetlerinin yüksekliği, kırsal alandan kentsel alana göçler ve kırsal alanda ihmal edilen tarımsal faaliyetler kırsal alanları olumsuz yönde etkilemektedir. Kırsal alanda, kentleşme hızının meydana getirdiği sorunlar kentsel alandan farklı boyutta ortaya çıkarak, maliyetli yatırımlarla çözüm üretilmesine neden olmaktadır. Kentleşme, kentin sağladığı fırsatlar nedeniyle kırsalın nüfus kaybetmesi ve bunun neticesinde tarımsal üretimin ihmal edilmesine yol açmaktadır. Kırsaldan kente göç, kırsalın nüfus kaybına neden olurken, kentsel alanların yayılarak büyümesine ve çeşitli kentsel problemlerle yüzleşmesine neden olmaktadır. Kentleşmenin yarattığı diğer mesele ise gıda güvenliğinin ihmal edilmesi ve gıda stoku eksikliğidir.

20. yüzyılda büyüme veya gelişme merkezlerinin önemli rolünü belirleyen teoriler ekonomik faaliyetlerin yer seçimine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu teorilerden biri olan ve François Perroux (1903-1987) tarafından sunulan büyüme kutbu teorisi (growth pole theory), büyüme kutuplarının bölgesel kalkınmanın itici gücü olabileceği ve sonrasında çevresinde yer alan yerleşmeleri geliştirecek etkiler yaratacağını savunmaktadır. Bu olay Albert Hirschman tarafından ‘damla etkisi’ (trickling down effect) olarak tanımlanmıştır. Ancak buna benzer geleneksel modellerin oldukça genelleştirilmiş olması modellerin başarısızlığın temel nedeni olarak kabul edilmiştir. Diğer taraftan, kent merkezlerindeki nüfus yoğunluğuyla birlikte artan ekonomik ve sosyal faaliyetlerin küçük ölçekli kentlerde yeterli gelişme eğilimine sahip olmaması, kentsel gelişme odaklı yaklaşımların ön plana çıkmasına yol açmıştır (Mulyadi, 2007).

Bu yaklaşım, kırsal alanları ya da küçük yerleşmelerin gelişme dinamikleri içerisinde ihmal edilmesine yol açmış ve gelişme merkezi ile etrafındaki bölgeler arasında dengesizliğe neden olmuştur. Kentleşme hızının artmasına neden olan bu yaklaşım, kentsel yayılmanın ortaya çıkması yoluyla kent ve kır arasındaki ilişkilerin bulanıklığını arttırmış, keskin ayrımların ortadan kalkmasına yol açmıştır. Kentleşme sürecinde yaşanan

gelişmeler karşısında konut arzının yetersizliği kentsel alanlarda gecekondulaşma ya da niteliksiz kaçak yapılaşma bölgelerinin oluşmasına, altyapının kontrolsüz gelişimine, kırsal alanda tarımın ihmal edilmesine ve kır ile kent arasında sosyal ve ekonomik ayrışmanın derinleşmesine neden olmuştur.

Bu gelişmeler sonrası bölgesel kalkınma mekanizmasında kentin ve hinterlandının etkisine yönelik yaklaşımlar literatürde tartışılmıştır. Bu süreçte, bölgelerin kaynaklarının ve mekânsal kullanımının nasıl optimize edileceğine yönelik yaklaşımların gerekliliği vurgulanmıştır. Bu durumda, kırsal-kentsel alanların işlevsel yapısı ve bölgesel altyapıyı bir bütün olarak ele alan bir yaklaşım kullanması gerektiği açıktır. Bölgesel potansiyelleri ele alan, hem ekonomik hem de çevre açısından üzerinde durulan bu yaklaşımda, özellikle merkez-çevre, kırsal-kentsel bağlantılar, kır-kent alanları ve diğer benzer modellerin bölgesel ekonomik kalkınma teorileri ile ilişkili bir biçimde ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Mulyadi, 2007).

Suetomo (2011)'a göre günümüz kentleşme tartışmaları, gelişmekte olan ülkelerde halen güncelliğini korumaktadır. Bununla birlikte, kentleşme üzerine yapılan tartışmaları çoğunlukla ülkenin büyüme merkezi konumundaki metropollerinde yoğun bir biçimde gerçekleşmektedir. Örneğin Endonezya'nın başkenti Jakarta Büyükşehir Belediyesi, ulusal ekonomik gelişmelerin merkezi olması nedeniyle kentleşme sorunsalına ilişkin tartışmalarda daima referans olarak gösterilmektedir. Diğer taraftan, bir diğer yazın kentleşmeyi metropol kentin küresel ölçekte tüketimine değil, aynı zamanda yerel kalkınmaya destekleyecek araç olarak görmektedir. Örneğin kırsal nüfusun küresel pazara eklemlenme sürecinde, kentler yerel kaynakların geliştirilmesi ve zenginleştirilmesine öncülük eden bir rol üstlenebilmektedir. Bu duruma bağlı yarı kentsel, kırsal kentleşme, ikincil şehirler ve kır-kent yerleşmeleri gibi kavramsal yaklaşımlar ve yerleşme sistemleri ulusal kalkınma stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır (Suetomo, 2011).

Tez çalışmasında, Endonezya'nın Aceh Eyaleti'nde bulunan Banda Aceh Kentinin çeperinde yer alan ya da komşusu niteliğindeki Aceh Besar Bölgesinin kırsal alanlarının, kentleşme dinamikleri içerisinde nasıl bir rol üstlendiği incelenmiştir. Aceh Besar Bölgesi yoğun tarımsal faaliyetlerin gerçekleştiği, alanının yaklaşık %40'ının tarım alanlarından oluştuğu ve tarım dışı istihdam olanaklarının sınırlı olduğu düşük gelişme hızına sahip bir bölgedir. Aceh Besar bölgesel hükümeti bölgesel kalkınma stratejilerini belirlemek üzere

çeşitli planlar hazırlanmıştır (Aceh Besar Bölgesel Mekânsal Planlama, 2012-2032). Bu planlar kapsamında belirlenen stratejiler aşağıda özetlenmiştir.

- Bölgenin ekonomik, sosyal, kültür ve çevresel gelişimine yönelik konularda mekânsal planlamaya öncelik verilecektir.
- Bölgede nüfusun yoğunlaştığı 2 kentsel alan aynı zamanda bölgenin Gelişme Stratejilerinin başladığı odaklar olacaktır.
- Bölgede tarımsal faaliyetler ile doğal cazibe merkezlerinde tarıma dayalı turizm faaliyetleri desteklenecektir.
- Tarımsal üretime dayalı gelişme stratejileri üzerinden kırsalın önemi arttırılacaktır.

Aceh Besar Bölgesi özellikle Banda Aceh kentinin yakın çeperinde olması nedeniyle, kırsal nitelikli bu alanların çeşitli servis hizmetlerinden yararlanma düzeyinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Banda Aceh ile Aceh Besar arasındaki güçlü fiziksel bağlantılar, kır ile kent arasındaki etkileşimi beslemektedir. Tarımsal üretimin baskın olduğu Aceh Besar Bölgesi, hizmetler ve sanayi sektörü gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerde Banda Aceh Kentine bağımlı olup, bölgenin ihtiyaçlarını karşılamak adına önemli bir odak olarak öne çıkmaktadır. Diğer taraftan Aceh Besar Bölgesi ile Banda Aceh Kenti idari yapılanmasından kaynaklanan sorunların aşılması adına gerçekleştirilen politikaların sonuçsuz kalması, özellikle Aceh Besar Bölgesindeki kırsal yerleşmelerin gelişimine yönelik yeni bir yerleşme sistemi üzerinde değerlendirme yapılmasını zorunlu hale getirmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Endonezya'nın kuzeyinde Aceh Eyaleti'nde bulunan Aceh Besar Bölgesi, ekonomik faaliyetler açısından tarımsal üretimin baskın olduğu kırsal karakterli bir bölge özelliğine sahipken, Aceh Besar Bölgesinin kuzeyinde yer alan Banda Aceh Kenti hem Aceh Besar Bölgesinin kamusal hizmetlerini sağlayan hem de tarımsal üretimde elde edilen ürünlerin pazarlanma ilişkilerini yürüten bir yerleşme niteliğine sahiptir. İdari yapılanma açısından farklı statülere sahip bu yerleşmeler arasında ekonomik ve sosyal ilişkiler açısından güçlü bir etkileşimin olduğu aşikârdır.

Mekânsal açıdan bakıldığında, yerleşmeler arasındaki fiziksel bağlantının bölgesel karayolu ağı üzerinden gerçekleştiği, kırsal alanların ise bu ulaşım ağından yeterince faydalanamadığı görülmektedir. Bu durum, Aceh Besar Bölgesindeki tarımsal üretimin

pazara erişimde yaşadığı sorunun temel nedenidir. Bölgesel ekonomik kalkınmanın desteklenmesinde sosyo-ekonomik hizmetleri sağlayabilecek yerleşim birimlerinin işlevlendirilmesi gerekirken, altyapı olanaklarının yetersizlikleri küçük ölçekli merkezi yerleşim alanları gibi yerleşme sistemlerinin ortaya çıkmasını engellemektedir. Bu çerçevede, tez çalışmasının araştırma sorunları aşağıda ifade edilmektedir.

- Aceh Besar Bölgesinde tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanma sürecinde karşılaşılan problemlerin varlığı,
- Bölgede yerleşme kademelenmesi ve sistemi açısından hizmet akışının sağlıklı bir biçimde yürütülememesine yol açması,
- Bölgesel ve bölge içi ulaşım altyapısının yetersizliğine bağlı olarak, mal ve insan mobilitesinin yeterince sağlanamaması,
- Aceh Besar Bölgesinde merkezi nitelikte yerleşmelerin olmaması kamusal ve servis hizmetlerinin dengeli dağılımı konusunda sorunlara yol açması,

Bu çerçevede, Aceh Besar Bölgesinin sosyo-ekonomik ve mekânsal sorunlarının üstesinden gelmek adına bölgede yeni bir yerleşme sistemine ilişkin ortaya konacak yaklaşımla kır-kent niteliğindeki alanlara yeni işlevler yükleyerek bölgesel gelişme politikalarının belirlenmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmada, Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanları belirlenerek, yeni yerleşme türlerinin bölgesel ekonomideki rolünü belirlenmek ve çevredeki kırsal alanlar üzerinde ekonomik, sosyal ve mekânsal açıdan ne tür etkiler doğuracağı incelenecektir. Bölgedeki kırsal alanlarda yaşanan nüfus kaybı ve ekonomik gerileme süreçleri kentsel alanlarda çeşitli kentsel problemlere yol açabileceği gibi kırsalda gıda güvenliği, kentsel yayılma, doğal kaynakların tahribatı gibi sorunları da gün yüzüne çıkarmaktadır.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın teorik kapsamına ile çalışmanın amacı ve kapsamına ilişkin bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, literatür araştırmasında kırsal ve kentsel alanların yaşadığı sorunlar ile kentsel tarım, gıda güvenliği, ekolojik kaygı, bölgesel ekonomik kalkınma ve kır-kent yerleşme biçimine ilişkin teorik ve kuramsal tartışmalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde, materyal ve yöntem tartışmalarına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırma bulgularına, beşinci bölümde ise araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Kentleşme ve kentsel yayılma sürecinin toplumun yaşamına, kırsal ve kentsel alana, toprak kaynaklarına ve çevreye büyük etkileri olmaktadır. Kır-kent alanı, kentleşme sorunlarından uzak bir yerleşim alanı olarak görülebilir. Temel olarak, kır-kent alanları kırsal ve kentsel alanda meydana gelen çeşitli sorunların ortadan kalktığı bir yerleşim birimi olarak görülmektedir.

Kır-kent kavramının planlama literatüründe henüz yeni tartışılan bir kavram olmasına karşın özellikle son on yılda kentleşme süreçlerinde yaşanan gelişmeler karşısında kırsalın yeniden ön plana çıkmasında önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Planlama literatüründe kırsal alan, kırsal süreklilik, çeper kent, köy kent, Desakota gibi kavramlar üzerinde kırsala yönelik tartışmalar söz konusu olsa da (Kolhe ve Dhote, 2016), kır-kent alanlarının içerik ve kapsamının bu yaklaşımlardan farklı olduğu bilinmektedir. Her ne kadar, kır-kent kavramının tarımın azalmasına ve tarım dışı faaliyetlerin yayılması ile kırsal alanların özelliklerini yitirmeye başladığı savunulsa da (Newman ve Applebaum, 1989), kırsaldaki nüfusun belirgin şekilde kırsal ya da kentsel olarak ayırt edilebilmesinin anlamlı olmadığı ve sorunun sadece tarımsal üretim odaklı değil, planlama ve kalkınma odaklı yaklaşımla da ele alınması zorunludur.

Bu çerçevede, Endonezya'nın geri kalmış kırsal bölgelerinden biri olan Aceh Besar'da gelişme sorunlarını ortadan kaldırmaya yönelik yeni bir yerleşme sistemi üzerinden yapılacak tartışmaların, benzer bölgeler için örnek teşkil edeceği düşünülmektedir. Bu yeni yerleşme sistemi içerisinde kırsal alanların kendi kabiliyeti ve potansiyelleri ile bölgesel gelişmeyi sağlayabileceği gerçeği üzerinden yapılan sorgulamalar, çalışmanın özgün tarafını oluşturmaktadır.

1.3. Literatür Araştırması

Sosyal gelişme ve modern ekonomi, kırsal ve kentsel toplumun mekânsal, ekonomik ve sosyal özellikleri arasındaki geleneksel ilişkileri tahrip etmiştir. Bu durum, çeşitli yerleşim bölgelerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Newman ve Applebaum (1989), kır-kent alanlarını tanımlama konusunda çalışmalarında İsrail'deki planlama modellerini incelenmiştir. İsrail'de, 1984'ten bu yana 100 yeni kır-kent yerleşimi mevcut olup, 75 yerleşimde araştırma yapılmıştır. Araştırmada, toplulukların sosyal ve ekonomik operasyonel normlarındaki farkı karakterize edebilen

erişim kontrolü ve organizasyonel yapının önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede, kır-kent alanlarının kırsal ve kentsel alanlara göre farklı özelliklere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Kolhe ve Dhote (2016), kır-kent merkezlerini araştırmış ve şehirciliğin yeni boyutu olarak tanımlamıştır. Kırsal ve kentsel alanların yerleşiminde ve özelliklerinde süreklilik yöntemini kullanarak kır-kent alanlarının özellikleri tespit edilmiştir.

Banerjee, Prasad ve Lata (2019), kır-kent planlaması için Coğrafi -Mekânsal Bilgi Modeli'ni araştırmıştır. Kompozit Kırsal Kalkınma Endeksi (CRDI) yoluyla kırsal kalkınma ilçe düzeyinde ele alınarak, kır-kent tasviri için 4 aşamalı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Kır-Kent Küme Planlaması için Jeo-Mekânsal Bilgi Modeli (GM) kurulmuştur.

Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške (2014), kır-kent peyzaj yönetimi için genel kuralları incelemişlerdir. Yazarlar, kır-kent peyzajını çevrenin (doğal, ekili) ve toplumun sosyo ekolojik sistemler ile yakından etkileşime girdiği sistemler olarak görür. Ayrıca genel peyzaj sürdürülebilirliği modeli kullanmışlardır. Bu yöntemle çevre, ekonomi, eşitlik, estetik, deneyim ve etik gibi birbirine bağlı altı alanda yönleri ve yönetim hedeflerini yönlendiren ve bütünleştiren yönetimin temelini irdelenmişlerdir.

Zaleskienė, Kamičaitytė-Virbašienė ve Gražulevičiūtė-Vileniške (2013), kırsal-kentsel arayüz bölgelerinde peyzajların estetik yönlerini incelemişlerdir. Çeşitli sakinlerin manzarayı nasıl algıladıklarını (psikolojik, fenomenolojik yöntemler) anlamak için genel izlenim (yapısız) yöntemlerini kullanarak peyzajın kendisini değil, onun tarafından yapılan izlenimi analiz etmişlerdir. Ayrıca yapısal (nicel ve karşılaştırmalı) yöntemleri kullanmışlardır. Bu yöntem, kırsal alan-kentsel ara yüz alanlarının estetik analizindeki ana zorlukları ayırt etme ihtimalinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Zaleskienė, Gražuleviciene-Vileniske ve Gadal (2015), Litvanya'daki çok ölçekli kır-kent gelişim perspektifi üzerine çalışmışlardır. Planlamada çok ölçekli bilimsel sürdürülebilirlik tabanlı bir yaklaşım kullanmışlar ve araştırma aralığını küresel boyuttan yerel boyuta ve soyut yer kavramından çok özel ve somut yer kavramına dönüştürmüşlerdir. Bu çok ölçekli prensibin ötesine geçmek mekânsal ölçek de dâhil olmak üzere fiziksel sorunları çözebilir ve kır-kent gelişimde doğal ve sosyal sistemleri destekleyebilir. Çok ölçekli sistem yaklaşımında önemli üç prensip vardır; iç ve dış faktörlerin etkisiyle kır-kent peyzajın sürekli değişmesi, doğrudan veya dolaylı olarak kır-

kent peyzajı etkileyen kararların farklı hiyerarşik seviyedeki politikaları gerekli kılması ve son olarak farklı seviyelerdeki dinamikler arasındaki bağlantılar üzerinden çalışmasıdır. Bu yöntemlerle küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde ortaya çıkan kırsal-kır-kent ara yüze ilişkin peyzaj planlamasının sorunlarını ve zorluklarını ayırt etmişlerdir.

Vanempen (2009), Brüksel metropoliten bölgesinin kır-kent gelişimi üzerine çalışmasında, mekânsal ve kurumsal sınırlar arasındaki uyumsuzluk ve metropolün sosyo-mekânsal gelişimindeki problemler de dâhil olmak üzere Brüksel'deki şehir koşullarının ve zorluklarının detaylandırılması gibi yöntemler kullanmıştır. Bu çalışmada Brüksel'de mekânsal, sosyal ve kurumsal engeller olmak üzere üç problem tespit edilmiştir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) (2013), Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, İtalya, Fransa, Almanya, İspanya, Portekiz, Polonya, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde kırsal-kentsel ortaklığını analiz ederek, sosyo-ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirlik için nasıl faydalı rol oynayabileceği tartışılmıştır. Öncelikle OECD ülkelerinde kırsal-kentsel ortaklığın içeriğini anlamak için kavramsal bir çerçeve ve daha sonra kentsel-kırsal dinamikleri üzerine bazı deneysel kanıtlar sunulmuştur. İkincil olarak kırsal-kentsel ortaklıkların belirli bölgesel şartlarda aldığı formlar ve temel özellikler, elde edilen sonuçlar ve yönetim sorunları ortaya konulmuştur. Son olarak çalışma, kamu politikasının kırsal-kentsel ortaklığı nasıl destekleyebileceği ve ne zaman yapılması gerektiği konusunda fikir vermektedir.

Paveliuc-Olariu (2010), kır-kent alanlarının Romanya'nın kuzey-doğu bölgesinde yer alan kırsal kesim üzerindeki etkilerini incelemiştir. Derinlemesine görüşmeye dayalı araştırmada, kırsal topluluklar ile büyük şehir merkezleri arasındaki etkileşimlere ilişkin olumlu ve olumsuz davranışlar sorgulanmıştır. Pozitif kırsal-kentsel etkileşimler, ekilebilir arazilere ve tarımsal sermayeye erişilebilirlik, yerel ve bölgesel pazarlara erişim, geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, artan istihdam fırsatları vb. olarak belirlenmiştir.

Overbeek ve Terluin (2006) kentsel baskı altındaki kırsal alanlar hakkındaki çalışmaları, beş farklı Avrupa Ülkesinde gerçekleştirilmiştir. Masa başı araştırması (ilgili verilerin ve literatürün analizi), çalışma alanlarındaki aktörlerle doğrudan görüşmeler ve toplantılar gibi ortak yaklaşım ve metodolojiyi kullanmıştır. Bir ortak sorular listesine dayanarak 65 görüşme yapılmış ve sonucu ilgili aktörlerle tartışmak üzere üç yerel toplantı düzenlenmiştir. Ayrıca, kır-kent alanların güçlü ve zayıf yönlerini analiz etmişlerdir. Sonuç

olarak kentsel baskısı, farklı bölgesel bağlamda değişen büyüklükleri kendini gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Alexandru (2012), Romanya’da ortaya çıkan kır-kent alanlarının göç ve sosyal hareketliliğinin durumunu ile ilgili çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı uluslararası göçmenlerin kırsal toplumu ve sosyal hareketliliğin yörüngesini nasıl etki ettiğini incelenmektedir. Sonuç olarak göç eden halklar genelinde yaşam kalitesi, konaklama, eğitim ve istihdam gibi olumlu geçişlerle karşılanmaktadır. Dolayısıyla bu göç hareketi sosyal hareketliliğin yörüngelerini değiştirmiş aynı zamanda yaşam standartları ve eski ve yeni yaşam tarzın biçimlerini birleştirdiği olan kır-kent alanlarının şekillenmesine neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Singh ve Rahman (2018), Hindistan’daki kırsal alanı kentleştirme konusunda Hindistan ulusal kır-kent misyonun yansıması ile ilgili çalışma yapılmıştır. Hindistan’daki altyapı ve temel hizmetleri geliştirmeyi, kırsal alanlara yatırım çekmeyi amaçlayan Ulusal Kır-Kent Misyonunun politikaları incelenmiştir. Sonuç olarak, Hindistan’daki ulusal kır-kent misyonu bölgesel kalkınmayı artırmak için daha çok “akıllı köyler” ile ilgili yaklaşımlara odaklanmış ve kentleşmeyi tek kalkınma modeli olarak görmüştür.

Busck, Hidding, Kristensen, Persson ve Praestholm (2009), Danimarka, İsveç ve Hollanda gibi ülkelerde kır-kent alanları için planlama yaklaşımların üzerinde çalışma yapılmıştır. Çalışmanın amacı, farklı planlama yaklaşımlarını keşfetmektir. Çalışmada, her ülkenin kompakt şehir kavramının nasıl algılandığı ve kır-kent alanlarının kentsel sorunlara (yığılma, kentleşme) karşı nasıl bir yönetim metodu geliştirdiği incelenmiştir.

Woods (2012), kırsal alanın ve kırsal coğrafyanın geleceği ile ilgili çalışmasında, iklim değişikliği ve gıda güvenliği gibi küresel endişeler kırsal alana yönelik bakış açısını yeniden güçlendirdiğini vurgulamıştır. Bu çalışmada, kırsal coğrafyada alternatif gıda ağlarının geliştirmesinde mekânsal ve sosyal farklılaşmaların hem gıda güvenliği hem de iklim değişikliğine kırsallık söylemlerinin teknokratik çözümlere yönelik tartışmanın meydan okuması sonucu olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda, gıda güvenliğinin açısında yerel gıda sistemi ve alternatif gıda ağların işletilmesi ve geliştirilmesi, yerel gıda sistemlerinin sürdürülebilir çevreyle ilişkilendirmesi ve iklim değişikliğinin etkilerini hafifletme ve sınırlama konusunda politikalar belirlenmiştir.

McDonagh (2014), kırsal coğrafyayı gıda araştırmaları ve kırsalın gelecekteki sürdürülebilirliği bağlamında ele almıştır. Kırsal alanların geleceği için iklim değişikliği ve gıda güvenliğinin yeniden değerlendirilmesi gerektiği söylenmiştir. Sonuç olarak yeni tarımsal üretim konusunda yeni üretkenlik teorisi desteklemesi ve sürdürülebilir kırsal alanların gelecekleri için katkı sağlanmasını açıklanmıştır. Buna ek olarak kırsal coğrafyacıların tüm kırsalın sorunlarına cevap bulamayabileceği, sürdürülebilir kırsal gelecekleri belirlemek ve yönlendirmek için farklı kavramsal çerçeveler, ideolojiler ve ilişkisel yaklaşımlar kullanılması gerekliliği belirtilmiştir.

Bosworth ve Venhorst (2018), kentsel bölgedeki verimlilik artışının kırsal bölgeye ilişkin ücretler, yaşam maliyeti, göç ve işe gidip-gelme akışları üzerindeki etkisini değerlendirmek için birbirine bağımlı bir kentsel kırsal senaryoya yönelik tamamlayıcı modeli geliştirmeyi amaçlamıştır.

Mulyadi (2007), Endonezya'daki Batı Bogor bölgesi kır-kent bağlantısı bağlamında bölgesel ekonomik gelişme üzerine çalışma yapmıştır. Batı Bogor bölgesindeki bölgesel ekonomik bağlantıları, fiziksel bağlantıları, ulaşım hizmet ve şehir sistemi analiz ederek kırsal kentsel bağlantılar çerçevesinde ekonomik kalkınmanın yönünü belirlenmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada betimsel ve skalogram analiz yöntemi kullanmıştır. Ekonomik bağlantılarda pazar modeli, hammadde ürünleri, sermaye, alışveriş akışı ve üretim bağlantıları ele alınmıştır. Ulaşım bağlantılarda ulaşım ağı ve hizmeti ile kent sisteminde desakota (*kır-kent*) alanında nüfus yoğunluğu, hizmet tesislerin sayı ve tipleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, Batı Bogor Bölgesi ile Bogor Kentini güçlü bir bağlantıya sahip olduğu, ancak bölgenin tarımsal faaliyetindeki sermaye ve üretim akışının henüz düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Munandar (2010), Endonezya'daki Sragen Bölgesinde Gemolong yerleşmesinin ekonomik ve bölgesel kalkınma potansiyelini analizi etmiştir. Çalışmanın amacı, Sragen'ın hinterlandında yer alan Gemolong yerleşmesinin bölgesel planlamada nasıl bir potansiyele sahip olduğunu anlamaktır. Bu çalışmada, betimsel (alan görüşme) ve nicel yöntemin içerisinde *Shift Share*, *Lokasyon Katsayısı* (LQ), *Skalogram* ve *büyüme oranı modeli* analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucu, Gemolong yerleşmesinin coğrafik konumu nedeniyle bölgesel gelişme açısından kritik bir konumda bulunduğu belirlenmiştir.

2. TEORİK VE KAVRAMSAL ARKA PLAN

2.1. Kır ve Kırsallık Yaklaşımları Bağlamında Ortaya Çıkan Kavramlar

Nüfus yoğunluğu, yapısal, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerin çeşitlenmesi, kırsal ve kentsel alanın tanımını ortaya çıkarmaktadır. Keleş'e (1998) göre, bölgesel alanda kent, toplumsal gelişmişliği olan, kırsal alandan ziyade daha yoğun nüfusa sahip, toplumun gidip gelme, barınak, iş ve dinlenme yeri ihtiyaçlarını karşılayan, az sayıda tarım faaliyetleri ve sanayileşmeyi içeren birçok küçük birimin yerleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bölgesel alan içerisinde kırsal alan ise az sayıda nüfusa ve gömülü bir sosyo-kültüre sahip, tarımsal alan bakımından ve geleneksel mimari açısından zengin, temiz çevre ve zamanla değişen mekân çeşitliliğine sahip bölge olarak bilinmektedir. Kentsel ve kırsal alan arasındaki ekonomik farklar; kentsel alanın ekonomik yapısı, eğitim, toplu taşıma, konut ve yerel finans yönetimi açısından sahip olduğu olanaklar ile açıklanabilir (Davran, 2007).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) araştırmasına göre, Almanya OECD ülkeleri arasındaki yoğun nüfuslu ülkelerden biri ve nüfusu kendi topraklarında eşit olarak dağılmış durumdadır. Kırsal alanların resmi bir tanımı yoktur. Bunun yerine, Federal Yapı ve Bölge Planlama Ofisi (BBR) analiz türüne bağlı olarak farklı bölgesel sınıflandırmalar kullanılır. Bunlar yerleşim düzenlerine, erişilebilirliğe veya işlevsel alanlara, belediyelerden ilçelere (Kreis) bölgesel planlama bölgelerine kadar değişen ölçeklere çeşitlenmektedir. OECD tarafından 2010 yılında iki boyutlu ve aşağıdan yukarı doğru bir yaklaşıma dayanan yeni bir mekânsal tipoloji geliştirilmiştir. Birincisi, nüfus yoğunluğu ve yerleşim yüzdesine (yerel seviye) göre sınıflandırılmış, ağırlıklı olarak kentsel ve kırsal alanlar arasında ayırım yaparak coğrafi yerleşim yapısını temsil eden yaklaşımdır. İkincisi, potansiyel olarak erişilebilir gündüz nüfusu (bölgesel seviye) ile sınıflandırılmış, merkezi ve çevresel alanlar arasındaki ayırma vurgu yaparak, idari sınırlardan bağımsız olarak homojen mekânsal birimlerdeki kırsal-kentsel süreklilik belirlenmiştir (OECD, 2013).

Kırsal ve kentsel alan arasındaki ilişki, birbirlerini tamamlama potansiyellerine dayanmaktadır. Lichter ve Brown'a (2011) göre, kırsal ve kentsel ekonomiler birbirine bağımlıdır ve aynı zamanda bölgesel alanda daha büyük bir ekonomik görünümün tamamlayıcı parçalarıdır. Bilindiği üzere, kırsal kentsel nüfusun gıda ihtiyacı başta olmak

üzere birçok talebini karşılayan doğal kaynakları ve üretim biçimini barındırır. Kırsal alanlar gıda, su, yenilenebilir enerji (rüzgâr, hidroelektrik), ekosistem hizmetleri (temiz hava, biyolojik çeşitliliğin korunması) sağlamaktadır. Kırsal alanlar aynı zamanda yüksek yaşam kalitesi, kültürel kaynaklar ve rekreasyon alanlarıyla kentsel nüfus için önemli kaçış noktası niteliğindedir. Diğer taraftan, kentsel alanlar kırsal alanın geliştirilmesinde rol oynayan kaynaklara odaklanmaktadır. Kentsel alan iş olanakları, eğitim, yeni beceriler, ticari olanaklar, kamusal hizmetler (hastane, sağlık hizmetleri uzmanı) ve yerel üretimi karlı kılan büyük pazar olanakları ile kırsala önemli katkılar sunabilmektedir. Kentsel alanlar sermaye akışını çekmekte ve yerel temsilcilerin karmaşık faaliyetlerini yöneterek, siyasi iktidarın kapasitelerini birleştirirler. Kırsal alanların ve kentin bu potansiyelleri küreselleşmenin ortaya çıkışından bu yana kaybolmaya başlamıştır. Ulusal politikalar, kırsal alandan ziyade kentsel alanın gelişimine odaklanmıştır. Bu işgücü piyasası ve nüfus sayısının azaltılması da dâhil olmak üzere kırsal alandaki kalkınmayı etkilemektedir. Kırsal nüfustan kente doğru yüksek oranda göç olması, kentsel alanın yayılmasına neden olmaktadır. Bu süreçte kentsel ekonomi büyümeye devam ederken, kırsaldaki ekonomi küçülmektedir. Bu durum karşısından yerelden ulusüstü kurumlara kadar birçok aktörün kırsal ve kentsel alan arasındaki sorunları giderecek çözüm yollarına odaklanan bir çok çalışma yapılmaktadır (OECD, 2013; Bryden ve Bollman, 2000; Terluin, 2003). Bu ilgi odağının başlangıç noktasını kır ve kırsallığa ilişkin kavramsal tartışmalar oluşturmaktadır.

2.1.1. Kır ve kırsallık

Kır kavramının net bir tanımı bulunmamaktadır. Hart (2005) kır kavramının çok yönlü bir kavram olduğunu ve evrensel bir tanımlamanın geliştirilmesinin oldukça zor olduğunu ifade etmiştir. Hart'e göre kır tanımlanmasında, geleneksel tanımlar üzerinden yapılan değerlendirmelerin sorunlu bir yaklaşım olduğu belirtilmiştir. Kırsallık ulus düzeyde homojen bir özellik göstermez, farklı boyutlarda ele alınmayı gerektiren kırsallara ilişkin yerel düzeyde bakış açıları getirmek gerekmektedir. Bununla birlikte, geleneksel yaklaşımda kırsallık düşük yoğunluklu nüfus yapısı, yaşlı ve çocuk oranı yüksek alanlar olarak değerlendirilirken, yüksek işsizlik oranı, eksik istihdam ve yoksulluk gibi olumsuz kavramsal tanımlamaların içerisinde de yer edinmektedir.

Wiggins ve Proctor'a (2001) göre, kır insan yerleşiminin ve altyapısının sadece küçük parçalara ayrıldığı ve genellikle tarlalar, meralar, ormanlar, su kaynağı ve dağ gibi

arazi kullanımların hâkim olduğu alanlardır. Buna bağlı olarak Ashley ve Maxwell (2001), nüfus büyüklüğüne bağlı olarak kırı tanımlamış ve kıra ilişkin farklı tanımlamaların getirilebileceğini vurgulanmışlardır. Dolayısıyla, doğal kaynaklar ve nüfus yoğunluğu ile ilgili, kır terimi çoğu insanın çalışma zamanlarının çiftliklerde geçirdiği yerler, ucuz ve geniş bir araziye sahip, zayıf altyapılar ile ilişki yüksek işlem maliyeti ve coğrafi açıdan siyasi işlem maliyetlerini artıran ve kentsel önyargı olasılığını büyüten özellikler ile karakterize edilebilir (Ashley ve Maxwell, 2001; Wiggins ve Proctor, 2001).

Akademik çevrede ve uygulayıcıların sıklıkla tartıştığı konu olan kırsal yaklaşımı zaman zaman sosyo-kültürel yaklaşımlar çerçevesinde de ele alınmıştır. Bu bakış açısı Chigbu'a (2013) kırsal, insanlar tarafından paylaşılan tarihi-kültürel mirasa ve geleneksel köklere bağlı bir yerleşim alanı olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda, kırsallık çıkarım faaliyetlerinin yapıldığı ve bu faaliyetlere uygun işgücü potansiyelini barındıran demografik yapılara ve yerleşim modellerine sahip küçük bir yerleşme alanları olarak kabul edilmektedir. Ancak bu yaklaşımın kırsallık kavramına ilişkin tanımlamalar açısından çeşitli tartışmaları ve çelişkileri barındırdığına ilişkin görüşler vardır.

Dolayısıyla, kırsallık genel tanımı ülkenin sınırlı kaynakların tahsisin kriterlerini dahil olmak üzere birçok politika kararının temelini oluşturan kavramdır, bu yüzden kırsalın hangi yönlerinin incelenen fenomenle ilgili olduğunun belirlenmesi ve ardından bu unsurları yakalayan bir tanım kullanılması önemlidir. Bir çalışmada kullanılan kırsallık tanımı, bir başkası için uygun olmayabilir veya yetersiz olabilir (Hart vd., 2005). Aynı zamanda, bu konu ile ilgili Cloke (2006), yürütülecek olan çalışmaya veya araştırmaya uygun kırsallık tanımının seçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla ilgili Cloke çalışmasında, İngiltere ve Galler'in tüm bölgelerini Kırsallık üzerinden dört bölgeye ayırmıştır; aşırı kırsal, orta düzeyde kırsal, orta düzeyde kırsal olmayan ve aşırı kırsal olmayan bölgeler. Cloke, Kırsallık modelinin ölçülmesinde 16 farklı yol kullanmıştır (Cloke, 2006). Ward ve Brown (2009) kırsal alanı, modernlik yerine geleneksel alanı, endüstri yerine tarımsal alanı, kültür yerine tabiat alanı ve dinamizmden ziyade değişmezlik alanı yeri olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla, bu durumu net bir şekilde kırsallık alanı tanımı genelleştiremeyiz, örnek vermek gerekirse, Nijerya'nın güney kırsal kesimlerinde sanayi faaliyetler bulunmaktadır (Chigbu, 2013). Aynı şekilde Endonezya'nın Aceh Besar

bölgesinde bulunan kırsal alanlarda büyük bir sanayi tesisi vardır ve ister kırsal ister kentsel alanlarda dinamizm insanlığın değişmez özelliğidir.

2.1.2. Kırsal soylulaştırma

Soylulaştırma terimi, 1970 yıllarında hem kentsel hem de kırsal metinlerde ortaya çıkmıştır. Birçok araştırmacının kırsal çalışmalarında soylulaştırma terimini kullanmaya başlamasına rağmen genellikle kentsel bağlamda kullanılan bir terim olarak görülmektedir. Neredeyse, soylulaştırma ile ilgili çoğu bilinen metinlerde bu terimi belirgin bir kentsel süreç olarak tanımlanmıştır (Philips, 1993). Nelson'a (2010) göre, soylulaştırma genellikle kentsel alanlar ile ilişkilendirilen bir süreçtir, fakat son yirmi yılda gelişmiş ekonomiler etkisiyle kırsal alanlarda da soylulaştırma olayı yaşanmıştır. Bu kırsal soylulaştırmanın sonucu büyük ölçüde kırsal alandaki konut piyasasının dönüşümü, çevreye karşı kültürel tutumların değişmesi, arazi kullanım planlamasını çevreleyen politik çatışmaları ve artan sınıf kutuplaşması gibi olaylar olmuştur. Hamnett (1991) bu terimi biraz daha geniş bakış açısında değerlendirmiştir. Hamnet'e göre soylulaştırma fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel bir fenomendir. Soylulaştırma, genellikle daha önce işçi sınıfı mahallelerinin daha yüksek gelirli grupları veya orta sınıf tarafından istila edilmesi veya köhnemiş konut alanlarında üretilen projelerle mevcut sakinlerin çoğunun yer değiştirilmesi veya yerlerinden çıkarılmasını içerir.

Londra'da yapılan çalışmalarda soylulaştırma terimi, geleneksel işçi sınıfı alanlarının orta veya üst gelir grupları tarafından işgal etmesi olarak tanımlanmıştır. Kırsal alanlara orta sınıfların göç hareketliliği aracıyla kırsaldaki alt sınıflar arsa temini konusunda sorun yaşamıştır (Philips, 1993). Bununla ilgili Paciona (1984), belli sosyo-ekonomik yapılarıdaki yerleşimlerde nüfusunun oranında artış nedeniyle kırsal soylulaştırmayı sınırlandırmaya çalışıldığını ifade etmiştir. Bu konu ile ilgili Cloke ve Little'a (1990) göre soylulaştırma tanımı işçi sınıfların orta sınıflarla değiştirmesi, en azından sınıf meselesini vurgulamış oldu. Böylece kırsal soylulaştırma konusu, köy koruma politikaları ile orta sınıf çıkarları arasındaki bağlantıları vurgulamıştır. Kırsal bağlamında soylulaştırma terimi çağdaş sosyal yeniden düzenlemenin karakterini yanlış temsil etme gerçek bir tehlikeye yol açtığını göstermektedir. Dolayısıyla, kırsal sosyal değişiminde soyutlaştırma terimin işçi sınıfının yerini orta sınıfla değişmesinin yerine orta fraksiyonun sınıflar başka birini değiştirmesi gibi söylemesini daha net olabilir (Philips, 1993).

Kırsal Soylulaştırma, ekonomik yeniden yapılanmaya ve serbest hizmet çalışanlarının yaratılmasına, geleneksel temelli kaynak sektöründe istihdam azalmasına, işgücü piyasasıyla bağları gevşeyen yaşlanan bir nüfus, boş zamanın artması ve ikinci evlerin eşzamanlı olarak çoğalması, banliyö etrafından yaşamından duyulan memnuniyetsizlik ve kırsal alanlarda daha yüksek bir yaşam kalitesi algılanmasının arayışı ile ilgilidir. Yeni orta veya üst sınıfların kırsal alanların içine geldiği zamanda, topluluklar genellikle yerleşik konut piyasalar, topluluk üzerindeki siyasi anlaşmazlıklar ve artan sınıf kutuplaşması ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu soylulaştırma süreçleri Amerika Birleşik Devletlerinden İspanya'ya ve Almanya'dan Avustralya'ya birçok sanayi sonrası ekonomilerde gerçekleşmektedir (Nelson, 2010).

2.1.3. Karşı kentleşme

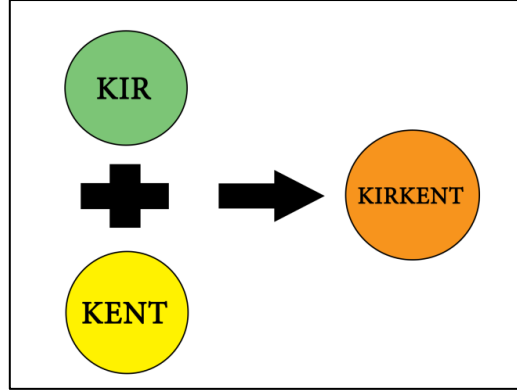
Karşı kentleşme terimi, 1970'lerde Amerikan coğrafyacı Brian Berry (1976) tarafından ortaya atılmıştır (Cloke, 1985). Karşı kentleşme terimi genel olarak, kent sakinlerinin kentsel ortamlardan kırsal yerleşim alanlarına taşınmasıyla ilgili bir sosyal hareketinin karşılığı şeklinde ifade edilmektedir. Bu terimi aynı şekilde genişletmiş banliyöleşme arasında net bir ayrım ile başlamaktadır, bu sayede metropol bölgesinin günlük kentsel sistemi dışarıya doğru kaymaya başlamıştır ve bu fenomen metropol sisteminin dışındaki alanların yeniden canlanmasına neden olmuştur (Cloke, 1985). Bu görüşü aynı şekilde Vining ve Kontuly (1978) tanımlandığı üzere, kentsel alanların nüfus yoğunlaşma eğilimi (genişletilmiş banliyöleşmenin yayılması dahil) ve bugünkü çevresel bölgelere doğru nüfus yoğunlaşmasının eğilimi arasındaki 'temiz kırılma' olayı olmuştur. Bu olayı 1970 yılların başlarında itibaren merkez ve çevre bölgeler arasındaki göç bağlantılarında keskin bir kesinti olduğu iddia edilmektedir. Buna bağlı olarak, Robert ve Randolph (1983), kentsel sisteminde hinterland alanların büyümeyi ve kentsel hiyerarşide aşağı doğru hareketleri temsil etmek için ademi merkezizetçilik ve merkezden uzaklaştırma terimleri kullanmıştır. Bu iki terim karşı kentleşmenin ön koşul olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla karşı kentleşme terimi birçok araştırmacı arasında farklı farklı tanımlar sunmaya çalışmıştır. Buna bağlı olarak Fielding'a (1982) göre, karşı kentleşme, geniş bir ekonomik faktörler tarafından üretilmiştir. Özellikle çevresel bölgelerde sermayenin emeğin egemenliği ve sonuç olarak göç oranının yerleşim alanının büyüklüğü ile ters orantılı olmasına neden olmaktadır (göç ve yerleşim büyüklüğü arasındaki geleneksel

olarak pozitif ilişkinin tersine dönmesidir). Genel olarak, karşı kentleşme teriminde kentsel bir perspektiften kırsal nüfusun artışı gözlenmektedir. Kırsal alanların sahip olduğu potansiyel çekme faktörlerinden ziyade kentsel alanlardaki itici faktörlere odaklanılmıştır (Cloke, 1985).

Halfacree, karşı kentleşme eğiliminin 17 unsurunu istemiştir. Bunların arasında, genişletilmiş gidiş geliş mesafeleri, ulaşımда gelişmeler, büyük şehirlerdeki sosyal sorunlar, ekonomik faaliyetlerin yeniden yapılandırılması, artan emeklilik göçü, değişen yaş yapıları ve konut kompozisyonlarına ilişkin unsurlar yer almaktadır (Halfacree, 1994). Mitchell'e (2004) göre, karşı kentleşme konsantre bir yerleşim düzeni ile sonuçlanan bir göç hareketi ya da yerleşim sistemi değişikliğinin sürecidir. Bosworth'a (2009) göre karşı kentleşme, iç göçün teşvik ettiği kırsal ekonomilerin büyümesidir. Bu kırsal göçmenler tarafından iş yaratma, diğer kırsal şirketlerde istihdamları veya yerel ticaret yoluyla diğer işletmelerin tanıtımları, bilgi alışverişi ve işbirliğine dayalı çalışma teşviki şeklinde olabilir. Dolayısıyla, günümüzde karşı kentleşme, batı topluluklarındaki kırsal yaşam için artan tüketici tercihleri, kırsal-kentsel bağlantıları geliştiren teknolojik yenilikler, kırsal yenilenmeyi destekleyen hükümet politikaları aynı zamanda ekonomik döngüsel ve yapısal faktörler dahil olmak üzere çeşitli faktörlerin sonucu olarak kırsal çalışmalarda araştırma gündeminin merkezi olmuştur (Gkartziros, 2013).

2.1.4. Kır-kent (rurban) alanı tanımı

Kır-kent alanı, kırsal ve kentsel alan arasındaki ilişkiyi yeniden kuran bağlantıyı ortaya koymak için kullanılan yeni bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Kır-kent alan, kırsal ya da kentsel anlamına gelmemektedir. Mandal (1989)'a göre, küçük kentler veya büyük kırsal yerleşimler kır-kent olarak bilinmektedir (Kolhe ve Dhote, 2016). Kır-Kent kavramı ilk kez 1915 yılında Galphin tarafından kullanılmıştır. Shikalgar (2013) göre kır-kent alanlar, kentsel bölgeler, bölgelere hizmet etmek için köyler ve kasabalar arasındaki geçiş seviyesindeki yerleşmelerdir. Kır-kent alanı gelişmiş köyler ve zengin kırsal toplum denizinde bir kent adası şeklinde görünür (Mandal 1989). Kır-kent alanları kentsel özellikler içermesine rağmen çoğunlukla Kırsal Yerel Organlar (Gram Panchayats) tarafından yönetilirler (Kolhe ve Dhote, 2016).

Şekil 2.1: Kır-kent yaklaşımı (Kolhe ve Dhote, 2016)

Kır-kent alanlarının mekânsal özellikleri arasında küçük alan, düşük konut yoğunluğu ve kırsal kesimden aldığı fiziksel çevre özellikleri yer alırken, farklılaşmış istihdam yapısı ve çok sayıda servis hizmetlerini barındırması açısından öne çıkmaktadır. Kır-kent alanları, kültürel açıdan kırsaldan daha fazla kentsel nüfusa sahip olan demografik yapının söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. İsrail’de kır-kent yerleşim tanımı, topluluk örgütü şekli ve yeni yerleşim yerlerinin geliştirilmesinde kamu desteği kaynağı dahil olmak üzere kurumsal kriterlere dayanan kırsal ve kentsel alan arasındaki ayrım nedeniyle daha keskin olmuştur (Newman ve Appleaum, 1989). 2016 yılında Hindistan’daki National Rurban Mission (NRM) çalışmasına göre, kır-kent alanı yüksek kırsal-kentsel göçten kaynaklanan kalabalık şehir alanlarını tahsis etmenin yanı sıra, kırsal alanları canlandırmayı öngören “kırsal ruh ve kentsel olanaklar” olarak vurgulanmıştır (Ojha, 2018).

Kır-kent terimi, kentsel faaliyetlerin ve nüfusun, metropol çevresindeki kırsal alanlarda yayılımı olarak ele alınırken, kentsel saçakların yasal arazi sınırlarının ötesinde, karma arazi kullanımlarının özelliklerini gösteren tarımsal nitelikli alanlarda tarımsal üretim dışı konutlarda tutarlı bir yapıya sahip olmadığı belirtilmektedir (Kolhe ve Dhote, 2016). Kır-kent alanlarında kentsel kullanım olanakları, perakende ve toptan satış pazarlama tesisleri, posta ve telgraf tesisleri, pazar, dispanser, veterinerlik hizmetleri, mesleki hizmetler gibi olanaklar gelişmiştir (Vanempten, 2009). OECD’e (2013) göre, kır-kent alanları nüfus, işgücü piyasası akışları, kamu hizmeti sunumu, ulaşım ağı, ortak hedeflere ulaşmak ve kentsel-kırsal ilişkileri geliştirmek için çevresel hizmetleri yöneten bir işbirliği mekanizmasına sahiptir (OECD, 2013).

Çizelge 2.1: Kır ve kentsel alan özellikleri (Satterthwaite ve Tacoli, 2003)

Kırsal Alan	Kentsel Alan
• Tarımsal faaliyet, hayvancılık, ormancılık veya balıkçılıktan elde edilen geçim kaynakları, • Konut ve inşaat için araziye erişim genellikle sorun değildir, • Altyapı ve hizmetlere erişimin sınırlı olması (büyük ölçüde mesafe, düşük yoğunluk ve ödeme kapasitesinden dolayı), • Para kazanmak için daha az fırsat olması, • Doğal sermayeye erişim geçim için varlık ve temel bir anahtardır,	• Geçim koşulları, tarım dışı üretimde işgücü piyasalarından elde edilmekte, • Konut için arazinin erişimi zordur, konut ve arazi rantı söz konusudur, • Düşük gelir gruplar için altyapıya ve hizmetlere erişimi zordur, • Yiyecek, su, kanalizasyon, istihdam olanaklarının olması, • Ekonomik bir kaynakların zenginliği söz konusudur,
Kırsal alanın sahip olduğu zengin turizm olanakları, madencilik alanları, değeri yüksek ürünler içeren tarımsal üretim ve birçok yerel çarpan bağlantısı ile tarım dışı üretim alanları kentler ile güçlü ilişkileri vardır.	Kır-Kent Ara Yüzü Kentsel alanlarda kentsel tarım, kamusal hizmetler ve barınma olanakları gibi imkânların kırsal nitelikteki alanlarda bulunması söz konudur.

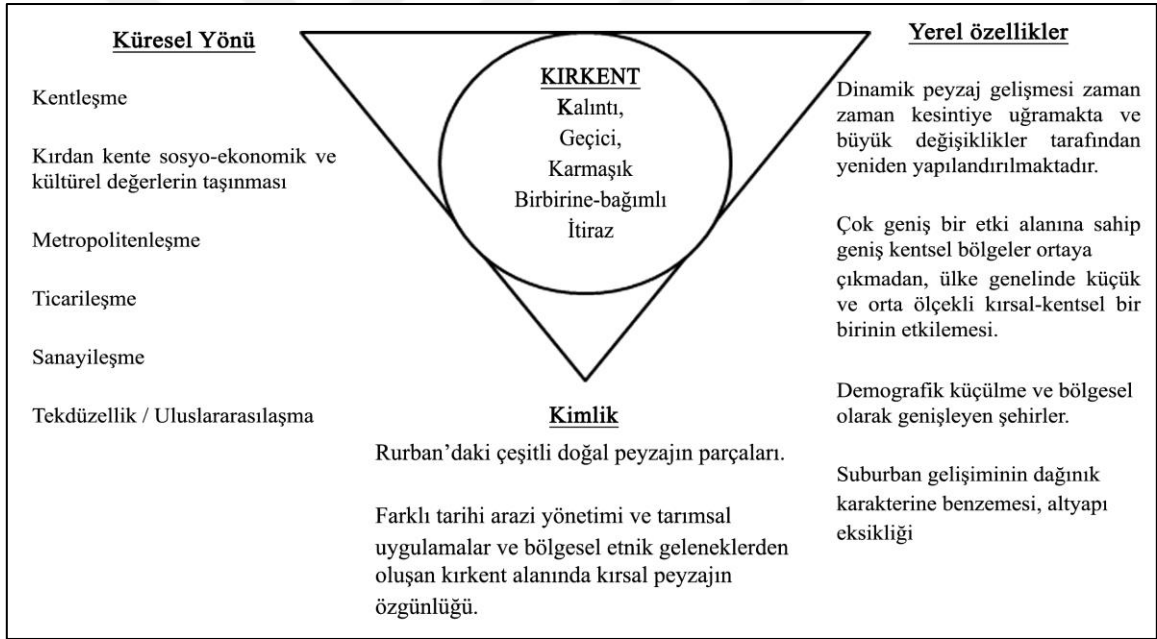
Çizelge 2.1.'deki değerlendirmeye göre, kır-kent alanları kentsel alanla güçlü bağları olduğu gibi kırsal alanlarda güçlü bağlantısı bulunmakta ve kırsal alanın kentin özelliklerine ihtiyaç duyması, kent alanın ise kırsal özelliklerine ihtiyaç duymalarını birleştiren ya da toplayan yeni bir yerleşim sistemidir (Satterthwaite ve Tacoli, 2003). OECD kır-kent alanlarının varlığı bölgesel ekonomik kalkınma hedeflerinin ulaşılmasına yardımcı olacağı ve kamusal hizmetlerin sunumunda ekonomik başarıyı arttıracaklarını ön görmektedir. Dolayısıyla kır-kent alanları kır ve kent arasında bir köprü olarak görülmektedir. Günümüzde kent ve kır sakinlerinin daha karmaşık tüketim kalıplarına sahip olacağı gerçeği düşünüldüğünde, kır-kent yerleşme sistemiyle kırsal bölge sakinleri kentsel olanaklara (kültürel, etkinlikler, karmaşık tüketim, vb.), kentsel sakinler ise çevre kalitesi, daha az sıkışık yaşam düzenlemeleri ve daha yakın sosyal ilişkiler gibi kırsal olanaklara erişmiş olacaktır (OECD, 2013).

Çizelge 2.2: Kır-kent alanlarının bölgesel ekonomi içerisindeki hedefleri ve ilişkili aktörler (OECD, 2013)

Amaçlar	İşbirliğinin Temeli	Olası Ortaklar	Özel Sektörün Rolü
Ekonomik Gelişme	<i>Bölge tanıtımı</i>	Hükümet yetkilileri (ulusal, bölgesel, yerel) Ticaret odaları, Özel işletmeler, Sivil toplum (dernekler, vb.)	++++
	<i>Tedarik zinciri</i>	Hükümet yetkilileri (ulusal, bölgesel, yerel) Ticaret odaları, özel işletmeler, üniversiteler / araştırma merkezleri, Sivil toplum (dernekler, vb.)	++++
	<i>Kentsel tarım</i>	Hükümet yetkilileri, Çiftçiler, Üniversiteler / araştırma merkezleri, Sivil toplum (dernekler, vb.)	++++
Doğal Varlıkların Yönetimi	<i>Su kaynaklarının yönetimi</i>	Hükümet yetkilileri (ulusal, bölgesel, yerel) Ticaret odaları	+++
	<i>Biyoçeşitlilik</i>	Hükümet yetkilileri Üniversiteler / araştırma merkezleri Sivil toplum	++
	<i>Arazi kullanım yönetimi</i>	Yerel yetkililer Üniversiteler / araştırma merkezleri	++
	<i>Peyzaj ve çevre koruması</i>	Hükümet yetkilileri (ulusal, bölgesel, yerel) Sivil toplum	++
Hizmet Sunumu	<i>Ulaşım</i>	Bölgesel, yerel yetkililer Özel işletmeler	++
	<i>Sağlık, Sosyal bakım Eğitim</i>	Bölgesel, yerel yetkililer, Özel işletmeler Sivil toplum Üniversiteler / araştırma merkezleri	++
	<i>Atık bertarafı</i>	Bölgesel, yerel makamlar Özel işletmeler	++
Politika Düzeyi	<i>Politik ilgi</i>	Yerel yetkililer	+
	<i>Finansman için desteklemeler</i>	Yerel yetkililer	+

OECD (2013), kır-kent alanlarının ekonomik gelişmeyi amaçlayarak, bölgenin potansiyeli (turizm, tarım, sanayi) tarım gıda konusunda yerel tedarik zinciri olanakları, kentsel tarım konusunda tarımsal faaliyetin kaynakları, hizmetleri ve ürünlerin doğrudan kentsel kullanımına teşvik edebilmektedir. Dolayısıyla kısa besin zinciri aracılığıyla gıda güvenliğini artırmak, çevrenin kalitesi yükseltmek ve yaşam tarzları ve refah düzeyini arttıran ihtiyaçları karşılamasına katkı sağlamaktadır. Diğer konu ise, kır-kent alanlarının kentsel yığılma, genişleme ve parçalanma alanı gibi olumsuzlukları azaltan role sahip olmasıdır. Kentsel ve kırsal alanlara etkili bir erişime sahip olan kır-kent alanı, temel hizmetlerin sunumu, bölgelerin daha fazla politik görünürlük kazanması ve hükümet aktörleriyle etkileşimde bulunurken ortak hareket edebilme becerisi göstermesi ile yatırım önceliklerini ve havuzu çabalarını koordine edilmektedir. Ayrıca, kır-kent girişimini

yürütmek için kamu ve özel aktörlerin üstlendiği roller söz konusudur. Kamu sektörü temel hizmetlerin sunulması, eğitim desteği, doğa çeşitliliği ve çevre korunmasıyla ilgili kararlarda rol alırken, özel sektör genellikle gıda tedarik zinciri, kentsel tarım ve turizm-sanayi sektörü gibi ekonomik yatırımlarla ilgilidir (OECD, 2013). Kır-kent alanları kalıntı (kırsal boyutun varlığı), geçici (hızlı değişimler, kırsaldan kente geçiş), itiraz (kentsel ve kırsal kullanımlar arasındaki çatışmalar, yaşam tarzı, estetik, vb.), karmaşık (hem kentsel hem de kırsal özelliklere ve yeni niteliklere sahip, yalnızca şehir manzarasına özgü), birbirine bağımlı (kentsel alana bağlar ve bağımlılık) olarak karakterize edilmektedir. Kır-kent alanı küresel boyutu, yerel özellikleri ve kimliği ile üç kategoride ele alınmaktadır (Şekil 2.2) (Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014).

Şekil 2.2: Kır-kent alanının mekânsal özellikleri

- Küresel boyutta*, kentleşmenin sosyal, ekonomik ve kültürel önemi kırsaldan kente, metropolden sanayileşmeye kaydırması ve ekonomik gelişmeleri ticarileştirme ve tekdüzelik / uluslararasılaşma çabası.
- Yerel özellikler*, açısından ise kır-kent alanların kendine özgü yerel tarih, sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer faktörler tarafından belirlenmesidir. Demografik olarak küçülen ve bölgesel olarak genişleyen kentler altyapı eksikliği gibi durumları içermektedir.

- c. *Kimlik, ayırt edilebilirliği*, ülkenin kır-kent alanın kendine özgü özellikleri korunması gerekliliğine vurgu yapar. Kırsal alanlarda farklı türlerdeki doğal peyzaj parçalarını ve kır-kent alanlarda kırsal peyzajın mirası olarak tarımsal üretimin belirleyiciliği ve önemine vurgu yapılmaktadır.

Kır-kent alanlarının özelliğini anlamak için ekonomi, eşitlik ve çevre gibi kentsel alanlar dışındaki sürdürülebilirlik unsurlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomi artan nüfus, istihdam, kültürel, sosyal rekreasyonel ihtiyaçlara bağlı olarak çeşitli ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasına bağlı olarak doğal kaynakların dengeli kullanımının sağlanmasını; eşitlik unsurunda, kır-kent alanında heterojen demografik yapı, artan nüfus, istihdam, kültürel, sosyal rekreasyonel ihtiyacın bu merkezlere bağlı olması ve tehdit altındaki doğal değerleri içermesini; çevre ise sürekli ve hızlı değişimler geçiren dinamik alan içerisinde geçiş alanının özelliklerini görüntülemesi, parçalanmış peyzajın artması, tehdit altındaki doğal değerler ve kötü planlanmış ve yönetilen peyzaj alanlarını ele almaktadır (Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014).

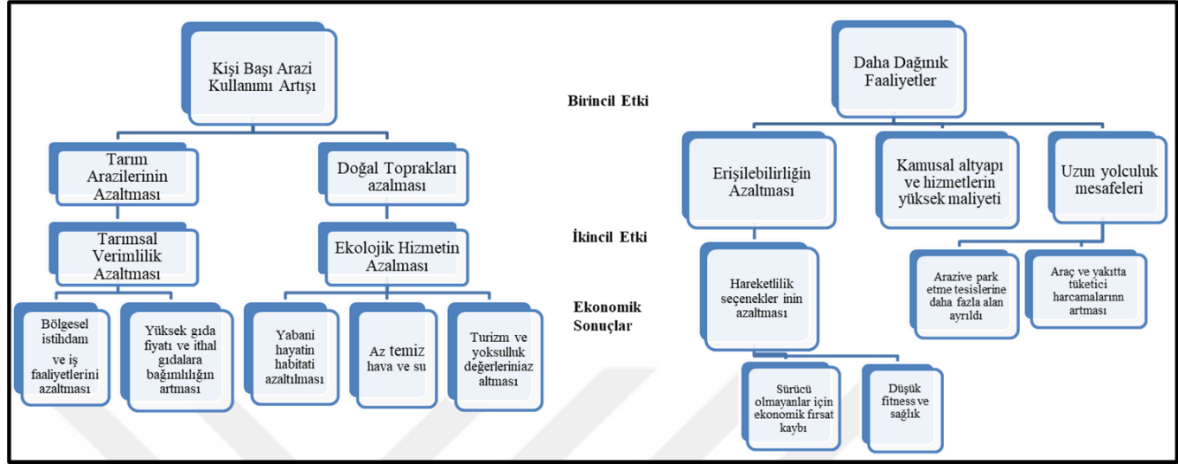
2.2. Kır-Kent Alanlarını Ortaya Çıkaran Faktörler

Yeni yerleşim sistemi ilerisinde kır-kent alanlarının ortaya çıkmasına yol açan kentsel ve kırsal gelişmeler söz konusudur. Bunlar şu şekilde sırlanabilir: kırsal ve kentsel tanımları olmayan kentsel çeperlerde kentsel yayılma alanları; insanların gelecekteki yaşamları için uygun bir yer bulmaya teşvik eden ve ekolojik kaygılar, gıda güvenliği, kentsel tarımın kentte yaşayan nüfus için alternatif ekonomik gelir kaynağı olması gibi unsurlarla ilişkilendirilebilir.

2.2.1. Kentsel saçaklanma/yayılma etkileri

Kentsel yayılma temel olarak kentleşme ya da kentsel alanın kontrolsüz genişlemesi olarak ele alınırken, bu süreç kentsel ve kırsal ilişkilerin bulanıklığı ya da belirsizliğinin artmasına yol açmıştır. Kentsel yayılma kentlerin sınırlarını belirsizleştiren bir unsur olduğu gibi, ulaşım hizmetlerinin sunumu ve doğal kaynakların korunması meselesini de gündeme getirmektedir. Kolhe ve Dhote (2016)'ye göre, kentsel alanın genişlemesi yakın kırsal alanlar üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Kentleşme süreci, küçük kasaba ve büyük köyler üzerinde çeşitli etkiler yaratarak, kır-kent gibi yeni yerleşim alanlarını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, kentsel yayılma kentsel alanın genişlemesine yol açan ve ulaşım sistemlerinin mesafesini artıran kentsel ayak izini artırır ve kentlerin

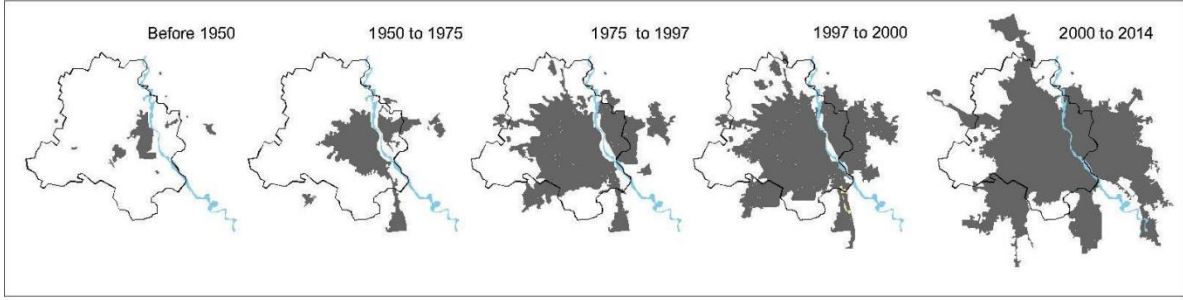
çevresindeki tarım alanlarını, doğal kaynakları tahribatı ile sanayi alanlarının neden olduğu iklim değişikliği etkisini artırır (URL1).

Şekil 2.3: Kentsel yayılmanın etkisi (URL1)

Kentsel yayılmanın neden olduğu etkiler kalkınmada, politikalarda, ekonomide ve hizmetlerde kır ile kent arasındaki ilişkiyi dengeleyebilecek yeni yaklaşımları zorunlu hale getirmektedir. Kentsel ve kırsal alanların özellikleri dikkate alınarak konut, sanayi ve ticaret için artan talep, düşük ve orta gelir grupları için sosyal konutların sağlanması, kentsel hizmetlerin ve ulaşım altyapısının sürekli geliştiği, dinamik demografik, sosyal ve ekonomik yapının sunduğu çeşitlilik kırsal alanlarda kentleşmeyi karakterize eden tanımlayıcı unsurlar olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, kır-kent alanları yeni yerleşim sistemi içerisinde kırsalın yeniden canlandırılmasında en uygun çözüm olarak görülmektedir (URL1). Örneğin Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de nüfus gelişimine bağlı olarak kentin yayılma düzeyinin ortaya çıkardığı sorunlar son 50 yıldan buyana çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır (Shah, 2015).

Hindistan'ın Delhi şehrindeki gerçekleşen kentsel yayılma 1901 yılında yaklaşık 43.25 km² alanından 2001 yılında yaklaşık 888.74 km² alana kadar artışını gösterilmektedir. Bu durumu kentin arazinin çelişkili kullanımı, aşırı mekânsal parçalanması, yeni ve karmaşık formların ve değişen altyapı talepleri oluşmasını başlatmıştır. Dolayısıyla Delhi kenti zamanla sınırsız büyüyen bir şehir olarak bilinmiştir (Shah, 2015). Bunu ile ilgili şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 2.4: Yeni Delhi'nin 1950'den günümüze kentsel yayılma düzeyi (Shah, 2015)

Kentsel yayılmanın kentsel alanların çevresinde yeni şehirlerin ortaya çıkmasına yol açması ve kırsal alanların bu gelişmelerden olumsuz etkilenmesi sonucunda, kırsal yapıyı korumak ve yeni şehirlerin ortaya çıkışını sınırlandırmak için kır-kent alanları gibi yeni stratejilere olan gereklilik artmıştır.

2.2.2. Gıda güvenliği

Küreselleşmenin getirdiği en yaygın sorunlardan biri gıda güvenliğidir. Özellikle kırsal alanların terk edilerek kentsel alanlarda yığılma süreçlerinin başlamasıyla birlikte, tarımsal üretim azalmış ve yeni yaşam kalitesi, yeni tarz, yüksek istihdam, yüksek ücret gibi kentsel alanlarda ortaya çıkan olanaklar çekici hale gelmiştir.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Güvenliği Komitesi gıda güvenliğini tüm insanların gıda tercihlerini ve beslenme ihtiyaçlarını aktif ve sağlıklı bir yaşam için karşılayan yeterli, güvenli ve besleyici gıdalara fiziksel, sosyal ve ekonomik erişime sahip olmaları şeklinde tanımlamaktadır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) Ticaret ve Çevre İncelemesi Raporunda, ülkelerin gıda fiyatları krizine göre sorunları hızlı bir şekilde çözmeleri gerektiği ve yetersiz beslenen nüfusun ihtiyaçlarının üretime dayalı bir politikayla çözüme ulaştırılması gerektiği belirtilmektedir (McDonagh, 2014). Birleşik Krallık'taki küresel güvenlik araştırma programına göre, artan nüfusun daha çeşitli beslenmeye ihtiyacı olduğu için gıda üretiminde yeni stratejilerin devreye girmesi konusunda öneriler yer almıştır. Gıda güvenliği konusu özellikle tarımsal üretimin yoğun bir biçimde gerçekleştiği kırsal alanların nitelikli ve yaşam kalitesi yüksek yerleşim alanlarına dönüşmesini zorunlu hale getirmektedir. Şekil 2.5.'de de görülebileceği gibi, gıda güvenliği konusu ekonomik gerekçelerle ilişkilendirilebildiği kadar, üretimin niteliği ve sağlıklı erişim gibi konularla da ön plana çıkmaktadır. Özellikle kırsalın itici faktörlerinin baskın olduğu bölgelerde tarımsal üretimin azalması ve niteliklerindeki düşüş

gıda güvenliği meselesini daha sorunlu hale getirdiğinden, son yıllarda daha nitelikli gıda kaynaklarına erişimin sağlanabilmesi adına yeni kırsal alan yaklaşımları üzerinde çalışmalar yoğunlaşmıştır.

Şekil 2.5: Gıda güvenliğinin türleri ve özellikleri (URL2)

Mooney ve Hunt'a (2009) göre, kır-kent alanları gıda güvenliğinin küreselleşmiş endüstriyel gıda sisteminin çevresel, sağlık ve ekonomik risklerini azaltmada ve gıdaların yeniden yerleşme hareketine yol açmasında etkili olacaktır. Kırsal coğrafyacılara yerel gıda sisteminin ve alternatif gıda ağlarının geliştirilmesinde ve işletilmesinde mekânsal, sosyal çeşitlilik için çevre sorunlarını çözecek, gıda güvenliğine daha sürdürülebilir bir gıda üretimi biçimi olarak destekleyecek yerleşme sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. McDonagh (2014), metropol bölgelerinde kırsalın yeniden yapılanma ve kentleşme arasındaki etkileşimlerden kaynaklanan alternatif yiyeceklerin yetiştirilmesini savunmuştur. Nihai çözüm ise, yerel gıda sisteminin sürdürülebilir çevreye bağlı olmasıdır. Bu nedenle, gıda güvenliğini korumak için üretim çeşitliliğini destekleyen ve üretim alanlarını yeniden konumlandıran istikrarlı bir yerleşme türüne ihtiyaç duyulmaktadır (URL 2).

2.2.3. Ekolojik kaygı

Son zamanlarda, küresel ısınma, iklim değişikliği, kirlilik ve ekolojik denge gibi konular insanların davranışları ve tutumları için önemli bir role sahiptir. Sosyal ve kültürel çevre insanları baştan kontrol edemez, ancak eğitim ve ekonomik büyüme faktörleriyle zaman zaman çevre değişebilir veya geliştirilebilir. Genel olarak, kentsel alan kirlilik,

gürültü, ulaşım ve teknik altyapı yetersizlikleri, yasa dışı konut alanları ve sanayileşme etkileri ve politikaları nedeniyle yeşil alan eksikliği ile ilgili problemlerle karakterize edilirken, kırsal alanlar deprem, heyelan, erozyon gibi afetlerle yüzleşebildiği gibi iklim değişiklikleriyle tarımsal üretim konusunda sorunlarla başa çıkmak durumunda kalmaktadır. Kırsal alanlarda tarım alanlarının amacı dışında kullanılması, su kaynaklarının kirlenmesi gibi ekolojik kaynakların tüketimine yönelik girişimler tüketim ve üretim etkinliği ve çevreyle ilgili sorunların ana nedenleridir (Ertürk, 1994).

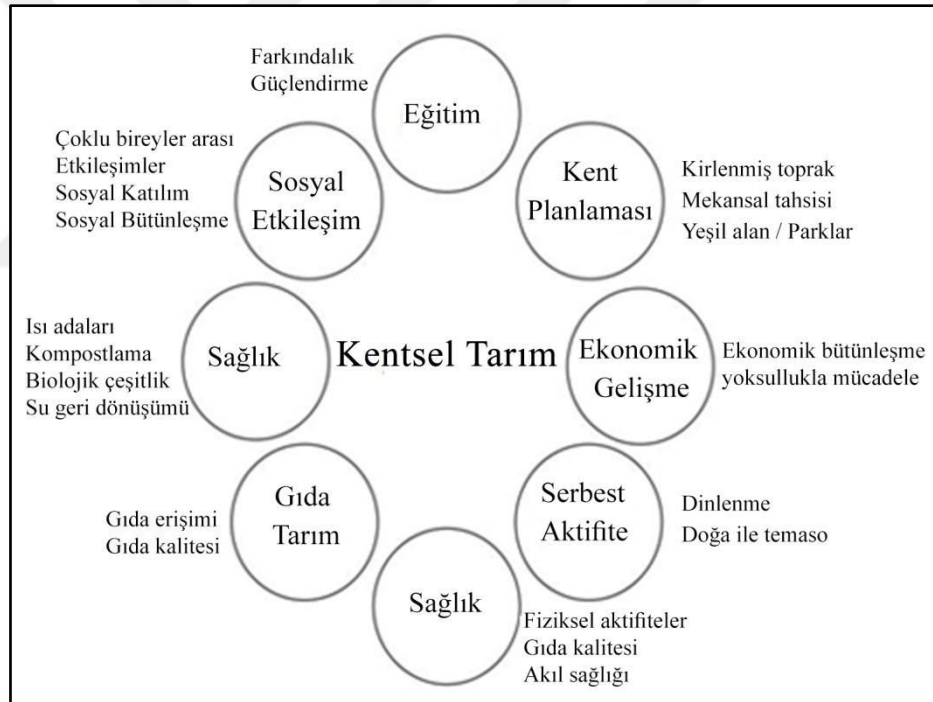
Kentsel alanda kirliliği yaratan ana anahtarlardan biri sanayi bölgesidir. Çok sayıda araç kullanımı, yüksek binaların altyapısı, atık ve yeşil alanların yokluğu gibi farklı aktörler de kirlilik açısından büyük önem taşıyor. Ortaya çıkan çok sayıda araç hava kirliliğini şehirlere getiriyor. Bu durum kentsel alanda daha az hizmetten etkilenmektedir. Şehirlerdeki hızlı nüfus nedeniyle, şehirlerde arazi kullanımının artmasına rehberlik ederken, aynı zamanda çok sayıda konut ve diğer altyapı inşasını gerektirmektedir. Bu süreç şehir merkezindeki yeşil alanları etkilemektedir. Kirliliği önlemek için ana anahtar olması gereken yeşil alan yer yer azalmıştır (Davran, 2007).

Kentsel alanda kirliliğin ana kaynağı olarak görülen sanayi bölgeleri, araç yoğunluğu, yüksek binaların altyapısı, yeşil alan kıtlığı gibi unsurlar kirlilik açısından büyük önem taşıyor. Bu çerçevede, kentsel alanda meydana gelen ekolojik kaygılar nedeniyle çok sayıda insan, kirlilikten uzak ve temiz havaya sahip alternatif yerleşim alanlarını tercih etmeye başlamaktadır. Bu fenomenin karşısında, kırsal alanlarda çeşitli yapılaşma eğilimleri devam ederken, ekolojik dengeyi ihmal etmeyen yaklaşımların benimsenmesi önem arz etmektedir. Yanı sıra, kent çeperinde giderek artan yerleşim alanları ekolojik fırsatlar sunan rekreasyon alanları açısından olanaklı hale gelebilmektedir. Bu kır-kent alanlarının açık alanlarla kullanımı, kentsel bölgenin yaşam kalitesi ve gelişimi, yer ve kimlik duygusu gelişimi, kirlilik azaltma ve iklim değişikliğinin kontrol altında tutulması için oldukça önemlidir (Van den Brink vd., 2016; Woolley, 2003).

2.2.4. Kentsel tarım

Kentsel tarım en genel anlamda, kent sakinleri tarafından gerçekleştirilen tarımsal üretim olarak tanımlanmaktadır. Kentsel tarım, özellikle kentte yaşayan yoksul ve savunmasız ailelerin ve daha spesifik olarak kadınların ve çocukların sağlığının yanı sıra ülkelerin ekonomik koşullarını iyileştiren bir unsur olarak görülmektedir. Kentsel tarım

yüksek üretim kalitesine sahipse, gıda güvenliğinin sağlandığı anlamına gelmektedir. Son zamanlarda, kentsel alanda tarımsal üretimin gerçekleşmemesi ve buna bağlı olarak artan nüfusu yüksek tüketim talepleri kentsel tarımı alternatif üretim biçimi olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır (Duchemin vd., 2008). Kentlerin kontrolsüz biçimde büyümesi, kentsel tarım yapılabilecek tarım arazileri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Günümüzde yaklaşık 800 milyon insan kentsel tarımla uğraşmakta ve bunların yaklaşık 200 milyonu ticari amaçlı bu faaliyetini sürdürmekte, dünya gıda talebinin ise yaklaşık %15'i kentsel tarım faaliyetleriyle karşılanmaktadır (Smith, 1996). Dolayısıyla kentsel tarım faaliyetlerinin gelişmesi, özellikle kent çeperindeki kırsal alanların kır-kent alanlarına dönüşümüyle doğal kaynakların bilinçli kullanımı anlayışını beraberinde getirecektir.

Şekil 2.6: Kentsel tarım faaliyetlerinin farklı alanları ve ilişki türlerinin değerlendirilmesi (Duchemin vd., 2008)

Kentsel tarım, tarımsal sorunlar ile kentin gelişimini birlikte ele alarak, kentte yaşayanların yaşam kalitesine etkisini etkilemeyi amaçlayan bir yaklaşım olarak görülebilir. Kentsel alanında tarımsal üretimin genellikle yaşayanların gıda güvenliğine katkıda bulunması sonucu da doğurduğu ve düşük gelirli kentsel alanların gelir düzeylerinin gelişimine katkı sağladığı bilinmektedir (Duchemin vd., 2008). Kentsel alandaki yoksulluğu azaltmanın ve sosyo-ekonomik kalkınmayı artırmanın bir yolu olan kentsel

tarım, gelişmekte olan ülkelerde önemli bir araç haline gelmiştir (Smith, 1996; Mougeot, 2006). Dolayısıyla kentsel tarım eğitim, ekonomik gelişim ve yoksulluğa karşı gıda güvenliği, doğal kaynakların kullanımı ve rekreasyon alanlarının çeşitlenmesi, sosyal etkileşimi, sağlık (gıda kalitesi, açık aktivite), kent planlaması (sürdürülebilir, çevre, ekolojik) üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Duchemin vd., 2008).

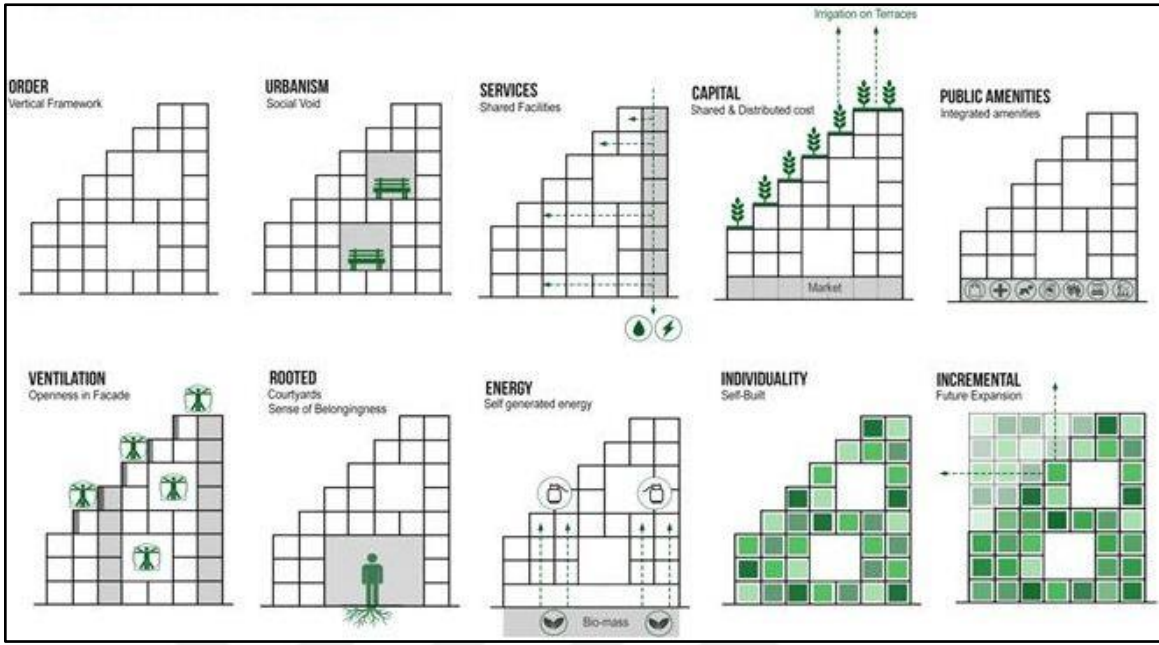
2.3. Kır-Kent (Rurban) Alanlarının Özellikleri

Kır-kent alanlarını şekillendiren üç temel ilke bulunmaktadır. Bunlar mekânsal, ekonomik ve sosyal unsurlar olarak kategorize edilebilir. Mekânsal unsurlar arasında arazi kullanım şekli, yerleşim büyüklüğü, konut yoğunluğu, konut özellikleri, tarımsal alanın kullanımı, düşük konut yoğunluğu gibi faktörler ele alınmaktadır. Ekonomik unsurlar, ekonomik yerleşimin temelini ve yaşam alanlarının istihdam yapısını ifade ederken, sosyal unsurlar topluluk yapısını, sosyal ilişkileri ve yaşam tarzını gibi unsurlar üzerinden tartışılmaktadır.

2.3.1. Kır-kent (rurban) alanlarının mekânsal özellikleri

Kır-kent alanları sahip olduğu mekânsal özellikleri nedeniyle özgün tasarım ilkelerine sahiptir. Kırsal alanın geleneksel tasarım eğilimleri ile kentsel alanın modern tasarım eğilimlerinin sentezlendiği kır-kent alanları geleneksel ve modern tasarım konseptlerini güçlendirecek potansiyelleri barındırmaktadır. Bu alanlardaki yapı tipolojilerinden, doku özelliklerine çeşitliliklerin ve özgün mimarinin sunduğu avantajların ekonomik açıdan kentsel alana göre daha uygun olması özellikle kentlerde yaşayan düşük gelir grupları için alternatif yaşam alanları olmuştur (Ojha, 2018).

Kır-kent alanlarında dış mekân aktivitelerini geliştirmek ve topluluk etkileşimini teşvik etmek için kamusal alanlara sahip ve sakinlerine konfor hissini artırma konusunda planlı bir gelişim ilkesi benimsenmektedir. Ayrıca, insanların bir araya geldiği pazar alanı olarak da kullanılan meydanlar, restoranlar ve kafeteryalar gibi kullanımlar kır-kent alanına kent canlılığı katmaktadır. Kır-kent alanındaki konut tipolojiler genellikle doğal yapıyla uyumlu, sadece nüfusuna barınma ihtiyacına cevap vermesi için değil aynı zamanda onların yaşam standartlarını iyileştirme imkânı sağlamak için gerçekleştirilmektedir. Kamusal ve özel alanlarındaki sosyal tesislerin varlığı ve bölgede yaşama, çalışma ve rekreatif alanların oluşmasıyla barınma olanaklarının yanı sıra yerel iş olanaklarıyla istihdam gelişimine katkı sağlayabilmektedir.

Şekil 2.7: Kır-kent alanlarında konut planlarının kavramsallaştırılması aşamaları (Ojha, 2018)

Kır-kent alanlarında her evinin önünde yeşil alan, çocuk oynama alanı gibi güçlü kentsel servislerin bulunmasını sosyal güvenliğin, kişisel ve kültürel gelişimi, gıda güvenliğini ve ek gelir kaynaklarının artmasını sağlamaktadır. Kır-kent alanı, mekânsal kaliteyi arttırmak adına araç parkları, kaldırım ve taşıt izlerinin birbirinden ayrılması, yaya aktivitelerini arttıracak önlemlerin alınmasıyla birlikte araç sayısının artmasına karşı bir önlem alınması ve kırsal yaşamın gerektirdiği kullanımların yerleşim alanlarının belirli noktalarında sınırlandırılması yoluyla çekici bir yerleşim alanı olmaya aday gösterilmektedir. Diğer taraftan, perakende ve toptan satış pazarlama tesisleri, posta ve telgraf tesisleri, market, dispanser, sağlık hizmetlerinin yanı sıra veterinerlik hizmetleri, kırsal mesleki hizmetler, lise ve topluluk birliklerini geliştirme ofisleri bulunmaktadır (Ojha, 2018).

Kır-kent alanlarında ulaşım ağı, kentsel sınırların işlevsel olarak gelişmesini sağlayarak, kırsal ile kentsel alanlara daha fazla erişilebilirlik hizmeti sunmaktadır. Kırsal alan ve kentsel alan arasındaki en büyük sorunlardan biri erişilebilirlik eksikliğidir. Bu durum bazı kırsal alanların kentsel alanlara uzaklığından kaynaklanabilmek ya da yerel yönetimlerin kamusal hizmetlerde yetersiz kalması nedeniyle kentsel alana erişim zayıf kalabilmektedir. Kır-kent alanları bu sorunlar için anahtar olabilecek bir yerleşim sistemi olarak görülmüştür. Kır-kent alanları, şehirdeki tesisleri kırsal alanlara çekebilecek stratejik

bir özelliğe sahiptir. Kır-kent alanları, kırsal ve kentsel alan arasında bir yerleşme türü olduğundan hem kırsal hem de kentsel alanlara erişimde önemli bir rol oynamaktadır. Bu ilişki en iyi şu şekilde tasvir edilebilir. Kırsal alandan elde edilen hammadde kır-kent alanına işlenmesi için gönderilir, işlenen ürünler kente pazarlanmak için ulaştırılır. Bu gıda üretim zinciri için erişilebilir bir ulaşım ağı zorunluluktur.

Almanya'nın Nürnberg kentinde ulaşım ağlarının iyileştirilmesi, kentsel-kırsal alanlar arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve bölgesel kalkınmayı geliştirmek için erişilebilirliğin artırılmasına yönelik politikalara öncelik verilerek, gerekli yatırım kararları alınması özellikle kır ile kent arasında köprü görevi gören kır-kent alanlarının rolü ve önemini arttırmıştır. Diğer taraftan, bu politikalar kır-kent alana erişilebilirliği olan kırsal nüfusun kentsel alana olan ihtiyaçlarını ortadan kaldırarak kendileri için uzak olmayan ve aynı zamanda ihtiyaç duydukları olanakları tedarik ettiği bölgeleri tercih edecekler ve nüfus yoğunluğu fazla olan kentlerin yeni nüfus hareketleriyle farklı sorunlarla baş etmesine gerek kalmayacaktır.

Erişilebilirliğin temel ölçütlerinden biri de belirli bir tesisin kırsal veya kentsel alana olan fiziksel uzaklığıdır. Kır-kent alanlarında erişilebilirlik, gidiş-gelişin (commuting) alanda nüfus artışı azaltmaya yardımcı olduğu ve ekonominin canlanmasına yol açtığı bir gerçektir. Bu nedenle, kır-kent alanlarının kıra ve kente kolayca erişilebilir bir konumda olması, istihdam olanakları açısından potansiyeli olan, stratejik önemi ve role sahip olması, konumu nedeniyle yakındaki yetersiz istihdam olanakları ve yetersiz servisler olanakları nedeniyle kırsala hizmet veren, kamusal hizmetleri etkin biçimde değerlendirme kapasitesine sahip alanlar tercih edilmektedir (Newman ve Applebaum, 1989). Bu bağlamda, kır-kent alanlarının kent merkezilerinin çeperinde ortaya çıkması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Günümüzde kır-kent statüsündeki yerleşmelerin yaklaşık %75'i kent alanlarından uzak yerlerde gerçekleştiği bilinmekle birlikte, karayolu ve demiryolları gibi erişilebilirliği gibi güçlü bağlantılara yakın yerleri seçtiklerini söyleyebiliriz.

2.3.2. Kır-kent (rurban) alanlarının ekonomik özellikleri

Genel olarak, kır-kent alanlarının ekonomik özellikleri yerel istihdamı artırmak ve yerel firma aktivitelerini geliştirmek üzerine kurulmuştur. Kır-kent alanında ekonomik gelişmeler yüksek yaşam maliyeti (ev kirası) nedeniyle kentsel alanda yaşayamayanlar için

tercih alanı olabiliyorken, kent ile işyeri-konut hareketliliğine neden olabilmektedir. Şehirde çalışma ücretleri yüksek olmasına rağmen, yaşam maliyeti ve diğer masraflar sebebi ile kentte yaşamının ekonomik açıdan zor olması insanları başka alternatifler aramaya itmektedir. Bu durumda, işçiler ve diğer çalışanlar da dahil olmak üzere birçok insan kentsel alandan uzak olmayan kırsal kentlerde, uygun fiyatlı konutlarda yaşamayı en uygun çözüm olarak bulunmaktadır. Ancak zamanla yeni iş alanları ve ticari merkezler gibi bazı istihdam alanları kır-kent alanlarına kaymaya başlamıştır (Newman ve Applebaum, 1989). Dolayısıyla, kır-kent alanlarının ekonomisi kentsel faaliyetler (ticaret, perakende, hizmetler vb.) ve kırsal faaliyetlerden (tarım, hayvancılık, balıkçılık) oluştuğu açıktır (Satterthwaite, 2006).

Kır-kent alanda büyümenin itici faktörleri çoğunlukla kentten bağımsız olarak piyasa güçleri, eğitim kurumları, küçük ölçekli endüstriler ve tarihi öneme sahip yerler, vb. aktivitelerle birlikte inşaat sektöründen üretime, perakende ticaretten toptan ticarete ve diğer hizmet odaklı faaliyetlere kadar oldukça çeşitlendirilmiş bir tarım dışı ekonomiye sahiptir. Yanı sıra kent dışında okullar ve kolejler gibi iyi eğitim olanaklarının gelişimi için uygun alanlar olan kır-kent yerleşimleri çocukların eğitim için büyük kentlere gitme sorununu ortadan kaldıracaktır. Ayrıca kır-kent alanlarının doğal yapı ile iç içe ruhsal açıdan rahatlatıcı bir ortama ihtiyaç duyan sağlık alanları için girişimlere rastlamak mümkündür (Kolhe ve Dhote, 2016).

2.3.3. Kır-kent (rurban) alanlarının sosyal özellikleri

Kır-kent alanlarının sosyal ve demografik özellikleri, kırsal alanlardaki nüfus artış hızına benzer özellikler gösterirken, kişi başına düşen gelir açısından ise kentsel alanlarla benzerlik düzeyi daha yüksektir. Kır-kent alanlar kırsal olarak da kabul gördüğü için kentsel alan dışında bir nüfus artışına katkıda bulunmuş olmaktadır. Önceden kentin sağladığı kamu hizmetleri sebebi ile kentte yaşamak zorunda olan insanlar, artık kır-kent alanlarında her türlü ihtiyaca karşı sunulan hizmetler kavuşmuş olacaktır. Kır-kent alanlarında çalışan nüfus, kırsal ve kentsel işgücünün katkısına muhtaçtır. Kır-kent alandaki nüfus, bölgedeki yeni çalışma alanları ile önemli istihdam alanı haline gelirken, sosyal yapı açısından daha çeşitli bir topluluk yapısı hakim olmaya başlamıştır (Newman ve Applebaum, 2013). Satterthwaite (2006)'e göre kır-kent alanlarında yoğunluk kentsel ve kırsal yoğunluklar arasında yer alabilirken, nüfusu 20.000 kişiye kadar çıkabilmektedir.

Çizelge 2.3.'de, kırsal ve kentsel alanlar ile kır-kent alanlarının sosyal özellikler açısından farklılıkları özetlenmiştir.

Çizelge 2.3: Kır-kent alanları ile kırsal ve kentsel alanların sosyal özellikleri arasındaki farklılıklar (Satterthwaite, 2006)

Kırsal Alan	Kır-Kent Alanı	Kentsel Alan
- Geçimini çiftçilik veya ormancılıktan karşılayan kırsal yerleşimler, - Nüfusu yoğunluğu ve beşeri sermaye potansiyeli düşük alanlar, - Yaşam kalitesi düşük alanlar, - Yaşlı nüfusu oranı yüksek alanlar,	- Büyük köyler ve küçük kent merkezleri, - Kentsel çeşitlilik oranlarının her ulusa göre değişmesiyle, kentsel ve kırsal olarak sınıflandırılabilir, - Nüfusu 20.000 kişiye kadar çıkabilir, - Medyan düşük nispeten daha düşük, - Sektörel çeşitlilik,	- Kent merkezleri, ekonomik olarak aktif nüfusun hizmet ve üretim sektörlerine katılımıyla sağlandığı yerleşimlerdir, 20.000 kişiden daha fazla nüfusa sahip yerleşmeler, - Yüksek beşeri sermaye, - Genç nüfus oranı yüksek alanlar,

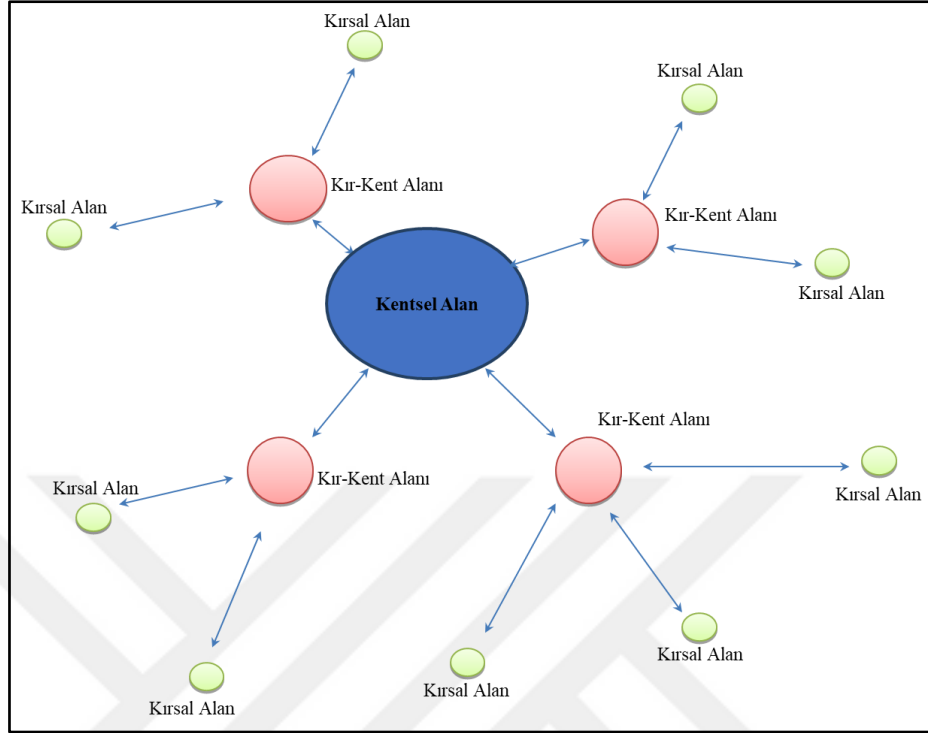
Newman ve Applebaum (1989)'e göre, kır-kent alanları nüfus yapısı açısından bölgede gerçekleşmesi gereken ekonomik çeşitlilikleri içerisinde barındıracak bilgi ve eğitim altyapısına sahip olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kır-kent alanlarını niceliksel büyüklükler üzerinden tanımlamanın yanı sıra nitelikleri üzerinden de ele alınabileceği belirtilmektedir. Yine sosyo-demografik özellikler açısından kır-kent alanlarının ülkeden ülkeye hatta bölgeden bölgeye farklılık gösterebileceği yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur (Kolhe ve Dhote, 2016). Kır-kent alanları, kırsal ve kentsel faaliyetlerin ve nüfusun dinamikleri içerisinde barındırmış olsa da yerel nüfusu ile bölge dışından kır-kent alanlarına gelen yeni nüfus grupları arasında sosyal bütünleşme süreçleri uzun süreli ve çatışmalı bir şekilde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bunun temel nedeni ise, kır-kent alanlarında yerel halk ile dışardan gelen nüfus arasındaki kültürel farklılıkların olması gösterilebilir. Ancak zamanla kır-kent içinde gömülü olan işbirliği alışkanlıkları sosyal ayrışma faktörlerini ortadan kaldırmaya yönelik imkânlar sağlayacaktır (Chatterjee, 2014).

Kır-kent alanının çok kültürlü bir yapısı nedeniyle, kırsal topluluk, kentsel topluluk ve karma topluluk özellikleri ile karşılaşmak mümkündür. Bu çok kültürlü yapının kaynağını ise, kentsel alanlarda çoğunlukla kalabalıktan uzaklaşmaya çalışan toplulukları ile kırdan istihdam olanakları ve kamusal hizmetlerden yararlanmak için gelen topluluklar oluşturmaktadır. Bununla birlikte, kentsel yaşamın pahalılığına alternatif arayanların tercih ettiği kent-kır alanların ticarete dayalı bir ekonomik sistemin gelişmesinde tetikleyici rol

oynadığı ve kırsal alanların çeşitli ihtiyaçlarının bu yolla karşılanmaktadır (Kolhe ve Dhote, 2016).

2.4. Kır-Kent Alanlarının Yerleşim Sistemi İçerisindeki Yeri

Kentsel büyüme ve yığılma uzun zamandır kırsal alanlarına üzerindeki baskısı hissedilebilir düzeyde olmuştur. Bu durum kentsel veya kırsal fonksiyonları içerisinden barındıran kır-kent alanlarının ortaya çıkmasına ve büyümesine neden olmuştur. Kır-kent alanlar kentsel sorunlarını önlemesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu gelişme, Avrupa mekânsal planlama belgelerinde kabul edilmiştir ve mekânsal gelişmede ortak çözümleri öneren bir aktör olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, Avrupa Mekânsal Kalkınma Perspektifinde (ESDP) tartışılan ve tavsiye edilen mekânsal politikanın içerisinde kır-kent alanlarının yönetimi önemli bir kısmı olarak ifade edilmiştir (Busk vd., 2009). Bu nedenle, kırsal ve kentsel arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından geniş bir boşluk bulunmaktadır. Buna bağlı olarak, kırsalın sosyal durumuna daha yakın ve ekonomik olarak ise kentsel alanlara daha yakın olan kır-kent alanların ortaya çıkmanın neticesinde bu boşluklar giderilebileceği görüşü hakim olmuştur. Kır-kent niteliğindeki yerleşmeler genellikle kent merkezden hizmet almaktadır ve kendi hinterlandındaki alanlara hizmet götürmek açısından köprü görevi görmektedirler. Bu tür faaliyetler öncelikle kırsal alanların gelişimi açısından önemli roller üstlenmiştir. Kır-kent alanları kırsal-kentsel ortaklıkların gelişmesi, insanların yaşadığı bölgeyi terk etmemesi, yerel halkları memnun edilmesi ve servis hizmetlerine erişilebilirliğin artırılması gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca ekonomik açıdan, kır-kent alanları kırsal gelirin artması, merkeze bağımlılığın azaltılması, tarımsal faaliyetlerin sınırlandırılması/çeşitlendirilmesi ve tarım dışı mesleki çeşitliliğin artırılması gibi roller de üstlenebilmektedir (Taheri vd., 2013).

Şekil 2.8: Kır-kent alanlarının yer aldığı yerleşim sistemi

Kır-kent alanlarını kırsal ve kentsel alanlar ile karşılaştırılacak olursak, kentsel alanlarda genel olarak yoğun bir ticaret merkezi, tarım dışı ekonomik faaliyetler yer almaktadır. Kentsel alandaki konut ve arazi piyasası gittikçe ticarileşmekte ve metalaşmakta olduğu, buna paralel olarak yüksek maliyetli konut, altyapı ve hizmetlerin bulunduğu, düşük gelirli sınıfların çeşitli hizmetlere erişiminin zorlaştığı bölgeler olarak nitelendirilmektedir. Kırsal alan ise daha çok doğal, kültürel özellikleri ile öne çıkan geleneksel ekonomik faaliyetlerin (ormancılık, hayvancılık, tarımcılık) baskın olduğu alanlar olarak karakterize edilmektedir. Kırsal alanlarda konut ve arazi erişimi rahat bir şekilde karşılanırken, kent merkezinden uzak olduğu için altyapı ve hizmet erişimi sınırlıdır. Kırsal alanların doğal veya temel kaynaklarla zengin olduğu için genelde kentsel faaliyetler için bir hizmet sağlayıcıya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, kır-kent alanları kırsal alana göre hizmet merkezine daha güçlü bir bağlantısı söz konusudur. Kır-kent alanlarındaki tarımsal faaliyet kentsel alana göre daha geniş bulunmakta ve çeşitli tarım dışı ekonomik faaliyetler aracılığıyla (sanayi, ticari alanı, hizmet) ekonomik gelişim önem taşımaktadır. Bu alanda, genel olarak turistik, madencilik, katma değeri yüksek tarımsal üretim (süs bitkiciliği gibi) alanları ve birçok yerel ekonomik bağlantıların potansiyel

alanları olarak değerlendirmek gerekir. Kır-kent alanlarının tarımsal faaliyeti, genel olarak kentsel tarıma olanaklar sunan öğrenme süreci ve bilgi aktarım gelişimini hızlandırmaktadır. Diğer tarafta, konut veya arazi durumu kentsel alanındaki kadar yüksek maliyetli değildir. Dolayısıyla, bu kır-kent alanların kompleks işlevlere sahiptir, bu nedenle kır-kent alanlarının yeni bir yerleşim sistemi içerisinde değerlendirmek anlamlı olmaktadır (Satterthwaite ve Tacoli, 2003).

Kır-kent alanı, kırsal ve kentsel arasındaki ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Kentsel alanlarda artan nüfusun azaltılması ve aynı zamanda kırsaldan kentsel alana göç oranının azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Kır-kent alanları, kırsal ve kentsel alanlar arasındaki artan ulaşım erişimine öncülük etmektedir. Bu da, kentsel alandan gelen insanlar için hayatı kolaylaştırmak ve kırsal alanlardaki tarımsal dağılımı arttırabilmeye fırsat sunmaktadır. Kır-kent alanlarının bir kısmı tarımsal faaliyetlere sahipken, bir kısmı tarım dışıdır (Newman ve Applebaum, 1989). Gelişmiş faaliyetlere sahip olan kır-kent alanları, kırsal alanlardan kentsel alanlara tarımsal ürünlerini güvenli bir şekilde aktarılmasına yardımcı olur. Bu dağıtım, alanda ürün zincirleri güvenliğini koruyabilmekte ve kentsel alana ulaşmanın süresini kısaltmaktadır (OECD, 2013). Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere, kır-kent alanları, kırsal ve kentsel alana güçlü bir bağlantısına sahiptir. Kır-kent alanları kentsel alana göre kırsal yerleşime daha yakın bulunduğu için, kırsal ile etkileşimi daha güçlü ve ilişkilerin kurulmasında etkin rol üstlenebilmektedir. Aynı zamanda, kır-kent alanlarının arazi kullanım türleri kırsal alana hizmeti veren bir unsur olarak sayılmaktadır. Diğer taraftan kır-kent alanları, kırsal alanlara göre merkez ile bağlantısı güçlüdür. Böylece kentsel alanından alınan hizmet (ticari, ulaşım, sosyal yatırım) veya verilen hizmet (tarımsal ürünler, doğal çevre) açısından kısıtlayıcı unsurların önemli bir bölümü ortadan kalmış olacaktır. Dolayısıyla kırsal, kentsel ve kır-kent alanlarını birbirine entegre edip gelecekte bölgesel düzeyde bir gelişimi sağlamak olumlu bir fenomen olarak değerlendirilebilir. Günümüzde kentsel büyümenin bir sonucu olarak tarım arazilerinin tahribatının hızlanması ve alınan önemlerin etkisiz kalması gibi olumsuzların giderilmesinde, kır-kent alanları vasıtasıyla kentsel tarımın desteklenerek önemli bir çözüm stratejisi üretilebileceği düşünülmektedir (Rondinelli, 1985; Kolhe, 2016). Örneğin, Hollanda, Danimarka ve İsveç gibi Avrupa ülkelerinde, kentsel büyüme sorunlarına karşı kır-kent kavramı bölge mekânsal planlama sistemin içerisinde önemli bir rol oynamaktadır

(Busk, Hiding, Kristensen, Praestholm, 2008). Aynı şekilde, Hindistan'daki kır-kent alanları, bölgenin yerel kalkınmayı teşvik etmesi, temel hizmetleri geliştirmesi ve iyi planlama yaratması ile aynı zamanda bölgesel büyümeyi hızlandırmaya yardımcı bulunması gibi katkı sağladığını tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yerleşim sisteminde kır-kent alanları, kırsal alanlardaki hareketlerini (sosyal-ekonomik) güçlendirmesi ve kentsel alanların yükünü (kentsel büyüme) azaltmasına katkı sağlamakta ve böylece bölgenin büyümesi ve kalkınmasına yönelik stratejilere yol açacaktır (MoHUPA, 2016).

2.4.1. Erişilebilirlik ve politik ilgi

Erişilebilirlik kır-kent faaliyetleri ile kırsal-kentsel alan arasındaki ilişkilerin birbirine bağlanması için bölge içerisinde temel anahtardır. Bölge içerisindeki güçlü bağlantı, kırsal-kentsel alanlarda sunulan hizmet ve kaynaklara erişim için önemlidir. Bu bağlantı aynı zamanda bölgedeki işlevsel alanların ve istihdam seçeneklerini entegre etmeye yardımcı olur. Kır-kent bölgesi ayrıca sağlık, sosyal bakım, atık bertarafı, eğitim ve öğretim gibi diğer temel hizmetlerin sunumunu tartışmaktadır. Bu tür hizmetler genellikle bir şehrin sağladığı maliyet ve kapasite nedenleriyle zordur (OECD, 2013). Rondinelli (1985)'ye göre, kır-kent alanlardaki önemli ticari faaliyet ve başarılı ulaşım ağları içinde bulunduğu için çevredeki küçük alanlara ulaşmayı kolaylıkla sağlamaktadır. Böylece kırsal alanlar bu yeterli ulaşım hizmet aracıyla hinterland alanların hareketliliğine ve alanın gelişmesine yol açmaktadır.

Kır-kent alanları genellikle politik görünürlük elde etmesi ve lobicilik faaliyetleriyle kırsal-kentsel ortaklıklar yoluyla yerleşmenin temel sorunları ve ihtiyaçlarını karşılamak ister. Elbette daha yüksek politik görünürlük kendi içinde bir son değil, daha spesifik hedeflere ulaşmak için bir araçtır. Bu tür bir ortaklık yatırım önceliklerini koordine edebilir (OECD, 2013). Newman ve Applebaum (1989)'a göre, yeni yerleşim sistemini düzenleyen politik kaygı dengeli ve sürdürülebilir gelişme ilkeleri çerçevesinde kamusal yatırımlardan özel yatırımlara farklı ölçeklerdeki kararların yerleşimlerin gelişimindeki etkisi önemli rol oynamaktadır. Bu tutum bölgede yaşayanların arzularını, istenen sosyal normlar ve beklenen gelişme hareketini yansıtır.

Bir ülkenin nüfusunu kırsal ve kentsel olarak ayırmasını ve bunların yaşadıkları yerleşim yerleri ve geçim kaynaklarını sağladıkları sektörler açısından kendine has özelliklerine sahip olduğunu varsayılmaktadır. Bununla ilgili, kırsal hane halkı (yoksul ve

yoksul olmayan) kentsel gelir kaynaklarına (aile üyelerinden gelen para, işe gidip gelme, veya kentsel pazarlar için üretim yapması yoluyla) henüz bağlı kalmıştır. Hâlbuki, düşük gelirli ülkelerde birçok kentsel hane halkı, kırsal kaynaklarına bağlı kalmakta ve kırsal hane halkı ile karşılıklı ilişkiler bulunmaktadır. Diğer tarafta, birçok kır-kent alanlarda yaşayan düşük ve orta gelirli insanlar, aslında kentsel ve kırsal özelliklerini bir karışımını göstermesini ispat edilebilir. Bunula birlikte, birçok kırsal araştırmacılar kırsal kalkınma bağlamında kır-kent önemini kabul etmemesini tercih etmektedir ve çoğu kentsel araştırmacılar kentsel gelişimi için müreffeh tarımın ve müreffeh bir tarımsal nüfusu önemli olduğunu tanımlayamamıştır. Dolayısıyla, kır-kent demografik, ekonomik, sosyal ve politik önemini tanınmasıyla bu tür önyargılarını değişmesine yardımcı olmaktadır. Çoğu ülkelerindeki kır-kent alanlar, önemli bir ekonomik, sosyal ve politika özelliklerine sahiptir. Buna bağlı olarak, birçok ülkelerin tüm ekonomik faaliyetlerinde büyük bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda kırsal nüfus ve tarım için, yerel yönetim merkezleri ve hizmet merkezinde önemli bir bölümü kapsamaktadır (Satterthwaite, 2006).

İsrail’de yapılan çalışmalara göre, kır-kent alanlar ticari merkezine (şehir) erişimin modeli uzak ve yakın olduğunu ikiye ayırmıştır. Kent merkezine yakın olan kır-kent yerleşimi genel olarak özel bir yerleşim alanı (insanlar tarafından kurulmuş) ve uzak olan kır-kent alanlara daha açıktır, yani kent faaliyetler ile daha ön planda çıkmıştır. Dolayısıyla, bu tür alanlara kentsel ve kırsal göçler için tercih edilen yer olarak olmuştur. Bu nedeni ise kısa gidip gelme mesafeleri ve geniş bir hizmet alanlara kolay erişebilir olduğu kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak merkeze yakın olduğu için bu yerleşim alanı daha hızlı bir şekilde gelişmekte ve genel olarak etrafındaki küçük kırsal alanlara hizmet götürmesinde önemli bir röle sahiptir. Kent merkezine uzak olan kır-kent alanı ise genellikle belediye tarafından belirtilen yerleşme alanıdır. Bu yerleşiminde hizmet tesisler az bulunmakta ve yerel alanın kalkınma için daha çok doğal kaynaklarına (tarım, maden) bağımlı kalmıştır. Dolayısıyla, bu tür yerleşim alanı daha çok tarımsal sanayi faaliyetlerine odaklanmaktadır. Bununla birlikte, çevredeki hinterlant ve küçük kırsal alanların tarımsal üretim faaliyetin gelişmesine önem taşımaktadır (Newman ve Applebaum, 1989).

Ulaşım altyapısı, kırsal ve kentsel alan arasındaki ilişkilerini bağlanması için bir erişilebilirliğin anahtardır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde, sadece merkez içerisinde ulaşım altyapısını geliştirmesine odaklanmıştır. Merkezden uzak hinterlant ve küçük kırsal

alanlara henüz ulaşım bağlantısı düşüktür. Bu yetersiz ulaşım altyapısıyla kırsal kesimin gelişmesine bir engel olarak olmuştur. Bununla ilgili, kırsal ve kentsel alanlara güçlü bir bağlantıya sahip olan kır-kent alanı, bu sorunları en aza indirmesine yardımcı olmuştur. Diğer tarafta çeşitli sosyal ekonomik hizmetler sunduğu için bölgedeki işlevsel konut ve istihdam seçeneklerini daha iyi eşleştirmeye katkı sağlamaktadır. Kır-kent bölgesi ayrıca sağlık, sosyal bakım, atık bertarafı, ticari merkezi, eğitim ve öğretim gibi diğer temel hizmetlerin sunumunu da taşımaktadır (OECD, 2013). Hindistan'da yapılan kır-kent çalışmasında, kır-kent alanlarında erişimi kolaylaştıran ulaşım altyapısında biri de toplu taşımacılığın yeterli olmasıdır. Böylece özel araç kullanımına alternatif bir ulaşım olan toplu ulaşımın uygun fiyatlandırması ile özel araç kullanımı azaltılabilir (Ojha, 2018). Bu konu ile ilgili Rondinelli'ye göre, kır-kent alanlardaki önemli ticari faaliyet ve iyi durumda ulaşım ağlar bulunduğu için çevredeki küçük alanlara erişimi kolaylık sağlamaktadır. Böylece kırsal alanlar bu yeterli ulaşım hizmet aracıyla hinterland alanların hareketliliğine ve alanın gelişmesine önem taşımaktadır. Diğer tarafta Pazar etkinlik gibi önemli ticari alanın işlevselliğin nedeniyle hinterland alanlara küçük ticari faaliyetler de geliştirmesine yol açmaktadır (Rondinelli, 1985).

İsrail'de yapılan sosyal erişimin literatür araştırmasına göre, kırsal alana gelen yeni sakinlerin girişi için sınırlı bir politika varken, kentsel alanda kısıtlamalar yoktur. Ayrıca, kır-kent alanı açık ile kapalı arasında değişen çeşitli politikalar bulunmaktadır. Bu politika, yerel sakinlerin arzuları veya istenen sosyal yapılarına ve beklenen gelişme hareketine göre belirlenmiştir. Küçük bir yerleşim topluluk veya ortamına isteyenler için genel olarak yeni insanlara deneme süresini belirlemiştir. Ancak, hızlı bir şekilde gelişmeyi isteyen yerleşim alanlar için sosyal uyumluluktan daha çok esnek giriş prosedürlerini tercih etmiştir. İsrail'de yapılan kır-kent çalışmalarının sonucunda, kır-kent alanının dışından gelen göç hareketler için dört kurallar düzenlenmiştir. İlk olarak, yeni gelenler için bir sene boyunca kalmasını gerekmektedir. İkincisi, dışarda her hangi bir konaklama yerini sahip olmamıştır. Üçüncü, alandaki önemli kişiler tarafından seçilmiştir. Son olarak, gelen kişilerin alandaki vergi veya kira ödemesinin karşılayabilecek gücüne bakılmıştır. Dolayısıyla bu politikalar kentsel alanlardaki gibi yüksek göçmenlik olayları önlemek için düzenlenmektedir (Newman ve Applebaum, 1989).

2.4.2. Ekonomik aktiviteler

Ekonomik Gelişmişlik, kır-kent alanının talep değişikliklerine karşı daha az korumasız kılmak için bir bölgenin stratejik konumunu ve ekonomik döngü içindeki ekonomisini geliştirmektedir. İşbirliği teşviki, ekonomik potansiyelini artırmak ve onu rekabetçi alanda konumlandırmak için bir imkân sağlamaktadır. Yerel bir tedarik zincirinin üzerinden tarıma dayalı sanayi ve yerel gıda üreticilerini teşvik eden girişimler önemli ekonomik kaynaklardır. Kır-kent alanın oluşturduğu diğer işbirliği, kentlerin yeşil alanları ve peri-urban (şehir etrafında) çevresinde bulunan kentsel tarımı alanlarıdır. Bu tarımsal faaliyetler ürün ve hizmetleri doğrudan kentsel kullanıma sunar. Kentsel tarım, kentsel talep, yaşam tarzları ve peyzajın korunması ile uyumludur. Bu kır-kent alanı, bölgenin kısa gıda zincirleriyle gıda güvenliği seviyelerini, çevre kalitesini, giderek artan karmaşık ihtiyaçları, yaşam biçimleri ve refah açısından yönetimin iyileştirmesinin artırılmasını sağlamaktadır (OECD, 2013).

Kır-kent yerleşim alanları özellikle tarımsal üretim konusunda işbirliklerinin geliştiği kooperatif birlikleri üzerinden daha rekabetçi ve yenilikçi yöntemlere kolay uyum sağlayabilmektedir. Tarımsal üretim faaliyetin belirli şoklar karşısında sorunlarla karşılaşması durumunda kooperatifler devreye girerek yaşayanların ekonomik darboğaza girmelerinin önüne geçilir (Newman ve Applebaum, 1989). Diğer taraftan, kır-kent alandaki ekonomik yapı bireylerin davranışlarında ve ekonomik değişiminde mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketim ile ilişkili olduğundan, ekonomik açıdan amaçlara ulaşmak için kısıtlı kaynakları başarılı bir organizasyon ile yönetilmesi zorunludur. Bu çerçevede, kır-kent alanlarının ekonomik hedeflerini aşağıdaki gibi sıralanmak mümkündür.

- Kır-kent alanında bağımsız ekonomik birimler bulunmaktadır. Bu birimler kent merkezine olan uzaklığa bağlı olarak kendi kendine yeterli (self sufficiency) hale gelmelidirler. Kır-kent alanları ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, istihdam tabanının yaratılması ve genişletilmesi, hizmetlerin sağlanması ve işe gidiş-geliş hareketi azaltılması gibi özelliklere sahip olmalıdır.
- Kır-kent alandaki tamamlayıcı işlevlerin fonksiyonları (konut, kültürel, rekreasyonel, ticari, üretken, tarımsal vs.) hem yaşam kalitesine hem de kendi kendine yeterliliğe ve kentle bağlantılara katkıda bulunacaktır.

- Kaynakların rasyonel kullanımı, mevcut altyapı ve binaların kullanımı, terk edilmiş binaların adaptasyonu ve yeniden kullanımı, tarım arazilerinin korunmasına katkı edecektir.
- Kent ve kır-kent alanların arasında karşılıklı fayda sağlayacak bağlantılar üretim tüketimi, hizmet alışverişi, yerel odaklı tarım ve rekreasyon gibi faaliyetlerden oluşturmaktadır.
- Yenilikler hem toplumun rekabet gücü, hem de iyiliği için ve peyzajın sürekli gelişimi için önemlidir. Bu yenilikler arasında ekolojik kentsel tarım, geleneksel olmayan tarım (yaşam tarzı bahçecilik, mantar yetiştiriciliği, salyangozlar, solucan çiftlikleri, çatılara güneş enerjisi toplanması vb.) gibi faaliyetleri içerir. Orijinal işlevlerini yitirmiş tarihi kırsal alanların kalıntıları, kimliklerini kaybetmeden yeni ihtiyaçlara uyarlanabilir (Zaleşkkiene ve Vileniske, 2013 ve 2014).

Kır-kent, kentleşmenin bir moderatörü olarak bilinmekte ve aynı zamanda istihdam olanaklarını artırmak, kırsal alanlardaki yaşam standartları geliştirmek, kırdan kente göç azaltmak, yerel kalkınmasında topluluk katılımını geliştirmek ve ana kentinde sosyal maliyetini azaltmak için uygun bir strateji olduğunu bilinmektedir (Friedman, 1961). Taheri ve ark. (2013) göre, gelişmekte ülkelerde kır-kent yerleşimi ortaya getirmesi önemli politika planlamalardan biridir. İran'da kır-kentler, kırsal alanların geliştirme politikayı gerçekleştirmek için tasarlanmıştır. Bu alanlar, kırsal alandaki yaşam kalitesi ve standardını artırması, kırsal ve kentsel ilişki olan ana sorunları çözüm getirmek ve kırdan kentsele göçün azaltması gibi rôle sahiptir. Dolayısıyla, bu fenomen kırsal sakinlere hizmeti geliştirmesinde, refah konusunda, iş yaratması, merkezine bağımlılığı azaltması, halklar arasında iş birliği geliştirilmesinde başarılı olduğunu gösterilmektedir. Diğer tarafta, kır-kent alanlarında, resmi hizmetlerin teşviki kırsal yerel halkların sosyal memnuniyeti artırması ve hizmet performansından boşluklarını azaltılmasını yol açmaktadır. Bunun sonucu, kırsal sakinlerin %80'inden fazlası, idari rollerin (hizmet) geliştirmesinin kent merkezine gidip gelişinin faaliyetleri azaltmasında katkı sağladığını ifade etmiştir. Buna ek olarak, MoHUPA'ya (2016) göre, kır-kent alanlardaki kentsel faaliyetler ve sosyal hizmetler bulunduğu için kırsal ve hinterlant alanlara hizmet götürmesini kolaylaştırmıştır aynı zamanda o bölgelerdeki hareketliliğini de geliştirilmesine yardımcı olmuştur.

Afrika, Asia ve Latin Amerika’da yapılan çalışmasına göre, kentsel alanlarındaki nüfusların ekonomik geçimlerini genellikle imalat veya hizmetlerden elde edilmiştir. Ayrıca bu kentsel alanında yaklaşık 20.000’den fazla nüfusa sahip yerleşimdir. Genel olarak nüfusların geçimlerini sanayi veya hizmet sektörlerden elde etmektedir. Ayrıca kırsal alanlardaki sakinlerin çoğunun geçimini tarım veya ormancılıktan kaynaklanmaktadır ve alanın nüfusu çiftlik gruplardan birkaç yüze kadar bir ortamla yaşamaktadır. Kır-kent alanlarda ise birkaç yüzler ile 20.000 nüfus arasında değişmektedir. Bu alanı büyük köyler, küçük kasabalar ve küçük kent merkezi gibi çeşitli ve her ülkelere göre ayrı tanımlanmıştır. Satterthwaite’ye göre, kır-kent alanın yeri belirlenmesinde teknik bir sorun olduğunu varsayılabilir. Ancak son kırk yılda bölgesel kalkınmadaki sık sık yapılan tartışmalardan biri, "kırsal" ve "kentsel" kalkınmaya yönelik ilgili daha öncelikle tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmada, kırsal veya kentsel kalkınma açısından daha fazla ilgi gösterme iddialarını desteklemek için kırsal ve kentsel alanlarda ne kadar "yoksulluk" olduğunu belirlemeye çalışmışlar. Bu tartışmalarda, çok nadir bir nüfusun çoğulu ya küçük kent merkezleri (dolayısıyla kentsel) ya da büyük köyler (ve dolayısıyla kırsal) olarak adlandırılabilir yerleşim alanlarında yaşamış olduğunu kabul edilir (Satterthwaite, 2006). Bu konu ile ilgili Hindistan’da çalışmalarına göre, kır-kent alanda kırsal topluluk, kentsel topluluk ve yerel topluluklardan oluşturmaktadır. Bu taşınan insanlar çoğunlukla kalabalık ortamı bulunan şehirlerinden ve çeşitlilik şehirden gelen toplulukları, çeşitlilik köylerden istihdam olanakları aramak için gelen toplumları ve yerel halklar ya da kentsel yüksek maliyetli yaşamından alternatif bir yeni yerleşim arayanlardan oluşturmaktadır. Buna ek olarak tarımsal ve tarım dışı ekonomik faaliyetler alanın ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli etkiler yaratmıştır. Dolayısıyla bu yerleşim diğer küçük yerleşim alanlara farklı bir statüye taşımıştır. Böylece kır-kent alan bu sosyal ve ekonomik çeşitliliği beraberinde getirmiştir (Kolhe ve Dhote, 2016).

Romanya çalışmasında kır-kent alanlar her zaman olumlu etki getirmediğini söylenmiştir. Genelinde kent merkezinden yakın olan kır-kent alanı, kentliler tarafından konut konusunda hizmetler talep edilmiştir. Böylece her senede yoğun bir demografik artışla birlikte, konut fiyatını gittikçe yükseltmiştir. Bunun ile ilgili, kır-kent alanlarda ciddi bir politika koyulması gerekmektedir. Diğer tarafta, kır-kentte tarım dışı iş fırsatlar, temel hizmet gelişimi ve tarımsal faaliyetlere erişimi sakinlerin memnuniyetini artırdığını

söylenbilir fakat, değişken artan vergi maiyetlerinin yerel halkların memnuniyetini azalttığını göstermektedir (Paveliuc Olariu, 2010).

Avrupa ülkelerde kentsel yayılma nedeniyle artık tarımsal araziler azalmaya başlamıştır. Bu ülkeler gıda güvenliği, artan nüfus ve değişen beslenme gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunlarına yanıt vermek için bir ülkenin gıda üretimini artırmak, gıda ürünleri için değer zincirleri geliştirmek, piyasalarda reform yapmak ve arazi güvenliğini artırmasını ihtiyaç duymaktadır (McDonagh, 2014). Bu konu ile ilgili Litvanya'daki çalışmalarda, kır-kent alanların yerel hükümet veya yerel halklar (işbirliği) tarımsal faaliyetlerini ön sırada önem vermektedir. Kır-kent alanlar daha çok doğal (tarım, hayvancılık, ekili) aktiviteler ve toplumun sosyo ekolojik sistemler ile yakından etkileşime girdiği sistemler olarak görülmektedir. Kır-kent alandaki korunmuş doğa kaynakları ve gelişmiş tarımsal faaliyetler ile kentsel tarım konusunda tarımsal faaliyetin kaynakları, hizmetleri ve ürünleri doğrudan kentsel kullanımına teşvik edilebilir. Dolayısıyla bu etkenler ile birlikte kır-kent alanı, bölgesel kapsamındaki kısa besin zincirin ve geniş bir tarımsal üretimin aracıyla bölgenin gıda güvenliğini artırması, çevrenin kalitesi yükseltilmesi ve yaşam tarzları ve refah açısından artan karmaşık ihtiyaçları karşılamasını katkı sağlamaktadır (OECD, 2013; Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014).

Ekonomik Aktivitelerine bakılacak olursa, küreleşme ve teknoloji gelişimin nedeniyle kentteki tarım dışı ekonomik faaliyetler çeşitli bir şekilde çoğaltmış ve artık arazi kullanımı ve konutlar ticari amaçla dönüşmüştür. Her tarafta büyük binalar ve gelişmiş altyapılar ile karşı karşıya kalmıştır. Kentsel alanlar genellikle geleneksel kültüre ve tarımsal faaliyetler gibi doğal kaynaklarına bağlı kalmıştır. Diğer tarafta, merkezden uzak bulunduğu veya temel hizmete ulaşamayan kırsal kesimlerin sosyal ve ekonomik faaliyet (para kazanmaya, sermaye, altyapı) açısında kenttekine göre daha dezavantajlı durmaktadır. Dolayısıyla, merkezinden uzak yerleşim alanlar genellikle ekonomik ve ticari hizmet olasılığı düşüktür. Yerleşme sistemindeki yeni boyut olan kır-kent alanının içerisinde sosyal ve ekonomik faaliyetler hem gelişmiş (tarım dışı faaliyetler; sanayi, ticari alanı, sosyal hizmet tesisler) hem de geleneksel kültüre (orman, geniş bir araziye, hayvancılık, tarımsal, ucuz ortaya getirmesi değildir, ayrıca onlar mevcut kentsel topluma dahil olma ve kabulüne yönelik zorlukları savunmuştur. Kır-kent topluluklar temel ihtiyaçlar ve sosyo kültürel olanaklar olmadan sadece ekonomik olarak büyümesini ispat edilmektedir. Dolayısıyla, kır-

kent alanları kentin içerisinde barındırdığı sosyal ve ekonomik avantajlarla ve bir kırsal alandaki kadar sosyal ve ekonomik faaliyetler açısından dezavantajlı olmayacaktır (Satterthwaite ve Tecoli, 2003; Taheri vd., 2013; Chatterjee, 2014).

Rondinelli ve Ruddle'e (1979) göre, kır-kent alanında bulunan tarımsal sanayiler ve altyapılarındaki yatırımlar etrafındaki gelişmemiş küçük yerleşme alanların seviyelerini güçlendirmesine etkindir. Litvanya'daki çalışmasına göre, kır-kent alanlar şimdiki ve gelecek nesiller için ekonomik refahı, rekreasyon olanakları, faydalı ekolojik durum, değerli doğa ve kültürel manzara gibi algılanan yaşam kalitesine gibi önemli sosyal boyutuna önem vermektedir. Aynı zamanda kırsal-kentse alanlardan gelen göçlerin sosyal çeşitliliğin ve yaşam tarzlarının çeşitliliğinin korunmasını becermemiştir. Kır-kent alan yeni toplulukların geliştirilmesi, yerel kurumların oluşumu, kurumlar ve sosyal linki ve yerel topluluklarına esneklik, kalıcılığı artırması ve yaratıcı bir şekilde ortaya çıkartmıştır (Zaleskiene ve Vileniske, 2014).

İşbirliği teşviki, ekonomik potansiyelini artırmak ve küresel arenada rekabetçi konumlandırmak için bir imgenin veya sınırın bulunduğu bir bölge sağlamaktadır. Bu promosyonun genellikle sektörler arası girişimleri içeren geniş bir bakış açısı vardır. Promosyonlar, yerel bir tedarik zincirini (tarımsal gıda), tarımsal sanayi ve yerel gıda üreticilerini araştırma, pazarlama faaliyetlerinde diğer aktörlerle birlikte çalıştırabilecek inovasyonun teşvik eden girişimdir. Kır-kent alanın oluşturduğu işbirliği, kentlerin yeşil alanları ve peri-urban (şehir etrafında) çevresinde bulunan kentsel tarımı teşvik etmektedir. Bu alandaki tarımsal faaliyetlerindeki ürün ve hizmetleri doğrudan kentsel kullanıma yöneliktir. Buna ek olarak, kentsel tarım, kentsel talep, yaşam tarzları ve peyzajın korunması ile uyumludur. Kır-kent alanda, kısa gıda zincirleriyle kentin gıda güvenliği seviyelerini, çevre kalitesini, giderek artan karmaşık ihtiyaçları, yaşam biçimleri ve refah açısından yönetimin iyileştirmesinin artırılmasını sağlamaktadır (OECD, 2013).

Kır-kent yerleşimi, bireysel üye işlemlerinin ekonomik işlerinde kooperatif birliğine müdahale etmiştir. Ekonominin çoğu kooperatif birliklerinin müdahalesinden gelmektedir (Newman ve Applebaum, 1989). Litvanya'daki çalışmasına göre ise Kır-kent alandaki ekonomik boyutları ise bireylerin davranışlarında ve ekonomik değişiminde mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimdir. İstenilen amaçları elde etmek için kıt kaynakları kullandıklarında organizasyonu ve grupları da ilgilidir. Kır-kent alanında (self

sufficiency) bağımsız komüniteler aracılığıyla kent merkezine bağımlılığını azaltmasını yol açmıştır. Kır-kent alanlarında bağımsızlık komüniteler, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, istihdam tabanının yaratılması ve genişletilmesi, hizmetlerin sağlanması ve işe gidiş-geliş hareketi azaltılması gibi olaylar getirmiştir. Kır-kent alandaki konut, kültürel, rekreasyonel, ticari, üretken, tarımsal gibi tamamlayıcı işlevlerin fonksiyonları hem yerel yaşam kalitesine hem de kendi kendine yeterliliğini artmıştır. Kır-kent alanlar diğer çevresindeki küçük kırsal alanlar arasında karşılıklı olarak faydalı bağlantılar ise üretim tüketimi, hizmet alışverişi, yerel odaklı tarım ve rekreasyon, toplulukları altyapı ve iş yerlerin imkânı gibi faaliyetleri oluşturmuştur. Aynı zamanda kent için rekreasyon alanları ve tarımsal üretim sağlamıştır. Dolayısıyla kır-kent hedeflerini incelendiğinde ekonomik çeşitliliğin refahı ve yüksek kalite ekolojik durumun sahip olduğunu, temel hizmetlerin bulunduğu için kırsal sakinlerin göç bakışını değiştirmesini mümkündür, artık kırdan kente göçmenlerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır (Zaleşkiene ve Vileniske, 2013; 2014).

2.4.3. Ekolojik unsurlar

Kır-kent alanları, doğal kaynakların kullanımını ve yönetimini hedefleyen bölgenin ihtiyaçlarına cevap verecek politikaları önceliklemektedir. Bunun en temel girişimi başarılı bir arazi yönetimi oluşturmaktır. Arazi kullanımındaki çatışmaları yönetmek için aynı işlevsel bölgedeki kentsel ve kırsal yerel yönetimler arasında koordinasyon ile arazi parçalanmasını ve yayılmasını azaltabilme becerisi göstermektedir. Ayrıca kır-kent alanlarında yaşayanların doğal yapıya yükledikleri anlam ve eğitim aktiviteleri ekolojik kaynakların korunması konusunda bilinç düzeyinin artmasına yol açabilmektedir (OECD, 2013).

Kır-kent alanları hem insani hem de doğal bileşenleri ve onların farklı ölçeklerdeki etkileşimlerini kucaklayan bir yapıya sahiptir. Kır-kent alanlarındaki ekolojik ilkeler şöyle sınıflandırmaktadır (Zaleskiene ve Vileniske, 2014);

- Kentsel-kırsal ara yüzünde dengeli gelişmesi, hızlı bölgesel genişleme ve çağdaş stratejiler ile büyük kent merkezleriyle alakalıdır,
- Karmaşık sistemlerle yüzleşmek ve yönetmek için daha uygun bir yaklaşım olan farklı bölgesel düzeyler göz önüne alınmaktadır,

- Kurumsal parçalanma ve çatışmalardan kaçınmak için planlama ve yönetim farklı ölçeklerde gerçekleşir,
- Kır-kent alanlarının kalkınması, kentsel yerleşim düzeyinde dikkate alınmalıdır, yani belirli bir kentsel alanın gelişim stratejisine entegre olmalıdır,
- Yaşam kalitesi ve sürdürülebilirliği, yararlı ekolojik durumu, mahalle biriminin fikirlerine dayanarak kır-kent alanların ortaya çıkması için çok merkezli, bağımsız kır-kent yerleşmeleri, tarihi kırsal peyzajı geliştirmek önemli başarılar sağlamaktadır,
- Sürdürülebilir ekosistem kavramının yerel düzeyde uygulanması, insanların ve diğer canlı organizmaların, tasarlanmış ekosistemlerin sürdürülebilir bir dünyasında karşılıklı destekleyici habitatlarda bir arada var olabilecektir,
- Çok işlevli ve ekolojik sistemlerin kır-kent alanlarında çağdaş kültürel manzaralar geliştirecektir,
- Tarihi kırsal peyzaj türlerinin kalıntısı dahil, kırsal ekosistemlerin peyzaj mirası korunacaktır,
- Değerli doğal alanlar, kırsal alanların kalıntıları, yeniden doğal özelliklerine kavuşturulmuş alanlar, biyoçeşitlilik gibi unsurlar kır-kent alanların ayrılmaz bir parçasıdır.

Busk ve vd., (2008) yapılmış araştırmaya göre, Hollanda, İsveç ve Danimarka metropoliten bölgelerde kentleşme sürecinin etkisiyle kentteki yeşillik alanlar kaybolmaya başlamıştır. Diğer tarafta, kırsal alanlardaki topluluklar yetersiz eğitim düzeyine sahip olduğu için alandaki doğa kültürü maksimum düzeyine koruyamamış ve faydalanamamıştır. Ayrıca bu duruma ile ilgi, kır-kent alanlar yeşil bölgelerini koruması için ayrı bir düzen tasarlanmıştır. Kır-kent alanlar doğa, eğlence amaçlı kullanım ve tarımsal üretim için tasarlanmıştır. Kır-kent alandaki orman alanları daha kullanışlı bir amaçla (insanlar için rekreasyonel alan) düzenli bir ağaçlandırma yapılmıştır. Dolayısıyla, kır-kentteki aktiviteler, kırsal alanların planlama ve idari kararlara yönetmenin bir rehberi olarak gösterilmektedir. Genel olarak kentliler yazın faaliyetini değerlendirmek için kır-kent alanlarına gidip orda yeni konutlar inşa etmeye, satın alması ve daima ikameti almaya başlamışlardır. Bunun sebebi ise kentte karşılamadığı yeşil çevreler, refah düzeyi ve rahatlığından kaynaklanmakta ve bu durumu karşılamak için kır-kent alanlara gitmeleri veya yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca, kır-kent alanlardaki arazileri tamamen kent

sakinlere veya dışardan gelen insanlar satın almasını sınırlandırılmıştır. Böylece doğayı zarar vermeden ve devamlı bir şekilde yürütebilir. Hâlbuki, çoğu kır-kentteki araziye kiralanmışken, alandaki konutlar kentsel ekonomisinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu hareketi bölgedeki doğayı ve manzarası koruması, yeşil alanları çoğaltması ve açık hava rekreasyonunu geliştirmesi, aynı zamanda kentlilerin sosyal memnuniyetini artması için önemli yer almaktadır (Busk, vd., 2008).

2.4.4. Sosyal yapı

Yerel istihdam olanakları yaratmak için ekonomik faaliyetlere yönelik müdahaleler kır-kent alanlarının sosyo-ekonomik yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Bu süreçte sosyal norm ve değerlerin ortaya koyduğu çeşitlilik kır-kent alanlarının sosyal ihtiyaçları, yaşam biçimleri, değer yargıları ve mekânı kullanma biçimini belirleyen temel unsurlar olmaktadır (Newman ve Applebaum, 1989). Kır-kent alanlarında ekonomik refah, rekreasyon olanakları, faydalı ekolojik durum, değerli doğa ve kültürel manzara gibi yaşam kalitesine referans veren alanların sunduğu olanaklar sosyal yapıdaki çeşitliliğin artmasına yol açmaktadır. Kır-kent alanlarında sosyal çeşitliliğin ve yaşam tarzlarının çeşitliliğinin korunması veya yaşayanlar arasında çatışmaları ortadan kaldıracak sosyal bütünleşme mekanizmalarının geliştirilmesi, yerel kurumlar rol üstlenebildiği gibi yeni gelenlerin esneklik ve kalıcılığı artırmasına yardımcı olacak bir uyum süreci kaçınılmaz görülmektedir. Diğer taraftan, kır-kent alanlarında yaşayanların karar alma sürecine dahil edilmesi yerleşim alanında aidiyet duygusunun gelişimi açısından önemlidir (Zaleskiene ve Vileniske, 2014).

2.4.5. Kırsal-kentsel ortalığın yararları

Kır-kent yerleşim sistemi yüksek ölçek ekonomileri, kapasite geliştirme, negatif dışsallıklar ve işbirliği gibi dört temel eşgüdüm unsurunu birarada bulundurur. Kır-kent alanlarında önemli faydalardan biri kamu mallarının üretimidir. Burada amaç, dış görünürlüğü artıran ve özel kamu aktörleri arasındaki işbirliği ile temyiz eden bir bölge imajı oluşturmaktır. Çünkü kır-kent alanları için bölgesel kimlik ve topluluk duygusu, bölgesel işbirliği ile güçlendirebilecek başka bir kamu yararı yoktur. Bölge kimliğinin güçlendirilmesi, bölgeyi desteklemenin ilk adımıdır. Ayrıca, kırsal ve kentsel alandaki diğer tamamlayıcı unsurlara bağlanan ortak unsurlar ile turizmi teşvik ederek ve şehirdeki

ve kırsaldaki yaşayanları kendi bölgelerini yeniden keşfetmeleri için çekici kılmak bir strateji olarak görülmektedir.

Kamu malları üretiminin bir diğer sonucu ise, kentsel ve kırsal bölgeler arasında işlevsel bölge düzeyinde işbirliği ile sağlanabilecek piyasa güçleri için geliştirilmiş ortamdır. Hem kentsel hem de kırsal alandaki bölgesel tamamlayıcı ekonomik faaliyetler tedarik zinciri ve tarımsal sanayinin desteklenmesi ile önemli bir dinamizm getirecektir. Ayrıca, doğal kaynakların daha başarılı yönetimi kır-kent alanlarının başarılı işbirliği ile gerçekleştirilebilir (OECD, 2013).

Yüksek ölçek ekonomileri özel ve kamu hizmetleri gibi yerel otoriteler tarafından yürütülen faaliyetleri sunmanın getirdiği ekonomik uygulanabilirlik ile belli alanlarındaki emek-işgücü yoğunluğunun özellikle belirli sektörlerde getirdiği faydanın sonucu olarak görülür. Kır-kent alanlarında kamusal hizmetleri yürütmek veya sunmak için yerel kapasiteyi geliştirmeye yönelik öğrenme sürecinin geliştirilmesi gerekir. Geelong'da küçük kırsal alanların tarım ve konut arasında arazi kullanımıyla ilgili çatışmaları kapasite geliştirme yöntemleriyle çözülebilmiştir. Kır-kent alanlarındaki ortaklıklar, yerel otoriteler tarafından oluşturulan olumsuz sınır ötesi dışsallıkların sorumlu olmasına yardımcı olur. Yerel makamlar, işlevsel olarak bütünleşmiş alanlarda karar alır; arazi kullanım politikası gibi idari sınırları kolayca geçebilecek etkiler üretir. Koordinasyon başarısızlığın üstesinden gelmek için birbirine bağımlı olmayan kamu ve özel kurumlar arasında bilgi paylaşımına gider. Politika kararlarını uygulamak için bilgi toplamak ve toplu bilgi üretmek için kır-kent alanlarındaki ortaklıklara ihtiyaç duyulur. Bölgelerin ortak öncelikleri belirlemelerine, yatırım kararlarını eşleştirmelerine ve verilen bir alanın gelişimi için ortak bir vizyon oluşturmalarına yardımcı olur (OECD, 2013).

Çizelge 2.4: Kır-kent alanlarında ortaya çıkan işbirlikleri

Gözlenen Fayda Kategorisi	Algılanan Fayda	Örnek Yerleşmeler
Kamu Malları Üretimi	Yerel kimliği veya işbirliği kültürünü güçlendirmek	Nürnberg Forli-Cesena, Geelong, Rennes Batı Pomeranya, Ekstremadura, Orta Finlandiya Beira Interior Sul,
	Daha büyük ve daha entegre pazarlara ulaşmak	Nürnberg Lexington, Forli-Cesena,
	Yerel üretim bağlantılarının kullanılmak	Nürnberg, Forli-Cesena, Brabant, Geelong,
	Doğal kaynakları daha iyi yönetmek	Nürnberg Forli-Cesena, Geelong, Rennes Batı Pomeranya, Ekstremadura,
	Dış görünürlük ve çekiciliği artırmak	Nürnberg Forli-Cesena, Geelong, Rennes Batı Pomeranya, Ekstremadura,
	Kullanılmayan kaynakları mobilize etmek	Nürnberg Forli-Cesena, Rennes Lexington, Batı Pomeranya,
Yüksek Ölçek Ekonomileri	Ağ ekonomileri geliştirmek	Nürnberg Brabant,
	Daha yüksek politik güç, finansal kaynaklar sağlamak	Nürnberg Forli-Cesena,
	Hizmet sunumunun kalitesinin, erişiminin veya ekonomik uygulanabilirliğinin iyileştirilmek	
Kapasite Geliştirmesi	Görevleri yerine getirmek için yerel yönetim kapasitesinin iyileştirilmek	Nürnberg Forli-Cesena, Geelong, Rennes Batı Pomeranya, Ekstremadura,
Negatif Dışsallıklar	Belediyeler arasında rekabeti sınırlandırılmak	Nürnberg Forli-Cesena, Geelong, Rennes Batı Pomeranya, Ekstremadura,
Koordinasyon Hatalarının Üstesinden Gelme	Sosyal öğrenme ve bilgi paylaşımı yoluyla yerel bilgiyi geliştirilmek	Nürnberg Forli-Cesena, Rennes Batı Pomeranya, Ekstremadura,
	Ortak bir strateji belirlemek ve düzenlemek	Nürnberg Geelong,

Çizelge 2.5: Kır-kent alanlarında ele alınan politikalar (OECD, 2013)

Politika Türü	Alt Tipi	Kır-Kent Ortaklığının Olası Amaçları	Zorluklar
Demografik Yapı	Kentleşme	Kırsal alanlarda kamu hizmetlerin yerini değiştirmek	Uzak alanların demografik gerilemesi ile ilgilenmesi,
	Karşı- Kentleşme	Ulaşım bağlantısı ile birlikte işgücü piyasasına erişimi iyileştirilmek	Eski kent merkezlerinin gerilemesiyle başa çıkması,
Ekonomik Yapı	Verimli İlişkiler	Tedarik zincirlerini geliştirmek	Yüksek bölge çarpanı ile etkinlikleri artırma
	Bilgi Yayılması ve Yenilik bağlantıları	KOBİ'ler arasındaki bağlantıları güçlendirmek	Uzak bölgelerde rekabet gücün artırılması
Kamu Hizmetleri	Kamusal Hizmet Sunumu	Hizmet sunumu için bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) altyapısını geliştirilmek	Nüfusun azalması neticesinde yatırımın rantablı olmaması
	Toplu Taşıma	Ulaşım entegrasyonu ve yatırımlarını arttırmak	Hem kentsel hem de kırsal kaynaklara erişimin sağlanması
Sosyal Destekler	Sosyal Tesisler	Daha iyi mekânsal planlama yapmak	Yaşam kalitesinin artırılması
	Bilgi Ekosistemi	Hizmet sağlayıcılar geliştirmek	Yaşam kalitesinin artırılması
Yönetişim	Ortak Planlama	Ortak bir kalkınma planı belirlemek	Kamu politikasının verimliliğinin artırılması
	Koordinasyon	Ortak bir ses oluşturmak	Siyasi ilişkinin düzeyi ve fonlara erişimin artırılması

2.5. Kır-Kent Yerleşim Alanlarına İlişkin Örnek Uygulamalar

Kentleşme ve kent yayılma uzun süreden buyana kırsal alanlar üzerinde baskın yaratmaktadır. Bu baskının ortadan kaldırılması için kır-kent alanları önemli bir yerleşme türü olarak değerlendirilmiştir. Kır-kent yerleşim sistemleri ESDP tarafından kabul edilmiştir ve ortak çözümler önerilmiştir (Busk, vd., 2009). ESDP tarafından önerilen ve tartışılan mekânsal politika kompakt şehir kavramını, kır-kent bağlantılarını ve kültürel mirasın korunmasını amaçlamıştır. Roskilde Bölgesi (Danimarka), Staffanstorp Bölgesi (İsveç), Werv Bölgesi (Hollanda) gibi bölgeler, bu amaçlar doğrultusunda kır-kent alanı uygulamalarına ilişkin çabaların içerisine girmiştir. Bu çerçevede, kentsel sorunlarını azaltılması ve ekolojik dengenin daha dirençli olabilmesi adına hazırlanan çalışmalar büyük oranda başarılı olmuştur.

Bu kapsamda, kır-kent alanlarına ilişkin en önemli örneklerden biri Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ın 30 km batısında bulunan Roskilde Bölgesi'dir. Roskilde Bölgesi yüksek nüfusu yoğunluğu ve altyapıya ve rekreasyon gibi farklı arazi kullanım türleri açısından çekici bir bölgedir. Roskilde Bölgesi'nin arazi kullanımının %21'i kentsel işlevleri içermekte, %75'i tarımsal üretim alanları ve %4'ü doğal alanı olarak işlevlendirilmiştir. Roskilde Bölgesi kırsal karakterli alanların kentleşme eğilimini sağlıklı bir biçimde yönetilmesi için planlı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu plan çerçevesinde, kır ve kent arasındaki net ayrımın sağlanması ve kırsal alanda çok çeşitli rekreasyon olanaklarının sağlanması amaçları bağlamında, yeni bir yerleşme sistemi ve bu yerleşme sisteminin ihtiyacı olan arazi kullanım türlerinin belirlenmesi üzerinden çalışmalar yapılmıştır.

Roskilde yerel yönetimi kentsel büyümeye yönelik kompakt kent ilkesini uygulanarak verimli arazi kullanımı, kentsel yığılmanın kısıtlanması ve tarım, doğa ve rekreasyon alanlarını korumasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Roskilde Bölgesi'nin doğusunda bulunan Tekroner alanı, kentleşme baskısının en yoğun yaşandığı bölge olması nedeniyle, kır-kent yerleşme biçim olarak tasarlanarak ortaya çıkabilecek sorunların üstesinden gelmek amaçlanmıştır. Tekroner, mevcut Roskilde kentsel alanının bir uzantısı olarak, bir üniversite kenti olarak rol oynamakta ve hem bölgede yaşayanlar hem de ekonomik aktörler için cazibe haline gelmiştir. Tekroner'in yerel nüfusu yaklaşık 5000 kişidir, çalışan sayısı 5000 kişi ve 15.000 Roskilde üniversitenin öğrencisi yaşadığı bir

alandır. Aynı zamanda bölgede endüstriyel alanlar bulunmaktadır. Planlama sürecinde Trekroner için bölgesel statünün kırsal bölgeden kentsel bölgeye dönüşümünün getireceği kaygılar ele alınmıştır. Bu kapsamda, 1960 yılında Tekroner alanı Roskilde'nin gelecek kentsel büyüme etkisine önlemek için planlama stratejiğini hazırlanmıştır. Fakat 1997 yılında ancak planlama stratejisi uygulanabilmiştir (Busk vd., 2009). Genel konsept ise hem ekolojik hem de sosyal açıdan sürdürülebilir bir alan haline getirmektedir. Roskilde bulunan küçük nehir vadisi 'green corridor' olarak belirlenmiştir. Koridor etrafında konut, kamu hizmeti, eğitim ve çocuk sağlık hizmet alanlar tasarlanmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik açısından ortak kullanım ve konut tasarımı için topluluk grupları oluşturulmuştur. Ağaçlandırma alanı Trekroner'de bulunan büyük orman alanı seçilmiştir.

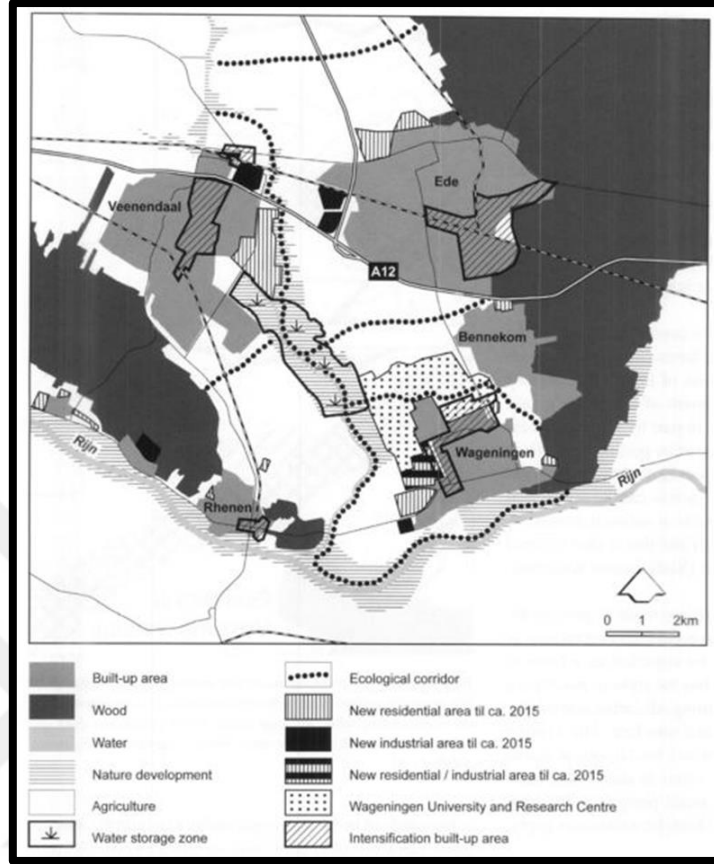
Roskilde Bölgesi kır-kent dönüşümüne yönelik tabiat, rekreasyon kullanımı ve tarımsal üretimi planlamıştır. Kırsal karakterli bölgeyi kentsel gelişimden korumak için tarımsal üretime uygun yapılar ve binalar önerilmiştir. Terk edilmiş yapılar yeniden canlandırılmış ve atölye, el sanatı gibi diğer ekonomik faaliyetleri destekleyecek kararlar alınmıştır (Busk vd., 2009). Dolayısıyla Roskilde yerel yönetiminin bu bölgedeki kır-kent dönüşümünü "gizli kentleşmeyi (hidden urbanisation)" vizyonu çerçevesinde gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu vizyonun ilk aşamasında, kırsal alanda terk edilmiş konut alanları yenilenerek yerel halkın kullanımına sunularak başlanmıştır. Bu aktivite özellikle bölge dışından gelenlerin etkisiyle kültür çeşitliliği beslemiştir. Ancak özellikle bölge dışından gelenlerin tarımsal üretimde istihdam edilmeleri ve tarım arazilerinin amacı dışında kullanımının önüne geçilmesi için sertifikalı üreticilere öncelik verilmiştir (Busk, 2009). İkinci olarak, nüfusun %12'si tam zamanlı tarımsal üretimde istihdam edilirken, %42'si ise eko-tarım faaliyetlerinde bulunarak tarım arazilerinin önemi işlevlendirilmiştir. İkinci kır-kent formu, Roskilde kırsal tarım arazisi 128 kişi kentiler tarafından sahiplenmiştir. Tarımla tam zamanlı ilgilenen sadece %12'si t %42'si hobi tarımsal faaliyet olarak ilgilenmektedir. Sonrasında, uzun süreli tarımsal istihdamda bulunan geçici işçiler tam zamanlı üretici konumuna getirilerek, bilinçli tarım uygulamaları başlatılmıştır. Bununla birlikte, kır-kent alanında yeterli kamusal hizmetlerin sunulması, geleneksel çiftlik faaliyetlerine izin verilmesi ve altyapı (enerji arzı, atık yönetimi, yollar) gibi ihtiyaç büyük oranda karşılanmıştır. Dolayısıyla, kır-kent dönüşümün sürecinde yerel yöntemler aktif bir biçimde rol üstlenmiştir (Busk, 2009).

Başarılı kır-kent uygulamalarından bir diğeri, İsveç'in güneyinde Malmö kentinin kuzeydoğu bölgesinde yer alan Staffanstorp Bölgesi'dir. Bulunduğu arazinin %90'ı verimli tarım arazisi olduğu için yeni gelişmelerin kontrol altında alınması hedeflenmiştir. Staffanstorp yerel yönetimi kentsel gelişime yönelik, kompakt kent modelinin uygulanması esas ilke olarak belirlenmiştir (Busk vd., 2009).

İsveç planlama sisteminde, yerel planlar kentte ve etrafındaki projeleri düzenlemektedir. Ayrıca birçok kırsal alanlardaki yasal olmayan arazi kullanım türlerinin gelişiminin önüne geçilmesi adına bazı arazi kullanım türlerinin gerçekleşmemesi için kısıtlayıcı kurallar getirilmiştir. Bu kısıtlamalar ile birlikte, kır-kent alanlarında kültür mirasını korumak ve geliştirmek, tarımsal üretim alanını geliştirmek ve rekreasyon alanlarını arttırmak temel hedefler olarak belirlenirken, yaya yolu, bisiklet yolu, kültürel yürüyüş güzergâhları gibi etkinliklerin arttırılması amaçlanmıştır (Busk, 2009).

Bir diğer örnek Hollanda'nın WERV (Wageningen, Ede, Rhenen ve Veenendaal) bölgesidir. Bölge kentin etrafında bulunan yeşil ve açık alanların sürdürülebilir büyüme ve kontrolü sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. ilgili ele almaktadır, tam olarak 'Binnenveld' (İç Alan / *Inner Field*) denilmektedir. Bu zonadaki yeşil ve açık alanların kentleşme baskısıyla yüzleşmesi, çok aktörlü ve çok katmanlı katılımcı bir yöntemle çözümlemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede, Hollanda 5. Ulusal Mekânsal Planlama Belgesinde WERV bölgesi bölgesel kentsel ağı (*regional urban network*) olarak tanımlanmış ve kompakt kenti gelişimine yönelik bölgesel düzeyde işbirlikleri geliştirilmiştir. koordinasyonu ve uyumlaştırılması için çaba gösterilmektedir. 2002 yılında 'WERV anlaşmasında' Binnenveldin (İç Alan) açık özelliğini korunması ve onun yeşil alanın kalitesini güçlendirmeye yönelik hedefler ortaya konulmuştur (Busk, 2009).

Günümüzde kentsel dinamiklere göre WERV bölgenin kentsel büyümeye yönelik büyük ve güçlü bir potansiyeli vardır. WERV'in kır-kent yaklaşımına uygun planlanması, dört yerel yönetimin gönüllü işbirliği dayanması kendine özgü yapısını güçlendirmiştir. Yerel yönetimlerin kentsel büyümeye yönelik en önemli politikası bölgenin yeşil ve açık alanı odaklı ele alınmasıdır. Bölgenin vizyonu tamamen kompakt kent yaklaşımına uygun biçimde daha "sürdürülebilir şehir (*sustainable city*)" ilkesiyle gerçekleştirilmiştir.

Şekil 2.9: 2015 yılı WERV kır-kent bölgesi bölgesel plan yaklaşımı (Busk, 2009)

Kır-kent alanının dönüşümünün yönetiminde iki farklı planlama aracı kullanılmıştır. Birinci, kırsal alanında arazi kullanımı değişimleri kontrol edilmesidir. Ayrıca arazi kullanım planıyla eski çiftlik binalarının alternatif kullanıma ayrılması öngörülmüştür. Tarım arazilerinin planlamasına ilişkin yeni sınırlamalar ve kurallar belirlenmiştir. Bu kurallar kır-kent alanlarının özelliklerini korumaktadır. İkincisi, kır-kent dönüşümüne aktif olarak destek sağlanmalıdır. Bu destekler 2002 yılında İmar Yasası ile düzenlenmiştir. İlk olarak yoğun hayvancılıkla ilgili sorunları entegre kırsal arazi düzenlemesi için bir araç haline gelmektedir. Diğer kuralı ise, yeni çiftçiler konut işlevleri veya kamuya açık yeşil alanı geliştirme adına eski yapıların yenilenerek kullanıma açılmasıyla ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Tarım arazilerinde konut önerilmesini gerektiren durumlarda ise 5 ha alanın fazla üç konut inşa edilmesi önerilmiştir (Busk, 2009).

Sonuç olarak, Avrupa'daki üç ülkenin farklı kır-kent yaklaşımları ortaya konulmuştur. Bu üç örnek genel olarak kentsel yayılmanın azaltılmasına yönelik planlar düzenlemekte ve kompakt kent konsepti uygulanmıştır. Danimarka'nın Roskilde Bölgesi

ulusal yasalarla kırsal alandan kentsel alana değişimi sınırlayan maddeler konulmuştur. İsveç'te ise yüksek düzeyde planlama özerkliği ile aşağıdan yukarıya bir yaklaşımla planlama anlayışı benimsenmiştir. Hollanda'da mekânsal planlamada farklı düzeylerdeki ve sektörlerdeki aktörler arasında devam eden bir istişare süreci işletilmektedir. Bu süreçte, kır-kent dönüşümüne yönelik üç farklı planlama sistemi ortaya çıkmıştır. Staffanstorp'da reaktif bir strateji izlenmiş ve köylerdeki faaliyetleri kısıtlama getirerek sürecini kontrol edilmiştir. Roskilde'de kentsel ve kırsal alanlar arasındaki zon alanları sistemi geliştirilmiştir. Zonlar kır-kent alanlarında evlerin ve yeni binaların inşasını engellemektir. Yine de kırdan kente gizli dönüşüm gerçekleşmiş ve tarım dışı faaliyetler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda ulusal mevzuat terk edilmiş yeni yapılaşmaya izin vermiştir. WERV bölgesi, yerel arazi kullanımı kırsal alandaki arazi kullanım değişikliklerini ve eski çiftlik binasını önemli bir potansiyel olarak kabul etmiştir. Bu yüzden WERV bölgesi aktif olarak kır-kent transformasyona veya çok işlevli alana destek çıkmıştır. Bunun amacı ise bulunan yeşil alanı ve eski çiftçi bina yıkımın maliyeti dengelenmektir. Planlama aktörler kır-kent üzerinde reaktif olarak yüksek bir baskı kurmaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEMLER

3.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Endonezya'nın kuzeyinde bulunan Aceh Eyaleti Aceh Besar Bölgesi, ekonomik faaliyetler açısından tarımsal üretimin baskın olduğu kırsal karakterli bir bölge özelliğine sahipken, Aceh Besar Bölgesinin kuzeyinde yer alan Banda Aceh Kenti hem Aceh Besar Bölgesinin kamusal hizmetlerini sağlayan hem de tarımsal üretimde elde edilen ürünlerin pazarlanma ilişkilerini yürüten bir yerleşme niteliği göstermektedir. İdari yapılanma açısından farklı statülere sahip bu yerleşmeler arasında ekonomik ve sosyal ilişkiler açısından güçlü bir etkileşimin olduğu aşikârdır.

Mekânsal açıdan bakıldığında, yerleşmeler arasındaki fiziksel bağlantının bölgesel karayolu ağı üzerinden gerçekleştiği, kırsal alanların ise bu ulaşım ağlarından yeterince faydalanamadığı görülmektedir. Bu durumu, Aceh Besar Bölgesindeki tarımsal üretimin pazara erişimde yaşadığı sorunla ilişkilendirmek mümkündür. Altyapı olanaklarının yetersizlikleri, bölgesel ekonomik kalkınmanın desteklenmesinde sosyo-ekonomik hizmetleri sağlayabilecek yerleşim birimlerinin işlevlendirilerek küçük ölçekli merkezi yerleşim alanlarının ortaya çıkmasını engelleyen bir unsur olmuştur. Bu çerçevede, tez çalışmasında araştırma sorunu aşağıdaki şekilde biçimlendirilmiştir.

- Aceh Besar Bölgesinde tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanma sürecinde karşılaşılan problemlerin varlığı,
- Bölgede yerleşme kademelenmesi ve sisteminin olmaması yerleşmeler arasında hizmet akışının sağlıklı bir biçimde yürütülememesine yol açması,
- Bölgeler arası ve bölge içi ulaşım altyapısının yetersizliğine bağlı olarak, mal ve insan mobilitesinin yeterince sağlanamaması,
- Aceh Besar Bölgesinde merkezi nitelikte yerleşmelerin olmaması kamusal ve servis hizmetlerinin dengeli dağılımı konusunda sorunlara yol açması,

Bu çerçevede, Aceh Besar Bölgesinin sosyo-ekonomik ve mekânsal sorunlarının üstesinden gelmek adına bölgede yeni bir yerleşme sistemi üzerinden değerlendirmeler yapılarak, kır-kent niteliğindeki alanlara yeni işlevler yükleyerek bölgesel gelişme politikaları belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada, Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanları belirlenerek, yeni yerleşme türlerinin bölgesel ekonomideki rolünü belirlenmek ve çevredeki kırsal alanlar üzerinde

ekonomik, sosyal ve mekânsal açıdan nasıl etkiler getireceğini incelenmek amaçlanmıştır. Bölgedeki kırsal alanlarında yaşanan nüfus kaybı ve ekonomik gerileme süreçleri kentsel alanlarda çeşitli kentsel problemlere yol açabileceği gibi kırsalda gıda güvenliği, kentsel yayılma, doğal kaynakların tahribatı gibi sorunları da gün yüzüne çıkaracaktır. Bu bağlamda, çalışmanın ana teması kır-kent kavramını tanımlayarak ve bunlara ek olarak yurt dışında uygulanan başarılı örneklerle karşılaştırmak ve Aceh Besar Bölgesinin kırsal alanlarının gelişimlerine ve bölgesel ekonomik kalkınması nasıl bir strateji uygulanması gerektiği ilkelerinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu çalışma, hem kentsel hem de kırsal sorunları en aza indirmek ve gelişme dinamiklerini standartlara dayandırılması, günümüz ve gelecekteki plan kararlarına bir fikir ve veri tabanı oluşturulması adına gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, Aceh Besar bölgesinde, kırsal ve kentsel faaliyetlerin karşılıklı olarak sürdürülmesi, çiftçilerin tarımsal ürün dağıtımını sağlıklı bir biçimde gerçekleştirmesi ve ekonomik açıdan desteklenmesi, yerel kaynakların güçlendirmesi, yerel kalkınmayı ve bölgedeki geniş ekonomik faaliyetler ağını geliştirilmesi incelenmektedir.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın teorik kapsamına ilişkin bilgi verilerek, çalışmanın amacı ve kapsamına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde, literatür araştırmasında kırsal ve kentsel alanların yaşadığı sorunlar ile kentsel tarım, gıda güvenliği, ekolojik kaygı, bölgesel ekonomik kalkınma ve kır-kent yerleşme biçimine ilişkin teorik ve kuramsal tartışmalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde, materyal ve yöntem tartışmalarına yer verilmiştir. Dördüncü bölüm, Endonezya'nın Aceh Eyaletinin kuzeyinde bulunan Aceh Besar Bölgesindeki kır-kent alanlarının gelişme potansiyeli ve bölgedeki yeni yerleşme sistemine ilişkin araştırma bulgularının tartışıldığı bölümdür. Son bölümde ise, araştırma bulguları kapsamında elde edilen sonuçların ve değerlendirmelerin yapıldığı bölümdür.

3.2. Çalışmanın Önemi

Küreselleşme, kentleşme ve kentsel yayılma gibi gelişmelerin toprak kaynaklarına ve çevreye büyük etkileri olmaktadır. Kentleşme sorunlarından uzak bir yerleşim atmosferine sahip olan kır-kent alanları, kırsal ve kentsel alanda meydana gelen sorunları en aza indirmeye çalışan bir mekanizma olarak görülmüştür. Kır-kent alanı kavramının incelenmesi sürecinde birkaç sorun tespit edilmiştir. Öncelikli konulardan birisi konunun henüz yeni tartışılan bir kavram olmasıdır. Aynı zamanda kır-kent alanının araştırılması ile

ilgili sınırlı kaynak bulunmasıdır. Bu konu ile ilgili araştırmacılar arasında daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir. Diğer bir konu ise, kır-kent alanlarına ilişkin uygulama ilkelerinin bölgeden bölgeye çeşitlilik gösterip göstermemesidir. Özellikle ülkelerin ya da bölgelerin gelişmişlik düzeyi yeni bir yerleşme sistemi olarak görülen kır-kent alanlarının ele alınış biçimini değiştirecektir.

Bu çerçevede, çalışmanın önemi Aceh Besar Bölgesinde kentleşme eğilimleri karşısında yeni bir yerleşim modeli geliştirilerek, sürdürülebilir mekânsal ve kırsal gelişme sorununun aşılabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma, özellikle kır-kent alanlarına ilişkin yerleşme sistemlerinin kırsal ve bölgesel gelişme dinamikleri üzerinde nasıl bir etki yaratacağı konusunda önemli tartışmalar sunması beklenmektedir. Diğer taraftan, Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanları, kent saçağı, kentsel çatallanma gibi çalışmaların yapılmamış olması, bundan sonraki çalışmalara yol göstermesi açısından önemli olacağı düşünülmüştür.

3.3. Veri Toplama Süreci

Tez çalışmasında iki aşamada veri toplanmıştır. Öncelikle çalışma alanında derinlemesine görüşme, anket ve gözlem yöntemleri kullanılarak veriler toplanırken, ikinci aşamada ise yerel yönetimler, STK'lar, ajanslar ve dernekler gibi kurumlardan veriler elde edilmiştir. Buna göre elde edilen verilerin türü ve kaynakları çizelge 3.1'de verilmiştir. Birincil verilerin toplanmasında, öncelikle Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde bulunan kırsal alanlarda derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde, kırsal yerleşmelerin gelişmişlik düzeyi ve çevresindeki kırsal yerleşmelere hizmet edebilme kapasiteleri ile bu bölgelerde yaşayanların talep ve beklentilerine ilişkin sorgulamalar yapılmıştır. Bununla birlikte çeşitli kurumlardan elde edilen verilere dayalı olarak, Aceh Besar Bölgesi için Skalogram analizi yapılarak, potansiyel kır-kent yerleşmelerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Skalogram analizi sonucunda Aceh Besar Bölgesi'nin kuzeyinde Meunasah Mon Bölgesi, güneyinde Indrapuri, batısında Lampuuk ve iç kesimlerde Sibreh ve Montasik Bölgeleri ile Banda Aceh Kenti çevresinde gelişen Lambaro ve Kajhu Bölgesi olmak üzere 7 çekim merkezi potansiyel kır-kent alanı olarak değerlendirilmiştir. İkincil veri toplanmasında belgeleme tekniği kullanılmıştır. Yani, Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesindeki resmî kurumlardan haritalar ve istatistiki verileri toplanmıştır.

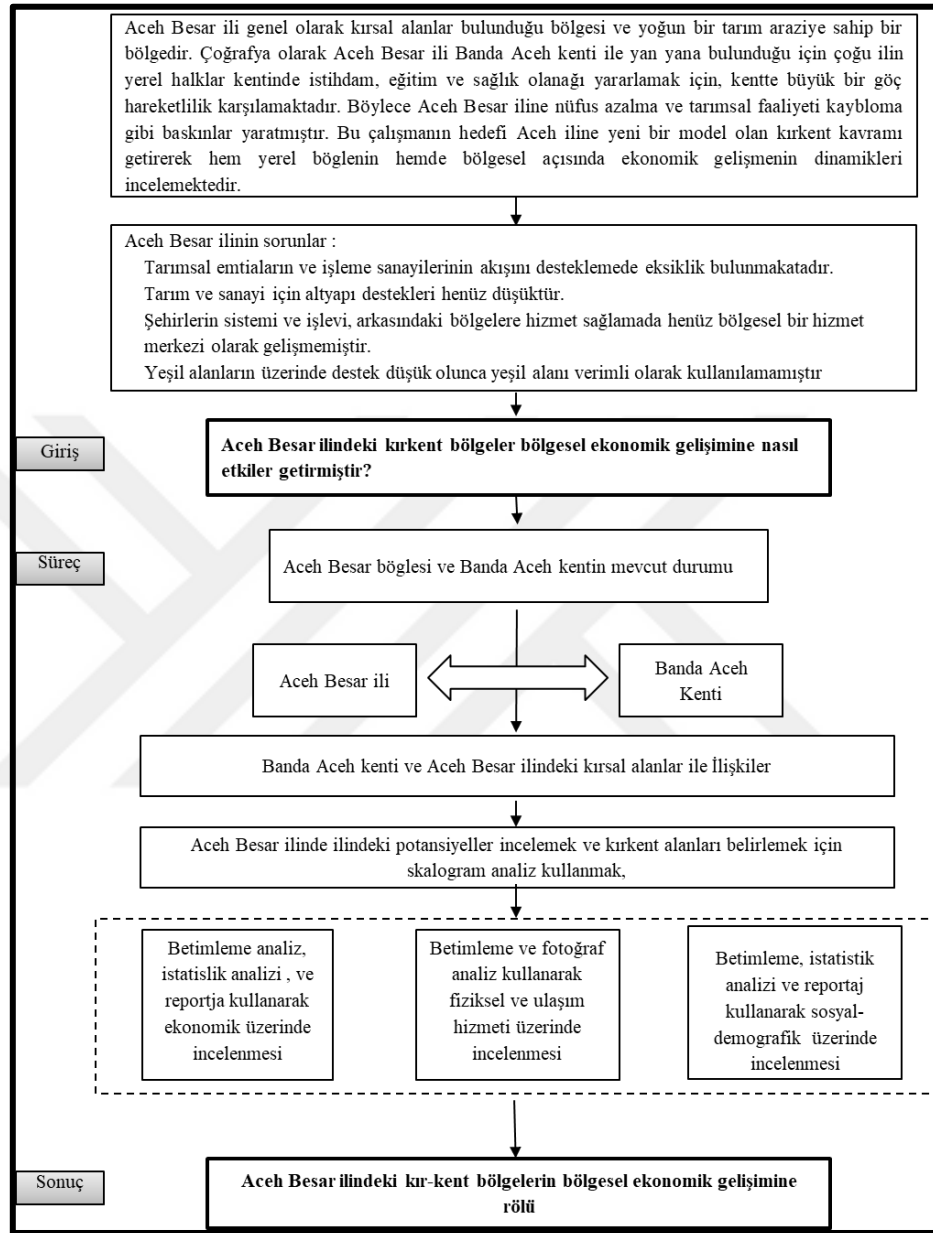
Çizelge 3.1: Verin elde edilme biçimleri ve kaynakları

No	Veri Çeşidi	Veri Kaynağı ve Yıl	Veri Türü
1	Bölgenin ekonomik, mekânsal ve sosyal yapısı	BABKK, Mekânsal stratejik planlaması, 2009; 2018, ABBKK, Mekânsal stratejik planlaması, 2014; 2018	İstatistiki Veri ve Haritalar
3	Altyapı, ulaşım ve yerleşim alanları	BABKK, Banda Aceh Mekânsal Stratejik Planı, 2009 ABBKK, Aceh Besar Mekânsal Stratejik planı, 2014	Açıklayıcı Veri ve Haritalar
4	Tarım Ürünleri, üretim miktarı ve türü, dağıtım ve pazarlama	Aceh Eyaleti Gıda Güvenlik Kurumu, 2018 Aceh Besar ve Aceh Besar İstatistik Kurumu, 2018	İstatistiki Veri
5	Endüstri Sektörü ve tarımsal ürünün işlenmesi	Aceh Eyaleti, Tarım Kurumu, 2018 Aceh Besar istatistik durumu, 2018	İstatistiki Veri
6	Mal ve hizmet akımı	BABKK, Mekânsal Stratejik Planı, 2009 ABBKK Mekânsal Stratejik Planı, 2014	Açıklayıcı Veri
No	Veri Çeşidi	Veri Kaynağı ve Yıl	Veri Türü

3.4. Analiz Yöntem ve Teknikleri

Analiz süreci, bilimsel bir araştırmada belirlenen sorunlara çözüm bulmak adına getirilen yol olarak görülmektedir (Rondinelli, 1985). Bu nedenle, nasıl bir süreç ve teknik kullanılması gerektiği sağlıklı bir biçimde ortaya konulmalıdır. Aceh Besar Bölgesi kır-kent alanlarının yerel ve bölgesel ekonomik yapısının potansiyeline ilişkin araştırmada, ilk olarak Aceh Besar Bölgesine ilişkin genel tanımlamaların ve değerlendirmelerin yapılması gerekir. Bu potansiyeller bağlamında, bölgede bulunan yerleşmelerin çekim merkezi endeksleri belirlenerek yerleşmelerin statüleri ortaya konulmuştur. Aceh Besar Bölgesinde yer alan yerleşmelerin kademelenme durumunu ortaya koymaya yönelik skalogram analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz yerleşmelerin hinterlandındaki alanlara hizmet götürme etkisini belirlemek için yapılmıştır. Analiz neticesinde, yerleşmelerin kademelenmelerine göre, kır-kent potansiyeli taşıyan alanların olup olmadığını tartışılmıştır. Sonrasında kır-kent potansiyeline sahip alanlarda görüşmeler yapılarak, yerleşmelerin yerel ve bölgesel ekonomik gelişimi ve yerleşme sistemi içerisindeki rolü ve konumu, sahip olduğu sosyal ve ekonomik olanaklar ile gelişme potansiyeli değerlendirilmiştir (Çizelge 3.2.). Son olarak kır-kent niteliği gösteren örnekler incelenerek, çalışma alanındaki kır-kent alanlarının nitelikleri ile karşılaştırılarak, Aceh Besar Bölgesindeki kır-kent alanlarının hangi dinamiklere göre şekillendiği belirlenmiştir.

Çizelge 3.2: Çalışmanın süreci ve genel çerçevesi

- Çalışma Alanının Belirlenmesi

Çalışma alanı Aceh Besar Bölgesi için 2013 yılında hazırlanan Mekânsal Strateji Planında belirlenen arazi kullanım kararları, nüfus büyüklüğü, ulaşım aksları ile kırsal yerleşmelerin yoğunluğu, ekonomik hareketlilik, kamusal alanların yoğunluğu, doğal kaynaklar ve tarım arazilerinin varlığı ve tarım dışı faaliyetlerin yoğunluğu bağlamında belirlenmiştir. Bu kriterlere göre çalışma alanının yüksek bir ekonomik potansiyele sahip

olduğu tahmin edilmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında çalışma alanı olarak belirlenen Aceh Besar Bölgesinde 7 adet kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşme tespit edilmiştir.

- Kır-Kent Alanların Belirlenmesi (Scalogram Analizi)

İkinci aşamada, Skalogram analizi, Aceh Besar Bölgesinin kır-kent alanı belirlemek için kullanılan bir analizdir. Bu analiz bir yerleşmenin hizmet tesislerin yoğunluğuna göre merkezilik derecesinin seviyesini tanımlamak için kullanılmaktadır. Merkezilik seviyesine göre yerleşmeler kır-kent alanı olarak işlevlendirilmektedir. Skalogram analizi iki aşamada gerçekleştirilmiştir (Rondinelli, 1985; Mulyadi, 2007; Ramadhan, 2020).

Birinci aşamada; her kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşmelerin nüfus yoğunluğu, ekonomik faaliyetler (ticari birimlerin sayısı, kooperatif sayısı, sanayi sayısı), sağlık tesisleri (hastane, halk sağlık merkezi, entegre sağlık merkezi, poliklinik ve eczane sayısı), eğitim tesisleri (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite), ibadet tesisleri (Cami, Mescit sayısı) ile kent merkezine yakınlık değişkenleri belirlenmiştir. Bu olanaklara sahip yerleşmeler (1) ve sahip olmayan yerleşmeler (0) kodlanmıştır. Daha sonra, puanlamaya göre en yüksek puandan en düşük puana doğru bir sıralama yapılmıştır.

İkinci aşamada; her yerleşmedeki tesislerin değerini hesaplamak için Merkeziyet Endeksini kullanmıştır. Bu durumda yerleşmelerin ne düzeyde olanaklara sahip olduğu ortaya konulmuştur. Bu çerçevede, öncelikle tüm yerleşmedeki tesislerin türü ve sayısını toplanması gerekmektedir. Tüm hizmet işlevlerinin toplam sayısı 100 değerine göre sıralanmıştır. Tesislerin işlevselliğinin değerini ölçmek için $[C = t / T]$ formül kullanılmıştır. Bu formülde (C) tesisin işlevin değerini, (t) birleşik ortalamanın değerini / endeksi (100) ve (T) tesislerin toplam sayısını ifade etmektedir. Tesislerin işlevi hesapladıktan sonra merkez sayısını belirlemek için yerleşmelere ait veriler tekrardan toplanıp, en yüksek değerden en düşük değerine doğru bir sıralama yapılmıştır.

- Gözlem ve Derinlemesine Görüşme

Çalışma alanı ile ilgili önceki bölüm bahsedildiği üzere Aceh Besar içerisinde 7 örneklem alanlar seçilmiştir. Derinlemesine görüşmede, yerleşmelerin muhtarları ve ileri gelenleri ile röportajlar gerçekleştirilmiştir. Röportaj kapsamında; alanın ekonomik yapısı, istihdam oranı, sosyal yapısı, demografik özellikleri ile yerleşmelerin kent merkezi ve çevresindeki kırsal yerleşmeler arasındaki ilişkileri sorgulanmıştır. Yerleşmelerin özellikleri analiz edildikten sonra, genel olarak yerel halkın yerleşmenin mevcut durumunu

nasıl değerlendirdikleri, memnuniyeti, yerleşmede ne gibi aktivitelerde bulundukları, yerleşmelere çevredeki hinterland ve merkezden erişilebilirlik olanakları, yerleşmenin hangi ekonomik faaliyet açısından ön plana çıktığı, yerleşme erişimine engel teşkil eden faktörlerin neler olduğu, hizmetlerin yeterliliği, yerleşmenin güvenliği, fiziksel yapısı ve yerleşme alanında kamu hizmetlerin düzeyini belirlemeye yönelik sorular cevaplar alınmıştır. Son olarak, yerleşmelerin gelecekteki gelişimi için hangi eksikliklerin olduğunu ve ne tür taleplerin var olduğu ilişkin bilgiler elde edinmiştir. Bunlara ek olarak konuya ilişkin halklar düşüncesi ile yerleşme sisteminde ve bölgesel kapsamında nasıl bir yerleşim olduğunu sorular sorulmuştur.

Çizelge 3.3: Görüşme yapılan yerleşmeler

No	Yerleşmenin Adı	Tarih	Görüşmede Sorulan Sorular
1.	Meunasah Mon	18.08.2019	<u>Ekonomik Yapıya İlişkin Sorular</u> - Yaşadığınız yerleşmede ihtiyacınızı karşılayamadığınız durumda hangi yerleşmeden hizmet alıyorsunuz? - Yaşadığınız yerleşme tarımsal faaliyetlere hangi katkılar sağlamıştır ve yaşadığınız yerleşmede tarımsal faaliyetlerle ilgili ne tür sorunlarla karşılaştınız? - Yaşadığınız yerleşmede tarımsal üretim faaliyetleri için sermaye/ destekler ihtiyaçlarınızı nasıl temin ediyorsunuz? - Yaşadığınız yerleşme tarım dışı ekonomik faaliyetler açısından ne düzeyde ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor mu? - Yaşadığınız yerleşmenin gelişmesi için taratmış ekonomik faaliyetlerden hangilerinin daha önemli olduğunu düşünüyorsunuz ya da hangi tarım dışı ekonomik faaliyetler açısından potansiyellere sahip olduğunu düşünüyor musunuz? <u>Sosyal Yapıya İlişkin Sorular</u> - Yaşadığınız yerleşmenin demografik yapısı ve sosyo-kültürel yapısıyla ilgili bilgi verir misiniz (eğitim seviyesi, istihdam, vb.)? - Yaşadığınız yerleşme sosyal-kültürel açıdan ne tür olanaklara sahip ve bu olanakların tatmin edici düzeyi nedir? - Yaşadığınız yerleşmedeki göç hareketliliği ile ilgili bilgi verir misiniz? Yerleşme göç alıyor mu, alıyorsa yerleşmedeki cazip veya ilgi çeken faktörler nelerdir? Yerleşme göç veriyorsa, nüfus kaybının arkasındaki gerçeklik nedir? - Yaşadığınız yerleşmede hangi tür sosyal aktivitelerden faydalanabiliyorsunuz? - Yaşadığınız yerleşmenin güvenli olduğunu düşünüyor musunuz? Güvenliğinin sağlanmasında hangi hizmetler ön plana çıkmaktadır? <u>Fiziksel Yapıya İlişkin Sorular</u> - Yaşadığınız yerleşmenin bir üst kademede hizmet aldığı Banda Aceh kentine erişilebilirlik düzeyi nasıldır? - Yaşadığınız yerleşmenin kırsal alanlar ile erişilebilirlik düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz? - Yaşadığınız yerleşmedeki temiz su, elektrik, ulaşım sistemleri gibi altyapı hizmetlerinden memnun musunuz? - Yaşadığınız yerleşme gelecekteki daha iyi hale gelmesi için öneri ve talepleriniz nelerdir? - Yaşadığınız yerleşme diğer kırsal alanlardan hangi özellikleri ile farklılaşmaktadır?
2.	Lambaro	19.08.2019	
3.	Sibreh	19.08.2019	
4.	Montasik	26.08.2019	
5.	Lampuuk	27.08.2019	
6.	Indrapuri	28.08.2019	
7.	Kajhu	28.08.2019	

Yapılan görüşmelerin ortalama süresi yaklaşık 60 – 90 dakika arasında sürmüştür. Bazı görüşmeler kayıt altına alınırken, bazı görüşmelerde görüşmecinin kayıt altına alınmasına izin verilmemesi nedeniyle notlar tutulmuştur. Bu görüşmeler neticesinde

yeterli bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgilerin doğruluğu ikincil kaynaklarla test edilmiştir. Bu çerçevede örnek alan olarak belirlenen 7 yerleşmenin daha detaylı ekonomik, ulaşım ve sosyal yapısını anlamak adına, kanaat önderleri ve yerleşmenin idarecileri ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde yerel ve bölgesel ekonomik gelişmede yerleşmelerin nasıl bir etki yarattığı, mal ve sermaye akışı gibi ekonomik göstergeler ile yerleşmenin potansiyelini belirlemeye yönelik sorgulamalar gerçekleştirilmiştir. Bölgenin ekonomik analizinde hem istatistiksel hem de betimsel veriler kullanılmıştır.

Son olarak yapılmış görüşmelerin değerlendirilmesi aşamasında, görüşmelerde elde edilen veriler ve bilgiler ile yerleşmenin mevcut durumu, yaşayanlar tarafından yerleşmenin nasıl tanımlandığı ve anlamlandırıldığı ve hangi konularda fikir olduklarını ortaya konulmuştur. Böylece Aceh Besar Bölgesinin hizmet çekim düzeyi tarımsal faaliyetler (pirinç, balıkçılık, hayvancılık) ve tarım dışı faaliyetler (sanayi, turizm, ticari alanı, kooperatif ve banka, restoran, perakendeler, vb.) açısından analiz edilmiştir. Bunun dışında alanların sermaye, mal ve sermaye akışı ve üretim akışı, pazar etkinliği durumunu irdelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilerek, Aceh Besar Bölgesinde yeni yerleşme sistemi içerisinde kır-kent niteliğindeki alanların rolü tanımlanmıştır.

Çizelge 3.4: Ekonomik yapıya ilişkin analizler

Kategori	Eleman	Çalışma Odağı
Ekonomik bağlantılar	Pazar (ticari alanı)	Pazarları, mal ve hizmetlerin toplanması ve dağıtılması merkezleri tanımlaması.
	Mal akışı	Yerleşme alanların tarım ürünleri Banda Aceh kente ve diğer bölgelere emtia akışını (pirinç, sebze, meyve, vb.) tanımlaması.
	Sermaye Akışı	Çiftçiler tarafından tarım üretimin ve pazarlamanın yönetiminde kullanılan ve alınan sermayenin kaynağı.
	Tarım Üretim ve Sanayi	Alanın tarım üretim miktarı ve tarım işleme sanayi için girdi olarak kullanılan tarımsal ürünleri olarak görmesi.

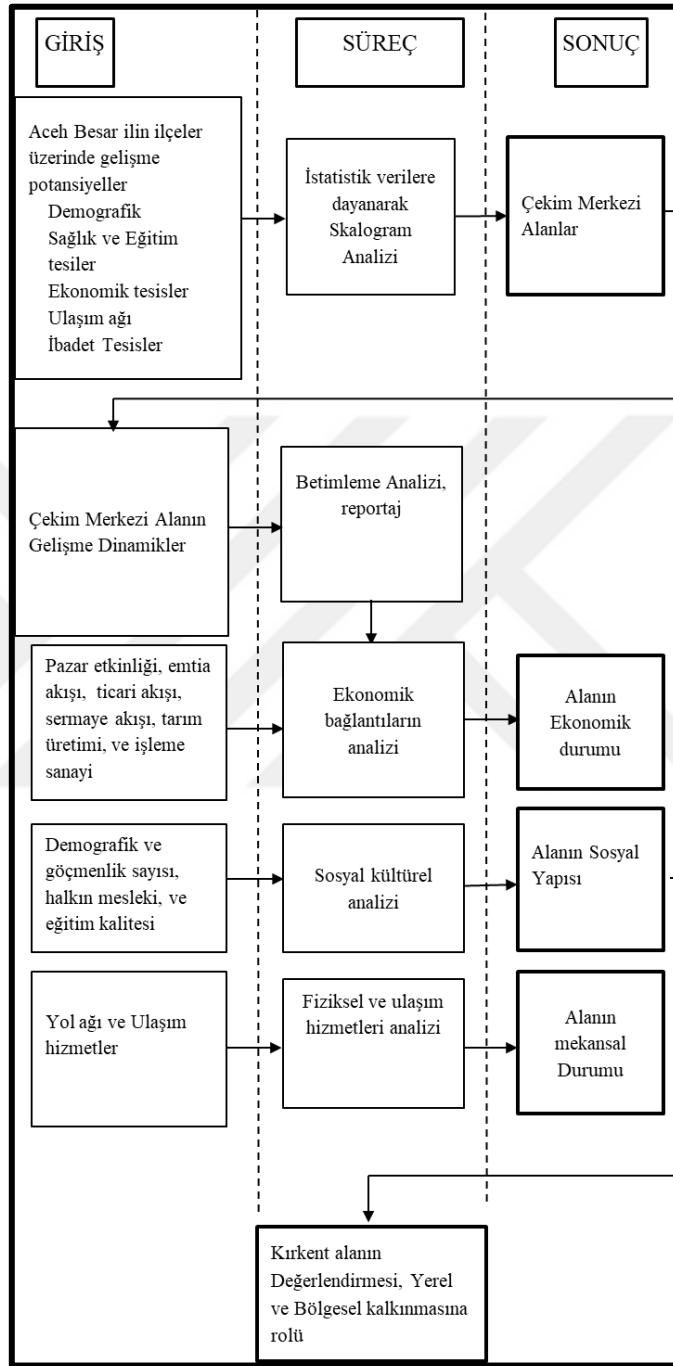
Bu analizin sonucunda alanın ekonomik gelişmesinde etkili olan faktörler ortaya çıkmaktadır. Sosyal analizlerde ise tarihsel, yapısal, kültürel yapıya ilişkin bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu analizde bölgenin sosyal yapısı ile siyasi, ekonomik, kültürel yönleri arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir. Böylece alanda sosyal değişimin nasıl bir ölçüde meydana geldiği, sosyal kurumların nasıl sosyal sorunlara yol açtığı ve sosyal sorunlar nedeniyle ortaya çıkan sosyal etkiler anlaşılmıştır. Aceh Besar Bölgesinde çekim

merkezini belirlemeye yönelik sosyal analizinde sosyal hizmeti ve sosyal kültürü ikiye ayrılmıştır. Sosyal hizmetin analizinde alanın geçmişten günümüzde kullanılan gelenekselliği (geleneksel mimari konutlar), kamu hizmeti, tarım sistemin durumu, eğitim hizmeti, sağlık hizmeti, ibadet tesisler, açık alanlar vb., üzerinde incelenmesidir. İkinci aşamada, yerel ve çevredeki alanlara hangi faaliyetler için yolculuk yaptıkları sorulmuştur.

Bölgenin altyapısı, bölgenin gelişimini yönlendiren ve gösteren bir fiziksel durumu olduğunu söylenebilir. Ulaşım ağı analizi, karayolu altyapısı dahil olmak üzere bölgelerin, köylerin ve yerleşme alanları arasında hareketler ve ilişkiler incelenmektedir. Bununla birlikte bölgelerin arasında mobilitesini ölçmek aynı zamanda eksik olan ulaşım hizmetinin durumu tanımlanmıştır. Bir bölgenin doğal kaynak potansiyelinin kullanımını destekleyecek olan yoğun altyapı, bölgesel gelişimini hızlandırabilecektir (Suetomo, 2011). Aceh Besar Bölgesi çevresindeki büyük ve küçük bölgelere nasıl bir hizmet verebilme düzeyini öğrenmek adına yol ağı, erişilebilirlik, yolun kalitesi gibi değişkenler kullanılarak bölgenin altyapı durumu tanımlanmak adına gözlem, harita ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bir yerleşmenin yaşam kalitesini ölçmek için altyapı (yol, elektrik, temiz su) olanakları incelenir. Bu yüzden ulaşım ağı ve hizmet dışından, alanın altyapı durumunu da incelenmektedir. Bu analizin sonucu çekim merkezi alanından ulaşım ağı ve altyapı durumu üzerinde kent ve hinterlant alanlarına nasıl ulaşılacağı tartışılmaktadır. Aynı zamanda çalışma alanındaki ulaşım yoğunluğundan çevredeki küçük alanlara nasıl etki yaratacağı tanımlanmaktadır (Çizelge 3.5.).

Çalışma alanında yapılmış olan ekonomik, sosyal ve altyapı durumunu inceledikten sonra, alanların karakterleri ve gelişme potansiyeli ortaya çıkmaktadır. Alanın özellikleri ve ya potansiyellerini belirdikten sonra, bununla birlikte alanın yerleşme sisteminde yaşayanların gözünde yerleşmenin değerlendirilmesi yaptırılmış ve bu alanların kır-kent özelliğine uygun olup olmadığını tartışılmıştır. Son olarak, kır-kent alanlarının Aceh Besar yerleşime sistem içerisindeki konumu ve rolü tartışılarak, diğer örnekleri ile karşılaştırmalar sunulmuştur (Çizelge 3.5.).

Çizelge 3.5: Aceh Besar Bölgesindeki kır-kent alanlarının ekonomik gelişme analizi

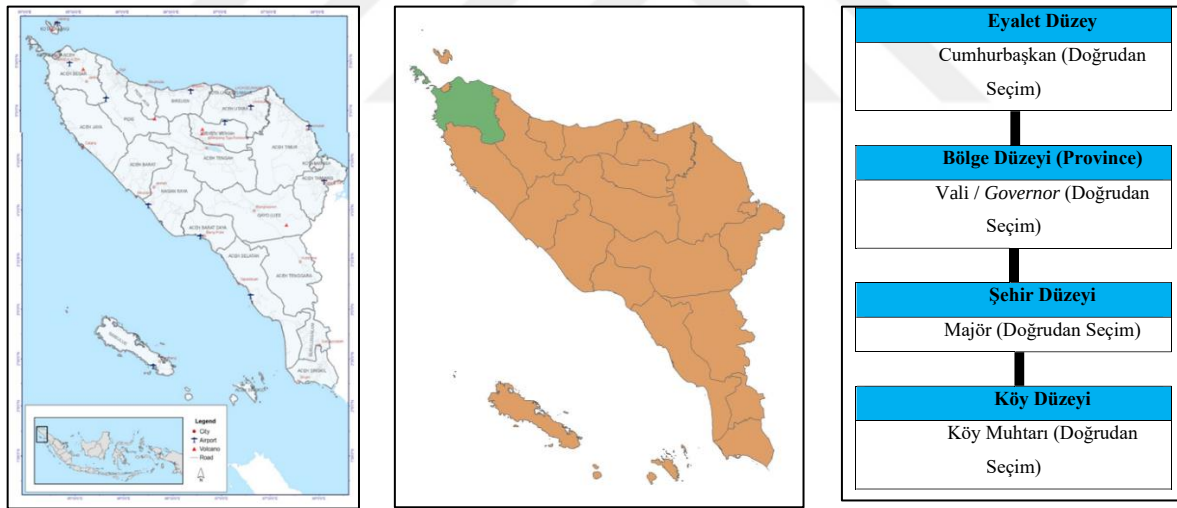

3.5. Çalışma Alanı

Çalışma alanı, Endonezya'nın Sumatra Adasında yer alan Aceh Eyaletinin yaklaşık 5 milyon nüfusa sahip ve 18 şehirden oluşan Aceh Besar Bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Bölgenin başkenti olan Banda Aceh kenti, bölgenin en gelişmiş ve bölgenin tamamına hizmet götüren yerleşmesidir. Aceh Besar Bölgesi Banda Aceh kentinin sınırında yer

almaktadır. Aceh Besar Bölgesi Lembah Seulawah, Lhong, Jantho, Seulimeum, Kuta Cot Gile, Masjid Raya, Pulo Aceh, Indra Puri, Leupung, Kuta Malaka, Simpang Tiga, Blang Bintang, Montasik, Lhoknga, Sukamakmur, Darussalam, Kuta Baro, Baitussalam, Darrul Kamai, Krueng Barona Jaya, Ingin Jaya, Peukan Bada ve Darul İmarah gibi 23 ilçelerden oluşturmaktadır. Dolayısıyla ilk etapta kullanılan bölgesel analizin birimi bu yerleşmeler olmuştur.

Aceh Eyaletinde yer alan en önemli yerleşme olan Banda Aceh kenti son 20 yılda demografik yapısındaki gelişmelerle kentleşme eğilimi içerisine girerek, kırsal alanlar üzerinde baskı oluşturmaya başlamıştır. Bu baskı sonucuna kentin içinde tarım alanları kaybolmaya başlamıştır. Ayrıca bu süreç içerisinde kentin sınırında bulunan Aceh Besar Bölgesindeki kırsal alanlarda nüfus kaybı yaşanmıştır. Bu baskının getirdiği etkilerle kırsal alandaki tarımsal faaliyet kaybolmaya başlamıştır. Böylece Aceh Besar tarımsal üretiminde ciddi bir sorunlarla karşılaşmıştır.

Şekil 3.1: Aceh Eyaleti

Günümüzde Banda Aceh kentindeki kentleşme süreçlerinin hızı ve etkisi ile kentte yaşam maliyeti (konut kira) artmaya başlamıştır. Bu nedenle kentliler yaşam maliyeti ve yaşam şartlarına uygun olan kent dışında ve fazla uzak olmayan yerleşim alanlarında yaşamayı tercih etmektedirler. Dolayısıyla kent dışındaki kırsal alanlar giderek büyümekte, birçok sürecin değişim ve dönüşümüne paralel olarak kırsal yapı, zaman içinde kentsel yapıya dönüşmektedir. Kentleşme süreçlerinin etkisi altında kalan bu alanlar, artık kırsal alan özellikleri taşımayan kentin birer parçası haline dönüşmüştür. Aceh Besar Bölgesinin

baskın ekonomik faaliyeti olarak geniş tarım arazilerinin varlığı düşünöldüğünde, gıda güvenliğı ve bölgenin ekonomik yapısı konusunda önemli potansiyelleri ortaya koymak mümkün olabilmektedir. Ancak, bu potansiyel kent ve kentsel yaşam lehine değeriendirilememektedir. Aynı zamanda geçmişten günümüze dek fiziksel, sosyal-költürel, ulaşım hizmeti ve kır-kent bağlamında bölgesel ekonomik kalkınma ile ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmadığı dikkate alındığında, bölgenin yerleşme sistemleri ve yerleşme kademelenmesi açısından ifade edilecek birçok hususun varlığı söz konusu olabilmektedir.

4. ARAŞTIRMA BULGULAR

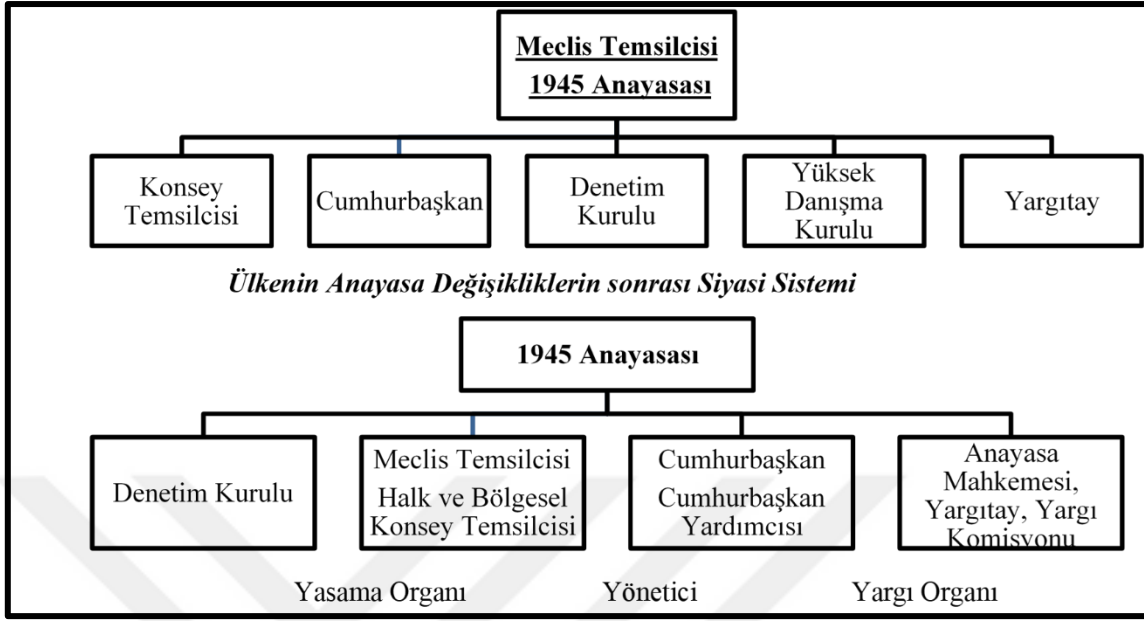
4.1. Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinin Genel Özellikleri

Bu bölümde, Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinin demografik yapısı, ulaşım ağı ve erişilebilirlik düzeyi, fiziki ve sosyo-ekonomik özellikleri incelenmiştir. Çalışma alanının özelliklerine ilişkin değerlendirmeler, alan araştırmasında elde edilecek bulguların ilişkilendirilmesi açısından önemli olacaktır. Bu çerçevede, bölgede yer alan yerleşmelerin niteliklerine ilişkin tartışmalar ikincil veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

4.1.1. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin idari yapısı

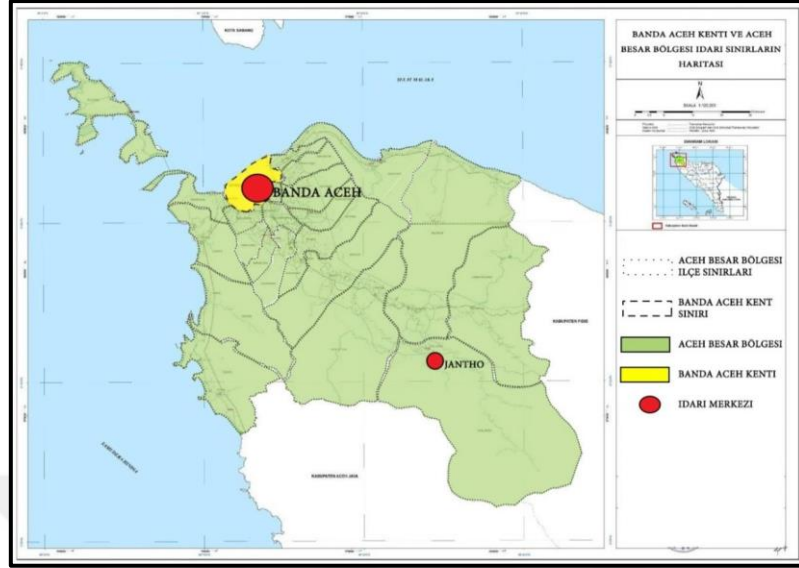
Endonezya başta Cava, Sumatra, Kalimantan, Sulawesi ve Papua adındaki beş büyük adanın yanı sıra, yaklaşık 17.000 küçük adadan oluşmaktadır. Endonezya idari açıdan 34 eyalet ve 514 şehirden oluşturmaktadır. Endonezya'nın idari yapılanması, 1945 yılında çıkarılan anayasa ile düzenlenmiştir. Anayasanın 18. maddesine göre yerleşmeler idari açıdan eyalet, şehir, ilçe ve köyler olarak kategorize edilmiştir. Tüm yerleşmeler Cava Adası'nda yer alan başkent Jakarta'tan yönetilirken, her bir eyaletin kendi başkenti ve eyalet yönetimi vardır (URL 3).

Ülkenin yönetim sistemi cumhuriyettir. Ülkenin yönetim sisteminde kontrolü ve dengeyi tutmak için genellikle *Trias Politica* ilkesi olarak kavramsallaştırılan kuvvetler ayrılığı sistemi benimsenmektedir. *Trias Politica*, eyaletin yönetişimi için ortaya konulan bir modeldir. Bu model ilk defa Antik Yunanistan ve Roma'da geliştirilmiştir. Bu modelde eyalet çeşitli organlara ayrılmış ve her bir organ bağımsız bir yapıya sahiptir. Endonezya'da çeşitli reformlardan sonra dört kez anayasa değişikliği yapılmıştır. Anayasa değişiklikleri ile ülkenin yönetim sistemi (merkezi yönetim ile eyalet yönetimi ve kent düzeyindeki yönetim) önemli düzeyde değişikliğe uğramıştır (Hansen, 2009).

Şekil 4.1: Endonezya'nın idari yapısı

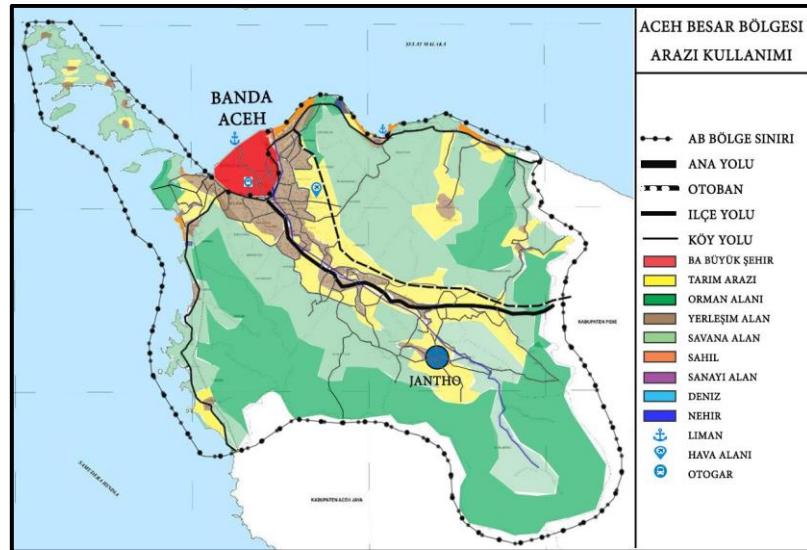
Endonezya'da yönetim ademi merkezi bir sisteme sahiptir. Politikalar merkezi düzeyden yerel düzeye hiyerarşik bir yöntemle uygulanmaktadır. Bu ademi merkeziyet sistemi ile ülkenin kalkınmasında aşağıdan yukarı bir hiyerarşi benimsenmiştir (Hansen, 2009). Tez çalışmasının örnek alanı Aceh Eyaleti'ne bağlı Aceh Besar Bölgesi yaklaşık 23 ilçe ve 604 köyden oluşmaktadır. Coğrafi olarak Banda Aceh Kenti ile Aceh Besar Bölgesi birbirine komşu konumundadır ve bu yerleşmeler Hint Okyanus ve Malaka Boğazı ile çevrilidir. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kenti idari yapılanma açısından birbirinden bağımsız yerleşmelerdir (Şekil 4.2.). Aceh Besar Bölgesi'nin merkezi Jantho kentidir (ABB, 2018).

Şekil 4.2: Aceh Besar Bölgesinin haritası

4.1.2. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kenti arazi kullanım yapısı

Aceh Besar Bölgesi, yaklaşık 290 bin hektar yüzölçümüne sahiptir. Bölgenin %4'ü yerleşim alanları, %21'i tarım alanlarında oluşmakta olup geri kalan kısımları ormanlık arazidir. Aceh Besar Bölgesi okyanus ile çevrili olduğu için toplam yerleşim alanlarından yaklaşık %10'u sahil kenarında yer almaktadır (Şekil 4.3.). Banda Aceh Kenti ise yaklaşık 6 bin hektar yüzölçümüne sahiptir. Banda Aceh Kenti Aceh Besar Bölgesine göre daha gelişmiş olup tarım alanları yerine konut, ticaret ve hizmet alanlarının hâkim olduğu bir merkezdir (ABBKK, 2014).

Şekil 4.3: Aceh Besar Bölgesi arazi kullanım haritası

Çizelge 4.1: Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin arazi kullanım durumu

Aceh Besar Bölgesi			Banda Aceh Kenti		
Arazi Kullanım	Hektar (ha)	Oranı (%)	Arazi kullanımı	Hektar (ha)	Oranı (%)
Koruma altında orman alanı	15.282	5	Koruma alanı / Yeşil alan	789	13
Orman	82.843	29	Konut Alanı	1916	33
Islak tarım alanı	22.094	8	Ticari alanı	637	11
Kuru tarım alanı	40.165	13	Kamu hizmeti alanı	108	2
Çalılık alanı	55.780	21	Su	475	8
Çayır alanı	61.146	19	Boş arazi/yol	351	7
Yerleşme alanı	11.036	4	Karışık	1091	19
Diğer	2.004	1	Diğer	733	7
Toplam	290.350	100	Toplam	6100	100

Kaynak: ABBKK, 2014; BABKK 2009

Yukarıdaki tabloda yer alan oranlar incelendiğinde, Aceh Besar Bölgesinde tarım alanlarının yoğun olduğu, Banda Aceh Kentinde ise ticaret ve hizmet sektörlerinin hâkim olduğu gözlenmektedir. Aceh Besar Bölgesi hizmet, eğitim, sağlık ve ticari faaliyetler gibi aktivitelerde Banda Aceh'e bağımlıdır. Bu etkileşimle birlikte, Aceh Besar Bölgesinin tarım potansiyeli kullanılarak bölgenin kalkınmasında temel taşları oluşturacak diğer sektörlerin gelişmesi öngörülmektedir. Aceh Besar'ın konum olarak Banda Aceh Kenti ile sınır olması, doğal kaynakların kullanımı ve arazi kullanım yapısının biçimlenmesinde önemli bir etkidir (ABBKK, 2014; BABKK 2009).

4.1.3. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin sosyal ve demografik yapısı

Aceh Besar bölgesi son 10 yılda önemli bir nüfus artışına konu olmuştur. 2011 yılında yapılan sayım sonucuna göre 259.464 kişilik nüfusa sahip bölge, 2018 yılında yaklaşık %60 artışla 409.109 kişiye yükselmiştir. Bölgeye yönelik hazırlanan nüfus projeksiyonlarında nüfusun 2022 yılında 523.630 ve 2027 yılında 524.918 kişi olacağı tahmin edilmektedir. Bölgenin en yoğun olan kenti 54.264 nüfusu ile Darul İmarah, bölgenin en düşük nüfusa sahip kenti ise 2.978 nüfusuyla Leupang'dır (Çizelge 4.2.). Aceh Besar bölgesi büyük ölçüde gelişmişlik düzeyi yüksek Banda Aceh kentine göç vermektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri Banda Aceh kentinde istihdam çeşitliliği ve yaşam kalitesinin daha yüksek olmasıdır. Aceh Eyaletinin başkenti olan Banda Aceh kenti önceki seneye göre %1,96 nüfus artışı ile 2018 yılında nüfusu yaklaşık olarak 260.000'e yaklaşmıştır (Aceh Eyaleti İstatistik Merkezi, 2017).

Aceh Besar Bölgesinin etnik yapısı Aceh (Acehce), Gayo (Gayoca) ve Jawa (Jawaca) olmak üzere üç farklı topluluğa sahiptir. Ortak dil olarak Endonezyaca (Bahasa) kullanılmaktadır. Banda Aceh kentinde de benzer yoğunlukla Aceh, Gayo ve Jawa etnik grupları yer almaktadır. Bölgenin tamamı Müslüman olmakla birlikte, Banda Aceh kentinde %1 düzeyinde gayrimüslim (Çinli) bulunmaktadır. Her iki bölgede çok farklı etnik gruplar olduğundan çok kültürlü sosyal yapıya sahiptir. Aceh Besar Bölgesinde tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayi sektörleri baskın durumdadır. Ancak sanayi sektörü diğer istihdam alanlarına göre oldukça küçük bir paya sahiptir. 2017 yılında Aceh Besar Bölgesine ilişkin istatistiki verilere göre tarım sektöründe çalışan sayısı 27.001 kişi, sanayide çalışan sayısı 19.150 kişi, ticarete çalışan sayısı 30.671 ve hizmet alanında çalışan kişi sayısı ise 47.517'dir. Banda Aceh kentinin başkent olması nedeniyle ticaret ve hizmetler sektörünün baskınlığı söz konusudur.

Çizelge 4.2: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinin nüfusu (Aceh Eyaleti İstatistik Merkezi, 2017)

No.	Aceh Besar Bölgesi Kent Nüfusları	Nüfus	Banda Aceh Kentinde Mahalle Nüfusları	Nüfus
1.	Lhoong	10.566	Meuraxa	19.770
2.	Lhoknga	17.250	Jaya Baru	25.503
3.	Leupung	2.978	Banda Raya	23.919
4.	Indrapuri	23.153	Baiturrahman	36.721
5.	Kuta Cot Glie	14.363	Lueng Bata	25.607
6.	Seulimum	22.121	Kuta Alam	51.614
7.	Jantho Kenti	9.827	Kuta Raja	13.365
8.	Lembah Seulawah	12.497	Syiah Kaula	37.193
9.	Mesjid Raya	24.271	Ulee Kareng	26.221
10.	Darussalam	26.382		
11.	Baitussalam	19.264		
12.	Kuta Baro	27.344		
13.	Montasik	20.594		
14.	Blang Bintang	12.575		
15.	İngin Jaya	32.637		
16.	Krueng Barona Jaya	16.445		
17.	Suka Makmur	16.119		
18.	Kuta Malaka	6.853		
19.	Simpang Tiga	6.177		
20.	Darul İmarah	54.264		
21.	Darul Kamal	7.870		
22.	Peukan Bada	18.156		
23.	Pulo Aceh	4.403		
Toplam		409.109	Toplam	259.913

Aceh Besar Bölgesi eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmet konusunda, Banda Aceh kentinde bulunan hizmet sektörüne bağlı olup kendi içinde bu sektörlerle ilgili bir gelişimi henüz bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili örnek vermek gerekirse, bölgede bulunan sağlık tesisi yeterli faaliyetlere sahip olmadığı için Aceh Besar'daki insanlar çoğunlukla kentte bulunan sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadır. Ayrıca anaokulu, ortaokul ve lise gibi

farklı düzeylerdeki eğitim tesislerinden faydalanmak için yaşanan yere yakın bir tesis tercih edilmektedir. Fakat yükseköğretim için Banda Aceh kentinde bulunan üniversiteye ya da şehir dışında olan üniversitelere gidilmektedir. Bölgedeki genç nüfusun sadece %35'i liseye kadar eğitim görmektedir. Geriye kalan bireyler ise lise eğitimini aldıktan sonra eğitim hizmetleri yeterli olmadığı için tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerde çalışmaya başlamaktadır. Banda Aceh kentinde ise genç nüfusun çoğu yüksek lisans, lisans ve doktora gibi yükseköğretim programlarından mezun olmakta olup istihdam alanı daha geniş olan hizmet, ticaret ve sanayi sektörlerinde çalışmaktadır (ABSHK, 2016).

Çizelge 4.3: Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh kentin istihdam oranı (Aceh Eyaleti İstatistik Merkezi, 2017)

Bölge	Çalışan oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
Banda Aceh Kenti	60,45	7,75
Aceh Besar Bölgesi	59,17	8,49

Aceh Besar Bölgesinin gelişmişlik durumunu etkileyen temel problem volkan, deprem ve sel gibi doğal afetlerdir. Doğal afetler sonucunda oluşan yıkım, beraberinde sosyo-ekonomik problemleri getirmekte olup yoksulluk sınırını yükseltmektedir. Merkezi istatistik kurumdan edinilen verilere göre Banda Aceh kentinde yoksulluk oranı %7.44'tür. Ayrıca Aceh Besar Bölgesinde yoksulluk oranı ise %15.41'dir. Bölgede tarım, ticaret, ulaşım ve iletişim, inşaat, sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışan sayısının yaklaşık %59,17'si kayıt altına alınmıştır. İşsizlik oranı %8,49 olarak bilinmektedir. Banda Aceh kentinde her yıl iş arayan kişi sayısı gittikçe artmaktadır. 2018 yılında kentte toplam işgücünün yaklaşık 119.429'u kayıt altına alınmıştır. Çalışan kişi sayısı 110.184 ve 9.255 kişi işsiz olarak gösterilmektedir. Bölgedeki işsizlik oranının azaltılması için Banda Aceh kentinde mesleki eğitim kursları düzenlenmiş ve bireylere ekonomik faaliyetlerle ilgili eğitimler verilmektedir. 2017 yılında eğitimlere katılım sayısının 1.546 kişiye ulaştığı tespit edilmiştir. Bölgede genç nüfus, yaşlı nüfustan fazladır ve bu bakımdan işgücü potansiyeli yüksek bir bölgedir (Aceh Eyaleti İstatistik Merkezi, 2017; ABSHK, 2016;).

4.1.4. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin ekonomik yapısı

Aceh Besar Bölgesinde 2017 yılında elde edilen GSYH'nin yaklaşık %24,44 tarım sektörden sağlanmıştır. Tarım sektörünün 2013 yılında GSYH'de payı %21,49 iken; 2017 yılında %24,44 olması bölgede tarım sektöründen elde edilen gelirin artış içerisinde olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan bölgede sanayi sektöründen elde edilen GSYH

oranı ise yaklaşık olarak %15,63, hizmetler sektörünün oranı ise %54,59 civarındadır (ABB, 2018).

Çizelge 4.4: Aceh Besar Bölgesi milli geliri (ABBKK, 2014)

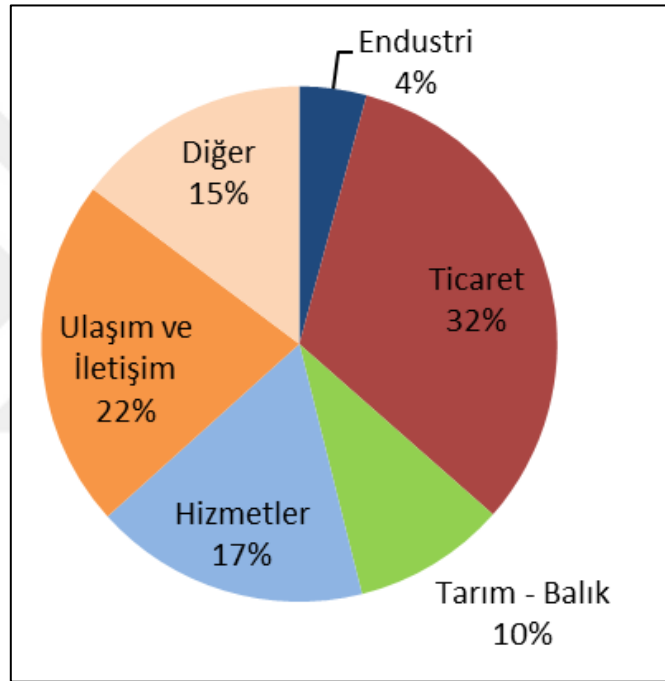
No	Faaliyet	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (%)				
		2013	2014	2015	2016	2017
1.	Tarım	21,49	22,04	23,02	23,99	24,44
	Madencilik	8,99	8,64	7,60	6,50	5,34
	Toplam I	30,58	30,68	30,62	30,49	29,78
2.	İmalat Sanayi	2,30	2,33	2,36	2,38	2,43
	İnşaat	13,48	13,47	13,54	13,57	13,08
	Enerji	0,11	0,11	0,11	0,14	0,12
	Toplam II	15,59	15,91	16,01	16,09	15,63
3	Ticaret	17,24	17,37	17,38	17,46	17,51
	Ulaşım	14,18	13,98	13,88	13,67	14,04
	Bilgi ve İletişim	4,88	4,65	4,53	4,38	4,26
	Hizmetler ve Diğer	17,53	17,41	17,58	17,91	18,78
	Toplam III	53,83	53,41	53,37	53,42	54,59

Bölgede en fazla elde edilen ürünler pirinç, fıstık, sebze ve meyvedir. 2017 yılında bölgenin pirinç üretimi 48.108 hektar alanda 305.167 tona ulaşmıştır. Aynı zamanda 1.452 ton fındık üretimi gerçekleşmiştir. Ayrıca bölgede Hindistan cevizinin yıllık üretimi 5.908 ton, karanfil 153 ton, kakao 320 ton ve kahve 639 tondur. Bölgenin batısı ve kuzeyi okyanus ile çevrili olduğundan sahil kıyılarında balıkçılık faaliyetlerinin de azımsanmayacak düzeyde olduğu söylenebilir. Aceh Besar'ın toprak yapısı bulunduğu iklim koşullarından dolayı oldukça verimlidir. Bu sebeple tarım ve hayvancılık faaliyetleri baskın durumdadır. 2017 yılında büyük ve küçükbaş hayvan sayısı yaklaşık 150 bine çıkmıştır (ABTBBK, 2017).

Aceh Besar'da sanayi sektörünün ekonomik yapı içerisinde önemi oldukça düşüktür. Bölgenin gelirinin sadece %3'ü sanayi sektöründen sağlanmaktadır. Büyük ölçekli sanayi alanları (çimento, kimyasal madde, şeker), orta ölçekli sanayi alanları (tarım işleme endüstri) ve küçük ölçekli sanayi alanları (tuz, tuğla) gibi faaliyetlerde yoğunluk göstermektedir. 2017 yılında bölgede kayıtlı olan küçük ölçekli girişimci sayısı 2.050 ve kayıt dışı girişimci sayısı ise 679'dur. Ağır sanayi alanları olarak yalnızca çimento fabrikaları ve büyük ölçekli lojistik endüstri alanı bulunmaktadır (ABSTKKK, 2018).

Aceh Besar Bölgesinde tarım sektörü hâkim konumdayken, Banda Aceh kenti hizmet ve ticaret sektörü açısından ön plana çıkmıştır. 2017 yılında Banda Aceh kent ekonomisinin yaklaşık %32,29'unu ticaret sektörü oluşturmaktadır. Bu kentin sanayi alanındaki durumuna bakmak gerekirse; büyük ölçekli endüstriyel faaliyetlerde henüz

büyük yatırımlar yer almamaktadır. Kentin ekonomisinin %10'nunu balıkçılık ve tarım gibi diğer faaliyetler oluşturmaktadır. Bölgedeki balıkçılık sektörü balık çiftlikleri ve deniz balıkçılığı olarak iki farklı biçimde gerçekleşmektedir. 2017 yılında yaklaşık 12 bin ton balık üretimi gerçekleşmiştir. Banda Aceh kenti diğer sektörlerde de gelişmeye başladığından balıkçılık sektöründe çalışan işçi sayısı önceki seneye göre azalma göstermiştir. 2016 yılında balıkçılık sektöründe çalışanların sayısı 3 bin iken; 2017 yılında 1.700 kişiye düşmüştür (BASTKKK, 2018).

Şekil 4.4: Banda Aceh Kenti istihdam dağılımı (BAB, 2018)

Banda Aceh kenti ekonomik gelişiminin desteklemesi amacıyla büyük pazarlar kurulmakta (Aceh pazarı, geleneksel pazarı, tarım pazarı, balık pazarı), mağazalar, kafeler ve alışveriş merkezleri gibi ticaret tesisleri dâhil olmak üzere çeşitli ticaret bölgeleri oluşturulmaktadır (BAB, 2018).

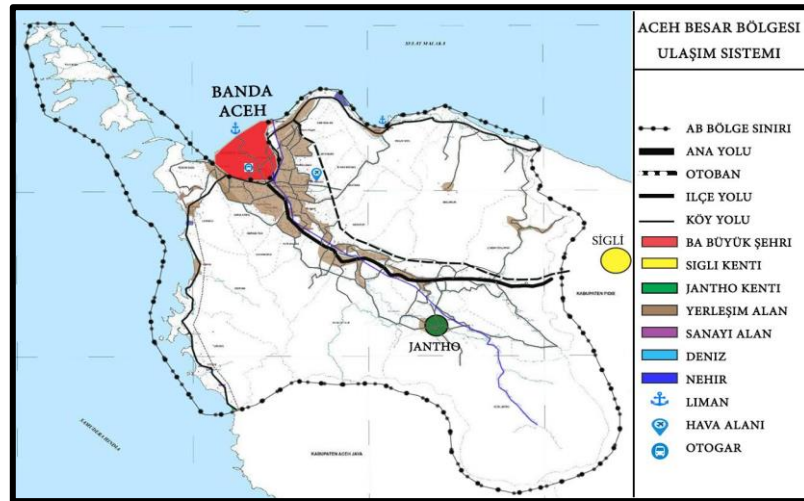
4.1.5. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin ulaşım altyapısı

Banda Aceh kentinin ulaşım sistemi gerek kent içi gerekse bölge içi erişilebilirlik açısından odak konumundadır. Banda Aceh'in ulaşım sistemi anayol, otoban, çevre yolu, şehir içi yolu ve mahalle yolu olmak üzere beş kademeye ayrılmıştır. Deniz yolu üzerinde ulusal ve uluslararası liman tesisi bulunduğu için kentin yurtiçine ve yurtdışına mal ve

yolcu hareketliliğinde katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda kentin gelişmesinde önemli bir role sahiptir (BAKITKK, 2018).

Aceh Besar Bölgesi'nde kırsal alanlara ulaşım olanakları yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle kırsal bölgelerin ekonomik gelişimi yavaştır. Genel olarak bölgedeki yol ağı doğrusal (*linear*) olma eğilimindedir. Bu nedenle ana ulaşım akslarındaki yerleşmelerin gelişme dinamikleri daha yüksektir. Bölgenin ulaşım ağının daha ilişkisel ve kompleks bir yapı göstermesi gereklidir. Böylece topluma hizmet sağlanması ve bölgenin ana yol ağından nispeten uzak olan kısımlarında hem kıyıya hem de iç kesimlere uzamsal kullanımın geliştirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır (ABBKK, 2014).

Tsunamiden sonra Aceh Besar ilçesinde ulaşım sistemi oldukça zarar görmüş ve bunun yanı sıra ekonomik kriz ile birlikte hükümet yol bakım maliyetlerinde ciddi bir problem yaşamıştır. Bu nedenle, günümüzde Aceh Besar Bölgesindeki yol ağının %56'sı iyi durumda ve %44'ü orta ve ağır hasarlı bir durumdadır. Bölgedeki demiryolu birkaç yıldır faaliyet gösterememektedir. Bu konuda Aceh Besar Bölgesindeki planlama çalışmaları devam ettirilerek, bölgenin ekonomik gelişimini hızlandırmaya yönelik inisiyatifler alınmaya başlanacaktır.

Şekil 4.5: Aceh Besar Bölgesi ulaşım sistemin haritası

Banda Aceh kent ile Sigli kenti arasında geçen otoyolun varlığı bölge içi ve bölgelerarası tarım ürünlerin hareket akışının artmasına olanak tanımaktadır. Aynı zamanda bölgedeki kırsal alanların gelişmesine de etki etmiştir. Malahayati Limanında adalar arasında gerçekleşen deniz ulaşımı bölgedeki önemli deniz ulaşım olarak tanımlanmaktadır.

Aynı zamanda Aceh Besar Bölgesinin en önemli ulaşım altyapısı olan İskandar Muda Uluslararası Havalimanı bölgenin ve bölgesel gelişmede önemli bir etki getirmiştir. Bu iki ulaşım altyapısı, bölgenin tarımsal ürünlerin ve toplulukların hareketlerinin kolaylığını sağlamaktadır. Böylece tarım ürünlerinin ve bölgedeki üretilen malların yurtiçi ve yurtdışına pazarlaması için bir potansiyele sahiptir (ABBKK, 2014).

4.1.6. Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh Kentinin gelişme dinamikleri

Aceh Besar Bölgesi yaklaşık 23 şehirden oluşmaktadır. Aceh Besar kırsal nitelikte ve yoğunlukla tarımsal faaliyetler baskın durumdadır. Aceh Besar Bölgesi altyapı durumu ve hizmet sektörü açısından Endonezya'nın az gelişmiş bölgelerinden biridir. Dolayısıyla yerleşim alanlarının belirli hizmetlere erişimi sınırlıdır. Bu durum Aceh Besar'ın Banda Aceh kentine bağımlılığını da ortaya koymaktadır. Aceh Besar'ın maden çıkarımı ve tarımsal üretim açısından zengin yerel kaynaklara sahip olmasına karşın, elde edilen gelir bölge gelişimi, sosyal hizmetler ve altyapı ihtiyaçları için oldukça yetersizdir. Dolayısıyla bölge ekonomik gelişme ve istihdam açısından dezavantajlı konumdadır.

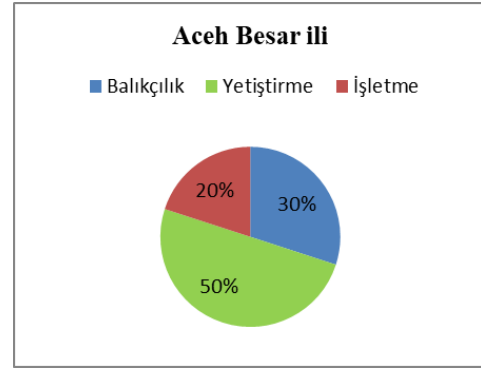
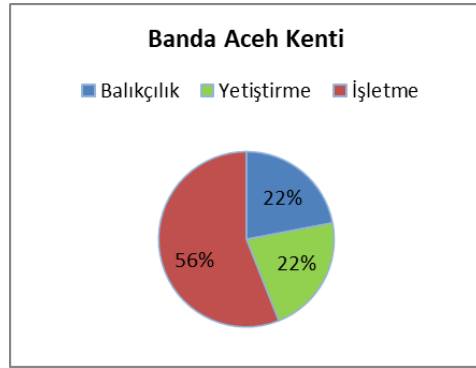
Banda Aceh'de yüksek düzeyde kentleşme eğilimleri bağlamında eğitim, sağlık gibi kamusal hizmetler ile istihdam olanakları açısından kırsaldan yoğun bir göç alma süreci söz konusudur. Banda Aceh'e göç eden nüfusun çoğunlukla genç nüfusu içermesi kırsal yerleşmelerin gelişme sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu durumun iki nedeni vardır. Birincisi kırsal alanlarda kentsel ve sosyal aktivitelerin gelişmemiş olmasından dolayı kırsal itici etkilere sahip olması. Diğer nedeni ise genç dinamik nüfusun tarımsal faaliyetler yerine kent hayatını tercih etmeleridir. Ancak kente taşınan bu yaş grubu eğitim ve mesleki bağlamda herhangi bir beceriye sahip olmamaları kent hayatına uyum sağlamakta ve işsizlik sorunu yaratarak, bölgede yasa dışı faaliyetlerin artmasına yol açmaktadır. Diğer bir konu ise, kırsal bölgede yaşayan orta yaş grubunun tarımsal faaliyetlerde bulunmak yerine işsiz kalmayı tercih etmeleridir. Bu durum yönetimin tarımsal faaliyetler için yeterli destek vermemesi ve kırsal hayatı göz ardı etmesi gerekçesiyle açıklanabilir (İkhsan ve Wali, 2014).

Çizge 4.5 incelendiğinde, Aceh Besar ve Banda Aceh küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin kurulması için önemli bir olanağı barındırdığı görülmektedir. Banda Aceh balıkçılıkta yüksek bir potansiyel sahip ve aynı zamanda kent dışına su ürünleri için bir pazarlama ağı kurabilme potansiyeline sahiptir. Fakat Aceh Besar'da hammaddeye erişimin

kolay, küçük ve orta ölçekli balıkçı işletmelerinin kurulmasında Banda Aceh'e göre daha avantajlıdır. Banda Aceh kentinde balık yetiştirme alanı Aceh Besar bölgesine göre daha az sayıdadır. Bu durumla ilgili Aceh Eyaletinin Merkezi Hükümeti, Aceh Besar ve Banda Aceh kentine yönelik balıkçılık açısından dışardan ve içerden yatırımcıları çekmek için stratejiler geliştirmektedir (Aceh Denizcilik ve Balıkçılık Kurumu, 2019).

Çizelge 4.5: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde balık üretimi (Aceh Denizcilik ve Balıkçılık Kurumu, 2019)

Banda Aceh Kenti		Aceh Besar Bölgesi
-	Denizlik	Potansiyel : Tuz Üretim : 346.613 ton İstihdam : 400 kişi
Potansiyel : Çeşitlilik balıkların türü Üretim : 22.883 ton İstihdam : 3.908 kişi Araç sayısı : 855 ünite	Balıkçılık	Potansiyel : Çeşitlilik balıkların türü Üretim : 16.767 ton İstihdam : 2.260 kişi Araç : 976 ünite
Potansiyel : karides ve diğer balık türü Üretim : 1546 Çalışan : 410	Su kültürü	Potansiyel : karides ve diğer balık türü Üretim : 1.998 ton Çalışan : 1427
Potansiyel : Tüketim gıda ürüne dönüştürmek Üretim : 369 ton İşletme : 68 işleme endüstri	Balıkçılık ürünleri İşleme	Potansiyel : Tüketim gıda ürüne dönüştürmek Üretim : 896 ton İşletme : 255 işleme endüstri

Şekil 4.6: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde tarımsal üretim (Aceh Denizcilik ve Balıkçılık Kurumu, 2019)

Aceh Besar geniş bir tarım alanına hâkim olduğu için çeşitli tarımsal faaliyetleri geliştirme potansiyeline sahiptir. Banda Aceh kentinde tarımsal faaliyetler Aceh Besar Bölgesine kıyasla çok gelişmemiştir. Banda Aceh kenti büyük oranda Aceh Besar'dan elde edilen ürünlerden beslenmektedir. 2017 yılında tarımsal (pirinç) üretimi yaklaşık 300 bin tondur. Böylece hem kendi ihtiyaçlarını hem de Banda Aceh kentine gıda katkısı sağlamaktadır. Aslında Banda Aceh kenti, Aceh Eyaletinin merkezi olduğu için, kentte

bulunan hizmetler ile birlikte Aceh Besar tarım ürünleri hem yerel bölgelere hem de yurtdışına pazarlanmasında bir gücüne sahiptir.

Aceh Besar Bölgesinde bulunan uluslararası havaalanı ve Banda Aceh kentinde bulunan uluslararası liman gibi ulaşım altyapıları bölgenin pazarlama olanaklarını kolaylaştırmaktadır. Böylece uluslararası rekabet pazarına çıkmasında bir potansiyel barındırmaktadır. Diğer açıdan Banda Aceh kenti – Aceh Besar – Sigli kenti arasındaki bağlantıyı sağlayan otoyol bölgesel yatırımlar açısından önemli olanaklar sunmaktadır (BABKK, 2009; ABBKK, 2014).

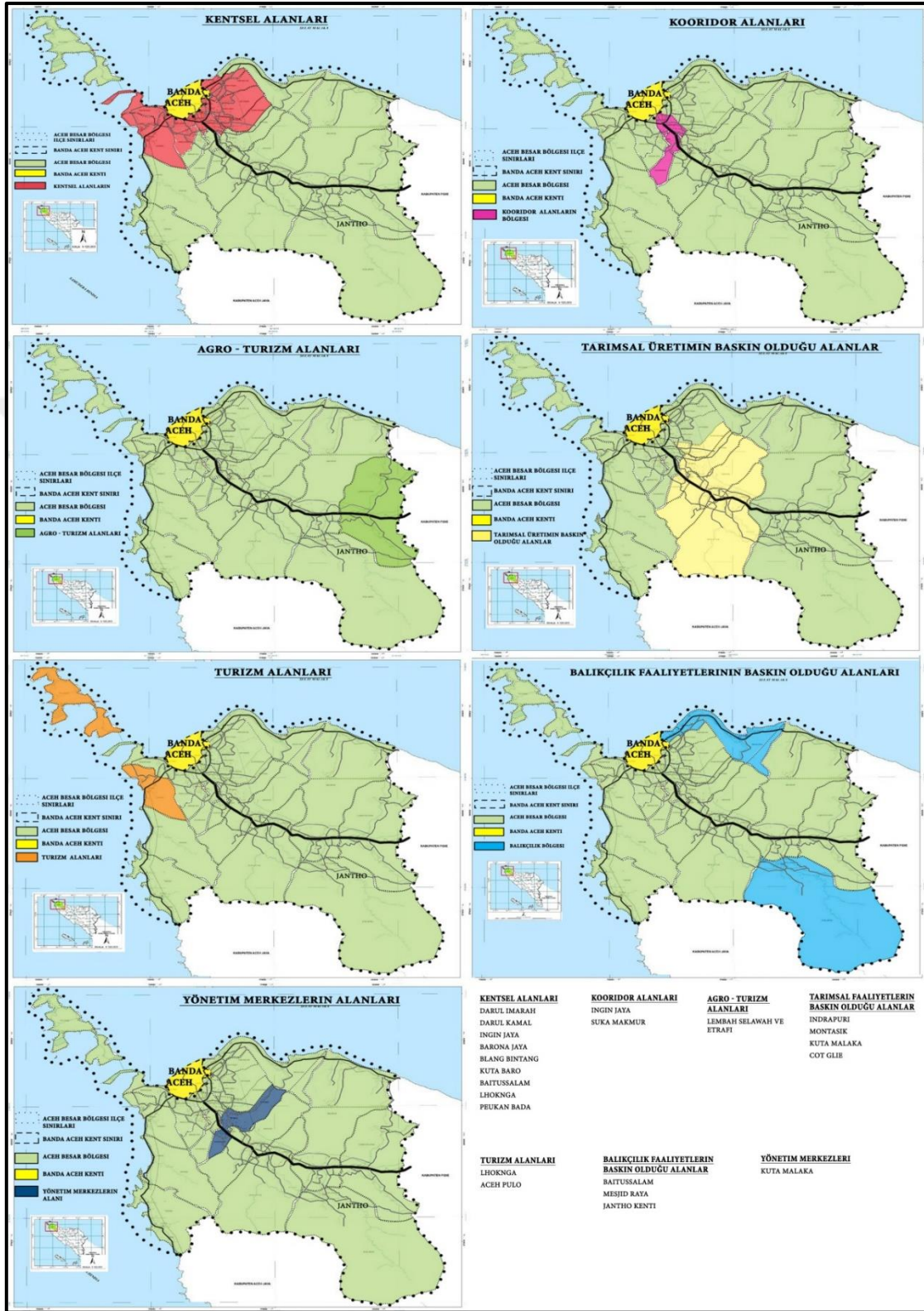
Bölgenin mekânsal durumu incelendiğinde Banda Aceh kenti ile Medan kenti arasındaki bağlantıyı sağlayan yol aksı stratejik öneme sahiptir. Bu potansiyele dayanarak Aceh Besar kırsalından Banda Aceh kentine doğru yoğun hareketlilik göstermektedir. Fakat bu hareketliliğin sağladığı pozitif etkiler genelde yol aksında bulunan yerleşim alanları ile sınırlıdır. Çoğu ana yoldan uzakta olan kırsal yerleşim alanları ulaşım altyapısı açısından oldukça geri durumdadır. Bu durum ile birlikte yerel hükümet hinterland alanlara ulaşımı sağlamak için yol ağı üzerinde yeni stratejik planlar geliştirmektedir. Diğer taraftan, Banda Aceh kentinin doğal alanlar, rekreasyon ve turizm alanları gibi nitelikli alanlara sahip olmaması kentlilerin genelde Aceh Besar kırsal alanları ile Lampuuk ve Lhoknga, Pulo Aceh adası gibi turistik alanlara hareketine yol açmaktadır. Aynı zamanda kentte yaşam maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle kentliler Aceh Besar kırsal bölgesinde bulunan düşük maliyetli konutları tercih edebilmektedir. Çoğunlukla kırsal alana sahip olan Aceh Besar, sosyal hizmet konusunda Banda Aceh kentine bağımlı iken, Banda Aceh kenti ise rekreasyon, turizm, açık alanlar ve uygun fiyatta olan konut hizmetleri konusunda Aceh Besar kırsal alanları ile güçlü ilişkilere sahiptir (BABKK, 2009; ABBKK, 2014).

4.2. Aceh Besar Bölgesinde Merkezi Yerleşimlerin Belirlenmesine Yönelik Analiz

Aceh Besar kırsal karakteri baskın bir bölgedir. Bölgenin gelişimi incelendiğinde kentsel ve kırsal alanlarının gelişme dinamikleri önemli potansiyeller barındırmasına karşın, gelişmişlik farkları önemli boyutlara ulaşmıştır. Bu çerçevede, Aceh Besar Bölgesi potansiyellerine ve stratejik önemine göre yedi alt bölgede kavramsallaştırılmıştır.

- **Aceh Besar Kentsel Alanları:** Darul İmarah, Darul Kamal, Lhoknga, Peukan Bada Ingin Jaya, Barona Jaya, Blang Bintang, Kuta Baro, Darussalam ve Baitussalam.

- **Önemli Koridor Üzerindeki Yerleşmeler:** Ingin Jaya, Sukamakmur, Lambaro, Sibreh bölgeleri ulaşım altyapısı ile birlikte hızlı bir gelişme potansiyeline sahiptir.
- **Agro - Turizm Bölgesi:** Saree bölgesi ve çevredeki alanlar ile birlikte tarımsal faaliyetler, plantasyonlar ve doğa turizmi amaçlarına dayalı turizm sektörünü desteklemektedir. Genellikle bu bölgeler Aceh Besar'ın dağlık alanlarıdır.
- **Tarımsal Üretimin Baskın Olduğu Alanlar:** Indrapuri şehri agro-endüstriyel yanı sıra sulu tarım, kuru tarım ve tatlı su balıkçılığı için uygundur. Bu bölgenin gelişmesinde tarım üretimine destek çıkan yerleşmeler Kuta Malaka, Cot Glie ve Montasik'dir.
- **Turizm Alanları:** Bu bölgeler tarım alanları dışında, deniz turizmi bakımından potansiyel alanlara sahiptir. Lhoknga ve Aceh Pulo en önemli turizm alanlarıdır.
- **Balıkçılık Faaliyetinin Baskın Olduğu Alanlar:** Jantho ve Hint Okyanusun kıyısında bulunan Baitussalam ve Mesjid Raya bölgeleridir. Bu bölgeler genelinde av balıkçılığı, gölet balıkçılığı, deniz ürünleri işleme endüstrisi, deniz koruma ve turizm faaliyetlerini desteklemek için kullanılan alanlar bulunmaktadır.
- **Yönetim Merkezleri Alanı:** Kuta Malaka bölgesinde yaklaşık 300 hektarlık alanda yeni yönetim alanı ayrılmıştır.

Şekil 4.7: Banda Aceh Kenti ve Aceh Besar Bölgesinde potansiyel kır-kent alanları

Bu stratejik bölgeler, 2008 yılında yapılan Ulusal Mekânsal Planın içerisinde bölgenin mevcut durumuna göre belirlenmiştir. Mevcut doğal kaynakların potansiyeline bakıldığında Aceh Besar'da stratejik alanlar, bölgenin ekonomik büyümesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, mevcut ekonomik gelişimi tarıma ve deniz balıkçılığına dayalı bölgenin bölgesel ekonomik çıkarları desteklenmiştir (ABBKK, 2014).

Mulyadi (2007)'ye göre, kent ile kırsal arasında işlevsel ilişkinin varlığı yerleşme sistemleri üzerinde yapılacak tartışmaların temel çıkış noktası olmalıdır. Buna ek olarak, kırsal ekonominin hâkim olduğu bölgelerin kentlerde yer alan diğer sektörlerle entegre edilmesi, kırsal-kent arasındaki ulaşım altyapılarının güçlendirilmesiyle mümkün olabilmektedir. Böylelikle kırdan kente göçü azaltarak kentteki nüfus yoğunluğunun azalması sağlanabilir. Bu potansiyeller kırsal ve kent arasındaki bağlantıların dengeli bir şekilde dağıtılmasında etkili olabilir (Mulyadi, 2007).

Kentsel ve kırsal alanlar birbirlerini tamamlayıcı ilişkiye sahiptir ve her iki alanda belirli bir işleve sahip olduğu için birbirine bağımlıdır. Dolayısıyla, bir merkezin gelişimi bölgenin hinterland alanının gelişimine bağımlıdır. Aynı zamanda hinterland alanlarının gelişimi merkezden gelenlerle desteklenmektedir. Merkezi alanın işlevi; bölgenin yerleşim merkezi, hizmet merkezi, sanayi merkezi ve ticari merkezi olarak geçmektedir. Ayrıca bölgenin hinterlandı ise bölgenin doğal kaynakları, sanayi ürünlerinin pazarlama alanı ve tarımsal faaliyet merkezi olarak işlev görmektedir (Budiharsono, 2001).

Aceh Besar'da büyük bir hizmet merkezi alanı yoktur, sadece idari merkez bulunmaktadır. Bu çerçevede, Aceh Besar bölgesindeki hizmet merkezini/kırsal-kent yerleşmesini belirlemek için skalogram analizi yapılmıştır. Skalogram analizi bir alanın sahip olduğu donatı alanlarının varlığına dayalı olarak merkezilik hiyerarşisini belirlemek için kullanılmaktadır. Hizmet merkezi hem bölgesel hem de yerel ölçekte hizmet merkezleri olarak işlev görmektedir. Skalogram analizi bir açıdan da yerleşme alanı ve hizmet sektörünün derecesini belirlemektir. Bu analizde kullanılan göstergeler ise nüfus yoğunluğu, hizmet alanında yer alan işlevlerin sayısı ve türüdür (Rondinelli, 1985).

Çalışma alanında yapılan skalogram analizi, 2018 yılında Aceh Besar bölgesindeki yerleşmelerin potansiyelleri çeşitli parametrelerle ekonomik hizmet alanları (kent merkezine yakınlığı, ticari alanı ve kooperatif sayısı, sanayi), sağlık hizmetleri (yakınında bulunan özel ve kamu hastane, sağlık ocağı, entegre sağlık merkezi ve eczanelerin sayısı),

eğitim hizmetleri (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve etüt merkezlerinin sayısı), ibadet tesisleri (cami ve mescid sayısı) ile toplam nüfus gibi veriler üzerinden hesaplanmıştır. Skalogram analiz sonuçlarına dayanarak, Lambaro, Kajhu, Sibreh, Indrapuri, Lampuuk, Montasik ve Meunasah Mon yerleşmeleri merkezi yerleşmeler olarak tespit edilmiştir. Bu alanlardan kır-kent alanının hiyerarşi seviyesi *yüksek, orta ve düşük* gibi üç sınıfa göre yapılmıştır..

Çizelge 4.6: Aceh Besar Bölgesi kır-kent yerleşmelerinde Skalogram, işlevsel ve tesis merkezlik endeksi I Hizmet Tesislerin Skalogram Tablosu

No	Kır-Kent Alanlar	Nüfus	İlkokul	Ortaokul	Lise	Hastane	Halk S. Merkezi	Entegre S. Merkezi	Poliklinik	Eczane	Pazar	Perakende	Restoran/kafe	Sanayi	Küçük İmalat	Kooperatif	Bank	Üniversite	TOPLAM	HİRARKİ
1	Lambaro	5857	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	12	III
2	Indrapuri	4885	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	14	I
3	Kajhu	10779	1	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	0	11	IV
4	Sibreh	6049	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	13	II
5	Lampuuk	5226	1	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	0	12	III
6	Meunasah Mon	5450	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	11	IV
7	Montasik	4407	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	9	V
		42653																		
	Tesislerin Sayısı (T)		7	7	6	1	7	7	2	2	5	7	7	5	7	6	5	1	82	
	Endeks (100)		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		
	İşlevsel Tesisler : Endeks (100) / T		14.3	14.3	16.7	100	14.3	14.3	50.0	50	20	14.3	14.3	20	14.3	16.7	20	100		

Çizelge 4.7: Aceh Besar Bölgesi kır-kent yerleşmesinde Skalogram, işlevsel ve tesis merkezlik endeksi II -Hizmet Tesislerin işlevselliğin Skalogram Tablo

No	Kır-Kent Alanlar	Nüfus	İlkokul	Ortaokul	Lise	Hastane	Halk S. Merkezi	Entegre S. Merkezi	Poliklinik	Eczane	Pazar	Perakende	Restoran/kafe	Sanayi	Küçük işletme	Kooperatif	Bank	Üniversite	TOPLAM	HİRARKİ
1	Indrapuri	4885	14.3	14.3	16.7	100	14.3	14.3	0	50	25	14.3	14.3	20	14.3	16.7	20	0	348.5	I
2	Sibreh	6049	14.3	14.3	16.7	0	14.3	14.3	33.3	0	25	14.3	14.3	20	14.3	16.7	20	100	311.8	II
3	Lambaro	5857	14.3	14.3	0.0	0	14.3	14.3	0	50	25	14.3	14.3	20	14.3	16.7	20	0	231.8	III
4	Kajhu	10779	14.3	14.3	16.7	0	14.3	14.3	33.3	0	0	14.3	14.3	0	14.3	16.7	20	0	206.8	IV
5	Lampuuk	5226	14.3	14.3	16.7	0	14.3	14.3	33.3	0	0	14.3	14.3	20	14.3	16.7	20	0	206.8	IV
6	Meunasah Mon	5450	14.3	14.3	16.7	0	14.3	14.3	0	0	25	14.3	14.3	20	14.3	16.7	0	0	178.5	IV
7	Montasik	4407	14.3	14.3	16.7	0	14.3	14.3	0	0	0	14.3	14.3	0	14.3	0	0	0	136.8	V
		42653																		
			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		

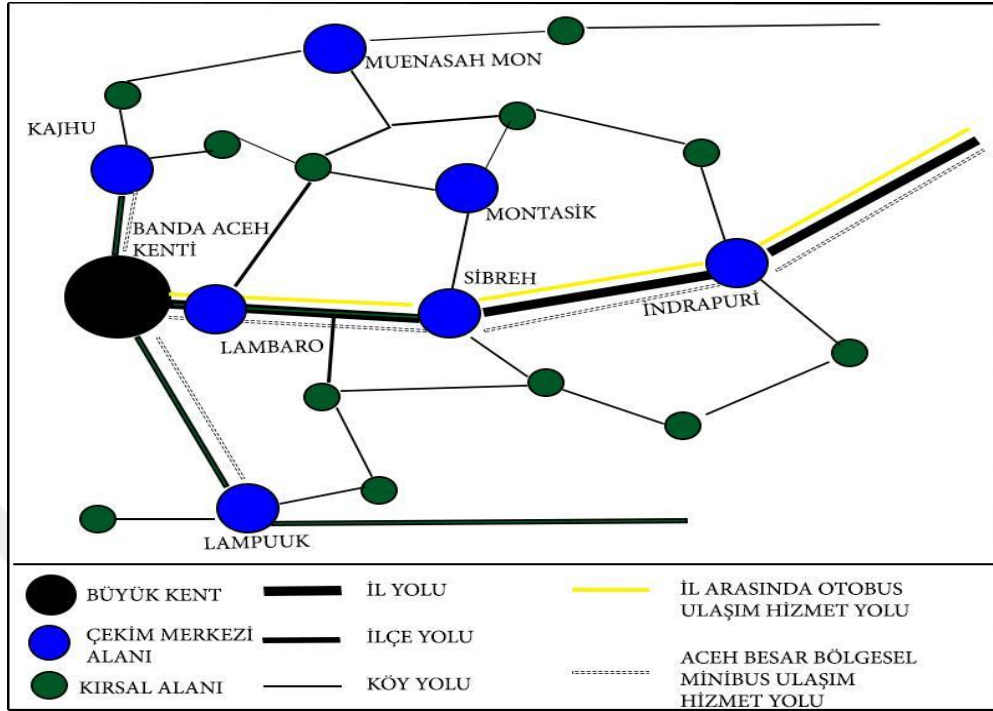
Ortalama : 384.5 – 136.8 = 82 Hiyerarşi :

I	>	330
II		260 – 330
III		210 – 260
IV		160 – 210
V	<	160

Yukarıdaki tabloyu değerlendirecek olursak, I. kır-kent çekim merkezi alanı yaklaşık Banda Aceh kent merkezinden 26 km uzaklıkta bulunmaktadır. Bu alan hizmet

tesisleri sayısı açısından gelişmiş ve sağlık hizmet gibi işlevleri güçlü olduğu için diğer çekim merkezi alanlarından hiyerarşik olarak üst sırada yer almaktadır. II. (İkinci) çekim merkezi ise Banda Aceh kentine yaklaşık 15 uzaklıkta Sibreh Bölgesi'dir. Alanın önemli bir ticaret tesisine (pazar alanı) ve aynı zamanda bölgesel ulaşım altyapısına sahip olduğu bilinmektedir. III. (Üçüncü) kır-kent çekim merkezi Lambaro alanıdır. Lambaro alanı büyük kent merkezinin sınırında bulunduğu için Banda Aceh kentine ulaşım ağı hizmeti yüksektir. Sibreh çekim alanı niteliğinde önemli ticari aktivitelere sahip olduğu için alanda yoğun bir hareketliliğe sahiptir. IV. (Dördüncü) kır-kent çekim alanları ise Kajhu, Lampuuk ve Meunasah Mon bölgesidir. Bu alanlar iyi seviyede eğitim, ibadet ve kamu hizmet tesislerine sahiptir. Ancak bu alanlar genel olarak halk sağlık merkezi ve kooperatif aktiviteleri gibi orta seviyede kamusal hizmet sunmaktadır. V. (Beşinci) kır-kent çekim merkezi alanı ise Montasik'tir. Bu bölge diğer yerleşme alanlarına göre düşük kamusal hizmetlere sahiptir. Ayrıca, Montasik alanlarında henüz kooperatif birliği kurulmamıştır ve küçük bir ticari faaliyetle büyümüştür. Dolayısıyla, bu kır-kent çekim merkezleri küçük yerleşim bölgelerine hizmet vererek kentsel alanlar üzerindeki yükü hafifletmektedir. Buna ilişkin olarak, tüm çekim merkezlerinin daha yeterli ve topluluk ihtiyaçlarını karşılamak için mekânsal planlama, arazi kullanımı ve daha yeterli kamusal tesis ve hizmetlerin planlaması gerekmektedir.

Bu bağlamda Rondinelli'nin vurguladığı gibi bölgesel kalkınma politikalarının tarımsal üretkenliği geliştirme, küçük ölçekli tarımsal-endüstriyel süreçleri teşvik etme ve pazar merkezlerinin ekonomik temelini güçlendirilmesine odaklanması gerekmektedir. Kırsal alanlarda bölgedeki tarımsal üretim ve pazarlama için gerekli olan hizmetleri, tesisleri, girdileri veya bölgenin geneline yayılmış düşük yaşam düzeylerinin geliştirilmesi için kararlar alınmalıdır. Tarımsal üretim, pazar ve yol ağına yatırımlar, çekim merkezlerinin etki alanının belirlenmesi için oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Rondinelli, 1985).

Şekil 4.8: Aceh Besar Bölgesi çekim merkezleri

Günümüze kadar, Aceh Besar Bölgesinde tarımsal faaliyetlerin yaygın olduğu, ulaşım ağı ve hizmetlerinin gelişmediği bilinmektedir. Bu konu ile ilgili Mulyadi (2007)'ye göre deniz, nehir, karayolu, demiryolu gibi ulaşım ağları birer fiziksel bağlantı unsurudur ve yerleşim merkezlerinin entegrasyonunun sağlanmasının bir yolu olarak görülmelidir. Bölgenin yol ağı; seyahat süreleri-maliyetlerini azaltabilir, pazarlamayı genişletebilir, göç fırsatları ve bölgelerarası insan hareketini teşvik edebilir. Böylece tarım dışı ekonomik faaliyetlerin gelişmesi kolaylaşır, iletişimi geliştirmesi ve hizmet alanlarının genişletilmesi gibi potansiyeller ortaya çıkabilmektedir (Mulyadi, 2007). Bu nedenle, Aceh Besar Bölgesinin sosyo-ekonomik ve mekânsal sorunlarının ortadan kaldırılması ve çekim merkezi potansiyeli kullanılarak, Aceh Besar Bölgesinin yeni yerleşme sistemi içerisindeki kır-kent alanlarının belirlenmesi yoluyla bölgesel ekonomik gelişmeyi ve Banda Aceh Kenti ile kırsal alanlar arasındaki sorunların giderilmesi söz konusu olabilecektir.

4.3. Aceh Besar Bölgesinin Kır-Kent Potansiyeline İlişkin Tespitler

Öncelikle, Aceh Besar Bölgesindeki kır-kent alanlarını belirlenmeden önce kır-kent potansiyeli gösteren kırsal yerleşmelere bakılmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında bölgede 7 adet kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşme tespit edilmiştir. Bu yerleşmelerin, bir önceki

bölümde aktarılan skalogram (uyumluluk) analizi hesaplama yöntemiyle kır-kent niteliğine uygunluğu da belirlenmiştir. Skalogram analizi neticesinde belirlenen alanlarda alan çalışması ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek kır-kent niteliğindeki alanların sosyal, ekonomik, mekânsal özellikleri ile yerleşmelerin kent merkezi ve çevresindeki kırsal yerleşmeler arasındaki ilişkileri tartışılmış ve yerleşmeler sistemi içerisinde bu alanların üstlenebileceği roller değerlendirilmiştir.

Bu çalışmalara ilişkin farklı alanlarda yapılmış kır-kent çalışmalarına dayanarak tartışma yapılmıştır. Yurtdışındaki kır-kent çalışmaları değerlendirilecek olursa, Avrupa (İspanya, Hollanda, Fransa, Danimarka, İsveç, Brüksel) ülkelerdeki kır-kent alanları genel olarak kentsel baskıdan veya turist baskısından oluşmaktadır ve genel olarak yoğun bir tarım arazisine sahiptir. Kır-kent alanlarında kentsel faaliyetlere (tarım dışı) sahip olmasına rağmen yerel hükümet veya yerel halklar (iş birliği) tarafından tarımsal faaliyetlere büyük önem verilmektedir. Bununla ilgili Litvanya'daki çalışmalarda, kır-kent alanları daha çok doğal (tarım, hayvancılık, ekili) aktiviteler ve toplumun sosyo-ekolojik sistemler ile yakından etkileşime girdiği sistemler olarak görülmektedir. Kır-kent alanında *self-sufficiency communities* bulunması, kent merkezinden bağımlılığın azaltmasına katkı sağlamaktadır (Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014; Busck, Hidding, vd., 2009; Overbeek ve Terluin, 2006; Vanemtpen, 2009).

İsrail'deki kır-kent alanları tamamen tarım dışı ekonomik faaliyetlere dayalı büyümüştür. İsrail'deki kır-kent alanlar; endüstri alanı kır-kent bölgesi, topluluklardan oluşan kır-kent, karakol (ulusal araziye koruma) ve kurumsal olmayan (özel) daha çok ticari işletme alanı olarak dört kategoriye ayrılmıştır. Kır-kent alanlarında güçlü bir iş birliği yapısına sahiptir. Yerel sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli faktörlerinden biri kooperatif birlikleridir. Kooperatif birlikleri tamamen yerel halkların kontrol altındadır. Dolayısıyla, kır-kent alanları genel olarak doğal kaynaklar (tarım arazi) veya tarımsal faaliyetlere sahip olmayan alanlardır (Newman ve Applebaum, 1989).

Hindistan'da kır-kent alanlarının belirlenmesinde daha çok kırsal alanın demografik yapısı (göçmen, yoğunluk), kümeler ve alanın kentsel faaliyetleri (perakende, eğitim, ticari alanı, bankalar, su kanalizasyon, elektrik) etkisinden değerlendirme yapılmaktadır. Hatta kır-kent alanlarının tamamen tarım dışı faaliyet alanları olduğu tartışılmıştır. Bu duruma dayanarak gelecek için kır-kent alanları; altyapıları, hizmet sunumu, bölgesel kalkınmasını

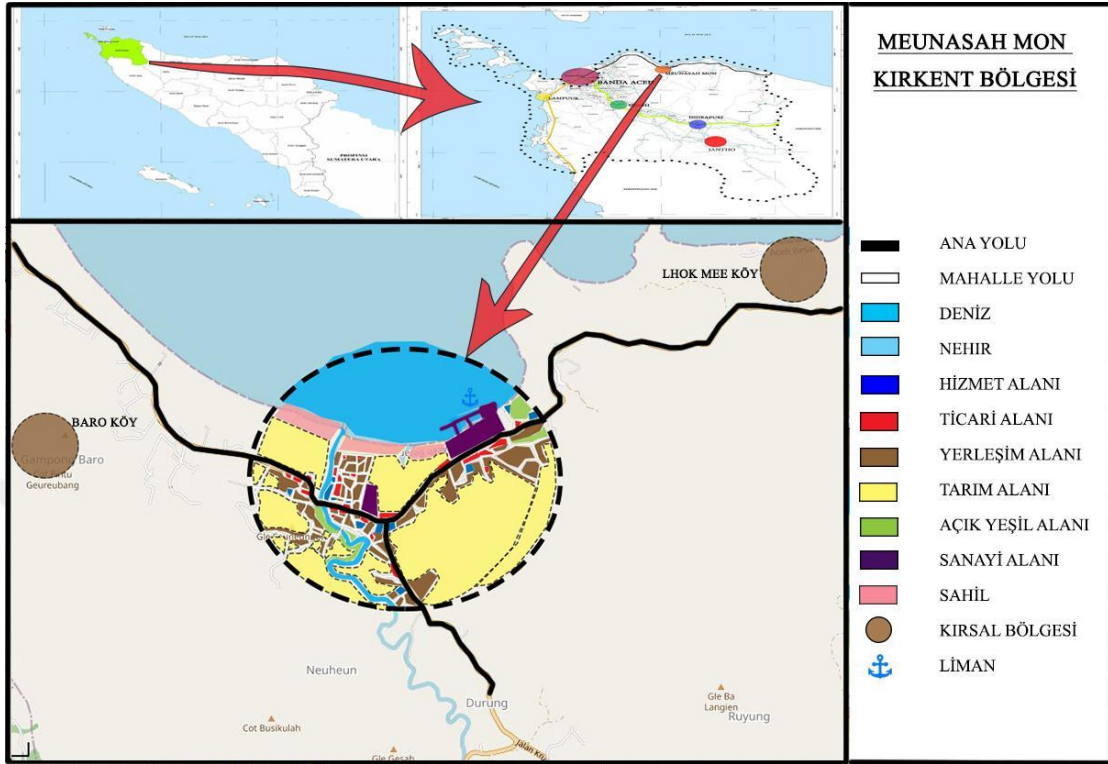
kolaylaştırması ve kırsal alanlarına yatırım çekmesi gibi farklı sürdürülebilir kır-kent projelerine odaklanmaya başlamıştır (Singh ve Rahman, 2018 ; Chaterjee, 2014; Kolhe ve Dhote, 2016; Gupta, 2015). Çin'deki urban village (kır-kent), önceden tarım arazisi ve köy karakterine sahip olan kırsal alanlar mevcut kentsel yayılmanın etkisiyle yoğun bir konut talebine maruz kalmaktadır ve aynı zamanda tarımsal araziler gittikçe sanayi bölgesine dönüşmektedir (Pu Hao, 2011).

Yukarıda bahsedilen yurtdışındaki farklı kır-kent çalışmaları örnek alınarak, Aceh Besar Bölgesindeki kır-kent yerleşmelerinin sosyal, ekonomik ve mekânsal açısından ne tür kriterlere sahip olduğu ve etkileri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Meunasah Mon, Lampuuk, Sibreh, Indrapuri, Lambaro, Kajhu ve Montasaki gibi yedi yerleşim alanı incelenmiştir.

4.3.1. Meunasah Mon yerleşme alanı

İsrail'de yapılan bir çalışmaya göre, kır-kent yerleşim alanları sanayi faaliyetlerinin etkisiyle gerçekleşebilmektedir (*The Industrial Village*). Bu bölgedeki sanayi alanı, tarım faaliyetine alternatif bir ekonomik faaliyet alanıdır. Bu alanlar sayesinde bölgedeki yerel halk için tarım dışında istihdam olanağı sağlanarak yerel ekonomik gelişmeye katkı sağlanmaktadır.

Tez çalışmasındaki literatür kısmına dayanarak Aceh Besar Bölgesi'nde yapılan alan araştırmasının sonucunda; Banda Aceh kentinden yaklaşık 32 km uzaklıkta bulunan Banda Aceh ile Sigli kenti arasında ulaşım ağının bulunması ve Mesjid Raya ilçesinin içerisinde yer alan Meunasah Mon yerleşiminde bölgenin önemli petrol kaynağı, çimento sanayisi ve liman işletmeleri gibi sanayi faaliyetlerinin bulunmasının etkisinde son iki senedir yoğun bir gelişme seyri göstermektedir. Bu sebeple sanayi alanları gibi tarım dışı faaliyetler yerleşmenin sosyo-ekonomik gelişmesinde büyük katkı sağlamaktadır.

Şekil 4.9: Meunasah Mon yerleşme alanı

Kır-kent alanının nüfusu yaklaşık olarak 100 ila 20.000 arasında değişiklik göstermektedir (Satterthwaite, 2006). Yapılan alan çalışması ve derinlemesine görüşmeler neticesinde; Meunasah Mon yerleşmesi son beş yıl içinde sanayi faaliyetleri sebebiyle kentsel alanlardan geriye dönüş biçiminde ve kırdan yoğun bir göç almaktadır. Bu yerleşmede yaklaşık 5450 kişi bulunmakta ve yerleşme çoğunlukla genç dinamik nüfustan oluşmaktadır. Yerleşmede yaşayan insanların yaklaşık %97'si Müslüman, %2'si Kongucu ve diğerleri Hristiyanlardan oluşmaktadır. Yerleşme Aceh, Gayo, Çin ve Jawa gibi etnik gruplardan oluşturmaktadır. Yerleşme Malaka Boğazı ile çevrilmekte ve verimli arazilerden oluştuğu için tarımsal faaliyetler ve balıkçılık faaliyetlerinin yaygın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, İsrail'deki sanayi kır-kent yerleşmesi ile karşılaştırılacak olursa Meunasah Mon yerleşmesinde ekonomik alanda sanayi faaliyetleri dışında tarımsal faaliyetlere ve balıkçılık faaliyetlerine de rastlanmaktadır. Literatür araştırmasında anlatıldığı üzere, Avrupa'daki kır-kent yerleşmelerinin geçim kaynağı tarımsal faaliyetler ve tarım dışı faaliyetlerdir (Satterthwaite, 2006).

Meunasah Mon yerleşmesindeki çeşitli faaliyetler yerleşmenin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını büyük oranda karşılamaktadır. Diğer taraftan da liman faaliyetleri ve balık

ihracatı, petrol ve çimento sanayisi faaliyetleri hem yerel hem bölgesel ekonomiye önemli katkılar sağlamaktadır.

Çizelge 4.8: Meunasah Mon yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2016	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	2671	2698	2769	0-10	11	10	% 21
Kadın	2619	2662	2681	11-20	10	9	% 19
Toplam	5290	5360	5450	21-30	11	10	% 21
				31-45	9	8	% 17
				46-60	7	6	% 13

Aceh Besar Bölgesi mekânsal stratejik planda Mesjid Raya ilçesi içerisinde yer almakta ve Meunasah Mon yerleşme alanı balıkçılık faaliyetlerinin baskın olduğu alanlarından biri olarak gösterilmektedir. Meunasah Mon yerleşmesindeki tarımsal faaliyetler sayesinde son yıllarda yaklaşık 667 ton tarım ürünü üretilmiştir. Aynı zamanda balıkçılık sektörüne katkı sağlanarak yüksek miktarda balık yetiştirilmiştir. Yerleşmede yaşayan yerel halk tarımsal faaliyetler ve balıkçılık faaliyetleri için kendi imkânlarını ve kooperatiften çıkan destekleri kullanmakta, fakat yerel halka yönetim tarafından yeterince destek verilmemektedir.

Çizelge 4.9: Meunasah Mon yerleşmenin tarımsal üretim miktarı

No	Tarım türü	Tarım alanı	Üretim
1.	Pirinç	84 hektar	511 ton
2.	Sebze, meyve, baharat	117 hektar	156 ton
3.	Balık ürünü	-	760 ton
4.	Hayvan (Büyükbaş)	-	5000 adet

Meunasah Mon yerleşmesinin önemli ekonomik faaliyetleri tarım dışı faaliyetlerden olan Malahayati limanında petrol ve çimento sanayisi gibi işletmelerdir. Bu sebeple sanayi faaliyetlerinin bir alanda tarım dışı faaliyetler ve istihdam imkânları sağlaması, eğitim seviyesinin artırılması, alanın ulaşım ağının geliştirilmesi, kentsel hizmetlerin artırılması gibi yerel ekonomik gelişmeye katkı sağlamaktadır (Douglas, 1998).

Ayrıca sanayi faaliyetleri, Meunasah Mon yerleşmesindeki yerel halkın tamamı tarafından hoş karşılanmamıştır. Sanayi faaliyetlerinin yarı özel yatırımcılara ait olması sebebiyle işgücünün kendi yakınları tarafından karşılanmasını tercih etmektedir. Yerel halka yeterince istihdam imkânı verilmemektedir. Alanda yapılan görüşmeler sonucunda bu ayrımcılığın ciddi bir sorun olduğu tespit edilmiştir. İstihdam hakkının öncelikle yerel halka verilmesi ve devletin yerel halkı desteklemesi önemle vurgulanmaktadır.

Çizelge 4.10: Meunasah Mon yerleşmenin istihdam büyüklüğü

No	İş Alanı	İstihdam Oranı
1.	Tarım Sektör (pirinç, balıkçılık)	% 30
4.	Ticari Sektör	% 20
5.	Hizmet Sektör	% 20
6.	Sanayi	% 30

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; Meunasah Mon kır-kent bölgesi önemli bir sanayi faaliyet alanına sahip olmasına rağmen, sanayi sektöründeki istihdam oranının düşük olduğu görülmektedir. Yapılan alan görüşmeleri neticesinde ağır araçların Banda Aceh kentine gidip gelmeleri sebebiyle bölgedeki ulaşım altyapılarına zarar verilmektedir. Altyapı düzenleme hizmetleri için yerel hükümetten ve sanayi kuruluşlarından yeterince destek alınmadığı yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Bu durumda alanda görsel kirliliğe sebep olmaktadır. Aslında sanayi faaliyetleri alanın bölgesel ekonomik gelişmesine ve yerel ekonominin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, sanayi faaliyetinden kaynaklanan sorunlara yerel hükümet ve sanayicilerin çözüm getirmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Hindistan'daki kır-kent yerleşmeleri ticari, idari, ulaşım, endüstriyel ya da dini bağlantı noktası olan alanlardır. Ayrıca perakende ve toptan satış pazarlama tesisleri, posta ve telgraf tesisleri, market, dispanser, sağlık hizmetlerinin yanı sıra veterinerlik hastanesi, kırsal meslek hizmetleri, lise ve toplum birlikleri geliştirme ofisleri gibi kullanım alanları bulunmaktadır (Kolhe ve Dhote, 2016).

Meunasah Mon yerleşmesinde yapılan görüşmeler neticesinde; yerleşmenin sağlık ocağı, eğitim, kamu, idari ve ticaret hizmeti gibi donatı alanlarına sahip olması sebebiyle bu yerleşmenin hinterlandına giren alanlara da hizmet ettiği görülmektedir. Fakat alanda eğitim altyapısının yetersiz olması ve yeterli düzeyde eğitilmiş elemanın bulunmaması önemli sorunlardan biri olarak ifade edilmektedir. Bölge ve çevresindeki kırsal alanda yaşayan gençlerin çoğu liseye kadar Meunasah Mon yerleşmesinde eğitim görmekte ve daha sonra üniversite eğitimi almak ve istihdam olanağı bulmak için Banda Aceh kentine gitmektedir. Sağlık hizmetleri konusunda sağlık ocağı, doğum evi ve aile hekimi gibi küçük ölçekte hizmetler sunulmaktadır, fakat ağır tedavi gerektiren hastalar için yeterli altyapı sistemi bulunmamaktadır. Yerleşmede perakende ticaret birimleri, küçük lokanta ve pazar alanları gibi ticari faaliyetler de bulunmaktadır. Bu tür ticari faaliyetler alandaki tarımsal

ürünlerin pazarlanması ve yerel halkın gelir elde etmesi için önem taşımaktadır. Yerleşmelerdeki tarım ürünlerine (balık, pirinç) talepler düşük seviyededir ve yerel ürünlerin satışı için ürünlerin Banda Aceh kentinde pazarlanması öngörülmektedirler. Aslında bu bölgedeki pazarın işlevselliğinin artırılması için Meunasah Mon'daki pazarın bölgesel balık pazarı olarak değerlendirilmesi yerel hükümetten istenmiştir. Bu şekilde kentte yaşayan insanların Meunasah Mon pazarına gelmeleri amaçlanmaktadır.

Hindistan'daki kır-kent alanlarında kent merkezine erişimi kolaylaştıran ulaşım araçlarından biri de toplu taşıma sistemleridir. Özel araç kullanımına alternatif olan toplu taşıma sistemlerinin fiyatlandırılması ile özel araç kullanımı azaltılabilmektedir (Ojha, 2018). Meunasah Mon yerleşmesinin genel olarak fiziksel altyapısı gelişmiş durumdadır ve alan kent merkeziyle çevredeki kırsal alanlara güçlü bir ulaşım ağıyla bağlanmıştır. Merkezden yerleşme alanına ve çevredeki kırsal alanlara erişim konusunda toplu taşıma sistemlerine henüz geçilmemiştir. Yerel halkın büyük bir kısmı ulaşım için özel araçlarını (motosiklet, araba) kullanmaktadır. Yerleşmedeki gençlerin eğitimlerinin liseden üniversiteye devam ettirilebilmesi bir sorun olarak görülmektedir. Bu sebeple yerel hükümetin Meunasah Mon kır-kent alanının sosyo-ekonomik gelişimi, eğitim seviyesinin ve ticaret sektörünün geliştirilmesi için yeni politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda üniversiteler için servis araçları kullanılmalı ve toplu taşıma ulaşım altyapısı geliştirilmelidir. Böylece genç nüfusun Banda Aceh kentinde üniversite eğitimine devam edebilmeleri sağlanmalıdır.

Son olarak Meunasah Mon yerleşmesindeki sanayi faaliyetlerinin alanın kent merkezi ile bağlantısını güçlendiren bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Bu yerleşme, çeşitli ekonomik faaliyetlere ve donatı alanlarına sahip olduğu için çevresindeki kırsal alanlara göre daha gelişmiş durumdadır. Bu tip yerleşim alanları literatürde de belirtildiği gibi kentsel faaliyetler açısından gelişmiş konumdadır ve kırsal niteliğe sahip alanlar kır-kent yerleşme alanı olarak sayılmaktadır.

4.3.2. Lampuuk yerleşme alanı

İspanya, Fransa, Hollanda, Macaristan, Finlandiya gibi Avrupa ülkelerindeki kır-kent alanları genellikle kent merkezine yakın, sahil bölgesinde ve turizm potansiyeli açısından ön plana çıkan niteliklere sahiptir (Overbeek ve Terluin, 2006).

Bu çalışma kapsamında Aceh Besar Bölgesi'nde bulunan, Aceh Besar Bölgesi'nin batısındaki Banda Aceh kenti ve Meulaboh kenti ile bağlanan aksların üzerinde ve Lhoknga ilçesinin içerisinde yer alan Lampuuk yerleşmesi önemli kır-kent niteliği göstermektedir. Bu yerleşme Hint Okyanusu ile çevrili ve geniş sahil alanlarına sahip olduğu için turizm konusunda bir çekim odağı konumundadır. Yerleşme son 10 yıldır yoğun bir turist hareketliliği ile karşı karşıyadır. Bu sebeple yerleşmenin fiziksel altyapısı her geçen gün gelişmektedir. Alan içinde turizme dayalı çok sayıda otel, hotel ve turizm ile ilgili ticari faaliyetler bulunması sebebiyle iş olanağı fazladır.

Çizelge 4.11: Lampuuk yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	2630	2832	0-10	11,5	10,5	22
Kadın	2284	2394	11-20	8	7,5	15,5
Toplam	4914	5226	21-30	10,5	10	20,5
			31-45	13,5	11,5	25
			46-60	5	5	10

Bu yerleşmenin nüfusu yaklaşık 5200 kişidir ve çoğunlukla genç dinamik nüfustan oluşmaktadır. Yerleşme alanı turizme dayalı bir alan olması sebebiyle ticari yatırımları çekmekte ve kültürel yapıya katkı sağlamaktadır. Lampuuk yerleşmesinin yaklaşık %97'si Müslüman, %2'si Hristiyan, %1'i Kongucu olması sebebiyle dini çeşitliliği olduğu kabul edilebilir. Hristiyan ve Kongucu oranı düşük olsa da, Endonezya'nın etnik ve dini coğrafyası açısından azımsanmayacak bir oran olduğu söylenebilir. Ayrıca alanda Aceh, Gayo, Çin ve yurtdışından gelen etnik turist grupları bulunmaktadır.

Sahilde bulunan yerleşim alanları genellikle kentliler için ikincil konut olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple sahil bölgesindeki alanlar hızlı bir nüfus artışı ile karşı karşıyadır (Overbeek, 2006). Dolayısıyla çalışma alanında fazla kalıcı göç bulunmamaktadır. Kentlerden ve diğer bölgelerden gelen göçler genellikle kısa vadeli kalan turistlerden oluşmaktadır. Alandaki konut talebi hakkı sadece önceden kalan sakinler ya da akrabaları yaşayan insanlara verilmiştir ve yabancılara (yurtdışından e diğer bölgelerden) herhangi bir konut talep hakkı verilmemiştir. Alan geniş ve kaliteli sahil şeridine sahip olduğu için turizm amaçlı talepler yüksektir. Turizm ve Balıkçılık Kurumu'ndan alınan verilere göre, 2017 yılında hem Aceh Besar Bölgesi'nden gelen turistler hem de bölge dışından gelen turistlerin sayısı yaklaşık 1 milyona ulaşmıştır. Gelen turistler çoğunlukla

Banda Aceh kentinden ve bölge genelinden gelmektedir. Bölgenin turizm istatistiklerine göre, Aceh Besar Bölgesi Aceh Eyaletindeki diğer bölgelere göre en fazla turist çekme potansiyeline sahiptir (Khairunsurya, 2018).

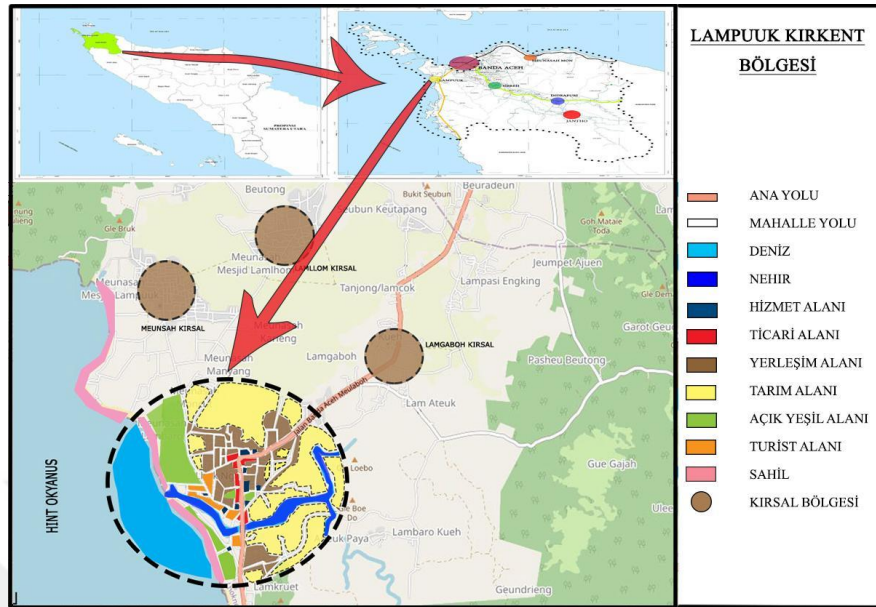
Alana bölgesel gelişme dinamikleri açısından bakıldığında, turizm potansiyeli yüksek olduğu için yerel ve bölgesel açılarından cazibe merkezi konumundadır. Bu durum, istihdam fırsatı olarak değerlendirilmekte ve turizm sektörü geliştirilerek bölgenin toplumsal ekonomisine katkı sağlanmaktadır. Dolayısıyla kır-kent alanında istihdam sağlanmasıyla birlikte, bölgenin ekonomisine önemli katkılar sağlanmaktadır.

Alanda yapılan görüşmeler neticesinde; turizm sektörü dışında Lampuuk Bölgesi verimli topraklara sahip olması sebebiyle tarımsal faaliyetler için de önemli potansiyele sahiptir. 2018 yılında Lampuuk Bölgesi'nde yaklaşık 100 hektar büyüklüğünde tarım arazisinde 350 ton pirinç üretildiği belirtilmiştir. Yerleşmenin tarımsal ihtiyacının %40'ını karşılamasına rağmen tarımsal faaliyetlerle ilgili hiçbir destek verilmemiştir. Yerel halk kendi imkânları ile ihtiyaçlarını karşılayacak kadar düşük oranda tarımsal faaliyetlerde bulunmaktadır. Yerel hükümet yeterli seviyede destek sağlarsa, tarımsal üretim miktarının bölgenin gelişimine ve gelir düzeyinin artmasına pozitif yönde etki edeceği açıktır. Dolayısıyla, bölgede yeterli desteğin verilmesi ve tarıma dayalı sanayi alanlarının kurulması önemli bir strateji olarak görülebilir. Bu desteğin sadece yerel alanın kalkınmasında değil, aynı zamanda bölgesel kalkınmaya da katkıda sunacağı bilinmelidir.

Çizelge 4.12: Lampuuk yerleşmenin tarımsal üretim miktarı

Tarım türü	Tarım alanı	Üretim
Pirinç	110 hektar	350 ton
Sebze, meyve, baharat	1200 hektar	570 ton
Hayvan (Büyükbaş)	-	400

Bu çerçevede, kamusal RGS (kırsal mal ve hizmet) arazilerin artırılması için yeterli mali kaynağın sağlanması gerekmektedir. Bu yönetim şekli tarımsal arazinin değerinin korunmasını ve yeni doğa alanlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Diğer açıdan, yönetimin tarımsal alana destekleriyle çiftçilerin gelirlerine katkı sağlanabilir ve aynı zamanda tarımsal faaliyetlerin sona ermesi önlenabilir (Overbeek ve Terluin, 2006).

Şekil 4.10: Lampuuk yerleşme alanı

Kır-kent alanlarının ekonomisindeki en önemli faktörlerden biri kooperatif birliğidir (Newman ve Applebaum, 1989). Lampuuk yerleşmesinin ve bulunduğu bölgenin ekonomisinin büyümesini sağlayan önemli bir iş birliğinin neticesi olarak görülen kooperatif birlikleri, yerel halka istihdam sağlanmasından üreticilere eğitim ve finans desteğine birçok konuda işletmelerin önünü açmak adına inisiyatiflerde bulunmaktadır. Kır-kent alanındaki halk tarımsal üretim işletmelerinde kooperatif yardımıyla istihdam olanaklarına kavuşarak ekonomik dirençlilik açısından da avantajlara sahip olmuştur. Bölgedeki halkın %25'i tarım, %25'i turizm, %20'si ticaret ve %30'u hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Turizm sektörü sayesinde yalnızca alanda yaşayan yerel halka değil, aynı zamanda çevre alanlara da istihdam olanağı sağlanmıştır. Bu olanaklar sayesinde Lampuuk yerleşme alanı diğer kırsal yerleşme alanlarına göre ön plana çıkmakta ve farklılaşmaktadır.

Çizelge 4.13: Lampuuk yerleşmenin istihdam oranı

No	İş Alanı	İstihdam Oranı
1.	Tarım Sektörü	%25
2.	Turizm Sektörü	%25
3.	Ticaret Sektörü	%20
4.	Hizmet Sektörü	%30

Meunasah Mon bölgesinde kooperatif binası

Köy Muhtar ile görüşme

Şekil 4.11: Lampuuk kooperatif binası

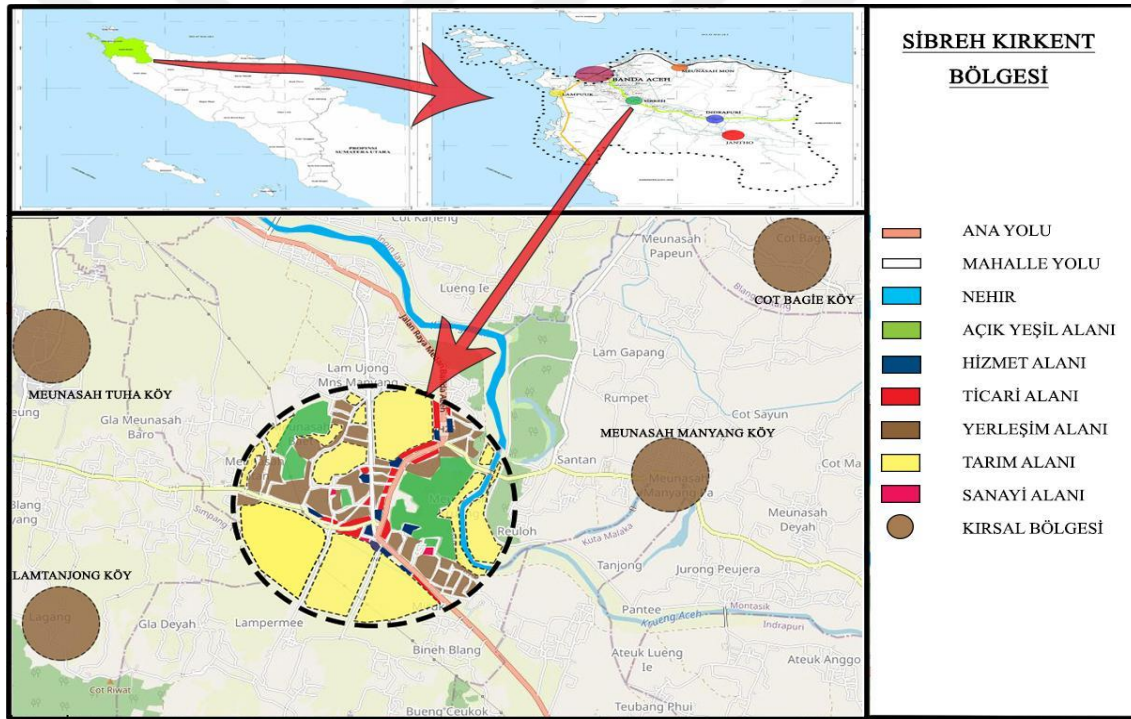
Bir önceki bölümde bahsedildiği gibi, kır-kent alanları yerele ve çevresindeki hinterland alanlarına hizmet verme konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Yapılan alan çalışması ve görüşmeler neticesinde; Lampuuk Bölgesi'ndeki sosyal faaliyetler sağlık hizmetleri, ticaret, eğitim, dini hizmetler, ticari faaliyetler ve endüstri faaliyetleri olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda sosyal faaliyetlerden olan agro-turizm, eko-turizm, rekreasyon ve yeşil alanlar da bulunmaktadır. Yerleşmenin hinterlandında bulunan alanlardan genellikle turizm sektöründe iş bulmak amacıyla insanlar gelmektedir. Ayrıca yerleşme Banda Aceh kentinden yaklaşık 16 km uzaklıkta bulunmasına rağmen henüz kent ve kır arasında yeterli ulaşım hizmeti (toplu taşıma) bulunmamaktadır. Günümüzde bu yerleşme alanları sağlık, eğitim ve ticari faaliyet ihtiyaçlarını Banda Aceh kentinden karşılamaktadır.

Son olarak, Lampuuk yerleşmedeki sahil turizmi faaliyetlerinin alanın diğer yerleşmeleri ve kent merkezi ile bağlantısını güçlendiren bir aktör olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında yerleşmedeki çeşitli ekonomik faaliyetler ve donatı alanlarının bulunması yerleşmenin çevresindeki hinterland alanına hizmet götürmesinde önemli bir role sahiptir. Bu tip yerleşim alanının literatür kısmında da bahsedildiği gibi kentsel faaliyetler ve turizm baskısına dayalı Avrupa'daki kır-kent alanları ile benzeştiği varsayılmaktadır.

4.3.3. Sibreh yerleşme alanı

Çalışma alanı olarak seçilen Sibreh yerleşmesi, Banda Aceh kenti ve Medan kentini birbirine bağlayan bölgesel koridorda bulunmakta, aynı zamanda Banda Aceh kentine yakın olması sebebiyle son 10 yılda yoğun bir nüfus artışı yaşamaktadır. Bu durumun

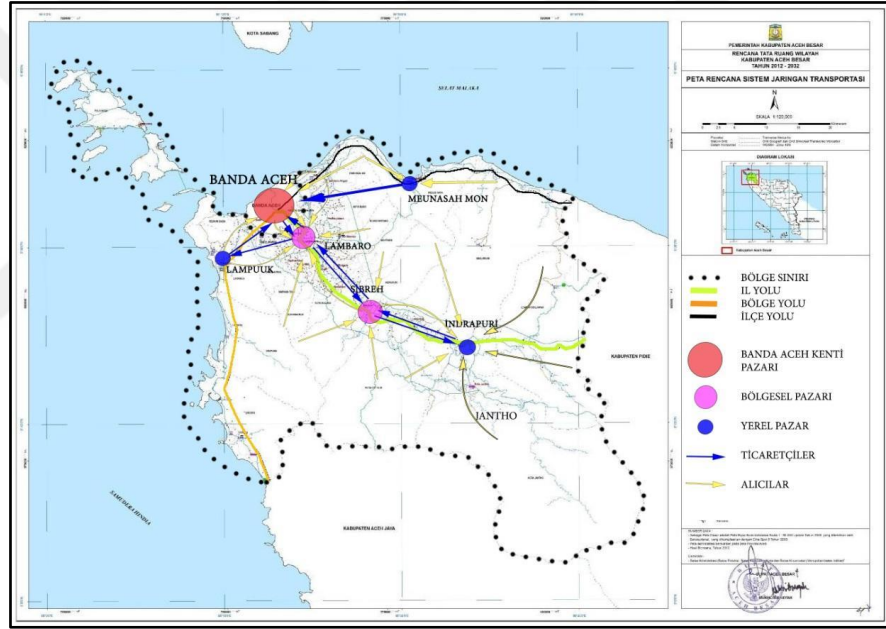
sebebi kentte yaşam koşullarının maliyetli olması sebebiyle kentlilerin kırsal alanda yaşamayı tercih etmesi olduğu söylenmektedir. Ayrıca alanın ticari faaliyetlerinin gelişmiş olması da bu durumun bir diğer nedenidir. Bu yerleşme tipi Avrupa'daki kır-kent yerleşme türünün birçok özelliğinin içermektedir. Bir önceki bölümde bahsedildiği gibi İspanya, Fransa, Hollanda, Macaristan, Finlandiya gibi Avrupa ülkelerindeki kır-kent alanları, genellikle metropolitan kentlerin yoğun baskısının sonucu oluşmaktadır. Bu yerleşme alanları genellikle kentliler tarafından konaklama amacıyla tercih edilmektedir. Bu sebeple kır-kent yerleşmelerinde hızlı bir büyüme gerçekleşmektedir (Overbeek ve Terluin, 2006).

Şekil 4.12: Sibreh yerleşme alanı

Çalışma alanı ile ilgili, Sibreh yerleşmesinin gelişmesine katkı sağlayan faktörler incelendiğinde; yerleşmede yer alan bölgesel pazarın önemli bir ticari faaliyet olduğu ifade edilmektedir. Bölgesel pazar alanı yalnızca tüketicilerin değil alıcıların ve satıcıların da bir araya geldiği bir merkez noktasıdır. Bölgede gelişen pazar faaliyetleri ve bağlantılarının bölgenin çevresindeki pazarlar ile entegrasyonunu sağladığı, pazar ağının büyümesini teşvik ettiği, tarımsal ürün değişimini genişlettiği, kırsal nüfus için temel mal ve hizmetlere daha kolay erişilmesini sağladığı vurgulanmıştır (Rondinelli, 1985).

Sibreh yerleşme alanı, Aceh Besar Bölgesi'nde ticari açıdan önemli bölgesel pazar faaliyetine sahip olduğu için bu durum yerel halkın ürettikleri tarım ürünlerinin pazarlanması açısından bir avantajdır. Yerel halk bu bölgesel pazar sayesinde artık Banda Aceh kentine gitmelerine gerek kalmadığını ifade etmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde, alanın bölgesel pazar faaliyetlerine çok önemli katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Bu bölgesel pazar alanıyla ilgili; tarımsal ürünlerin çeşitlendirilmesi ve kalitenin yükseltilmesi, pazarın işlevselliğinin artırılması için ürünlerin ucuz olması, tekstil ürünlerinin genişletilmesi ve alanda park alanlarının tekrar tasarlanmasının gerekli olduğu yerel halk tarafından vurgulanmaktadır.

Şekil 4.13: Aceh Besar Bölgesi pazar akışları

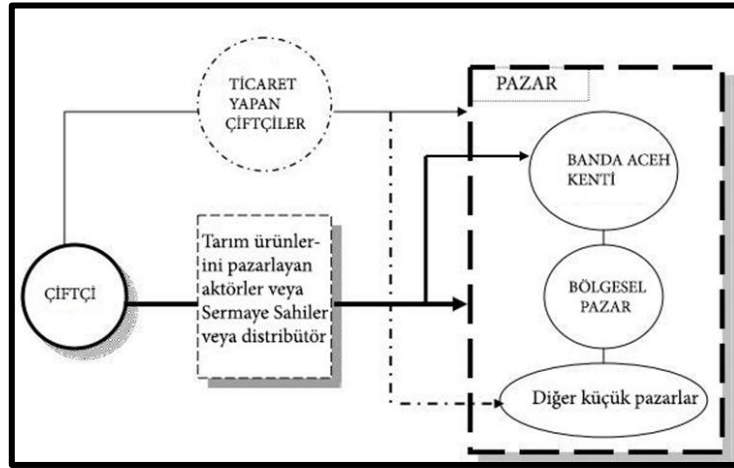
Alanın ticaret akışı incelendiğinde, insanların günlük tüketim ihtiyaçlarını (gıda ürünü) karşılamak için yaklaşık olarak %30-%70'inin köylerdeki Sibreh pazarını tercih ettiği, çok az sayıda insanın bazı ürünler için Banda Aceh kentine gittikleri görülmektedir. Genellikle hafta sonlarında yerleşmenin ticari faaliyetlerinden faydalanmak için kentli müşterilerin yerleşmeye geldiği ifade edilmiştir. Bu durum sayesinde Aceh Besar bölgesindeki ticari faaliyetlerin büyük/küçük bölgelere hizmet verilmesinde önemli bir katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca Banda Aceh kenti ana pazar ile güçlü bir bağlantıya sahip olduğu için bölgedeki tarımsal ürünlerin dağıtımını ve akışları bölgesel kapsamda kolayca sağlanmaktadır. Sibreh yerleşmesindeki bölgesel pazarın etkisiyle, yerel halkın

kendi tarım ürünlerini pazarlaması kolaylaşmakta, yerleşme diğer yerleşmelere göre tarım ürünlerinin değerinin ve akışının arttığı, halkın gelirinin arttığı bir alan olmaktadır.

Şekil 4.14: Meunasah Mon ve Sibreh yerleşmesindeki pazar alanı

Sibreh yerleşmesindeki geleneksel pazar, çevresindeki hinterlandın ihtiyaçlarının karşılamasını kolaylaştırmakta ve hinterland alanlarında küçük pazarlar kurulmasına da sebep olmaktadır. Pazarda bulunan ürünlerin uygun fiyatlı ve taze olması, aynı zamanda kır ve kentten kolayca erişilebilmesi insanların burayı tercih etmesindeki en önemli etkenlerdendir. Bu durum Aceh Besar bölgesel tarım ürünlerinin tedarik zincirinin kısalmasına neden olmaktadır. Böylece tarım ürünlerinin değeri artmakta ve bu durum da çiftçilerin gelir düzeyini arttırmaktadır.

Şekil 4.15: Sibreh alanında pazarlama şeması

Sibreh yerleşmesindeki ticari faaliyetler ile Aceh Besar Bölgesi'nin küçük bölgelere ürün akış bağlantılarını güçlendirmekte, Banda Aceh kentindeki ana pazarlara insan akışını azaltmaktadır. Böylece kentin hareket yoğunluğunun azalmasına katkı sağlanmaktadır.

Kavramsal şemada bahsedildiği üzere, Avrupa'daki kır-kent yerleşmelerinde tarım dışı ekonomik faaliyet ve tarımsal faaliyetler bir arada yapılmaktadır. Sibreh yerleşmesi bu yönüyle Avrupa'daki kır-kent alanlarına benzemekte ve hem tarım dışı faaliyetlerin hem de tarım faaliyetlerinin yapıldığı bir bölge konumundadır. Yerleşmede yer alan 240 hektar büyüklüğündeki tarım arazisinde yaklaşık olarak 1700 ton pirinç ve 120 ton fıstık üretilmektedir. Tarımsal faaliyetler dışında balık yetiştiriciliğinin yapıldığı da belirtilmiştir. Yerleşmede tarım sektörünün baskın olması sebebiyle alanın tarımsal ihtiyaçlarının yeterince karşılandığı ifade edilmektedir. Ayrıca alanın tarımsal ürünlerinin fazla olması sebebiyle yerleşmeye yakın olan Banda Aceh kentinin de tarım ihtiyacı desteklenmektedir. Fakat günümüzde yerleşmedeki tarımsal faaliyetlere verilen desteğin yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Genel olarak yerel halk kendi sermayesini kullanmakta ve kooperatif birliğinden faydalanmaktadır.

Çizelge 4.14: Sibreh yerleşmenin tarım alanları büyüklüğü ve üretim miktarı

Tarım türü	Tarım alanı	Üretim
Pirinç	180 hektar	1728 ton
Kuru Tarım	60 hektar	120 ton
Hayvan (büyükbaş)	-	500

Kır-kent yerleşme alanında tarım faaliyetinden başka ekonomik faaliyetler de (atölye, el sanatı, danışmanlık ajanslar vb.) bulunmaktadır (Busk, vd., 2009). Sibreh yerleşmesinde yapılan görüşmelerde; tarımsal üretim faaliyetleri dışında kadınların tekstil/dikiş alanında belli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Fakat bu konu ile ilgili herhangi bir maddi destek sağlanmamakta ve el sanatlarına yönelik çalışmalar yapılmamaktadır. Bu bölgedeki tekstil faaliyetleri ve el yapımı üretime dayalı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine katkı sağlanması gerekmektedir. Bu mevcut potansiyel sayesinde yerleşmenin bölgesel kapsamda kaliteli üretimin gerçekleştirilmesi, rekabet gücünün arttırılması ve dış pazarlara açılması olanağı bulunmaktadır.

Çizelge 4.15: Sibreh yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2016	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	2865	2991	3074	0-10	10	10,5	%21,5
Kadın	2740	2880	2975	11-20	10,5	9	%19,5
Toplam	5605	5871	6049	21-30	9,5	9	%18,5
				31-45	10,5	10	%20,5
				46 - 60	7,5	7,5	%15

Köylerden alınan verilere göre, Sibreh yerleşmesinin 2017 yılı nüfusu yaklaşık olarak 6049 kişidir. Yerleşme genellikle genç dinamik nüfustan oluşmaktadır. Yerel halk genellikle tarım ve ticaret ile geçimini sağlamaktadır. Ayrıca çoğu yerel halk Banda Aceh kentinde kamu hizmet sektöründe memur olarak çalışmaktadır. Yerleşmede çok önemli dini eğitim kurumları bulunmaktadır. Aceh Besar Bölgesi'ndeki çoğu genç nüfus İslam dini eğitimi için bu yerleşmeyi tercih etmektedir. Bu durum yerleşmenin eğitim sektöründe baskın olduğunu göstermektedir.

Sibreh yerleşmesi Banda Aceh kentine yakın olduğu için *commuting activity* (kırdan kente gidip gelme faaliyeti) yaygındır. Bu aktiviteyi genellikle kent merkezinde devlet memuru olarak çalışan insanlar gerçekleştirmektedir. Ayrıca Sibreh yerleşmesinde konut fiyatlarının uygun olması sebebiyle son beş yılda kente gelen insanların sayısı zamanla artmaya başlamıştır. Ayrıca, diğer bölgelerdeki kırsal alan sakinlerinin de yerleşmeye gelmeye başladığı görülmektedir. Bu durum göstermektedir ki yerleşmeye sadece Banda Aceh kentinden değil gelişmeyen kırsal alanlardan da göç hareketleri olmaktadır.

Çizelge 4.16: Sibreh yerleşmenin istihdam oranı

No	İş Alanı	İstihdam Oranı
1.	Tarım Sektörü	%30
2.	Ticaret Sektörü	%25
3.	Sanayi Sektörü	%10
4.	Hizmet Sektörü	%35

Alanın en önemli sosyal ekonomik aktivitesi kooperatif birliğidir. Kooperatif birliği yerel sakinlerin iş birliğiyle kurulmuştur ve bölgedeki halkların sermaye merkezi olarak bilinmektedir. Kooperatif birliğinin amacı, kendi üyelerinin ve çevresindeki toplumun yaşam standardını ve ekonomisini iyileştirmektir (Mulyadi, 2007). Alanın yerel ekonomik gelişimi kendi imkânlarıyla (iş birliği) gelişmektedir. Alandaki tarım işletmelerinde kullanılan ve iş yükünü azaltan makineler (toprak kazma makineleri, pirinç öğütme ve kesme makinelerine) kooperatif birliğine aittir. Bu makinelerin tarımsal faaliyetlere önemli katkılar sağladığı söylenmektedir.

Hindistan'da bulunan kır-kent alanlarında genellikle banka, okul, hastane, perakende, pazar alanı gibi kentsel faaliyetler de bulunmaktadır (Kolhe ve Dhote, 2016). Sibreh yerleşmesinde banka, restoran, okul, sağlık merkezi, spor alanı, dini tesis, ticari alan

ve kooperatif gibi kentsel faaliyetler bulunmaktadır. Bu sayede hem yerel halka hem çevredeki kırsal alanlara yeterince sosyal ve ekonomik hizmet verilebilmektedir. Bölgedeki diğer ekonomik faaliyetler ise ahşap işlemeciliği, metal, seramik ve gıda işletmeleri gibi küçük işletmelerdir.

Yerel halk eğitim ve sağlık hizmetine erişebilmek için Banda Aceh kentine gitmeye ihtiyaç duymamaktadır. Sadece üniversite eğitimi ve ağır hastalıkların tedavisi için Banda Aceh kentinden faydalanmaktadırlar. Sibreh yerleşmesinin fiziksel altyapısı iyi seviyededir. Bölge önemli akslar üzerinde bulunduğu için Banda Aceh kentine ulaşım bağlantısı güçlüdür fakat toplu taşıma sistemi yeterli seviyede gelişmemiştir. Yerel halk bireysel araç kullanımını tercih etmektedir. Yerleşmedeki çoğu yerel halk kendi özel araçlarına sahiptir ve günlük aktivitelerinde bu araçlarını (motosiklet) kullanmaktadırlar. Sibreh yerleşmesi sahip olduğu yoğun ticari faaliyetler, konut alanlarının fazla olması ve hizmet tesislerinin yeterliliği sebebiyle çevresindeki kırsal alanlara göre daha gelişmiş konumdadır.

4.3.4. Indrapuri yerleşme alanı

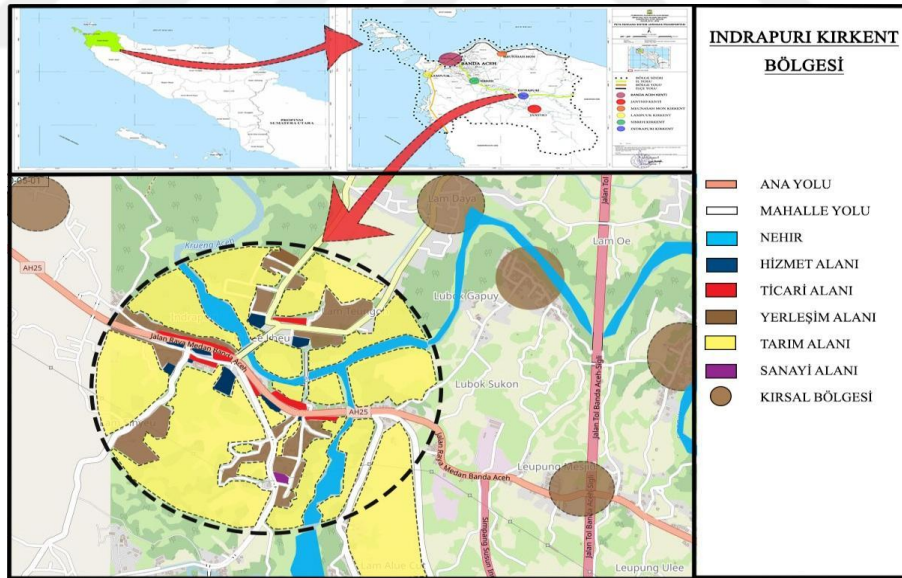
Indrapuri yerleşmesi Aceh Besar Bölgesi'nin ortasında, Banda Aceh kent merkezine yaklaşık 26 km uzaklıkta ve Banda Aceh-Medan kentleri arasındaki yol güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Yerleşmede hastane bulunması ve önemli akslar üzerinde yer alması sebebiyle alanda ekonomik ve insan hareketliliği oldukça yoğun düzeydedir. Indrapuri yerleşmesinin nüfusu yaklaşık 4.885 kişidir ve nüfus genellikle orta yaş grubundaki insanlardan oluşmaktadır. Yerleşme Gayo, Aceh ve Jawa etnik gruplarından oluşan, İslam dininin yoğun olarak yaşandığı, çok kültürlü bir yapıya sahiptir. Yerleşmenin geneli lise eğitimi görmekte ayrıca genç dinamik nüfusun çoğu üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Lise mezunu olan kişilerin çoğu lise eğitiminden sonra tarım sektöründe istihdam edilmektedir.

Çizelge 4.17: Indrapuri yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2016	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	2552	2590	2655	0-10	9	9	18
Kadın	2133	2195	2230	11-20	10	9,5	19,5
Toplam	4685	4785	4885	21-30	11	10,5	21,5
				31-45	9,5	9	18,5
				46-60	7	7	14

Fransa ve Hollanda gibi ülkelerdeki kır-kent alanları genellikle kentsel baskı altında kalan yerleşmelerdir. Alanlarda yoğun kentsel baskı olmasına rağmen tarımsal faaliyetler ve doğal geleneksel yöntemler hâkimiyetinin sürdürdüğü bilinmektedir. Bunun temel sebebi ise, ülkelerin arazi kullanım politikalarında güçlü bir şekilde tarım arazilerini korumaya önem vermeleridir (Overbeek ve Terluine, 2006).

Indrapuri yerleşmesinde tarımsal faaliyetler yoğun olarak yapılmaktadır. Aceh Besar bulunduğu bölgesel tarımsal ekonomik gelişme bağlamında ikinci sırada yer almaktadır. Bölgenin ve Banda Aceh kentinin tarım ihtiyaçlarının çoğu bu yerleşmeden sağlanmaktadır. Tarım arazilerinin korunması noktasında herhangi bir politika ve yasa henüz gelişmemiştir. Genel olarak yerleşim alanları verimli tarım arazileri üzerinde kurulmuştur. Indrapuri kır-kent alanı, Aceh Besar bölgesi stratejik gelişme planlarında tarım üretim bölgesi olarak seçilmiştir. Aceh Besar'ın toplam sulu tarım (pirinç) üretiminin %15'i Indrapuri ilçesinden gelmektedir ve yaklaşık 44.106 ton pirinç üretilmiştir (ABBKK, 2014).

Şekil 4.16: Indrapuri yerleşme alanı

Indrapuri yerleşmesinin çoğu tarım arazilerden oluşmaktadır. Çevresindeki yerleşmelere göre tarım üretim faaliyetleri konusunda daha gelişmiş durumdadır. Alanda yapılan görüşmelerin sonuçlarına göre; yerleşmedeki tarımsal faaliyetlerin bölge yönetimi tarafından sağlanan tarımsal işleme makineleri ile desteklendiği tespit edilmiştir. Günümüze kadar tarımsal faaliyetlerde herhangi bir sorunla karşılaşmadığı ifade

edilmiştir. Ayrıca bölgede tarımsal üretim imalathaneleri henüz gelişmemiştir. Bu sebeple, yerleşmede üretilen çoğu tarımsal ürün kent merkezinde işlenmektedir. Alanda yaşayan yerel halk tarımsal faaliyetler için genel olarak kendi sermayelerini kullanmış veya kooperatif birliğinden faydalanmıştır. Yerleşmedeki tek tarım üretim imalathanesi de tarım üretim ürünlerinin işlenmesinde yetersiz kalmaktadır. Yerleşmede bulunan tarımsal ürünlerin çoğu hammaddedir ve işlenmeleri için büyük kentlere gönderilmektedir. Bu sebeple yerel halk tarım ürünlerden yeterince gelir kazanmamaktadır. Tarım ürünlerinin imalatının geliştirilmesi halkın isteklerinden biridir. Yerel halk imalathanelerin tarımsal faaliyeti kolaylaştıracağını ve gelirlerini arttıracığını düşünmektedir.

Köylerden alınan verilere göre, 2017 yılında Indrapuri yerleşmesinde 236 hektar tarım alanında yaklaşık 7 bin ton pirinç ve 500 ton fıstık üretilmiştir. Yerleşmede tarımsal faaliyetler dışında büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Hollanda ve Fransa'daki kır-kent yerleşmelerinde güçlü tarım politikaları uygulanmakta, yerel hükümet tarım arazilerine ve doğaya destek olmaktadır (Overbeek, Terluine, 2006).

Çizelge 4.18: Indrapuri yerleşmenin tarımsal üretim yapısı

Tarım türü	Tarım alanı	Üretim
Pirinç	176 hektar	7321 ton
Kuru Tarım	60 hektar	500
Hayvan (Büyükbaş)	-	1500

Şekil 4.17: Pirinç tarlası ve küçük ölçekli gıda işletmesi

Indrapuri yerleşmesi güçlü bir iş birliğine sahiptir ve tarımsal faaliyetlerin devam ettirilmesi için yerel halk tarafından kooperatifler kurulmuştur. Yerleşmede bulunan nehir ve akarsular tarımsal faaliyetlere önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sayede su kanalları gibi tarımsal altyapı inşa edilmesine gerek kalmamıştır.

Newman ve Applebaum'a (1989) göre, kır-kent alanlar farklı ekonomik aktörlerin yoğun iş birliği yaptığı alanlardır. Indrapuri yerleşmesinde sosyal sermaye unsuru ve sosyal iş birliğin yerleşmenin gelişmesine etki ettiği tespit edilmiştir. Yerleşmede kadınlar genel olarak beceriye dayalı hamur işleri (pasta, kek, vb.) üretim faaliyetleriyle meşgul olmaktadır. Kadınların bu faaliyetleri yerel hükümet tarafından krediler ile desteklenmektedir. Hükümetten alınan bu destekler işsizlik oranının azalmasına katkı sağlamaktadır.

Alanın sosyal aktiviteleri incelendiğinde, Indrapuri yerleşmesinde tarım arazilerinin hâkim olması sebebiyle halkın zamanını tarımsal faaliyetler ile geçirdiği görülmektedir. Bunun dışında halk ticaret ve hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu yerleşme güçlü bir iş birliğine sahiptir. Yerleşmenin ekonomik gelişmesini arttıran tarım dışı faktörler ise kooperatifçilik ve pazar faaliyetleridir. Kooperatif, yerleşmedeki halk tarafından kurulmuştur ve yerel topluma sermaye sağlayan bir merkez konumundadır. Yerleşmede bulunan pazar alanları yerleşmenin ve çevresindeki alanların önemli alışveriş noktasıdır. Yerleşmedeki ticari faaliyet işlevleri Sibreh yerleşmesindeki ticari faaliyetler kadar gelişmemiştir. Yerleşme üretilen tarımsal ürün fazlalığı sebebiyle bulunduğu bölgede önemli bir aktör konumundadır.

Çizelge 4.19: Indrapuri yerleşmenin istihdam oranı

İş Alanı	İstihdam Oranı
Tarım Sektörü	%40
Ticaret Sektörü	%20
Sanayi Sektörü	%5
Hizmet Sektörü	%35

Litvanya'da yapılan kır-kent çalışmasına göre, kır-kent alanlarının kültürel mirasa sahip olması turizm sektörüne katkı sağlamaktadır. Bu yapıların yerel ve bölgesel turizmde bir potansiyeli olduğunu söylenmektedir (Grazuleviciute-Vileniske ve Vitkuviene, 2012).

Indrapuri yerleşmesindeki yoğun tarımsal faaliyetlerin dışındaki potansiyeller incelendiğinde, Indrapuri yerleşmesinde Aceh geleneksel mimari unsurları bulunmaktadır. Yerleşmenin en önemli dini tesis (cami) binası eski zamanlardan günümüze kalan bir yapıdır. Bu duruma bakıldığında, aslında yerleşmenin tarım alanı dışında kültür turizmi potansiyeline de sahip olduğu tespit edilmiştir. Yerel hükümetin bu yerleşmenin özgün yapılarını koruması ve kültür turizmi açısından adımlar atması gerekmektedir. Böylece

kentten ve diğer bölgelerden gelen insanların alana gelmesi sağlanabilir. Yerleşmenin etrafında yoğun bir orman alanı bulunması sebebiyle her yıl kamp gibi açık hava etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu etkinliklerin katılımcıları genel olarak kentlilerden oluşmaktadır.

Hastane, ticari tesis, tarımsal ürün işletmesi, eğitim tesisi gibi sosyal hizmet tesisleri yerleşmenin hareketliliğini arttıran faktörlerdir. Bu olanaklar genellikle çevredeki kırsal alanların ve hinterlandının sosyal hizmetlerden faydalanması için kullanılmaktadır. Indrapuri yerleşmesi çevresindeki kırsal alanlar için hizmet merkezi olarak bilinmektedir. Indrapuri yerleşmesinin diğer kırsal alanlar ile bağlantısı güçlüdür. Yerleşmede temiz su, elektrik, ulaşım gibi fiziksel altyapı hizmetleri iyi seviyededir. Indrapuri yerleşmesi ana akslar üzerinde bulunduğu için kent merkeziyle bağlantısı güçlüdür. Banda Aceh kentiyle arasında minibüs ve otobüs gibi ulaşım hizmetleri bulunmaktadır. Bu ulaşım hizmetleri sadece ana yol ağında hizmet vermektedir ve bu sebeple yerel halk daha çok kendi araçlarını kullanmayı tercih etmektedir.

Sonuç olarak, Aceh Besar bölgesinin ortasında yer alması, tarımsal faaliyetlerin baskın olması, yeterli sosyal hizmet tesislerin bulunması, çeşitli tarım dışı ekonomik faaliyetlerin (ticaret, kooperatif) olması, kültür turizmi potansiyeline sahip olması yerleşmenin diğer kırsal alanlara göre daha fazla geliştiğini ve hinterland alanlara hizmet sağladığını göstermektedir. Bu konuyla ilgili yapılan literatür çalışmasına göre, kır-kent yerleşmelerinde sosyal hizmet tesis alanlarının sosyal durumunu etkileyen bir faktör olduğu ve tarım dışı faaliyetlerin (turizm, ticaret, kooperatif) alanların ekonomisine katkı sağlayan bir aktör olduğu görülmektedir (Ojha, 2018). Yapılan çalışma kapsamında konuya ilişkin literatüre dayanarak Indrapuri yerleşmesinin kır-kent niteliğine sahip olduğu tespit edilmiştir.

4.3.5. Montasik yerleşme alanı

Kır-kent alanı yerleşme sistemi içerisinde kendi kendine yeten topluluk (*self sufficiency communities*) özelliği ile ekonomik gelişme stratejileri açısından önemli roller üstlenebilmektedir. Kır-kent alanları kent merkezine yakın bir konumda bulunursa, yerleşmenin kendine yeterlilik seviyesinin yüksek olması beklenir. Kır-kent alanlarında bağımsız topluluklar, alanın temel istihdam yaratma ve genişletmesi, hizmetlerin sağlanması, işe gidip gelme ihtiyacını azaltması ve çeşitli ekonomik faaliyetler yaratması

gibi çok işlevli yapıya sahiptir. Böylece alanın sosyo-ekonomik dayanıklılığının artmasına ve değişkenlerini stabilize etmeye katkı sağlamaktadır. Buna ek olarak, bu topluluklar tamamlayıcı işlevlerin çokluğuyla tanımlanabilir. Tamamlayıcı işlevlerin çokluğu (konut, kültürel, rekreasyonel, ticari, üretken, tarım vb.) yerleşmenin yaşam kalitesine, kendi kendine yeterliliğine ve kır-kent alanlarının kentiyle bağlantılarına katkıda bulunacaktır (Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014).

Örnek çalışma alanıyla ilgili, Aceh Besar Bölgesinin merkezinde bulunan Montasik ilçesi içerisinde yer alan Montasik yerleşmesi, Banda Aceh kent merkezinden yaklaşık 19 km uzaklıkta olup ana ulaşım ağının iç kısımlarında bulunmaktadır. Montasik kır-kent alanı, ulaşım ağına göre iç kesimlerde bulunduğu için kent merkezi ile bağlantısı zayıftır ve yerleşmenin kendine yeterlilik seviyesi düşüktür. Dolayısıyla literatür araştırmasında bahsedildiği üzere bir yerleşme alanının kent merkezi ile ilişkisi zayıf veya uzak ise yerleşmenin ekonomisini geliştirmek adına yüksek seviyede olmasını gerekmektedir. Bu yerleşmede yaklaşık 4400 kişi bulunmakta, nüfusu genç ve dinamikdir. Yerleşmede genel olarak İslam kültürü hakimdir ve dini eğitime verilen önem oldukça önemli seviyededir.

Çizelge 4.20: Montasik yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2016	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	2158	2202	2259	0-10	11	10	% 21
Kadın	2082	2117	2149	11-20	11	10	% 21
				21-30	13	11	% 24
Toplam	4230	4319	4408	31- 45	10	8	% 18
				46- 60+	9	7	% 16

Literatür kapsamında bahsedildiği üzere, kır-kent alanlarının en önemli yönleri yerleşik peyzaj (kentsel doku çevresi, banliyö yerleşimleri ve yol ağı dahil) ve doğal alanları, yeşil rekreasyon ve tarım alanı gibi açık peyzajdır (Zaleskienė, Kamičaitytė-Virbašienė ve Graluževičiūtė-Vileniškė, 2013).

Montasik yerleşmesi geniş bir tarım arazisine ve orman alanına sahiptir. Genellikle yerel halklar tarım faaliyetleriyle uğraşmaktadır. Bununla ilgili Aceh Besar mekânsal stratejik planına göre Montasik ilçesi, tarım bölgesi olarak ifade edilmiştir. 2017 yılında ilçe bütününde 51.430 ton tarım ürünü üretilmiştir. Bu rakam Aceh Besar bölgesinin en yüksek tarım üretimi olarak bildirilmiştir (ABBKK, 2014). Montasik yerleşmesi kırsalının

özelliği gibi yüksek bir sosyal iş birliğini (yardımlaşma) taşımaktadır. Bu iş birliği tarım faaliyetlerinde çok önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Ayrıca tarımsal faaliyetler ile ilgili yerel hükümet tarafından destekler yeterince verilmemektedir. Yerleşme buna rağmen, yaklaşık 9000 ton tarım ürünü üretebilmiştir. Dolayısıyla bu üretim rakamı yüksek sayılabilecek bir rakam olduğunu tespit edilmiştir. Bu yerleşmede yoğun tarım üretiminin varlığıyla, Banda Aceh kentinin tarım ihtiyaçlarının karşılamasına yardım sağlamaktadır. Ayrıca, yerleşmede daha çok doğal ve orman alanlarıyla çevrildiği için kentsel doku çevresi varlığına sahip olmadığını tespit edilmiştir.

Çizelge 4.21: Montasik yerleşmenin tarımsal üretimi

Tarım türü	Tarım alanı	Yıllık Üretim
Pirinç	175 hektar	8856 ton
Kuru Tarım	25 hektar	400 ton
Hayvan (Büyükbaş)	-	500 adet

Literatür araştırması bölümünde bahsedildiği üzere, kır-kent yerleşmelerinin sosyo-ekonomik yapısını geliştiren temel sektörler tarım dışı faaliyetlerdir. Bununla ilgili Montasik yerleşimi Aceh Besar'ın iç bölgesinde ve Banda Aceh kentinden uzak bulunduğunu ve yetersiz ulaşım altyapısına sahip olduğu için kentsel faaliyet hizmetinden faydalanması oldukça güç ve tarım dışı istihdam konusunda çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır. Yerleşmede çevresindeki ve yerel halkın günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla küçük bir pazar kurulmuştur, fakat pazarın işlevselliği yerel halka yeterince hizmet veremediği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, yerel halk kentsel faaliyetler amacıyla en yakın olan Sibreh yerleşim veya Banda Aceh kentinden hizmet almak zorunda kalmıştır.

Genel olarak yerleşmede halkının çoğunluğu tarımsal faaliyetlerle ilgilendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra bölge kapsamında veya kent merkezinde hizmet sektöründe ve kamu kurumlarında istihdam edilen kişilere rastlamak mümkündür. Dolayısıyla bu durum, tarım dışı faaliyetlerin eksikliğiyle yerleşmenin genç dinamik nüfuslarının kent merkezine gitmesinin ana sebebidir. Gençlerin çiftçi olmaktansa kentte işsiz kalmayı tercih ettikleri ifade edilmiştir.

Çizelge 4.22: Montasik yerleşmenin istihdam büyüklüğü

İş Alanı	İstihdam Oranı
Tarım Sektörü	%50
Ticaret Sektörü	%10
Hizmet Sektörü	%40

Montasik yerleşmesinde, tarım alanları ve doğal güzelliklere sahip peyzaj alanlarında agro-turizm ve çeşitli sosyal aktivitelerin gerçekleştirileceği olanakların olduğu belirtilmelidir. Her yıl hasat zamanında yerel hükümet agro-turizm festivali düzenlemektedir. Aslında, bu aktivite yerleşmede tarım sektörünün çeşitliliğini ve niteliklerini ortaya koymak adına yapılan faaliyet olarak görülmelidir. Bu yaklaşım, dışardan yatırımların bölgeye çekilmesinin stratejik bir yolu olarak sayılmaktadır.

Literatür araştırmasına göre, kır-kent alanlarında genellikle kırsal özellikler (tarım, yeşil alan, rekreasyon) ve kentsel faaliyetler (banka, okul, hastane, perakende, pazar alanı, vb.) bir arada bulunduğu yerlerdir (Zaleskienė, 2014; Kolhe ve Dhote, 2016). Bununla ilgili Montasik yerleşmesinin konumu iç bölgede bulunduğu için Banda Aceh kent merkezine erişilebilirliğinin düzeyi oldukça düşüktür. Böylece yerleşmenin hizmet sektörü henüz gelişmemiştir. Yerleşmede tamamen kırsal nitelikte kültürel faaliyetler (tarımsal, hayvancılık), yoğun yeşil alanlar, geniş geliştirme köyü gibi özelliklere sahiptir. Sadece birkaç eğitim, küçük çapta ticari ve dini vb. tesisler bulunmaktadır. Yerleşmenin diğer kırsal yerleşmeleri ile ulaşım bağlantısı güçlüdür. Genel olarak temiz su, elektrik ve yol gibi altyapı durumları iyi seviyededir. Diğer kırsal alanlardan sadece konut ve nüfus yoğunluğu gibi özellikleri ile farklılaştığı bildirmiştir.

4.3.6. Kajhu yerleşme alanı

Çin'in Shenzhen şehrinde yapılan kır-kent çalışmasında, kent merkezine yakın bölgelerde yer alan kır-kent alanlarının kentsel yayılma sonucunda kullanılan tarım arazileriyle ortaya çıkmaktadır denilmektedir. Bu alanlar, kendine has farklı bir mekânsal özgünlüğe ve sosyal yapıya sahiptir. Ayrıca resmi olarak kentsel gelişme ve planlama alanının içine girmesi nedeniyle, bu alan kentsel işlevler ve yaşam tarzları için tasarlanmaktadır. Kentleşme sürecinde, bu alanlar uygun fiyatlı ve erişilebilir konut hizmet faaliyetleri gibi hizmetler sunmaktadır. Bu hizmet faaliyetiyle kırdan ve kentten bu alana göç hareketlerini çekmektedir (Pu Hao, 2011).

Aceh Besar Bölgesinin kuzeyinde Baitussalam ilçesinin içerisinde yer alan Kajhu yerleşmesi, Banda Aceh kent merkezinden yaklaşık 9 km uzaklıkta olup son 10 yılda alana yoğun kırdan ve kentten göç hareketliliği söz konusudur. Dolayısıyla Kajhu yerleşmesinin sahip olduğu nitelikler Çin'deki ortaya çıkan kır-kent alanı tipolojisi ile güçlü benzerliklere sahip olduğu ifade edilebilir.

Bu yerleşme bölgede uygun fiyatlı konut sunmakta ve aynı zamanda kent merkezine yakın olduğu için erişilebilirlik düzeyi oldukça gelişmiş durumdadır. Dolayısıyla kentliler tarafından konut hizmetinden faydalanmak için yoğun talep görmektedir. Buna ek olarak, yerleşmede yeni inşa edilen otoyol projesinin gerçekleşmesi durumunda, bu alan yeni fırsatlara (istihdam olanağı) kapı aralayacağı düşünülmektedir, kırsal sakinler tarafından da yoğun bir göç baskısı altındadır. Ayrıca bu yerleşme Shenzen şehrindeki gibi kentin gelişme alanının içine girmemiştir. Bunun nedeni ise, Kajhu yerleşmesi ve Banda Aceh kenti ile ayrı bir idari yapıya sahip olduğundan kaynaklanmaktadır.

Alan çalışması ve derinlemesine görüşmeler neticesinde, Kajhu yerleşmesinin demografik yapısı çoğunlukla genç dinamik nüfustan oluşmakta ve yaklaşık 10.779 kişilik nüfusa sahiptir. Yerleşme Acehli, Gayolu, Jawalı ve Çinli gibi çok çeşitli etnik gruplardan oluşmaktadır. Dini çeşitlilik açısından nüfusun yaklaşık %95'i müslüman ve %5'i ise gayrimüslimlerden oluşmaktadır. Yerleşmede genç nüfusun büyük çoğunluğu üniversite mezunlarıdır.

Merkeze ve üniversiteye yakın olması sebebiyle projeksiyon hesaplarına göre, nüfusunun iki kat artacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla bu yerleşme, çok kültürlü bir yapıya sahip ve diğer yerleşim alanlarına göre nüfus yoğunluğu artacaktır. Yerleşme henüz yoğun bir yeşil alana sahiptir. Genç nüfusun büyük çoğunluğu açık havada futbol, voleybol, kamp, vb. aktiviteler gerçekleştirme olanağına sahiptir.

Çizelge 4.23: Kajhu yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2016	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	5730	5805	5912	0-10	11	10	%21
Kadın	4614	4664	4867	11-20	10	9	%19
				21-30	11	10	%21
				31-45	9	8	%17
				46-60	7	6	%13
Toplam	10.344	10.469	10.779				

Alan çalışması ve derinlemesine görüşme sonuçlarına göre, Kajhu yerleşmesinde halkın çoğunluğu (küçük ölçekli) gıda imalat sektöründe çalışmaktadır. Bir diğer açıdan, Malaka Boğazı ile çevrildiği ve verimli topraklara sahip olduğu için yerel topluluklar ağırlıklı olarak balıkçılık ve tarım ile uğraşmaktadır. Bu faaliyetler yerleşmenin ana geçim kaynağı olarak ifade edilmiştir. Bununla ilgili Aceh Besar Bölgesi mekânsal stratejik planında, Baitussalam ilçesi Manipolitan ya da çoğunlukla balıkçılık (deniz balıkçılığı, balık yetiştirme) üzerinde uğraşan bir bölge olarak tanımlanmıştır. Kajhu yerleşmesi yaklaşık 667 ton tarımsal üretim gerçekleştirmiştir. Ayrıca tarım faaliyetine şimdiye kadar yerel hükümetten destek verilmemiştir. Böylece yerel sakinler kendi sermayelerini kullanarak veya kooperatif aracılığıyla tarımsal faaliyetini yürütmektedir.

Çizelge 4.24: Kajhu yerleşmenin tarımsal üretimi

Tarım türü	Tarım alanı	Üretim
Pirinç	84 hektar	511 ton
Sebze, meyve, baharat	117 hektar	156 ton
Hayvan (Büyükbaş)	-	5000 adet

Kajhu yerleşmesinde ikamet eden halk, birçok hizmet bakımından kente bağlı olduklarını söylemişlerdir. Yerel halkın çoğunluğu Banda Aceh kentine kamu hizmet ve diğer servis hizmet alanlarından faydalanmak için gitmektedir. Dolayısıyla alanın istihdam oranında en büyük payın hizmet sektöründe olduğu tespit edilmiştir. Yerel halk, boş zamanlarında daha çok tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Öğretim üyelerinin büyük çoğunluğunun bu yerleşmede yaşamasının tarımsal faaliyet konusunda eğitim vererek tarım üretiminin seviyesinin yükselmesine katkı sağladığı ifade etmiştir.

Çizelge 4.25: Kajhu yerleşmenin istihdam oranları

İş Alanı	İstihdam Oranı
Tarım (Tarım ve balıkçılık)	%25
Ticaret Sektörü	%25
Hizmet Sektörü	%35
Küçük ölçekli sanayi (Gıda)	%15

Yerleşmede yapılan derinlemesine görüşmelerin neticesinde; 2004 yılında gerçekleşen doğal afetler (deprem ve tsunami), altyapıya büyük bir zarar getirmiştir ve çoğu verimli toprak çamur haline gelmiştir. Dolayısıyla bu durum, yerleşmedeki tarımsal arazinin azalmasının sebebi olarak ifade edilmiştir. Tsunamiden sonra yurtdışından gelen

destekler (yardım, konut, sermaye vb.) ile Kajhu yerleşmesi tekrardan ayağa kalkmış ve hızlı bir şekilde büyümüştür. Böylece yerleşmenin eğitim, sağlık, banka ve pazar gibi sosyal hizmet tesisleri ve diğer tarım dışı ekonomik faaliyetleri doğal afetlerden sonra gelişimini sürdürmüştür. Bu durum, Kajhu yerleşmesinin çevresindeki kırsal alanlara göre daha gelişmiş olduğu ve genellikle çevresindeki yerleşmelere sosyo-ekonomik hizmetleri sağladığı tespit edilmiştir.

Yerleşme güçlü bir sosyal iş birliğine sahip olduğu için yerel halkın istekleri doğrultusunda kooperatif birliği kurulmuştur. Bu kooperatif birliği, alanın ekonomik gelişmesinde en önemli faktör olarak ifade edilmiştir. Yerleşmenin diğer tarım dışı ekonomik faaliyetleri ise küçük ölçekli işletmeler (gıda), ticari faaliyetler (perakende, restoran, lokanta), küçük ölçekli tarım ürünleri işleme sanayiden oluşmaktadır. Yerleşmedeki anaokulu, ilk ve orta öğretim kurumları gibi eğitim tesislerinin varlığı açısından da avantajlara sahip olduğu ifade edilmelidir.

Yerleşmenin suyu temizdir, elektrik ve ulaşım sistemleri gibi altyapı hizmetleri iyi durumdadır. Son olarak, bu yerleşme güçlü bir sosyal iş birliğine, bağımsız komünitelere, tarım, balıkçılık ve kentsel faaliyetlere sahip olduğu için literatür araştırması bölümünde bahsedildiği üzere bu tür yerleşmelerin kır-kent statüsü içine girdiği tespit edilmiştir. Fakat yerleşmenin kent merkezinin sınırında bulunması bakımından kent saçağı kriterlerine de yakın olduğunu tahmin edilmektedir. Yerleşmenin gelecek için iç bölgelerde yol yatırımları ve tarımsal faaliyetler konusunda yerel hükümetten destek verilmesi yerleşmenin isteklerinden biridir.

4.3.7. Lambaro yerleşme alanı

Lambaro yerleşmesi, Aceh Besar'ın kuzeyinde ve Ingin Jaya ilçesinin içerisinde yer almaktadır. Bu yerleşme Banda Aceh kent merkezinden yaklaşık 7 km uzaklıkta olup son 10 yılda alana yoğun bir şekilde kırdan ve kentten göç hareketliliği söz konusudur. Bu göç hareketlerinin nedenlerini; yerleşmenin uygun maliyetli konut hizmeti sunması, ana yol koridorunda konumlanması ve kente merkezinden yakın olduğu için erişilebilirlik düzeyinin güçlü olması şeklinde sıralamak mümkündür. Bununla ilgili bir önceki bölümde bahsedildiği üzere, bu tür yerleşmeler Çin'de yapılan kır-kent alanlarına ilişkin çalışmalar ve Avrupa'daki kır-kent alanlarının özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Kır-kent alanlarının konut hizmeti, kır ve kentlilerden yoğun şekilde talep edilmiştir. Lambaro

yerleşmesi genel olarak uygun konut imkânı sunmuştur, aynı zamanda kentliler ve kırsal sakinler kent merkezine erişimin kolay olması potansiyelinden faydalanarak bu yerleşmede kalmayı tercih etmektedir.

Yapılan alan çalışması ve derinlemesine görüşmeler neticesinde, yerleşmenin ekonomik gelişme eğilimi yoğun olarak ticari faaliyetlere dayanmaktadır. Pazar alanları yerel halkın ana geçim kaynağıdır. Bunun nedeni ise pazar faaliyetinde insanların temel mal ve hizmetler gibi ihtiyaçları elde etmeleri ve aynı zamanda çiftçiler için tarım ürünlerinin pazarlamasında büyük bir etkisinin olması gösterilebilir. Bu durum piyasa rekabetini ve fiyat bilgilerini artırarak çiftçilerin pazarlık gücünü geliştirebilir. Aynı zamanda pazar tesisi fiziksel dağıtım maliyetlerinin azaltmaktadır (Rondinelli, 1985).

Lambaro yerleşmedeki ticaret alanı bölgesel kapsamda işlevselliğe sahiptir. Bu yerleşmede pazar tesisi dışında yoğun bir perakende ve toptan satış gibi ticari alanlar bulunmaktadır. Dolayısıyla, pazar etkinliği gibi tarım dışı ekonomik faaliyetler yerel halkın geçiminin sağlanması ve oradan elde ettikleri gelir gibi fırsatlar sunduğu ifade edilmektedir. Lambaro pazarı, Banda Aceh kentin yakınında yer almakta ve kentte bulunan ana pazar arasında güçlü bir bağlantıya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum bölgeler arasındaki malların akışında kolaylık sağlamaktadır.

Şekil 4.18: Lambaro ve Lampuuk yerleşmesindeki pazar alanı

Yerleşmedeki pazarın faaliyeti genellikle Banda Aceh kentlilerinin taleplerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda yerleşmenin çevredeki kırsal alanlar için de önemli bir nokta olduğunu görülmektedir. Dolayısıyla her hafta sonunda yerleşmedeki pazar etkinliğiyle genellikle yoğun bir trafik sıkışıklığının gerçekleştiği belirtilmiştir. Buna bağlı olarak yerel halk, bu sorunların giderilmesi için büyük otopark alanı tasarlanması ve yapılmasını istemektedir.

Yerleşmenin sosyal yapısı incelediğinde, yerleşmenin nüfusu yaklaşık 5857 kişidir ve çoğunlukla genç dinamik nüfustan oluşturmaktadır. Kent merkezine yakınlığı, önemli ticari alan olması ve ana yol koridorunda bulunması gibi dinamikler sebebiyle yerleşme nüfusunun gelecekte (beş sene içerisinde) iki kat artacağı tahmin edilmektedir.

Yerleşmede çoğunlukla Gayolar ve Acehler yaşamakta olup, Jawa, Sunda, Padang ve Çin gibi diğer etnik gruplar ise azınlıktadır. Dini inanç açısından halkın yaklaşık %95'i müslüman ve %5'i gayrimüslimdir. Yerleşmede yaşayanların çoğunluğu üniversite mezunlarıdır. Kadınlar genellikle elbise dikme gibi el becerilerine sahiptir. Fakat bu zanaat ile ilgili herhangi destek ve eğitim verilmemiştir. Dolayısıyla bu tür olanaklar yerel halkların işsizlik oranının azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Çizelge 4.26: Lambaro yerleşmenin demografik yapısı

Nüfus	2015	2016	2017	Yaş Grubu	Erkek %	Kadın %	Toplam
Erkek	2850	2905	2970	0-10	10	10	% 20
Kadın	2771	2836	2887	11-20	11	9	% 20
				21-30	12	10	% 22
				31-45	9	8	% 18
				46-60	8	7	% 15
Toplam	5621	5741	5857				

Romanya çalışmasında, kent alanına yakın olan yerleşmelerin genellikle kentlerden yoğun bir konut talebi bulunmaktadır. Çeşitli tarım dışı ekonomik faaliyetler ile yerleşmenin temel hizmet gelişmesine etki sağlamaktadır (Paveliuc ve Olariu, 2010).

Bu literatür ile ilgili Lambaro yerleşmesinin konutlarının çoğunlukla uzaktan gelen kırsal sakinler tarafından talep edildiği söylenmiştir. İş olanağı arayan kır sakinleri, kentte yüksek yaşam maliyetli olduğu için Banda Aceh kentine yakın yerleşme alanları seçmek zorunda kalmıştır. Bu duruma bağlı olarak, alanda yoğun bir konut inşası için özel sermaye gelmeye ve ticari alanlar çoğalmaya başlamış, böylece alandaki tarımsal araziler gittikçe azalma durumunda kalmıştır. Her yıl yoğun bir nüfus artışıyla yerleşmedeki konut fiyatını günden güne yükseltmektedir.

Yerleşmedeki diğer önemli unsurlar ise donatı alanlarıdır. Yerleşmede eğitim, sağlık, dini tesisi, ticaret, kamusal alanlar gibi sosyal hizmet alanları bulunmakta ve yerleşmenin fiziksel durumu (yol, elektrik, su, internet) bağlamında yerel halk tarafından memnuniyet belirtilmiştir. Kent baskısı nedeniyle Lambaro yerleşmesindeki tarım arazileri azalma eğilimindedir. Dolayısıyla yerel sakinler artık daha fazla tarım sektörüne önem vermemeye başlamıştır. Bunun sebebi ise yerleşmede daha çok ticaret ve hizmet sektörüne

eğilimin olmasıdır. 2017 yılında tarımsal faaliyette yaklaşık 246 ton tarım ürünü üretilmiştir. Günümüze dek tarım sektörüne ilişkin herhangi bir destek verilmemiştir. İş imkânlarının arttırılması ve açık yeşil alanlar gibi doğal peyzaj alanlarının korunarak ekonomik bir değere dönüştürülmesi yoluyla gelişimin kontrollü bir biçimde gerçekleştirileceği dile getirilmiştir. Ayrıca tarımsal faaliyetlerin desteklenerek sürdürülebilir gelişme dinamiklerinin sağlanmasına yönelik yoğun taleplerin olduğu da ifade edilmelidir. Böylece tarım faaliyetlerinin tekrardan devam ettirebilmesi için fırsat bulunacağı vurgulanmıştır.

Çizelge 4.27: Lambaro yerleşmenin tarımsal üretim miktarı

Tarım türü	Tarım alanı	Üretim
Pirinç	56 hektar	246 ton
Sebze, meyve, baharat	188 hektar	75 ton
Hayvan (Büyükbaş)	-	400 adet

Yerleşmenin istihdam oranı ile ilgi sorular sorulduğunda; Lambaro yerleşmesi Banda Aceh merkezine yakın konumlandığı için yerel toplumların sosyo-ekonomik aktiviteleri henüz kente bağlıdır. Yerel sakinlerin çoğunluğu Banda Aceh kentine iş olanakları aramak için gitmekte veya kentteki kamu hizmet sektöründe, ticaret ve diğer hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Alanda istihdam oranlarına bakıldığında hizmet ve ticaret sektörünün baskın olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.28: Lambaro yerleşmesi istihdam oranları

İş Alanı	İstihdam Oranı
Tarım (Gıda, tarım ve balıkçılık)	%15
Ticaret Sektörü	%40
Hizmet Sektörü	%45

Tarım dışı (ticaret, kooperatif, perakende ticaret, restoran, lokanta) ekonomik faaliyetlerin Lambaro yerleşmesinin sosyo-ekonomik gelişmesinde önemli etki gösteren faktörler olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu tür olanaklara sahip olduğu için çevredeki diğer kırsal alanlar ile fiziksel yapı olarak farklılık göstermektedir. Bu tür yerleşmelerin Hindistan'daki kır-kent yerleşmelerinin özellikleriyle benzeştiği görülmektedir. Hindistan'da kır-kent yerleşmeleri tamamen tarım dışı ekonomik faaliyetlere dayalı bir yerleşme modelini öngördüğü düşünüldüğünde, Lambaro yerleşmesi de sahip olduğu

potansiyeller çerçevesinde tarım dışı ekonomik faaliyetlerin baskın olduğu kır-kent alanına dönüşme olanağına sahiptir.

4.4. Aceh Besar Bölgesinde Bulunan Kır-kent Alanlarının Dünya Örnekleri ile Karşılaştırılması

Kır-kent alanlarının özellikleri ülkelerin ekonomik, sosyal ve morfolojik özellikleri ile bölgesel yatırımlara ilişkin ekonomik rekabet güçlerine kadar birçok faktöre göre farklılık göstermektedir. Hindistan'da yapılan kır-kent çalışmalarında kır-kent alanları özgün mimari doku özelliklerine göre çeşitlendirilirken, dış mekân aktiviteler ve topluluk etkileşimine olanak tanıyacak çeşitli kamusal alan ve sosyal tesis olanaklarına sahip yerleşmeler olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, insanların bir araya geldiği pazar alanı olarak kullanılan meydanlar, restoranlar, kafeteryalar, perakende ve toptan satış pazarlama tesisleri, posta ve telgraf tesisleri, market, dispanser, sağlık hizmetlerinin yanı sıra veterinerlik hizmetleri, kırsal mesleki hizmetler ve eğitim tesisleri yerleşme içerisindeki aktivitelerdir (Ojha, 2018). İsrail'de kır-kent alanlarının kıra ve kente kolayca erişilebilir bir konumda olması en önemli özelliğidir. İstihdam olanakları açısından potansiyelinin yanı sıra, stratejik öneme ve role sahip olması, lokasyon açısından yetersiz istihdam olanakları ve servisler olanaklarına sahip çevre kırsala hizmet veren, kamusal hizmetleri etkin biçimde değerlendiren yerleşmeler olarak kabul edilmektedir (Newman ve Applebaum, 1989). Hindistanda'daki kır-kent alanların büyük bir çoğunluğu kentsel yığılımlardan uzakta bulunmakta ve genel olarak otoyolları ve demiryolları gibi erişilebilirliği yüksek akslara erişimi güçlüdür (Chatarjee, 2014). Aceh Besar bölgesindeki kır-kent alanlarına bakıldığında, çoğu mekansal özellikler yurtdışındaki kır-kent alanlarıyla benzerlik göstermektedir. Aceh Besar bölgesinde belirlenen kır-kent alanları pazar alanı, perakende, toptan ticaret gibi aktiviteleri barındırmaktadır.

Kır-kent alanları genellikle kent merkezinden uzakta bulunmaktadır. Banda Aceh'de kır-kent alanları ana yol üzerinde bulunmaları nedeniyle erişilebilirliği oldukça güçlü olmakla birlikte, topografik eşiklerin fazla olduğu bölgelerde de kır-kent alanlarına rastlamak mümkün görünmektedir. Gelişmiş ülkelere göre ulaşım altyapısı az gelişmiş bölgede hizmet sunumunun etkili bir biçimde sunulmasına yönelik çeşitli sorunları barındırdığı belirtilebilir. Aceh Besar bölgesinde kır-kent alanlarının arazi kullanım biçimi önemli ölçüde karmaşık bir yapı göstermektedir. Bunun temel nedeni Aceh Besar

bölgesinde gelişmiş ülkelerde olduğu gibi yerel politika ilkelerin içerisine henüz içselleştirilmemesi gösterilebilir. Genel olarak mekansal planlamalar organik olarak yürütmektedir. Avrupa ülkelerindeki kır-kent alanları yerleşim sistemleri ESDP tarafından kabul edilen ortak çözümler üzerinden yürütülmüştür (Busk vd., 2009).

Asya ve Avrupa ülkelerinde, büyük şehirde çalışma ücretlerinin yüksek olmasına rağmen, yaşam maliyeti ve diğer masraflar sebebi ile kentte yaşamının ekonomik açıdan zor olması insanları kır-kent yerleşmeleri gibi alternatifler alanlara yöneltmektedir. Bu durumda, çeşitli sektörlerde çalışanlar kentsel alandan uzak olmayan yerleşmelerde, uygun fiyatlı konutlarda (kır-kent) yaşamayı uygun çözüm olarak bulunmaktadır. Bu nedenle, Avrupa ve Asya ülkelerindeki kır-kent alanlarının ekonomisi kentsel faaliyetler (ticaret, perakende, hizmetler vb.) ve kırsal faaliyetlerden (tarım, hayvancılık, balıkçılık) oluştuğu açıktır. Kır-kent alanlarında büyümenin itici faktörleri çoğunlukla kentten bağımsız olarak piyasa güçleri, eğitim kurumları, küçük ölçekli endüstriler ve tarihi öneme sahip yerler, vb. aktivitelerle birlikte inşaat sektöründen üretime, perakende ticaretten toptan ticarete ve diğer hizmet odaklı faaliyetlere kadar oldukça çeşitlendirilmiş bir tarım dışı ekonomiye sahiptir (Chatarjee, 2014; Kolhe ve Dhote, 2016; Newman ve Applebaum, 1989; Satterthwaite, 2006). Hindistan'daki kır-kent alanlarının ekonomik gelişimi çoğunlukla tarım dışı faaliyetler önemli düzeyde beslenmektedir. Avrupa ülkelerinde ise, kır-kent alanları yerel hükümet ve yerel halk işbirliğinde tarımsal faaliyetleri ön sırada tutarken, kır-kent alanları daha çok doğal aktiviteler ve toplumun sosyo-ekolojik sistemler ile yakından etkileşime girdiği alanlardır. Kır-kent alanlarında sosyal ve ekonomik faaliyetler hem gelişmiş (tarım dışı faaliyetler; sanayi, ticari alanı, sosyal hizmet tesisler) hem de geleneksel kültürel (orman, geniş bir araziye, hayvancılık, tarımsal, rekreasyon) faaliyetlerle söz konusudur. Bunların dışında eskiden kalan yapıları (tarım faaliyet olan yapılar, özgü mimari yapılar) canlandırılarak ekonomiye kazandırılabilir (OECD, 2013; Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014). Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanları yoğun tarımsal faaliyetlere sahip, güçlü iş birliği olan, bağımsız topluluklardan oluşan, yoğun tarım dışı ekonomik faaliyetlere (pazar, banka, restoran, turizm, sanayi, kooperatif) ve sosyal hizmet tesislerine (eğitim, sağlık, dini) sahiptir. Tarım dışı ekonomik faaliyetin etkileri genellikle alanda yatırım veya yeni iş imkanı sağlayan bir aktör olarak sayılmaktadır. Kır-kent alanlarındaki barınma olanaklarından daha çok kentliler tarafından

faaydalanılmaktadır. Böylece hem kentliler konut taleplerini karşılamakta hem de yeni gelişen altyapılar nedeniyle alanda nüfus kaybının önüne geçilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Aceh Besar bölgesindeki kır-kent alanları yurt dışı örneklerle benzerlik göstermektedir.

Afrika, Asia ve Latin Amerika'da yapılan çalışmalarda, kır-kent alanlarında nüfus yoğunluğu kentsel ve kırsal yoğunluklar arasında yer almaktadır. Nüfus b y kl  u yaklaşık 20.000 kişiye kadar çıkabilmektedir (Satterthwaite, 2006). İsrail'de kır-kent alanlarının nüfus b y kl  u yaklaşık 250-500 hane halkı büyüklüğündedir (Newman ve Applebaum, 1989). Hindistan'daki kır-kent alanları ise diğer ülkelere göre daha büyüktür, kır-kent alanların ortalama nüfus b y kl  u yaklaşık 5000 kişidir (Kolhe ve Dhote, 2016). Aceh Besar bölgesindeki kır-kent alanlarının nüfusu yaklaşık 5.000 kişidir. Aceh Besar bölgesindeki kır-kent alanları planlı alanlar değildir. Avrupada ve Asya ülkelerdeki kırkent alanları güçlü bir sosyal işbirliğine sahiptir. Kır-kent alanları çok kültürlü bir yapıya sahiptir (Taheri vd., 2013; Zaleskiene, 2014; Gupta, 2015). Aceh Besar bölgesindeki kır-kent alanları sosyal ilişkileri güçlü alanlardır.

Avrupadaki kır-kent alanlarında ekonomik refah, rekreasyon olanakları, ekolojik yapı, doğa ve kültürel manzara gibi yaşam kalitesine referans veren alanların sunduğu olanaklar sosyal yapıdaki çeşitliliğin artmasına yol açmaktadır. Kır-kent alanlarında sosyal çeşitliliğin ve yaşam tarzlarının çeşitliliğinin korunması veya yaşayanlar arasında çatışmaları ortadan kaldıracak sosyal bütünleşme mekanizmalarının geliştirilmesinde yerel kurumlar rol  stlenebildi i gibi yeni gelenlerin esneklik ve kalıcılığı arttırmasına yardımcı olacak bir uyum süreci kaçınılmaz görülmektedir (Zaleskiene ve Vileniske, 2014). Aceh Besar bölgesindeki kır-kent alanları henüz ekolojik, değerli doğa ve kültürel manzara gibi kaliteli çevreye ilişkin referanslara sahip değildir. Genellikle yaşayanlar boş vakitlerinde kır-kent alanlarında turizm faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Ancak, Aceh Besar bölgesinin kır-kent alanları doğa çeşitlilik açısından bu olanakları sunacak nitelikte değildir. Dolayısıyla yerel politikalar açısından doğanın korunması, kültürel yapıların restore edilmesi ve açık yeşil alanlar gibi bölgelerin geliştirilmesi kır-kent alanları için önemli stratejiler olarak görülmelidir. Kır-kent alanlarında genellikle çeşitli sosyal olanaklara imkan veren yapıların varlığı söz konusudur. Bu yapılar kır-kent alanlarında çeşitli sosyal

aktiviteler (voleybol, halı saha, köy dinlenme tesisi, cami) ve yardımlaşma programları gibi sosyal bütünleşme ve yardımlaşmaya olanak tanımaktadır.

4.5. Aceh Besar Bölgesinde Bulunan Kır-Kent Alanlarına İlişkin Genel Değerlendirme

Aceh Besar Bölgesi'nde kır-kent yerleşimlerinin belirlenmesinde temel alınan kriterler; 2013 yılında hazırlanan mekânsal strateji planı için yapılan mevcut durum raporunda arazi kullanım kararları, nüfus büyüklüğü, ulaşım aksları ile kırsal yerleşmelerin yoğunluğu, ekonomik hareketlilik, kamu tesislerin yoğunluğu, doğal kaynaklar, tarım arazilerinin varlığı ve tarım dışı faaliyetlerin yoğunluğu gibi arazi kullanım türlerine ilişkin değerlendirmeler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında çalışma alanı olarak belirlenen Aceh Besar Bölgesi'nde 7 adet kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşme tespit edilmiştir. Aceh Besar Bölgesindeki 7 adet kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşme alanlarının kır-kent niteliğine uygunluğu skalogram analizi ile hesaplanmıştır. Bu analiz bir yerleşmenin hizmet tesislerinin yoğunluğuna göre merkez seviyesini tanımlamak için kullanılmaktadır. Merkez seviyesi, yerel ve bölgesel ölçekte kır-kent olarak işlev görmektedir. Skalogram analizinde her yerleşmenin nüfus yoğunluğu, ekonomik faaliyetleri (ticari birimlerin sayısı, kooperatif sayısı, sanayi sayısı), sağlık tesisleri (hastane, halk sağlık merkezi, entegre sağlık merkezi, poliklinik ve eczane sayısı), eğitim tesisleri (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite), ibadet alanları (cami, mescit sayısı) ile kent merkezine yakınlık değişkenleri matematiksel yöntem ile hesaplanmıştır. Bu yerleşme alanları (çalışma alanı olarak) Meunasah Mon, Lampuuk, Sibreh, Indrapuri, Kajhu, Lambaro ve Montasik'tir. Bir sonraki aşamada, çalışma alanlarının ekonomik yapısı, istihdam oranı, fiziksel durumu, sosyal yapısı, demografik özellikleri ile yerleşmelerin kent merkezi ve çevresindeki kırsal yerleşmeler arasındaki ilişkilerinin sorgulanması için yerleşmelerin muhtarları ve ileri gelenleri ile derinlemesine görüşme (röportaj) yapılmıştır.

Çalışma alanında yapılan ön görüşmeler, istatistiksel veriler ve gözlemler sonucunda, Aceh Besar Bölgesi'nin kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşmelerinin birbirinden farklı sosyal hizmet ve ekonomik gelişme dinamiklerine sahip olduğu görülmüştür. Bu sebeple seçilen 7 yerleşmenin özelliklerine bakıldığında Meunasah Mon, Sibreh, Lampuuk ve Indrapuri'nin kır-kent yerleşimi özelliği taşıdığı görülmektedir. Literatür araştırmasında vurgulandığı gibi, bu tür kır-kent yerleşim alanları turizm faaliyetleri, madencilik, sanayi

faaliyetleri gibi tarım dışı ekonomik faaliyetleri önemli düzeyde içermektedir. Aynı zamanda bu alanlar çeşitli tarım dışı faaliyetlere ve büyük kent alanlarıyla entegre edilmiş güçlü ulaşım bağlantılarına sahiptir. Ayrıca bu alanlar kentsel altyapıya (banka, kooperatif, ticari alanı, elektrik vb.), tarım arazilerine (tarımsal faaliyet), köy yerleşim alanlarına ve geleneksel konutlar gibi kırsal özelliklere sahip alanlardır (Satterthwaite ve Tacoli, 2003).

Meunasah Mon, Lampuuk, Sibreh ve Indrapuri gibi yerleşmelerin ise sosyal hizmet tesisleri, tarımsal ve tarım dışı faaliyetler (turizm, sanayi), kooperatif birlikleri ve yoğun demografik yapıya sahip oldukları görülmektedir. Bu dört yerleşme alanının güçlü bir gelişme potansiyeline sahip olması sebebiyle gelecekte de daha iyi konumlara gelebilme fırsatına sahip olduğu görülmektedir. Kentin merkezine uzaklıkları açısından incelendiğinde bu alanların genellikle kent merkezine uzak olduğu görülmektedir. Bununla ilgili Hindistan'da yapılmış olan kır-kent çalışmasına göre, kır-kent yerleşmelerinin metropol alanlarının çevresinde gelişmediği ancak küçük ve orta ölçekli kasabalara yakın oldukları ve erişilebilirliklerinin yüksek olduğu görülmektedir (Chatterjee, 2014).

Montasik, Kajhu ve Lambaro gibi yerleşmelerin kır-kent niteliğine uygun olmasının sebebi Montasik alanının yoğun tarım arazilerine ve tarımsal faaliyetlere sahip olmasıdır. Fakat alanın özelliklerine bakıldığında, alanın temel hizmetler açısından yetersiz olduğu ve çevresindeki alanlara yeterince hizmet sağlayamadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple de kır-kent özelliği taşımadığı varsayılmaktadır. Kajhu ve Lambaro yerleşme alanları ise Banda Aceh kentinin sınırında bulunduğu için alanda yoğun bir konut talebi bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili teorik çerçeve incelendiğinde; yerleşme alanlarının kentsel sınırında ve şehirlerin coğrafi kenarında bulunan alanlar kent saçağı (kentsel sınırı) olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlar genellikle mal ve hizmetlerin kırsal alandan kentsel alanlara geçtiği geçiş bölgeleridir (Douglas, 2005). Lambaro ve Kajhu yerleşme alanları güçlü sosyo-ekonomik hizmetlere sahiptir, ancak bu alanlar büyük kentlere yakın olduğu için daha çok kent saçağı niteliği taşımaktadır.

Çizelge 4.29: Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanlarının özellikleri

	Meunasah Mon	Lampuuk	Sibreh	Indrapuri
1. Nüfus ve Alan Büyüklüğü	Ortalamanın üzerinde, 600 hektar	Ortalamanın altında, 425 hektar	Ortalamanın üzerinde, 379 hektar	Ortalamanın altında, 542 hektar
2. Ekonomik Faaliyet	Sanayi sektörü baskın	Turizm sektörü baskın	Ticaret baskın	Tarım Sektörü
	Kooperatif	Kooperatif	Kooperatif	Kooperatif
3. Hinterlandı	Aceh Besar'ın kuzeyindeki kıyı yerleşmelere hizmet götürmektedir	Aceh Besar'ın batısındaki kıyı kesimlerinde bulunan yerleşmelere hizmet götürmektedir	Aceh Besar'ın ortadaki kırsal yerleşim alanlarına hizmet götürmektedir	Aceh Besar'ın dağlık alandaki kırsal yerleşimlere hizmet götürmektedir
4. Sosyal	İmalat hizmeti	Turizm hizmeti	Eğitim hizmetiyle baskın	Sağlık hizmetiyle baskın
	%97 Müslüman, %2 Kongucu, %1 Hristiyan, Etnik gruplar: Gayo, Aceh, Jawa, Çin	%97 Müslüman, %2 Hristiyan, %1 Kongucu, Etnik gruplar : Aceh, Gayo, Jawa, Çin, yabancı,	%100 Müslüman, Etnik gruplar: Gayo, Aceh, Jawa	%100 Müslüman, Etnik Gruplar: Gayo, Aceh, Jawa
	Rekreasyon, sahil	Rekreasyon olanakları, sahil	Kültürel manzara (geleneksel yapılar)	Kültürel manzara (geleneksel yapılar)
	Kırdan kente gidip gelme faaliyeti düşük, İş birliği orta seviyede, Yerel kültürel orta seviyede	Kırdan kente gidip gelme faaliyeti orta, İş birliği orta seviyede, Yerel kültürel orta seviyede	Kırdan kente gidip gelme faaliyeti yüksek, İş birliği güçlü, Yerel kültürel baskın	Kırdan kente gidip gelme faaliyeti yüksek, İş birliği güçlü, Yerel kültürel baskın
5. Doğal Ekolojik	Açık yeşil alanlar, orman alanları, mera alanları, tarım arazileri	Açık yeşil alanlar, orman alanları, tarım arazileri	Açık yeşil alanlar, mera alanları, tarım arazileri	Orman alanları, tarım arazileri, açık yeşil alanlar
6. Fiziksel Altyapı	Kent merkezinden uzak, Ulaşım olanakları düşük	Kent merkezinden fazla uzak değil, Ulaşım olanakları orta	Kent merkezinden fazla uzak değil, Ulaşım olanakları yüksek	Kent merkezinden uzak, Ulaşım olanakları yüksek
7. Donatı Alanları	Sağlık ocağı, ilkokul-lise, yerel yönetim binası, cami, perakendeler, pazar,	Sağlık ocağı, oteller, posta ofisi, yerel yönetim binası, banka, cami,	Üniversite, ilkokul-lise, sağlık ocağı, yerel yönetim binası, posta ofisi, perakendeler, pazar	Hastane, sağlık ocağı, ilkokul-lise, yerel yönetim binası, posta ofisi, perakendeler, pazar

Endonezya'nın Aceh Eyaletinin içerisinde yer alan Aceh Besar Bölgesi'nde yapılan kır-kent çalışmasının son kısmı değerlendirildiğinde; Asya, Avrupa ve Hindistan gibi ülkelerde ortaya çıkan kır-kent alanlarına kıyasla, Endonezya'daki kır-kent alanlarının Avrupa'daki kır-kent alanlarının ekolojik (orman, rekreasyon, tarım arazisi, yeşil alanlar) ve doğallık (turizm, madencilik) karakterlerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tarım dışı ekonomik (perakende, ticaret, bankalar, restoranlar) faaliyetler ise daha çok Hindistan kır-kent alanları karakterlerine yakındır. Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent

alanları yoğun tarımsal arazi ve faaliyetlere sahip, güçlü iş birliği olan, bağımsız topluluklardan oluşan, yoğun tarım dışı ekonomik faaliyetlere (pazar, banka, restoran, turizm, sanayi, kooperatif) ve sosyal hizmet tesislerine (eğitim, sağlık, dini) sahip olmaları sebebiyle çevrelerindeki küçük yerlere hizmet götürerek katkı sağlamaktadır. Çalışma alanında belirlenen kır-kent alanlarının aynı zamanda orman gibi doğal, temiz hava çevresi, rekreasyon ve turizm alanı gibi faaliyetlere sahip olmaları nedeniyle kent merkezlerine hizmet sunarak önemli rol oynamaktadır. Kır-kent yerleşmelerinin farklı bir yerel kültürel yapıya sahip olması sosyal çeşitliliği de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple örnek alanda belirlenen kır-kent alanları, kırsal ve kentsel alanlar arasında bir köprü görevi görmektedir. Alanda ticari alışverişlerin yapılması, sanayi faaliyetlerinin ve sosyal hizmet tesislerinin olması, büyük kentlere ve kırsal alanlara güçlü ulaşım bağlantılarının bulunması nedeniyle nüfusun bu bölgelerde tutulması söz konusudur. Banda Aceh yerleşmesi kır-kent alanlarındaki nüfusu tuttuğu için büyük kent merkezlerinin yükünü hafifletmekte ve aynı zamanda çevresindeki kırsal alanların temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli katkılar sağlamaktadır.

Bu dört kır-kent alanının genel durumu değerlendirildiğinde; bu alanların ekonomik gelişmesine katkı sağlayan faktörler kooperatif birlikleri, ticari alanlar ve tarıma dayalı sanayiler (pirinç, un, içme suyu, zanaat, küçük inşaat malzemeler, kimya ve giyim sanayi) gibi ekonomik faaliyetlerdir. Aceh Besar kendi hinterlant alanında bulunan birkaç köyde yer alan kooperatif birliklerine sahiptir. Tarımsal üretim faaliyeti konusunda, hinterlant alanlarda tarım ürünlerinin işlenmesi ve altyapı hizmeti henüz gelişmemiştir. Bu kırsal alanlarda gıda ürünleri sadece hammadde olarak üretilebilmektedir. Bu sebeple kır-kent alanındaki tesisler, kırsal alanların hammadde olan ürünlerin işlenmesi konusunda yardım sağlamaktadır.

Literatür araştırması bölümünde bahsedildiği gibi kentsel yayılma nedeniyle Avrupa ülkelerinde tarımsal araziler ve tarımsal üretim azalmaktadır. Bu ülkeler gıda güvenliği, artan nüfus ve değişen beslenme alışkanlıkları gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunları giderebilmek için bir ülkenin gıda üretimini arttırması, gıda ürünleri için değer zincirleri geliştirilmesi, piyasalarda reform yapılması ve arazi güvenliğinin arttırılması gerekmektedir (McDonagh, 2014; OECD, 2013).

Aceh Besar kır-kent alanı incelendiğinde; alanların genellikle geniş bir tarım arazisine sahip olduğu ve genellikle yüksek oranda tarım ürünü üreten bir bölge olduğu tespit edilmiştir. Bu sayede hem kendi alanının ihtiyaçlarını hem de tarım ürünü üretmeyen Banda Aceh kentinin ihtiyaçlarının karşılamasına katkı sağlamaktadır. Aceh Besar Bölgesi genel olarak tarım ürünü üretimi ve işlenmesinde yerel hükümet tarafından yeterince desteklenmemektedir. Fakat kır-kent alanları güçlü sosyal iş birliğine sahip olmaları ve yerel halklardan kurulan kooperatif birliği bulunması sebebiyle tarım ürünlerinin işlenmesinin devam ettirilmesi gerekmektedir. Yerel hükümetlerin sağlayacağı tarım destekleriyle alanın tarımsal üretim gücünün artırılması, Banda Aceh kenti ve Aceh Besar Bölgesi'nin gıda güvenliğinin sağlanması ve ekonomisinin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ulaşım altyapısı incelendiğinde; Aceh Besar Bölgesi'nin genelinin ulaşım altyapısı konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan literatür çalışmasında, kır-kent alanlarında erişimi kolaylaştıran en önemli şey toplu taşıma sistemlerinin yeterli olmasıdır. Ayrıca toplu taşıma hizmetlerinin uygun olarak fiyatlandırılması özel araç kullanımını azaltabilmektedir (Ojha, 2018). Ulaşım sistemlerinin sosyal uyum, insanların mal ve hizmetlere erişebilmesi üzerinde etkileri bulunmaktadır (OECD, 2013). Banda Aceh kenti ve Aceh Besar Bölgesi arasında ulaşım ağı gelişmiş seviyededir. Fakat ulaşım hizmetleri yalnızca Banda Aceh kentinden Sibreh ve Indrapuri bölgelerine rahatlıkla erişilmesini sağlamaktadır. Ulaşım ağında minibüs (Banda Aceh kenti - Aceh Besar Bölgesi arasında) ve otobüs (Banda Aceh kenti – Medan Kenti) gibi ulaşım türleri bulunmaktadır. Aceh Besar Bölgesi'ndeki Meunasah Mon ve Lampuuk kır-kent alanı, kırsal alanlar ve uzakta olan ilçeler arasında ulaşım bağlantıları henüz gelişmemiştir. Bu sebeple insanlar genellikle seyahat için motosiklet ve bireysel araç kullanmaktadır. Aceh Besar Bölgesi'ndeki Sibreh ve Indrapuri gibi kır-kent alanları sahip oldukları ulaşım ağı sebebiyle Banda Aceh kenti ile doğrudan temas halindedir. Genel olarak kır-kent alanları güçlü ulaşım ağlarına sahiptir. Ulaşım ağlarının güçlü olması köyler arasındaki etkileşimi arttırmakta ve tarımsal üretim alanlarının genişlemesi, toplama ve dağıtım merkezleri arasındaki bağlantıların güçlenmesi gibi fırsatlar sunmaktadır. Dolayısıyla çekim merkezi alanlarındaki güçlü ulaşım ağı çevrelerindeki kırsal alanlara erişimi kolaylaştırmakta ve kırsal alanların gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Kır-kent alanların tarım dışı faaliyetleri incelendiğinde; Aceh Besar Bölgesi'nin genellikle pazar alanı, gıda işleme endüstrisi, kooperatif, perakendeler, bankalar, kafeler ve ticaret alanı (pazar) gibi tarım dışı ekonomik faaliyet alanlarının geliştiği görülmektedir. Rondinelli'ye göre tarım dışı faaliyetler bir alanın ekonomik gelişmesine de önemli katkı sağlamaktadır. Tarım dışı ekonomik etkileşim, bölgesel bağlantıları da arttırabilmektedir. Bölgeler arasında hammadde ürünlerinin üretimi ve pazarlanması, sermaye ve gelir akışları, sanayi ve tarımsal işleme, turizm, tarım ürünlerinin ticareti gibi pazar faaliyetleri önemli ekonomik etkileşimlerdir (Rondinelli, 1985). Kır-kent alanlarında tarım dışı faaliyetler sadece alanın ekonomik gelişmesi için değil aynı zamanda yerel halklara yeni iş olanağı sağlaması için de önemli bir rol oynamaktadır. Böylece kırsal alanlarda yaşayanlar iş imkânı için sadece büyük kentleri değil artık kır-kent alanlarını da tercih etmektedir. Bu sayede insanların büyük kentlere göç hareketliliği oransal olarak azalmaktadır.

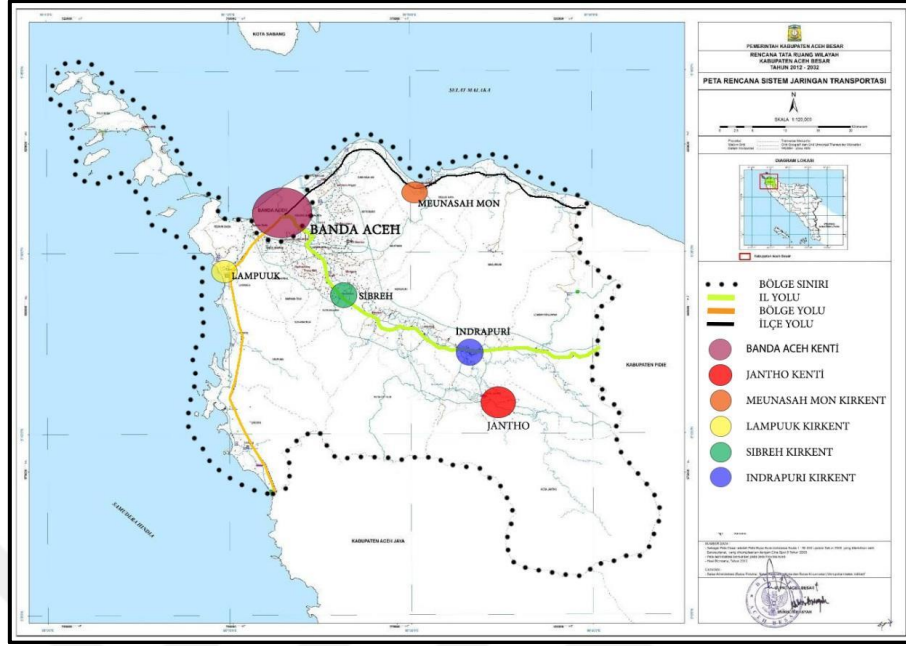
Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanlarının demografik durumu incelendiğinde genel olarak nüfusun 4000–6500 arasında olduğu görülmektedir. Literatür araştırması bölümünde anlatıldığı gibi bir bölgenin ekonomik gelişimini etkileyen en önemli faktör insan kaynağıdır. Bölgede insan kaynağı ne kadar fazlaysa o kadar hızlı bir gelişme gerçekleşebilir (Mulyadi, 2007). Kır-kent alanları da yoğun bir nüfusa sahip olduğundan iş gücü bakımından kırsal alanlara göre daha güçlü olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, kır-kent alanları '*gotong royong*' (yardımlaşma) gibi güçlü iş birliğine sahiptir. Bununla birlikte alanın tarımsal faaliyetler ve tarımsal ürün üretiminde büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Bu özelliğiyle hem yerelin hem de Banda Aceh kentinin tarımsal ihtiyaçlarına katkı sağlayabilme gücüne sahiptir.

Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanlarının sosyo-ekonomik açıdan kendi kendine yeten topluluk özelliğine (*self-sufficiency communities*) sahip bir aktör olduğu bilinmektedir. Bu konuyla ilgili literatürde bahsedildiği gibi bir kır-kent alanının kent merkezine uzaklığı arttıkça alandaki bağımsız toplulukların artması gerekmektedir. Kır-kent alanlarının kendine yeterliliği istihdam sorununun giderilmesi, hizmetlerin sağlanması, işe gidip gelme ihtiyacının azaltılması ve ekonomik çeşitlilik gibi birçok işlevi içermektedir. Böylece alanın ekonomik dayanıklılığının artmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kır-kent, bağımsız topluluklar ve çok işlevsellik ile yakından bağlantılıdır. Tamamlayıcı işlevlerin çokluğu yani konut, kültürel, rekreasyonel, ticari, üretken, tarımsal

vb. işlevler hem alanın yaşam kalitesine hem de alanın kendi kendine yetmesine katkıda bulunmaktadır (Zaleskiene ve Gražuleviciute-Vileniške, 2014). Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent yerleşmeleri genellikle bağımsız topluluklara sahiptir. Bu durumun nedeni önceki bölümde bahsedildiği gibi, Aceh Besar Bölgesi'ne yerel hükümetin desteğinin yetersiz olmasıdır. Bazı kır-kent alanlarında sağlık, eğitim, dini hizmet, pazar alanı ve kooperatif gibi tesisler ya özel yatırımcılar ya da kır-kent alanındaki topluluklar tarafından kurulmuştur. Aceh Besar Bölgesi'de belirlenen dört kır-kent alanının yerel ve bölgesel ekonomik gelişmeye katkısı değerlendirilecek olursa; kır-kent alanları Aceh Besar Bölgesi'nin ekonomik gelişimini büyük oranda etkilemektedir. Bölgesel gelişmenin yanı sıra kır-kent bölgesinin çevresindeki kırsal alanların gelişmesini de etkilemektedir. Bahsedilen bu kır-kent alanlar aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

Aceh Besar'ın kuzeyinde yer alan Meunasah Mon kır-kentinde, sanayi alanının yanı sıra balıkçılık sektörü de ön plana çıkmaktadır. Alandaki limanda çimento, petrol gibi sanayi işletmeleri yer almakta ve Banda Aceh kentiyle güçlü ulaşım bağlantıları bulunmaktadır. Alandaki yoğun sanayi aktiviteleri (liman, çimento, petrol) ile alanın çevresindeki Baro Köy ve Lhok Mee Köy sakinlerine tarım dışı iş olanakları sunması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Fakat sanayi sektöründe özel politikalar olduğu için yerel halk bu istihdam ve iş olanaklarından yeterince faydalanamamıştır. Meunasah Mon alanı çevresindeki sanayi bölgelerine yakın olduğu için alanda konut alanları, kentsel ve kamusal tesisler gelişmiş durumdadır. Dolayısıyla alan sahip olduğu potansiyel ile Aceh Besar Bölgesi'ndeki kuzey bölgenin gelişim merkezi olmakta ve böylece hinterland alanlarının da orantılı olarak genişlemesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca alan sanayi faaliyetleri açısından iş imkânı sağlamasıyla da Banda Aceh büyük kentine göç hareketliliğinin azalmasına da katkı sağlamaktadır.

“...bölgedeki tarım dışı ekonomik faaliyetler (sanayi), yerleşmemizin ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli etkiler yaratmaktadır. Ayrıca bu olanaklar çevre yerleşmeler arasında kendi yerleşmemizi farklı bir statüye taşımıştır. Bu durum sosyal ve ekonomik çeşitliliği beraberinde getirmiştir (Meunasah Mon köyünde yapılan görüşme),”

Şekil 4.19: Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanları

Aceh Besar’ın batısında yer alan Lampuuk Bölgesi daha çok Hint Okyanusu’na yakın olduğu için alanın sahil turizminde ön plana çıktığı görülmektedir. Alanda çok sayıda turizme dayalı ticari faaliyetler bulunduğu için iş imkânı fazladır. Bu sebeple alan çevresindeki Meunasah, Lamgaboh ve Lamllom gibi alanlara tarım dışı iş imkânı sağlayacak güce sahiptir. Bölgesel gelişme dinamikleri açısından bakıldığında turizm potansiyeli yüksektir ve yerel ve bölgesel yatırımlar için uygun olduğu görülmektedir. 2017 yılında Banda Aceh kentine gelen turistlerin sayısı yaklaşık 1 milyona ulaşmıştır. Dolayısıyla bu durumun ilde istihdam yaratmakla sınırlı kalmadığı aynı zamanda bölge ekonomisine de önemli katkı sağladığı görülmektedir.

“...bölgedeki turizm yükselişi, özellikle turistik alanların çevresinde yaşayan Aceh halkının refahını artırabilir. Bu turizm potansiyeli nedeniyle artık bölgeye yoğun bir altyapı yatırımı gelmeye başlamış ve bu sebeple alanın kırsal dokusu artık kaybolmaktadır. Şimdiye kadar Lampuuk turizm sektörü (plajı) hala yerel topluluk tarafından yönetilmektedir. Bu yüzden turizm ögesinin yönetimi optimal olmamıştır. Bunun örneği ise, alanın çerçevesinde hala çok fazla çöp ve gübreler bulunuyor ve biz kendimiz bunu topluyoruz. Bölgede yeni binaların inşası ve turizm imkânından dolayı bizim köyümüzün ulaşım altyapısı gittikçe gelişiyor ve böylece ziyaretçilere de erişim için kolaylık sağlanıyor (Lampuuk’da yapılan görüşme)”.

Aceh Besar’ın ortasında yer alan Sibreh Bölgesi, karayolu ağı ile Bande Aceh kentine bağlanmıştır. Dolayısıyla Sibreh alanı ulaşım olanakları açısından Banda Aceh büyük kentine bölgesel nitelikte aks ile doğrudan bağlantılıdır. Sibreh alanı genel olarak

çevresindeki yerleşim alanlarına ve diğer çekim merkezlerine göre ticari alışveriş açısından ön plandadır. Aceh Besar Bölgesi ticaret kapsamında önemli bir bölgesel pazar alanına sahip olduğu için alandaki tarımsal ürünlerin pazarlamasıyla yerel halka gelir kaynağı sağlamaktadır. Ayrıca alanda önemli ticari tesisin kurulması Banda Aceh kentinin ticari hareketlilik akışını azaltabilmekte ve böylece kentin hareket yoğunluğunun azalmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla alanın ulaşım olanakları ve bölgesel pazarların kurulması alanın gelişimini etkilemektedir. Sibreh alanının hem erişim hem de servis olanakları açısından avantajları olduğu için merkezi konumda olduğu söylenebilir.

“... bölgedeki geleneksel pazar gibi tarım dışı faaliyetler sadece bizim halkların sosyo ekonomik gelişimi için değil aynı zamanda diğer bölgedeki yerel halklar için de önem taşımaktadır. Çoğu dışardan gelen halklar bizim pazarımıza kendi hayvanlarını veya gıda ürünlerini pazarlamak için gelmektedir. Dolayısıyla bizim yerleşme alanındaki yoğunluk Aceh Besar Bölgesi’ndeki önemli tarihi geleneksel pazarın olmasından kaynaklanmaktadır. Bu pazar, bir satış yeri olmasının yanı sıra bir toplanma ve bilgi merkezi yeri olarak bilinmektedir. Bu nedenle bu Sibreh pazarı gurur vericidir. Umarım bu gurur, toplum için ekonomik ve sosyal faaliyetlerin artmasına olanak sağlar.

Diğer açıdan, bu tür önemli bir tesisin (bölgesel geleneksel pazar) olması nedeniyle yerel hükümet bizim alanımızdaki ulaşım altyapısını destekliyor. Bunun amacı diğer halkların bu faaliyetlere rahat bir şekilde ulaşmasına olanak sağlamaktır. Bu faaliyetler nedeniyle artık bizim alanlar köy statüsüne çıkmış sayılır. Çünkü bölgemizin ana yol koridorunda bulunması ve pazar faaliyeti ile artık banka, marketler, karakol, kamu hizmetleri gibi hizmetler gelişmeye başlıyor. Bizim tahminimize göre gelecekte bizim bölgemizde kent veya kırsal alanlardan göçlerin artması mümkün olabilir (Sibreh’de yapılan görüşme)”.

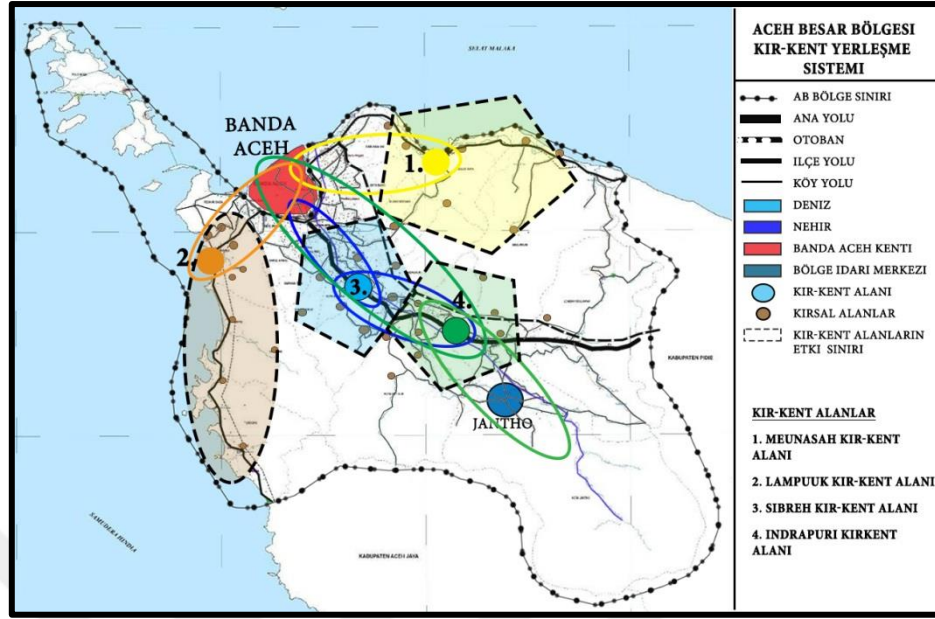
Aceh ilinin batısında yer alan Indrapuri kır-kent alanı coğrafi açıdan daha dağlık yapıya sahip bir alandır. Banda Aceh kentine uzak olmasına rağmen alan Banda Aceh kentiyle güçlü bir ulaşım ağına sahiptir. Indrapuri kır-kenti, bölgesel ana yolda bulunması, pazar alanına ve güçlü bir sağlık sistemine sahip olması sebebiyle çevresindeki kırsal yerleşme alanlarının merkezi konumundadır. Bunun dışında, Indrapuri kır-kenti diğer kır-kent alanlarına göre daha geniş tarım arazilerine ve güçlü bir tarımsal üretim sanayisine sahip olduğu için çevresindeki tarımsal üretim işletmelerine yardımcı olmaktadır. Bu faaliyetler ile yerel, bölgesel ve Banda Aceh kentinin tarım ihtiyaçlarına katkı sağlamaktadır.

“... bizim alanımızda tarımsal faaliyetler (pirinç) yoğun olduğu için, yerleşmenin ekonomik ve sosyal gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Yerleşme alanımızdaki diğer önemli etkenler ise Aceh Besar’ın sağlık sistemleri olması (hastaneler) ve ana yol koridorunda bulunmasıdır. Bu hizmetleri almak için diğer bölgedeki yerel halklar bu alana çok fazla geliyor. Bu potansiyel (yoğun hareketlilik) nedeniyle bizim halklar ticari

faaliyetler (restoran, perakende, kafeler) gibi tarım dışında faaliyetlerden de yararlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla ticari faaliyetler ve altyapı tesisleri (sağlık, eğitim) olduğu için artık bizim alanımız köy statüsünde değil, daha çok köy merkezi gibi bir statüye girmesini düşünüyoruz. Buna ek olarak bizim alanımızda geleneksel turizm tesisleri (tarihi cami, geleneksel evler) bulunmaktadır. Genellikle diğer ilden Banda Aceh kentine giden insanlar, namaz molası için bizim camimizi kullanıyorlar. Tabii ki bunun da bizim için bir potansiyel olduğunu görüyoruz, daha doğrusu restorana sahip haklarımızı için diyoruz. Dolayısıyla bu durumu çevremize sosyal ve ekonomik çeşitlilik getirir (Indrapuri’de yapılan görüşme)’’.

4.6. Aceh Besar Bölgesinde Kır-Kent Odaklı Yerleşme Sistemi

Çalışma alanlarında yapılan Skalogram analizi sonuçları ve derinlemesine görüşmeler yapıldıktan sonra yeni yerleşme sistemine göre, Aceh Besar Bölgesi’nde 4 adet kır-kent yerleşme alanı tespit edilmiştir. Bu kır-kent alanlardan birincisi Meunasah Mon yerleşme alanıdır. Bu yerleşme Paya Kameng, Ruyung, İe Suem, Ladong, Meunasah Kulam, Ujong Keupula ve Beurunut gibi 7 adet köyü etkisi altına almıştır. Hinterlandına yaklaşık 9.000 kişi hizmet vermektedir. Dolayısıyla, yerleşmede bulunan eğitim, sanayi, liman faaliyeti ve ticari faaliyetler açısından çevredeki köylere hizmet vermektedir. Bu konu ile ilgili literatürde bahsedildiği gibi kır-kent alanları nüfus, işgücü piyasası akışları, kamu hizmeti sunumu, ulaşım ağı, ortak hedeflere ulaşmak ve kentsel-kırsal ilişkileri geliştirmek için çevresel hizmetleri yöneten bir iş birliği mekanizmasına sahiptir (OECD, 2013). Dolayısıyla Meunasah kır-kent alanındaki iş birliği ve hizmet faaliyeti, hinterland alanları ile kent arasındaki ilişkileri ve erişilebilirliğin güçlenmiş olduğunu ispat etmektedir. Ancak, Meunasah Mon kır-kent alanındaki etki alanı İe Suem köyünün bu kır-kent alanı yerleşme sistemi içerisinde hizmet alabilmesi için ulaşım yatırımlarının geliştirmesi gerekmektedir. Bunun nedeni ise erişilebilirlik sorunları ve topografi engellerin bulunmasıdır. Bu kır-kent alanında gelişmeyen sağlık hizmeti ve üniversite eğitim hizmeti genel olarak kent merkezinden sağlanmaktadır.

Şekil 4.20: Aceh Besar Bölgesinde kır-kent alanlarının etki alanları

İkinci kır-kent alanı Lampuuk yerleşmesidir. Bu kır-kent alanı 19 küçük köyü etkisi altına almıştır. Hinterlandındaki yaklaşık 11.000 kişiye hizmet vermektedir. Yerleşmede bulunan turizm, sağlık, eğitim ve ticari faaliyetler açısından köylere hizmet vermektedir. Bu kır-kent alanında önemli sahil turizm bölgesi olduğu için yurtdışı ve yurtiçinden turistler ilgi odağıdır. Bununla ilgili literatürde tartışıldığı gibi kır-kent, kentleşmenin tetikleyici bir unsuru olarak bilinmekte ve aynı zamanda istihdam olanaklarını artırmak, kırsal alanlardaki yaşam standartlarını geliştirmek, kırdan kente göçü azaltmak, yerel kalkınmada topluluk katılımını geliştirmek ve ana kentte sosyal maliyeti azaltmak için uygun bir strateji olduğunu bilinmektedir (Friedman, 1961). Dolayısıyla, Lampuuk kır-kent yerleşmesinde oteller, lojman, lokantalar, kafeler ve perakendeler gibi turizm tesisleri çevredeki köylere istihdam olanakları açısından hizmet vermektedir. Meunasah Bale ve Meunasah Lambaro kırsal yerleşmeleri ile Lampuuk kır-kent alanı arasında etnik açıdan ve dini yapı açısından bir farklılaşma olduğu için çok kültürlü bir yapının bölgenin çekiciliği ve gelişimi açısından kullanılacak bir potansiyeli olarak görülmelidir. Ancak, Dayah Mamplam kırsal alanının bu yerleşme sistemi içerisinde Lampuuk kır-kent alanının hizmetinden faydalanması için ulaşım yatırımları geliştirilmelidir. Kır-kent alanına erişilebilirlik sorunlar ile karşı karşıya olması bu durumun sebebidir. Dolayısıyla bu kır-kent alanında karşılanmayan hizmet Banda Aceh kentinden sağlanmaktadır.

Üçüncü kır-kent alanı ise Sibreh alanıdır. Bu kır-kent alanında 20 küçük köy etki altındadır. Hinterlandındaki yaklaşık 12.000 kişiye ticaret, sağlık, eğitim ve tarım dışı hizmet vermektedir. Alanda önemli ticari aktivite ve ana aksların üzerinde bulunması 20 küçük köylerin tarımsal ürünleri satmaları ve ihtiyaçlarını karşılamasına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda Indrapuri kır-kent alanlarına da ticari açıdan hizmet götürmektedir. Bununla ilgili literatürde bahsedildiği üzere kır-kent alanlarında kentsel olanaklar, perakende ve toptan satış pazarlama tesisleri, posta ve telgraf tesisleri, pazar, dispanser, veterinerlik hizmetleri, mesleki hizmetler gibi olanaklar çevredeki hinterland alanlarına hizmet vermesinde önemli bir rol oynamaktadır (Vanempen, 2009). Sibreh kır-kent alanının etkisi altında olan Lubok Sukon köyü kültür turizmi (geleneksel yapılar) açısından zengin olduğu için kır-kent alanında tanıtımların geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak Kayee Adang, Luthu Dayang Krueng, Tan Tuha ve Baet Meusago gibi kırsal alanların bu yerleşme sistemi içerisinde Sibreh kır-kent alanından hizmet alabilmesi için ulaşım yatırımları geliştirmesi gerekmektedir. Bunun sebebi ise, iç bölgede bulunduğu için erişilebilirlik problemleri ve topografik engellerin bulunmasıdır. Kır-kent alanında hastane ve diğer hizmet açısından ya kent merkezinden ya da Indrapuri kır-kent alanından hizmet almaktadır. Dolayısıyla, bu yerleşmede ulaşım olanaklarının avantajlı olması kent merkezi ve Indrapuri kır-kenti ile bağlantısını güçlü kılmıştır.

Dördüncü kır-kent alanı ise Indrapuri'dir. Gelişmiş faaliyetlere sahip olan kır-kent alanları, kırsal alanlardan kentsel alanlara tarım ürünlerinin güvenli bir şekilde aktarılmasına yardımcı olur ve bu dağıtım, tarımsal ürün zincirleri güvenliğini koruyabilir ve kentsel alana ulaşmanın süresinin azalmasına yol açmaktadır (OECD, 2013). Dolayısıyla Indrapuri kır-kent yerleşmesi yaklaşık 30 köye etki etmektedir. Hinterlandındaki yaklaşık 17.000 kişiye hizmet vermektedir. Kır-kent alanı tarım imalatı, agro-turizm ve ticaret açısından çevredeki köylere hizmet vermektedir. Diğer açısından hastane ve okullar hizmet vermektedir. Ancak, Indrapuri kır-kent alanındaki etki alanındaki Krueng Lamkareung, Riting ve Ruekih Dayah köyleri bu yerleşme sistemi içerisinde Indrapuri kır-kent alanından hizmet alabilmesi için burada ulaşım yatırımlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak kır-kent alanları etkisi altındaki Krueng Lamkareung, Riting ve Ruekih Dayah köyleri dağlık alanlarda bulunduğu için orman, göl nehir ve akarsu gibi doğal turizm kaynaklarına sahiptir. Dolayısıyla, kır-kent alanında bu potansiyellerin daha ciddi bir

şekilde tanıtımının yapılarak köylerin gelişmesine katkı sağlanabilir. Ayrıca Indrapuri kır-kent alanı ulaşım, üniversite eğitimi ve tarım ürünleri işleme hizmetlerini kent merkezinden almaktadır. Diğer kamu hizmet sektörü açısından Jantho kentinden faydalanmaktadır. Ayrıca ticari amaçla genel olarak kent merkezi ve Sibreh kır-kent yerleşmesinden hizmet almaktadır.

5. SONUÇ

5.1. Sonuç ve Değerlendirme

Kentleşme süreci sadece kırsal (nüfus azalması, tarımsal faaliyet kaybolması) ve kentsel (kent yığılma, yüksek yaşam maliyeti) alanlara karşı değil, aynı zamanda tarım arazilerine ve doğal kaynaklara karşı da sorunlar yaratmıştır. Bu gelişmelerle eş zamanlı ortaya çıkan sorunlara çözüm amacıyla araştırmacılar tarafından kent saçağı, kent köyü, küçük şehir ve kır-kent gibi birçok yeni kavram ortaya konularak, sürdürülebilir mekânsal gelişme dinamikleri açısından arayışlar söz konusu olmuştur. Günümüzde bölge planlamasında kır-kent kavramı araştırmacılar arasında tartışılan güncel bir konudur. 1915 yılında Galphin tarafından ilk kır-kent terimi, “kırsal arazilerin kent arazisine dönüştürülme süreci” olarak tanımlanmıştır. Hindistan’da kır-kent kavramı, kırsal-kentsel alanlardan yüksek göç hareketliliğinden kaynaklanan kalabalık şehir alanlarını tahsis etmenin yanı sıra kırsal alanları canlandırmayı öngören “kırsal ruh ve kentsel olanak” olarak tanımlanmıştır. Kır-kent alanlarının bölgesel gelişmenin oranlı ve dengeli bir şekilde büyümesine katkı sağladığı ifade edilmektedir (MoHUPA, 2016). Shikalgar’a (2013) göre kır-kent yerleşmeleri, kent ve kır arasındaki geçiş aşamasında yer alıp çevredeki hinterlant alanlara hizmet vermektedir. Yerleşme kademelenmesinde kır-kent alanları, büyük kırsal alan veya küçük şehre karşılık gelebileceği belirtilmektedir (Mandal, 1998). Kolhe ve Dhote’e göre (2016) kır-kent alanı sistemi kentsel özellikleri içerir, fakat yerel kırsal yönetimle yönetilmektedir. Litvanya’daki çalışmalarda kır-kent alanları işlevselliğine göre çeşitli boyutlarda gösterilmektedir. Kır-kent alanları miras (kırsal boyutunun varlığını), geçici (hızlı değişim, kırsaldan kentsel alana geçişi), tartışmalı (kentsel ve kırsal arasındaki kullanımlar, yaşam tarzı, estetik vb. çatışmalar), karmaşık (kentsel ve kırsal özelliklere sahip), ve bağımlılık (kentsel alana bağlı olmak) olarak tanımlanmıştır (Zaleskiene ve Vileniške 2014).

Kır-kent alanlarında bulunan yerel potansiyel (turizm, sanayi, tarımsal sanayi vb.) bölgenin sosyo-ekonomik gelişmesinde önem taşımaktadır. Bir diğer açıdan, tarımsal faaliyetler yaygın olduğu için bölge kapsamında kısa besin zinciri aracılığıyla gıda güvenliğini artırmak, çevre kalitesinin yükseltilmesi ve yaşam tarzları ve refah açısından artan karmaşık ihtiyaçların karşılamasına katkı sağlamaktadır. Kır-kent alanlarının büyük peyzaj (yeşillik) alanlarına ve geleneksel sosyo-kültürel unsurlara sahip olması, bölgenin

arazi kullanımı ve doğal kaynaklarının korunmasında etkili olabilir. Böylece yığılma, genişleme ve parçalanma alanı gibi olayların azaltılmasında da önem taşımaktadır. Yerleşme sisteminde kır-kent alanları, kentsel ve kırsal alanlara erişilebilirlik sorunlarının en aza indirilmesinde de rol oynamaktadır. Kır-kent alanları sahip olduğu temel hizmetler aracılığıyla çevredeki hinterland alanlara sosyo-ekonomik hizmet vermektedir. Ayrıca yerleşmede ihtiyaçlarını karşılayamayan durumda olanlar kent merkezinden hizmet almaktadır. Dolayısıyla küçük yerleşim alanları temel hizmetleri karşılamak için kır-kent alanlarına odaklanmıştır.

Tez çalışması, kır-kent alanlarının bölgesel ekonomik gelişimine sunduğu imkânlar, potansiyeller, yerleşme sistemindeki yeri ve hinterland alanlarına sağladığı sosyo-ekonomik hizmetler üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda literatür araştırmasında kır-kent kavramı, özellikleri, etkileri (ekolojik, gıda güvenliği, kentsel tarım, kentsel yığılma), yerleşmeler sistemindeki yerleri, kent ve kır bağlantıları ve yurtdışında yapılmış çalışmaların örnekleri irdelenmiştir. Bu tezde araştırılmış olan örnekler ve bulgulardan yola çıkılarak, örneklem alan olarak seçilen Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanlarının yerel ve bölgesel gelişmedeki rolleri ve yerleşme sistemindeki yerinin belirlemesi üzerinde durulmuştur. Endonezya'nın batısında yer alan Aceh Eyaleti'nin içerisinde olan Aceh Besar Bölgesi son on yılda Banda Aceh kentindeki iş, eğitim, sağlık, temel hizmetler ve diğer olanaklardan yararlanmak için kırsaldan kente yoğun bir göç hareketine sahne olmaktadır.

Aceh Besar Bölgesi, daha çok kırsal ve doğal kaynakların zengin olduğu bir alandır, ancak günümüze dek hizmet sektörü henüz gelişmemiştir. Banda Aceh'de daha çok hizmet sektörü baskındır, bununla beraber tarımsal faaliyet azalış seyrindedir. Dolayısıyla, günümüze kadar Banda Aceh kentinde yoğun altyapı projelerinin gerçekleşmesi sebebiyle tarım arazileri kaybolmakta ve tarımsal üretimde büyük bir sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Genel olarak yoğun tarımsal faaliyetlere sahip olan Aceh Besar Bölgesi, kentin tarım ihtiyaçlarını destekler niteliktedir.

Aceh Besar Bölgesi, gelişmişlik düzeyinin yükselmesi için birkaç sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunlardan biri, baskın tarımsal faaliyetlere yerel hükümet tarafından yeterli düzeyde desteğin verilmemesidir. Diğer açıdan halkın çoğu yetersiz sermaye sebebiyle tarımsal faaliyetleri devam ettirememektedir. Böylece bölgedeki tarımsal faaliyet günden güne kaybolmaya başlamıştır. Dolayısıyla, bu durumun hem Aceh Besar Bölgesi

hem de Banda Aceh kentinin gıda güvenliğine olumsuz etki getirdiğini söylemek mümkündür. Bölgenin diğer sorunlarından biri ise, işsizlik oranının günden güne artmaya başlamasıdır. Kır halkı kentte yeni iş olanakları aramaya gitmek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla kırsal alanlar tarım dışı ekonomik faaliyetlere ihtiyaç duymaktadır. Bu tezde, Aceh Besar Bölgesi'ne yeni bir model olan kır-kent kavramını getirerek Aceh Besar bölgesel ekonomik kalkınmada ve yerleşmeler sisteminde nasıl bir etki getireceği tartışılmıştır.

Aceh Besar Bölgesi'nde birkaç kır-kent niteliğine sahip olan yerleşmeler bulunmaktadır. Bu yerleşmeler genellikle alanda önemli bir arazi değeri, nüfus büyüklüğü, ulaşım aksları ile kırsal yerleşmelerin yoğunluğu, ekonomik hareketlilik, kamu tesislerinin yoğunluğu, doğal kaynaklar ve tarım arazilerinin varlığı ve tarım dışı faaliyetlerin yoğunluğu gibi kriterlere sahiptir. Bu değerlendirmeler ışığında bölgede 7 adet kır-kent potansiyeli taşıyan yerleşme tespit edilmiştir. Bir sonraki aşamada kır-kent yerleşmeleri daha net bir şekilde belirlenmiş ve yerleşmenin hizmet seviyesini ölçmek için matematiksel skalogram analiz ile hesaplanma yapılmıştır. Bu analizde kullanılan indikatörler ise nüfus yoğunluğu, ekonomik faaliyetler, sağlık, eğitim ve ibadet tesisler ile kent merkezine yakınlık değişkenleridir. Skalogram analizi sonucunda 5 hiyerarşi alanı çıkmıştır. I. (Birinci hiyerarşi) kır-kent çekim merkezi alanı Aceh Besar'ın ortasında yer alan Indrapuri bölgesi, yaklaşık Banda Aceh kent merkezinden 26 km uzaklıkta bulunmaktadır. Alanın hizmet tesisleri sayısı fazla ve sağlık hizmeti gibi işlevlerinin güçlü olması sebebiyle diğer çekim merkezi alanlarından (hiyerarşik olarak) üst sırada yer almaktadır. II. (ikinci) hiyerarşi alanı ise Banda Aceh kentine yaklaşık 15 uzaklıkta olan Sibreh yerleşme alanıdır. Alan, önemli bir ticari hizmet tesisine (pazar alanı) sahiptir ve aynı zamanda bölgesel yol üzerinde bulunması nedeniyle ulaşım hizmetinde de gelişmiştir. III. (üçüncü) kır-kent çekim merkezi alanı ise Lambaro alanıdır. Lambaro alanı büyük kent merkezinin sınırında bulunduğu için Banda Aceh kentine ulaşım ağı hizmeti yüksektir. Sibreh çekim alanı gibi önemli ticari aktivitelere sahip olduğu için alanda yoğun bir hareketlilikle karşı karşıyadır. IV. (Dördüncü) hiyerarşi kır-kent çekim alanı ise Kajhu, Lampuuk ve Meunasah Mon yerleşmeleridir. Bu yerleşmeler iyi seviyede eğitim, ibadet ve kamu gibi hizmet tesislerine sahip olan alanlardır. Fakat bu alanlarda genel olarak sağlık ocağı ve kooperatif faaliyetleri orta seviyede hizmet vermektedir. V. (Beşinci) hiyerarşi kır-kent çekim merkezi alanı ise

Montasik. Bu tür yerleşme alanı diğer yerleşme alanlara göre düşük bir sağlık ve tarım dışı faaliyetleri bulundurmaktadır.

Aceh Besar Bölgesi'nde kır-kent yerleşmelerinin sosyal, ekonomik ve mekânsal kriterleri tanımlamak için yerleşmelerdeki ekonomik yapı, istihdam oranı, sosyal yapısı, demografik özelliklerine bakılmış ve yerleşimlerin kent merkezi ve çevresindeki kırsal yerleşmelerle arasındaki ilişkileri sorgulamak için saha çalışması (gözlem), muhtarlar ve ileri gelenlerle röportajlar yapılmıştır. Saha çalışması yapıldıktan sonra literatür kapsamında tartışılan kır-kent statüsüne uygun olup olmadığı tartışılmıştır. Bunun sonucunda Mesjid Raya ilçesinde yer alan Meunasah Mon yerleşmesi, Lhoknga ilçesinde bulunan Lampuuk yerleşmesi, Sukamakmur ilçesindeki Sibreh yerleşmesi ve Indrapuri ilçesinde merkezi hizmet alanı olan Indrapuri yerleşmesi olarak dört (4) yerleşmenin kır-kent kriterlerine uygun olduğunu saptanmıştır. Bu dört kır-kent yerleşme alanları Aceh Besar'ın bölgesel ekonomik gelişmesi ve bölgenin yerleşme sisteminde önemli rol oynamaktadır. Meunasah Mon kır-kent yerleşmesinde bulunan sanayi ve liman faaliyetleri bölgeye sosyo-ekonomik (yeni iş fırsatları, bölgenin geliri) açısından önemli katkı sağlamaktadır. Bu tür faaliyetler açısından kent merkezine olan ulaşım ağları günden güne gelişmektedir ve hinterlant alanlarına yol ağının genişlemesine yol açmıştır. Yerleşmenin diğer önemli ekonomik faaliyeti ise balıkçılıktır. Meunasah Mon kır-kent yerleşmesi, çevresindeki yaklaşık 7 adet köy ve 9000 kişiye hizmet vermektedir. Bu hizmetler genel olarak sağlık, eğitim, ticaret ve tarım dışı iş olanaklardan oluşmaktadır. Lampuuk kır-kenti, Hint Okyanusu ile çevrildiği ve geniş sahil alanlarına sahip olduğu için bu kır-kent alanı bölgesel kapsamda turizm bölgesi olarak bilinmektedir. Bu bölgede beyaz sahil faaliyetleri, otel, lokanta ve diğer turizm tesisleriyle yurtiçi veya yurtdışından turistleri çeken bir faktördür. Dolayısıyla bu yerleşme, daha çok tarım dışı faaliyetlerle yerel sakinlerine yüksek iş olanağı sağlamaktadır. Lampuuk kır-kent bölgesinin hinterlandı turizm, ticaret, sağlık ve eğitim hizmetleri açısından yaklaşık 19 küçük köyü kapsamaktadır. Bu köylerde yaklaşık 11.000 kişi bulunmaktadır. Sibreh kır-kent yerleşmesinde güçlü ticari faaliyetlerin bulunmasından dolayı bölge kapsamında yerel halkın ihtiyaçlarını ve tarımsal ürünlerini (balık, pirinç, hayvancılık) pazarlamasında önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Yerleşmenin pazar işlevselliğiyle yerel halkın ve hinterlant alanlarının sosyo-ekonomik gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu yerleşme hinterlandında yaklaşık 20 köye hizmet

götürmektedir. Sağlık, eğitim, ticaret vb. açıdan yaklaşık 12.000 kişiye hizmet vermektedir. Indrapuri kır-kent yerleşmesi güçlü bir sosyal iş birliğine sahiptir. Yerleşmede tarımsal faaliyetler yaygın olduğu için genel olarak bölge ve kentin tarım ürünleri ihtiyaçlarını bu yerleşme karşılamaktadır. Bunun dışında alandaki pazar aktivitesi ile birlikte yerel bölge kapsamında tarım ürünlerinin akışı ve pazarlaması önemli rol oynamaktadır. Indrapuri kır-kenti eğitim, sağlık, turizm ve ticari hizmetleri açısından çevresindeki yaklaşık 30 köyü etki altına almıştır. Bu hizmet ağı üzerinde de yaklaşık 17.000 kişi yaşamaktadır.

Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanlarının bölgesel yerleşmeler sistemindeki rolleri ise;

1. Günümüze kadar, Aceh Besar Bölgesi'ndeki hinterland alanlar henüz gelişmemiştir. Bunun sebebi ana merkez alanından uzak bulunması ve yetersiz ulaşım hizmetlerinden kaynaklanmıştır. Kır-kent alanları, kent merkezi olan Banda Aceh kent ile iç bölgedeki hinterland alanlar arasındaki ulaşım ve mesafe üzerinde bir köprü görevi görmüştür. Genel olarak kır-kent yerleşmeleri kent merkezinden hizmet alıp, hinterlandındaki yerleşmelere hizmet götürmektedir.
2. Tarım arazileri, orman alanları ve doğal çevre faaliyetlerine sahip olan kır-kent yerleşmeleri kentsel tarım, açık yeşil alanlar, gıda güvenliği ve açık hava rekreasyon alanı gibi sorunlarla karşılaşan Banda Aceh kentine hizmet vermekte veya destek sağlamaktadır.
3. Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanlarında bulunan eğitim, sağlık, kamu ve ticari hizmet olanakları, yetersiz temel hizmetlere sahip olan hinterland alanlara hizmet vermesinde önemli bir rol oynamaktadır. Genel olarak küçük bölgeler orta seviye eğitim ve sağlık hizmeti almak için kır-kent yerleşmesinden faydalanmaktadır. Buna ek olarak kır-kent alanlarında bulunan pazar işlevi, kentsel alandaki yoğun hareketliğin de azaltmasına yardım etmiştir.
4. Banda Aceh kentindeki yaşam maliyetinin yüksek olması (konut kiralari) sorunlarına karşı, kır-kent alanlarındaki konut hizmetleriyle Banda Aceh kentinde çalışan insanların karşılanabilir konut hizmeti şansına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, kentte kentsel yığılmanın gerçekleşmesine de engel olabilmektedir.
5. Kır-kent yerleşmelerinde bulunan tarım dışı faaliyetler, yerel halka yeni iş imkânları yaratmıştır. Böylece iş arayan kırsal sakinler, Banda Aceh kentine değil; kır-kent

yerleşmelerine doğru odaklanmıştır. Bu durum, Banda Aceh kentindeki göçmen sayısının azaltmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Dolayısıyla, Aceh Besar Bölgesi'ndeki kır-kent alanlarının kır ve kent arasında köprü olan bağlantıları güçlendirmesi, küçük yerleşim alanlarına hizmet götürmesi ve kırsal alanın tarımsal kalkınmasını teşvik etmesi ve tarım dışı sektörlerde çalışma fırsatlarını teşvik etmesi gibi etkileri bulunmaktadır. Endonezya'daki kır-kent alanlarının karakterlerine bakılacak olursa, yerleşme alanlarında tarımsal faaliyetler yaygındır, fakat bu tarımsal faaliyetler kendi imkânları ile (*self sufficiency*) yönetilmektedir. Kır-kent alanlar güçlü bir ulaşım altyapısına sahiptir, fakat kamu ulaşım hizmetleri (*transportation*) şimdiye kadar gelişmemiştir. Kır-kent yerleşmeleri güçlü bir iş birliği ruhuna sahiptir. Her kır-kent alanında en az bir kooperatif birliği bulunmaktadır. Buna ek olarak eğitim, sağlık, kamu (köy ofisi), ibadet tesisleri bulunmaktadır ve genellikle yerleşmelerin sosyal sermaye potansiyeli yüksektir. Bu durum, kır-kent alanlarının sosyal bütünleşme, yardımlaşma ve birlikte hareket edebilme olanaklarındaki rolünü güçlendirmektedir. Kır-kent alanları turizm, sanayi, ticaret (perakendeler, pazar tesisi) gibi tarım dışı faaliyetleriyle halk için ikinci yaşam geliri olarak sayılmaktadır. Bu nedenle tarım dışı faaliyetler yerel ekonomide önemli birer aktördür.

Son olarak, kır-kent sistemi, Aceh Besar Bölgesi'nin ekonomik gelişmesinde hem sektörel hem de mekânsal olarak etkiler yaratmıştır. Sektörel bağlamda bölgesel ekonomik kalkınmaya yönelik bölgede üretilen mallar için yeni pazarlar yaratılması, verimli mal üretmesi, üretim faaliyetleriyle ilgili fiziksel altyapıyı oluşturması ve genişletmesi, yatırım fırsatları yaratması, insan kaynaklarını geliştirerek işgücü kapasitesini ve istihdam fırsatını artırması ve bunların yanı sıra yerel kaynakları geliştirmesi gibi etkilerinin bulunduğu ispat edilmiştir. Mekânsal bağlamda, bir alandaki çeşitli etkinlikleri birbirlerine bağlama çabası gerektirmesi ve bölgesel ekonomi sisteminde merkez bölge ile hinterland alanlar arasında ilişkileri güçlendirmesi gibi etkileri de bulunmaktadır. Böylece tarımsal üretim ve kırsal nüfusun temel ihtiyaçlarının karşılamasında bir destek olarak tanımlanabilir. Aceh Besar'ın gelecekte dengeli bir bölgesel ekonomik gelişme göstermesi için birkaç öneri sunmak istenmektedir. Bu öneriler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

5.2. Öneriler

Tezde tartışılan çalışmaların sonucuna göre, Aceh Besar Bölgesi'nin ekonomik gelişimini etkileyebilmek için bölgede kır-kent statüsü taşıyan yerleşmelerin üstlenebileceği rollerin geliştirilmesi açısından bazı temel gereksinimlerin söz konusu olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede;

- ✓ Yerel politikalar ve programlar; çiftçilere sermaye, bilgi, pazarlama ve tarımsal yönetim yetenekleri kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik olmalıdır. Böylece gelecekte çiftçiler için tarım sektöründeki fırsatların fark edilmesinde bir değişiklik olacaktır ve bu durum tarımsal faaliyetlerin devamını sağlayabilir. Tüm kırsal yerleşmelerde bu sürecin başarılması zahmetli ve külfetli olacağı düşünüldüğünde, kır-kent alanlarının bu manada geçiş mekanlar olarak değerlendirilmesi mümkün olabilecektir.
- ✓ Tarım sektöründen gelen girdilerle üretim yapılması, iş olanakları yaratarak mevcut koşullardan üretilebilecek katma değeri geliştirme ve artırmada rol oynayacaktır. Aynı zamanda tarım sektörü ile imalat sanayi arasındaki yakın ilişki, Aceh Besar'ın gelişmesini hızlandırmaya yönelik işlev görebilir. Bu aşamada, kır-kent alanları gerek tarım gerekse tarım dışı ekonomik faaliyetleri bünyesinde bulunduracak potansiyellere sahip olduğundan, sektörel çeşitlilik olanakları bu gelişmenin başlangıcı niteliğinde olabilir.
- ✓ Aceh Besar Bölgesi'ndeki ulaşım hizmeti genel olarak birinci derece yol (Medan – Banda Aceh kenti) üzerine dayanmaktadır. Hinterlant alanlarda ulaşım hizmeti eksikliği görülmektedir. Aceh Besar Bölgesi'ndeki ilçeler arası ulaşım hizmeti ve hinterlant alanlara ikinci derece ulaşım ağı iyileştirmelerinin gerçekleştirilmesinde hükümetin ciddi bir planlama yapması gerekmektedir. Bu olumsuzlukların giderilmesinde kır-kent alanları önemli roller üstlenebilir. Buna ek olarak ulaşım ağı ve altyapı geliştirilerek iç bölge kesimlerindeki tarımsal işletmeler canlandırabilir ve hinterlant alanlardaki tarımsal ürünlerin pazarlaması veya en yakın kır-kent alanlarına taşınmasında kolaylık yaratabilir. Sanayi ve küçük ölçekli sanayi (ev endüstri) faaliyetleri de desteklenmiş olacaktır.
- ✓ Aceh Besar Bölgesi'ndeki kırsal alanlarda çeşitli sektörler (tarım dışı) ve doğal kaynaklar, bölgenin ekonomik gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu yüzden kır-kent

alanları, deniz turizmi, doğa turizmi ve diğer turizm faaliyetleri üzerinde daha fazla çalışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

- ✓ Tarımsal ürünlerin akışını hızlandırmak için kır-kent sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kır-kent alanlarının gelişimi, tarım merkezlerinin ve yerleşim yerlerinin belirlenmesi ile başlar ve böylece Aceh Besar Bölgesi'ndeki kırsal alanlar ile kent arasında bağlantıların güçlendirilmesine katkı sağlanacaktır.
- ✓ Aceh Besar Bölgesi'ndeki küçük kırsal alanların gelişmesini desteklemek için, kır-kent sisteminin ciddi şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kır-kent sistemi yalnızca kırsal alanlara değil, aynı zamanda kent bölgesinin gelişmesine (kentsel tarım, gıda güvenliği, yeşil alan, rekreasyon) de katkı sağlamaktadır.
- ✓ Kır-kent alanlarındaki hizmetlerden faydalanmak için hinterland alanlarına ulaşım altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu duruma topografya ve orman alanları engel olmaktadır.
- ✓ Kır-kent alanında yaşayanların çevresel kaynakların dengesini koruyabilmek için tarım dışı faaliyetleri kontrol etmesi gerekmektedir. Bunun sebebi, gelecekte artan tarım dışı faaliyetlerle alandaki tarımsal faaliyetlerin kaybolma riskini artırabileceğidir.

KAYNAKLAR

- ABB. (2018). Aceh Besar Bölgesinin Profili, (Aceh Besar Belediyesi), Aceh, Endonezya.
- ABBKK. (2014). Aceh Besar Bölgesinin Mekânsal Stratejik Planı, Aceh Besar Bölgesel Kalkınma Kurumu), Aceh, Endonezya.
- ABSHK. (2016). Condition of Social, Manpower and Transmigration (Aceh Besar Sosyal ve Hizmet Kurumu), Aceh, Endonezya.
- ABSTKKK. (2018). Aceh Besar Küçük İşletmelerde Kuruluş İnsan Gücü ve Yatırım Sayısı, (Aceh Besar Sanayi, Ticaret, Kooperatif ve Kobi Kurumu), Aceh, Endonezya.
- ABTBKK. (2017). Aceh Besar Gıda Güvenliğinin Raporu, (Aceh Besar Tarım ve Bahçe Bitkiler Kurumu), Aceh, Endonezya.
- Aceh Denizlik ve Balıkçılık Kurumu, (2019). Aceh Besar Bölgesi ve Banda Aceh kenti Balıkçılık ve Denizlik İş ve Yatırım Fırsatın Profili.
- Aceh Eyaleti İstatistik Merkezi (2017). Aceh Eyaletindeki Bölgelerin Nüfus Büyüklüğü, Yoksulluk, İstihdam Sayısı, Aceh, Endonezya.
- Alexandru, M. (2012). Stories of Upward Social Mobility And Migration in One Romanian Commune: On The Emergence Of Rurban Spaces in Migrant-Sending Communities, Eastern Journal of European Studies, (3), pages 141-160.
- Ashley, C., ve Maxwell, S. (2001). Rethinking Rural Development, Journal of Development Policy Review, 19(4), 395-425.
- BAB. (2018). Banda Aceh Kent Profili, (Banda Aceh Belediyesi), Aceh, Endonezya.
- BABKK. (2009). Banda Aceh Kenti Mekânsal Stratejik Planı, (Banda Aceh Kenti Bölgesel Kalkınma Kurumu), Aceh, Endonezya.
- BAKITKK. (2018). Banda Aceh Altyapı Durumu, (Banda Aceh Kamu İşleri ve Toplu Konut Kurumu). Aceh, Endonezya.
- Banerjee, A., Prasad, M. and Lata, K. (2019). A Geo-Spatial Information Model for Rurban Planning, 24th International Conference on Urban Planning, Regional Development and Information Society, REAL CORP-2019, Germany, 45-54.
- BASTKKK (2018). Banda Aceh Küçük İşletmelerde Kuruluş İnsan Gücü ve Yatırım Sayısı (Banda Aceh Sanayi, Tarım, Ticaret, Kooperatif ve Kobi Kurumu).
- Bosworth, G. ve Venhorst, V. (2018). Economic Linkages Between Urban and Rural Regions: What's in It For The Rural, Regional Studies, 52(8), 1075-1085.

- Bosworth, G., ve Pool, B. (2009). Commercial Counterurbanization and The Rural Economy, In European Regional Studies Association Conference, Leuven, Belgium.
- Bryden, J. ve Bollman, R. (2000). Rural Employment in Industrialised Countries. *Journal of Agricultural Economics*, 22(2), 185-197.
- Budiharsono, S. (2001). Teknik Analisis Pembangunan Wilayah Pesisir dan Lautan, PT. Pradnya Paramita (2001), Jakarta, 169 pages.
- Busck, A.G., Marjan C. Hidding , Søren B. P. Kristensen , Christer Persson ve Søren Præstholm (2008). Managing Rurban Landscapes in The Netherlands, Denmark and Sweden: Comparing Planning Systems and Instruments in Three Different Contexts, *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 108:2, 1-16.
- Busck, A. G., Hidding, M. C., Kristensen, S. B., Persson, C. ve Præstholm, S. (2009). Planning Approaches for Rurban Areas: Case Studies From Denmark, Sweden and Netherlands, *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 109(1), 15-32.
- Chatterjee, S. (2014). The Rurban Society in India: New Facets of Urbanism and its Challenges, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, Volume 19, 14-18.
- Chigbu, U.E. (2013). Rurality as a Choice: Towards Ruralizing Rural Areas in Sub-Saharan African Countries, *Development Southern Africa*, 30(6), 812-825.
- Cloke, P. (1985). Counterurbanisation: a Rural Perspective, *Journal of Geography*, 70 (1), 13-23 p.
- Cloke, P., ve Little, J. (1990). *The Rural State, Limits to Planning in Rural Society*, Clarendon, Oxford University Press, 287 pp.
- Cloke. P. (2006). "Conceptualizing Rurality", İçinde: *The Handbook of Rural Studies*, Editör: Paul Cloke, Terry Marsden ve Patrick Mooney, London: SAGE, 18-28.
- Davran, M. K. (2007). Türkiye’de Kalkınma Sürecinde Kırsal Çevre Sorunları ve Toplumsal Bilinç Düzeyi, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 2, 36-52.
- Douglas, I. (2005). "Peri-urban ecosystems and societies transitional zones and contrasting values". İçinde: *Peri-Urban Interface: Approaches to Sustainable Natural And Human Resource Use*, editör: Ian Douglas, New York: Routledge, 18-29.
- Duchemin, E., Wegmuller, F., & Legault, A. M. (2008). Urban Agriculture: Multi-Dimensional Tools for Social Development in Poor Neighbourhoods, *The Journal of Field Actions Science Reports*, (1), 43-52.
- Ertürk, H. 1994. Çevre Bilimine Giriş, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 229 s.

- Fielding, A. J. (1982). Counterurbanisation in Western Europe, *Progress in Planning*, 17, 1-52.
- Friedman, R. S. (1961). The Urban-Rural Conflict Revisited, *Western Political Quarterly*, 14(2), 481-495.
- Gkartzios, M., Garrod, G., ve Remoundou, K. (2013). Going Rural: Counterurbanisation in Times of Crisis, Report Submitted to The Latsis Public Benefit Foundation, Athens.
- Grazuleviciute-Vileniske, I. ve Vitkuvienė, J. (2012). Towards Integration of Rural Heritage in Rurban Landscapes, Case of Lithuanian Manor Residencies, *American Journal of Tourism Management*, Volume 1, No.2, 53-63.
- Gupta, D. (2015). The Importance of Being Rurban, *Journal of Economic and Political Weekly*, 50(24), 37-43.
- Halfacree, K. (1994) The importance of The Rural in The Constitution of Counterurbanisation: Evidence from England in the 1980s, *Sociologia Ruralis* 34 (2-3), 164-189.
- Hamnett, C. (1991). The blind Men and The Elephant: The Explanation of Gentrification, *Transactions of The Institute of British Geographers*, 16, 173-189.
- Hansen, G. E. (2019). *Agricultural and Rural Development in Indonesia*, editör: Gary E. Hansen, 1st Edition, New York: Routledge, 330 pages.
- Hao, P., Geertman, S.C.M., Hooimeijer, P. ve Sliuzas, R. (2011). Measuring the development patterns of urban villages in Shenzhen, *14th AGILE International Conference on Geographic Information Science, AGILA-2011*, Utrecht, Netherlands. 7 p.
- Hart, L. G., Larson, E. H., ve Lishner, D. M. (2005). Rural Definitions for Health Policy and Research, *American Journal of Public Health*, 95(7), 1149-1155.
- Ikhsan, I. ve Wali, M. (2014). Analisis Migrasi ke Kota Banda Aceh. *Jurnal Ekonomi dan Kebijakan Publik Indonesia*, Unsyiah Üniversitesi, Banda Aceh, 1(1), 16-25.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara.
- Khairunsurya, K., Izziah, I., & Darma, Y. (2019). Identifikasi Karakteristik Wisatawan di Kawasan Pantai Lampuuk (Lampuuk Sahilin Bölgesinde Gelen Turist Karakteristiklerinin Tanımlanması). *Journal of Archive in Civil Engineering and Planning (Endonezya)*, 2(1), 87-94.
- Kolhe, N. P. & Dhote, K. K. (2016). Rurban Centres: The New Dimension of Urbanism, *Journal of Procedia Technology* 24, 1699-1705.

- Lichter, D. T., & Brown, D. L. (2011). Rural America in An Urban Society: Changing Spatial and Social Boundaries, *Annual Review of Sociology Journal*, 37(1), 565-592.
- Mandal, R.B. (1989). *System of Rural Settlements in Developing Countries*, 1st ed., New Delhi, Concept Publishing Company, 624 p.
- McDonagh, J. (2014). Rural Geography II: Discourses of Food and Sustainable Rural Futures, *Journal of Progress in Human Geography*, 38(6), 838-844.
- MoHUPA, (2016). Ministry of Housing and Urban Poverty Alleviation, (India Habitat III National Report 2016, New Delhi, from Website: www.mhupa.gov.in).
- Mitchell, C. J. (2004). Making Sense of Counterurbanization, *Journal of Rural Studies* 20(1), 15-34
- Mooney, P. H. ve Hunt, S. A. (2009). Food Security: The Elaboration of Contested Claims to a Consensus Frame, *Rural Sociology*, 74(4), 469-497.
- Mougeot, L. J. (2006). *Cultiver De Meilleures Villes: AU Et Développement Durable*, Centre De Recherches Pour Le Développement International (CRDI), Ottawa, 115 pp.
- Mulyadi, E. (2007). Pengembangan Ekonomi Wilayah Bogor Barat Dalam Konteks Keterkaitan Desa-Kota (Kır-Kent Bağlamında Batı Bogor Bölgesinin Ekonomik Gelişmesi), Yüksek Lisans Tezi, Diponegoro Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Semarang, Endonezya.
- Munandar, A. (2010). Analisis Ekonomi dan Potensi Pengembangan Wilayah Kecamatan Gemolong, Kabupaten Sragen (Sragen İlin Gemolong İlçe Bölgesinin Potansiyel ve Ekonomi Gelişme Analizi), Yüksek Lisans Tezi, Sebelas Maret Üniversitesi, Ekonomi ve Kalkınma Çalışma Anabilim Dalı, Surakarta, Endonezya.
- Nelson, P. B., Oberg, A., & Nelson, L. (2010). Rural Gentrification and Linked Migration in The United States, *Journal of Rural Studies*, 26(4), 343-352.
- Newman, D. & Applebaum, L. (1989). Defining The Rurban Settlement: Planning Models and Functional Realities In Israel, *Journal of Urban Geography*, Routledge, 10(3), 281-295.
- OECD (2013). *Rural-Urban Partnerships, An Integrated Approach to Economic Development*, OECD Publishing, Paris, 332 pages, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264204812-en>.
- Ojha, S. (2018, May). Rurban Architecture in India, *International Conference on Urban Sustainability: Emerging Trends, Themes, Concepts & Practices, ICUS-2018*, India.

- Overbeek, M.M.M. & Terluin, I. J.(2006). Rural Areas Under Urban Pressure: Case Studies Of Rural-Urban Relationships Across Europe, LEI Wageningen UR, The Hague, Netherlands.
- Pacione, M. (1984). Rural Geography, Harper and Row, London, 384 pp.
- Paveliuc Olariu, C. (2010). The Analysis of The Effects of Rurbanization on Rural Communities in The North-East Development of Romania, Journal of Advances in Agriculture and Botany (Romania), 2(1), 41-48.
- Phillips, M. (1993). Rural Gentrification and The Processes of Class Colonisation, Journal of Rural Studies, 9(2), 123-140.
- Ramadhan, A., Sutandi, A., & Pravitasari, A. E. (2020, August). Analysis of The Regional Development Level in Aceh Province, In IOP Conference Series: *Earth and Environmental Science*, Vol. 556 (1), p. 012008, IOP Publishing.
- Robert, S. ve Randolph, W. G. (1983). Beyond Decentralisation: The Evolution of Population Distribution in England and Wales, (1961-1981), Geo Forum, 14, 75-102.
- Rondinelli, D. A. 1985, "Applied Methods of Regional Analysis": İçinde: The Spatial Dimensions Of Development Policy, Editör: Dennis A Rondinelli, New York: Routledge, 282 pages.
- Satterthwaite, D. (2006). Outside The Large Cities The Demographic Importance of Small Urban Centres and Large Villages in Africa, Asia and Latin America, Human Settlements Discussion Paper-IIED, Series Urban Change 3, London, 30.
- Satterthwaite, D. ve Tacoli, C. (2003). The Urban Part of Rural Development: The Role of Small and Intermediate Urban Centres in Rural and Regional Development and Poverty Reduction (No. 9), IIED, London, 68 pages.
- Shah, J. (2015). Managing Peri-Urban Expansion, Congress of Knowledge Support for Peer Experience and Reflective Learning (PEARL) Program Under JNNURM, The World Bank, No. 99277, 1-49.
- Shikalgar, R. S., & Kamble, S. M. (2013). Geographical Analysis of Rurban Centers in Yerala River Basin, Online International Interdisciplinary Research Journal, 3(5), 152-158.
- Singh, C. ve Rahman, A. (2018). Urbanising the Rural: Reflections on India's National Rurban Mission, Asia & the Pacific Policy Studies (Australia), 5(2), 370-377.
- Smit, J., Nasr, J. ve Ratta, A. (1996). Urban Agriculture: Food, Jobs and Sustainable Cities, New York, USA, Chapter 2.

- Suetomo, S. (2011), Semi Urbanization and Regional in Central Java Indonesia [online], Semarang, Ponogoro University, <http://sugionosoetomo.blogspot.com/2011/02/semi-urbanization-and-regional.html> [Ziyaret Tarihi: 16 Nisan 2020].
- Taheri, A., Bouzarjomehry, K., Shayan, H. ve Khakpoor, B. (2013). A Survey on the Effects of Rurban and Small Cities on the Regional and Rural Development, Case Study in Neyshabur, İran, *Journal of Geography and Regional Development*, 11(21).
- Terluin, I. J. (2003). Differences in Economic Development in Rural Regions of Advanced Countries, An Overview and Critical Analysis of Theories, *Journal of rural studies*, 19(3), 327-344.
- URL 1. *Kentsel Yayılma Etkisi* [online] <https://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2015/06/01/urban-sprawl> [Ziyaret Tarihi: 13 Nisan 2019].
- URL 2. *Global Food Security* [online], at: <http://www.foodsecurity.ac.uk> [Ziyaret Tarihi: 23 Mart 2019].
- URL3. *Endonezya İdari Yapının Sistemi* [online], http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_Indonesia [Ziyaret Tarihi: 20 Ekim 2020].
- Van den Brink, P. J., Choung, C. B., Landis, W., Mayer-Pinto, M., Pettigrove, V., Scanes, P. ve Stauber, J. (2016). New Approaches to The Ecological Risk Assessment of Multiple Stressors, *Marine and Freshwater Research*, 67(4), 429-439.
- Vanempten, E. (2009). Challenging Urbanism: The Rurban Reality of The Brussels Metropolitan Area, *Urbanism and Architecture (OSA)-KU Leuven, Belgium*, 201-212.
- Vining, D. R. ve Kontuly, T. (1978). Population Dispersal From Major Metropolitan Regions: an International Comparison, *International Regional Science Review*, 3, 49-73.
- Ward, N. & Brown, D. L. (2009). "Placing The Rural in Regional Development", İçinde: *Regional Studies*, Taylor and Francis Journal, 43(10), 1237-1244.
- Wiggins, S., & Proctor, S. (2001). How Special Are Rural Areas? The Economic İmplications of Location for Rural Development, *Journal of Development Policy Review*, 19(4), 427-436.
- Woolley, H Swanwick, C. Ve Dunnett, N. (2003). Nature, Role and Value of Green Space in Towns and Cities: An overview, *Built Environment* (29), 94-106.
- Woods, M. (2012). Rural Geography III: Rural Futures and The Future of Rural Geography, *Journal of Progress in Human Geography*, 36 (1), 125-134.

- Zaleskienė, E. ve Gražulevičiūtė-Vileniškė, I. (2014). Landscape Aesthetics Theories in Modeling The Image of The Rurban Landscape, *Journal of Sustainable Architecture and Civil Engineering*, 7(2), 10-21.
- Zaleskienė, E., Gražulevičiūtė-Vileniškė, I. ve Gadal, S. (2015). Perspective of Multiscale Planning of Rurban Development, Case of Lithuania. *Journal of Sustainable Architecture and Civil Engineering*, Volume 1, 13-25.
- Zaleskienė, E., Kamičaitytė-Virbašienė, J. ve Gražuževičiūtė-Vileniškė, I. (2013). Aesthetic Aspects of Landscapes in The Rural-Urban Interface Zones, *Acta Biologica University Daugavpiliensis*, 13(1), 173-188, ISSN 1407-8953.

